

בעז"ה"ת

קונטרס

בעניני

חג הסוכות ושמחת תורה

כולל

ביאורים בהלכה ובאגדה בעניני דיומא

[ובו יבואר ג"כ בכמה וכמה אופנים טעם קביעותם של
ימים טובים אלו בחודש תשרי ושייכותם לימים הנוראים]

להשיג הקובץ:

טל. 02-6527382

וכן אצל משפחת לף

טל. 08-8528774

דברים אחדים

מהדורה זו יוצאת לעילוי נשמת הגאון המיוחד והמופלא רבי חנוך העניך קרלנשטיין זצ"ל, אשר ספר זה הוא אחד מחיבוריו הרבים הנפלאים שיצא שמם לתהילה בכל עולם התורה. בשנותיו הקצרות זכה לזכות את הרבים הן בעמלה והבנת עומקה של תורה, והן לעליה והתרוממות הנפש במועדי השנה והבנה בעומק קדושת המועדים. עמל בתורה ובעבודת ד' וזכה להיות גדול בתורה בהבנה ישרה וברורה, מאוד נעלה עד להפליא, בגודל הבנתו, וכח הסברתו, ונעימות מידותיו. זכה להעמיד תלמידים באהבה ומסירות נפלאה. היה אוצר בלום בתורה, בהלכה, דברי מוסר ואגדה, וזכה לקרב לבבות לעמל תורה ולעבודת ד'. איש סגולה, אהוב וחביב על הבריות.

היה לפלא

לדאבון לב, כבה האור שהאיר את עולם התורה.

מקום איתנו פה להזכיר את רעייתו שתבלח"ט הרבנית הצדקנית צירה שתחי', שעמדה לימינו במסירות נפש, ושלו הוא שלה. במיוחד ברצוננו לציין מסירות נפשה בשנות חליו, שקשה לתארה. תזכה לרוות נחת מכל צאצאיה היקרים בס"ד, וישמע בביתם רק קול ששון וקול שמחה.

החותמים בלב כואב ושבור

המוציאים לאור

מתוך הקדמת הגאון המחבר זצ"ל

י'תברך ה'בורא ו'ישתבח ה'יוצר אשר ברוב רחמיו וחסדיו הוא הטיב לנו והוא מטיב והוא ייטיב לנו, וברוב טובו נתן לנו "מועדים לשמחה חגים וזמנים לששון", אשר בהם מתחזקים אנו בס"ד על כל שאר ימות השנה.

והנה בחודש תשרי "ירח האיתנים" [מלכים א', ח', ב'], לאחר ההתעלות העצומה של ר"ה ויוהכ"פ זכינו לקבל גם את חג הסוכות ושמחת תורה, אשר גדלות הימים הנפלאים הללו נוראה עד מאוד, וחובה עלינו להתעמק ולעסוק בעניני ימים אלו בהלכה ובאגדה כדי לקבל שייכות אליהם, והם גם המשך והשלמת עבודת ר"ה ויוהכ"פ כמו שיבואר בכמה אופנים בס"ד בקונטרס זה, וכבר כתב בשיטה מקובצת עמ"ס בבא קמא סוף פרק ראשון ד"ה וכן כתב וכו' בשם המאירי וז"ל, התלמוד מייפה את המעשה ומשלימו, והמצוה מהודרת יותר כשיוצאת מפי היודע עניינה, עכ"ל, והיינו, דהמבין דיני המצוה ועניינה אזי גם עצם מעשה המצוה אצלו מהודר יותר, וכן היודע את ענינו של היו"ט אזי גם הימים הטובים אצלו הם באופן נעלה יותר, ועי' עוד באגרת המוסר למרן הגר"י סלנטר זצ"ל, וכן יעוי' בנפש החיים ש"ד פ"ל דההארות של כל מצוה נמצאים בדברי התורה ששייכין לאותה מצוה, עכ"ד, ועי' עוד בספר דרך ה' להרמח"ל ז"ל ח"ד פ"ח שכתב וז"ל, בזמנים המיוחדים ראוי שנקרא הפרשיות הנוגעות לענינים ההם, לחזק הארת הימים על ידי כח התורה, שהוא הכח היותר חזק שיש לנו, עכ"ל, ואולי גם זהו טעם להא דאיתא בגמ' מגילה ד' א' "משה רבינו תיקן להם לישראל שיהיו שואלין ודורשין בענינו של יום, הלכות חג בחג", עיי"ש.

ואנו תפילה, שיזכו כולם לקבל השפע של ימים טובים אלו, ונוכל להמשיך ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תורתנו הק' באהבה, מתוך בריאות שלימה וגמורה, ומתוך נחת מכל צאצאינו שיחי' לאוי"ט, עד ביאת גואל צדק במהרה בימינו אמו.

מפתח הענינים

עמ'

- א'. "ול'ישרי לב שמחה" [מוצאי יום כיפור וחג הסוכות] ד'
 ב'. "שם שמים חל על הסוכה" י"א
 ג'. מצות ריקוד בחג הסוכות י"ד
 ד'. חג הסוכות — זמן תיקון חטאי הלשון י"ז
 ה'. יסוד מצות סוכה כ"ב
 ו'. חנוכה ח' ימים — כנגד סוכות ח' ימים כ"ט
 ז'. סוכה — דירת ארעי ל"ג
 ח'. הפורש סוכת שלום מ"א
 ט'. סוכות — כנגד יעקב עמוד התורה מ"ז
 י'. שמחת חג הסוכות — שמחת קבלת התשובה נ"ח
 י"א. "עוז והדר לבושה ותשחק ליום אחרון" [הושענא רבא ושמיני עצרת] ס"ד
 י"ב. "עכבו עמי יום אחד" ס"ט
 י"ג. "והיית אך שמח" — לרבות ליל יו"ט אחרון ע"ב
 י"ד. "זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו" ע"ד
 ט"ו. שמחת תורה — "יחד שבטי ישראל" ע"ו
 ט"ז. מנהג ההקפות בשמחת תורה ע"ז
 י"ז. "שמחת תורה" ביום "שמיני עצרת" ע"ט
 י"ח. שמחת תורה — קשירת האדם לתורה על כל ימות השנה פ"א
 י"ט. "הכל חולך אחר ההתחלה" [תקופת אחרי החגים] פ"ה

- א'. בגדרי מועדי השנה צ'
 ב'. שמחה במוצאי יוהכ"פ, ותשובה מאהבה בחג הסוכות
 צ"ה ובהך דחשיב יום ראשון לחשבון עונות
 ג'. שמיני עצרת ק'

מפתח ענינים שונים שנתבארו בקצרה

ראש השנה	פ"ו	מצות שמחת יום טוב	ע"ד, ע"ה
חודש תשרי	י"ב, ס"ה, פ"ט	סדר מועדי השנה	ס"ז, פ"ז
תשובה	ז', ח', ט', י', פ"ה	חודש מרחשוון	פ"ט
יו"כ – עיצומו של יום	ס"ז	חנוכה	כ"ט, ל', ל"א, ל"ב
שמחת מוצאי יוהכ"פ	ו', נ"ח	אמירת ויכולו וגו' בליל שבת	כ"ב, כ"ג
עשיית סוכה במוצאי יום הכיפורים	ס', ס"א	לימוד תורה בשבת קודש	נ'
התנהגות בסוכה	י"ג, י"ד	תלמידי חכמים מרכים שלום בעולם	מ"ג
גשמים בליל ראשון של סוכה	י"ט, נ"ט	תלמיד חכם נקרא "חבר"	מ"ג
המצטער פטור מן הסוכה	ל"ו, ל"ז	"נעשה ונשמע אמרו כאחד"	מ"ג, ע"ז
הקרבת צ"ח כבשים בחג הסוכות	נ"ה	"שפתותיו דובכות בקבר"	ע"ח
הקרבת ע' פרים בחג הסוכות	כ"ג, כ"ח, כ"ט	מידות הארון של המשכן	פ"ב
לימוד התורה בחג הסוכות	מ"ז, מ"ח, נ"ב	סיום מסכת	ס"ח
אמירת "הושענות" בסוכות	מ"ט	אמונה	כ"ב, כ"ג
שמחת בית השואבה	י"ד, ט"ו, נ"ו, פ"ג	שירה וזמרה וריקוד	ט"ז, ט"ז, י"ז
שמחת סוכות משפיע על כל ימות השנה	פ"ג	ברכת כהנים	כ"ז
ערבות מוצא	י"ט, כ'	נושא בעול עם חבריו	מ"ד, מ"ה
צפצפה פסולה לערבה	י"ח	"עקב ענוה יראת ה'"	מ"ז
מצות לולב	נ"ג, נ"ד, נ"ז	רוחניות וגשמיות – תרתי דסתרי	ל"ח
סגולת עלי ערבה של הושענא רבא	כ'	חינוך הבנים	נ"ד
אתרוג	נ"ד	יצר לב האדם רע מנעוריו	ו'
פטור נשים ממצות סוכה	ס"ב, ס"ג	"אלה תולדות יעקב יוסף"	נ"ז, נ"ז
הושענא רבא – חיתום הדין	י"ט, כ', ס"ד, ס"ה, ס"ז	ניקוד קמץ קודם לפתח	י"ח
קריאת קהל'ת בשבת חוה"מ סוכות	מ', מ"א, פ"ה	יסורים בעוה"ז	י"ט, כ', ל"ט, מ'
תפילת שמחת תורה	ע', ע"א	שמירת הלשון	י"ז, י"ח, י"ט, כ' כ"א, כ"ב
הקפות שמחת תורה	ע"ז, ע"ח	מצורע מביא צפורים מצפצפות	י"ח
הפמרת שמחת תורה	פ'	"אין אדם מת וחצי תאותו בידו"	ל"ג, ל"ד, ל"ה
		"ודורשי ה' לא יחסרו כל טוב"	ל"ה

בעניני חג הסוכות ושמחת תורה

א.

"ולישרי לב שמחה"

בטור או"ח סימן תרכ"ה כתב להק', למה קבעה תורה לעשות את חג הסוכות בחודש תשרי, ולא בחודש ניסן שבו יצאנו ממצרים, והרי הסוכה היא זכר לענני הכבוד או זכר לסוכות ממש שהיו בהם אבותינו בשעת יציאת מצרים, ואם כן, מן הראוי היה לקבוע חג זה בזמן היציאה ממצרים, ויעוי"ש מש"כ בזה.

והנראה בזה, דהנה בתוס' יומא פ"ז ב' ד"ה והאמר וכו' הביאו בשם מדרש חז"ל, דבמוצאי יום הכיפורים בת קול יוצאת ואומרת לך אכול בשמחה לחמך כי כבר רצה אלוקים את מעשיך וגו', עיי"ש, והובא בהרמ"א או"ח סו"ס תרכ"ד דאוכלים ושותים ושמחים במוצאי יום הכיפורים, והיינו, דאחרי יוהכ"פ הוא זמן שמחה.

וטעם השמחה אחרי יו"כ, מבואר בדברי חז"ל שם דזהו "כי כבר רצה אלוקים את מעשיך", וזהו ע"י התשובה, וכמו שהגדיר הרמב"ם פ"ז מהל' תשובה ה"ז וה"ז שזהו מעלתו של החוזר בתשובה, עיי"ש, וכן מבואר בדברי הפיוט ליום ב' של סוכות וז"ל, טרחי נשא ושת לי סליחה יצתה בת קול לך אכול בשמחה, עכ"ל, כלומר, דהשמחה במוצאי יו"כ הוא מכח ה"סליחה" של יוהכ"פ, ואכן, מלבד שיש "מצוה" לשמוח במוצאי יו"כ, יש בזה ענין נוסף, שבמציאות באה במוצאי יוהכ"פ שמחה בלבו של אדם, וזהו משום דמצב של סליחה וכפרה מביאים את האדם לידי שמחה, ועי' גמ' מנחות כ' א' כפרה ושמחה וכו', ופי' רש"י שם, כי מי שנתכפר חטאו שמח, עיי"ש, ויסוד הדברים מבואר להדיא ג"כ במדרש רבה שמות פרק ל"ז וז"ל, יפה נוף משוש כל הארץ וגו', שלא היה אחד מישראל מיצר כשהיה בית המקדש קיים, למה, שהיה אדם נכנס לשם מלא עוונות והיה מקריב קרבן ומתכפר לו, ואין שמחה גדולה מזו, עכ"ל, וכן יעוי' בגמ' ראש השנה ל"א ב', דאיתא שם על יו"כ, בראשונה היו קושרין לשון של זהורית על פתח האולם מבחוץ, הלבין היו שמחים, לא הלבין היו עצבין וכו', עיי"ש, והיינו, דאם הלבין אזי הרי זהו סימן כי נמחלו עוונותיהם, ולכן היו שמחים, ועוד פירשו קדמונים ז"ל בדרך רמז את הפסוק (בראשית מ"ה, ה') ועתה אל תעצבו וגו', דהנה אחז"ל במדרש רבה בראשית פכ"א אין "עתה" אלא לשון תשובה, עיי"ש, וזהו דנרמז בפסוק דע"י תשובה שנרמזת בתיבת "עתה" לא תעצבו, עכ"ד, [ובאמת יעוי' בשערי

תשובה לרבינו יונה ז"ל ש"ד ס"ח שכתב ג' טעמים למצות אכילה בערב יוהכ"פ דילפינן לה בגמ' ברכות ח' ב' מקרא דועיניתם את נפשותיכם וגו', וביאר שם טעם א', שזהו כדי להראות שמחתו בהגיע זמן כפרתו, עיי"ש, והיינו, דכפרה הוי סיבה לשמחה, והמצוה היא להראות את שמחתו, וכבר העירו דלפי טעם זה לכאן גם נשים חייבות במצות אכילה בערב יו"כ, שהרי גם להן הוא זמן כפרה, ובשו"ת רעק"א מהדו"ק סימן ט"ז דן בזה, וזהו תלוי בג' הטעמים של רבינו יונה ז"ל שם, ואכמ"ל.

ומרן הרב דסלר זצ"ל היה אומר, דאם רוצה האדם לבדוק עצמו במוצאי יו"כ עד כמה זכה ביו"כ לכפרת עוונות, הריהו יכול לבדוק את עצמו לפי מידת השמחה שיש לו במוצאי יו"כ, כי ככל שהכפרה גדולה יותר כן השמחה במוצאי יו"כ גדולה יותר, עכ"ד, [ואכן צריך להיזהר שלא להטעות את עצמו, כי לפעמים נדמה לאדם שהוא שמח במוצאי יו"כ, והאמת היא שזהו רק שמחה של פריקת עול מסויימת רחמ"ל, ששמח שירד ממנו עול הימים הנוראים, ואין זו שמחה אמיתית הבאה מתוך קירבת ה'], ובס' חוקת עולם עמ' ל"ב כתב וז"ל, מי שלא ראה שמחת מרן הגרי"ז זצ"ל מבריסק במוצאי יו"כ לא ראה שמחה מימיו, עכ"ל, ובשם מרן רבי איצ"ל מפתרבורג זצ"ל מובא, שאמר, דיכול אדם לבדוק מידת כפרתו ביו"כ לפי ההקלה בטמטום הלב שמרגיש במוצאי יו"כ, כי כפי מידת המחילה כן הוא מידת ההקלה בטמטום הלב, עכ"ד, ונראה דהכל ענין אחד הוא, כי העצבות היא ג"כ תוצאה של טמטום הלב, וכמו שיבאר בארוכה להלן בס"ד, ונמצא שההקלה בטמטום הלב והשמחה תלויין זה בזה, ודו"ק, [ועיין בס' מכתב מאלהו ח"ב בענין יוהכ"פ שהביא מש"כ הקדמון בעל תולעת יעקב, דביוהכ"פ אנו זוכים להארה עליונה ששורשה מעוה"ב, דהיינו מבחי' ביטול הרע, ובהתגלותו יופיעו כל מיני צהלה ושמחה וכפרה, עיי"ש], ועי' בס' שפת אמת עה"ת פר' האזינו תר"ס שכתב וז"ל, וגם עתה צריך להאמין כי נטהרנו מעוונותינו, ובאמת זה האות, כפי מה שמרגיש שמחה בנפשו, עכ"ל, ובס' שם משמואל יוהכ"פ תרע"ח כתב וז"ל, כי אחר הטהרה והכפרה באה שמחה וכו', וזה סימן מובהק במוצאי יוהכ"פ שמתעוררת שמחה בכל אחד מישראל, עכ"ל, ועי' עוד מש"כ בזה אמור' הגרד"צ קרלנשטיין שליט"א בקונטרס חידושי תורה על הימים הנוראים בענין אורי וישעי, עיי"ש.

ב) וביאור ענין זה הוא, דהנה נאמר (קהלת ז', כ"ט) "האלוקים עשה את האדם ישר והמה בקשו להם חשבונות רבים", והיינו, דבשעת יצירת האדם הרי פנימיותו כולו טוב וישר, וכמו שאנו אומרים כל יום "נשמה שנתת בי טהורה היא" [ואין זה סותר למה שנאמר "יצר לב האדם רע מנעוריו", וכן למה שנאמר "עיר פרא אדם יולד" אשר הביא בס' אור יחזקאל בשם הסבא מקעלם זצ"ל דהאדם בשעת לידתו הוא בבחי' "עיר פרא" ואת "האדם" שבו צריך הוא ליצור ולהוליד ע"י מעשיו, עכ"ד, והביאור בזה, כי שני הענינים אמת, כלומר, דמצד הנשמה הרי כולו טוב, אלא שלאחר חיבור הנשמה בגוף יש מצב שנמשך לעניני הגוף ותאוותיו כל זמן שלא חניך

ולא הרגיל עצמו להכניע הגוף לנשמה, והיינו, דמצד הגוף הוא באמת עיר פרא ורע
מנעוריו, וזהו תפקידו של האדם בעולמו להכניע את הגוף הבהמי שיהיה משועבד
לפנימיותו שהוא הנשמה הטהורה שניתנה בו, ואין סתירה בין ב' הענינים, ודו"ק],
והענין בזה הוא, שהרי כבר אחז"ל בגמ' שבת קנ"ב ב' ובזה"ק ויקרא דף כ"ט ב'
דנשמות ישראל חצובות מתחת כסא הכבוד, והם חלק אלוך ממעל, וכמ"ש ויפח באפיו
נשמת חיים וגו' מאן דנפח מדיליה נפח, וכמבואר בארוכה בספר נפש החיים שער א',
ואכמ"ל, ועי' רמב"ם פ"ב מהל' גירושין ה"כ דכל איש ישראל בעומק לבו רוצה לעשות
כל המצוות, אלא שיצרו הרע מונעו מזה, אך רצונו האמיתי הוא רצונו הפנימי לעשות
המצוות ולא הרצון החיצוני, וזהו כמ"ש רצונו לעשות רצונך אלא ששאר שבעיסה
מעכב, והיינו ג"כ משום שפנימיות האדם הוא חלק אלוך ממעל, ואכן, באמת ע"י
החטאים יוצר האדם מחיצה בינו לבין הקב"ה, וכמ"ש "כי עוונותיכם היו מבדילים
ביניכם לבין אלוהיכם", וכמבואר בארוכה בלשון הרמב"ם פ"ז מהל' תשובה ה"ז אמש
היה מובדל וכו', עיי"ש.

וזהו יסוד ענין התשובה, דהנה כבר העירו על הלשון "תשובה", אשר הכוונה בזה
הוא לשוב, ולכא' בשלמא אדם שבתחילה היה טוב ואח"כ סר מן הדרך רחמ"ל אזי
מובן שאומרים לו לשוב לדרכו הראשונה, אך מי שנולד בבית של רחוקים ואח"כ בא
ונתקרב למה קורין לו "בעל תשובה", והרי לכא' אינו שב לשום מקום אלא מתחיל
דרך חדשה, אלא הביאור בזה הוא, דענין התשובה הוא לשבור המחיצות בין האדם
להבורא ית"ש ולבטלם בכח חרטה אמיתית וידידי וקבלה על העתיד, וכמבואר ברמב"ם
פ"ב מתשובה ה"ב, ועי"ז ששובר המחיצות הריהו שב למקורו הראשון וחוזר להיות
י"שר כפי שעשאו האלוהים, ולכן ג"כ אין התשובה צריכה להיות רק על עבירות אלא
גם על מידות רעות ותאוות, וכמ"ש הרמב"ם פ"ז מהל' תשובה ה"ג, והיינו, משום
שכל הדברים הללו מעכבים את ההתקרבות של האדם לבוראו, וכיון דיסוד ענין
"תשובה" הוא לשוב למקורו הראשון, דהיינו, להיות דבק בבוראו ולחזור לנקודת
יצירתו, לכן גם זה בכלל מצות תשובה, וז"ל, ובזה ביארו מחז"ל בגמ' יומא פ"א א'
גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד, וכמ"ש הושע י"ד, א', שובה ישראל עד ה'
אלוקיך וגו', וכן נאמר דברים ל', ב', ושבת עד ה' אלוקיך וגו', עיי"ש, ואין הכוונה
בזה שהתשובה מגעת עד כסא הכבוד, אלא שע"י התשובה מגיע "האדם" עד כסא
הכבוד, וכלשון הכתוב שובה "ישראל" עד ה' אלוקיך, דהיינו, שהאדם מגיע עד ה'
אלוקי, ונהלשון גדולה "תשובה" שמגעת וכו' היינו שבכוחה להביא את "האדם" שיגיע
לזה, וכעין דאי' בגמ' ברכות ו' ב' עה"פ כרום זולות לבני אדם וגו' דקאי על התפילה
שהיא מהדברים העומדים ברומו של עולם ובני האדם מזולזלין בהם, ורש"י שם פי'
דהתפילה עולה למרום, ויעוי' בס' אור יחזקאל עניני אמונה שהק' דהרי כל מצוה
עולה למרום, והביא בשם הסבא מקעלם זצ"ל, דכאן הכוונה היא שע"י התפילה
מתרומם "האדם" עד רומו של עולם, עיי"ש, והשל"ה הק' בהל' תשובה הביא את

לשון הזה"ק ויקרא דף ט"ז ב' וז"ל, זכאין אינון מאריהון דבעלי תשובה דתייבין כולהו לאתרייהו וכו', מאי תשובה וכו', דאתיב נשמתיה לאחר דאיתגזרת מתמן, עכ"ל, והן הדברים, דענין התשובה הוא "לשוב", כלומר, לחזור למקום יצירתו שהוא חלק אלוקי ממעל, נומסופר על אחד מגדולי ישראל זצ"ל, שבא אליו אדם אחד והתלונן על ששוכח את לימודו, ואמר לו אותו גדול זצ"ל שיעשה תשובה ועי"ז יזכור תלמודו, כיון דתשובה מגעת עד כסא הכבוד, וכבר נאמר "אין שכחה לפני כסא כבודך" עכ"ד. ועי' עוד באור החיים עה"ת פר' עקב וז"ל, ואמר ולדבקה בו וגו', כי כבר הקדמנו הקדמות יקרות שכל נשמות עם ישראל הם ממחצב עליון חלק ה', כי כולם דבקים בה', דכתיב ואתם הדבקים בה' אלוקיכם חיים כולכם היום וגו', ובאמצעות העבירות תתרחק הנפש מדביקותה, וכשישוב האדם לפני ה' יחזור להדבק בו, עכ"ל, וע' עוד במדרש רבה ויקרא פ"ג, ג', בהגדרת ענין התשובה וז"ל, ר' יצחק אמר כאדם שהוא מלחים שתי נסרים ומדביקים זה לזה, עכ"ל, ובס' עלי שור ח"ב עמ' תמ"א ביאר בזה, דזהו משום שענין התשובה היא כמו להלחים ולחבר בחזרה ב' חלקים שהיו אחד ונפרדו זה מזה, דהיינו לחזור ולהידבק בהבורא יתברך, ולשוב למקור מחצבתו ע"י סילוק המחיצות שהם העבירות, עכ"ד, ולכן ג"כ החטאים והעבירות נקראים בלשון "חיצונים" או בלשון "קליפות", כי אין הם המציאות האמיתית הפנימית של האדם, אלא הם רק כקליפה חיצונית גרידא, וכל עבודת התשובה הוא להסירן ולחזור למציאות הפנימית של "האלוקים עשה את האדם ישר וגו'", והגדרה זו של "האלוקים עשה את האדם ישר" מורה על זה שהוא הולך בקו ישר כפי שהיה בשעת יצירתו, ללא שבירות וללא הפסקים ומחיצות, וכן הוא לשון הרמב"ם סוף הל' שמיטה ויובל, שכתב שם, דלא רק שבט לוי בלבד נתקדש אלא גם כל מי אשר הולך ישר כמו שעשאו אלוקים וכו' והבינו מדעו וכו' הרי"ז נתקדש קודש קדשים וכו', עיי"ש.

ולפי"ז מובן ענין נוסף, דהנה כפרת עוונות נקראת "הלבנת עוונות", וכמו שנאמר (ישעיהו א, י"ח) חטאיכם כשלג ילבינו וגו', וכן בגמ' יומא ל"ט ב' "הלבנון" זהו בית המקדש שמלבין עוונותיהם של ישראל, ובגמ' יומא ל"ט א' איתא, דכאשר זכו ישראל למחילת עוונות היה לשון של זהורית מלבין, עיי"ש, ועי' עוד בבראשית ד', י', אם תיטיב שאת וגו', והיינו, דאם ייטיב דרכיו יהיה לו סליחה, והלשון "שאת" הוא מלשון לבן, וכמ"ש ויקרא כ"ג, ב', שאת או ספחת וגו' ובמתני' נגעים פ"א מ"א אי' דשאת היינו כמו צמר לבן, עיי"ש, והיינו, דצבע לבן מורה על מצב של סליחה, ובשערי תשובה לר"י ז"ל ש"ב אות ט"ז כתב וז"ל, לובן הבגדים משל על נקיות הנפש, עכ"ל, וכן נאמר (קהלת ט') "בכל עת יהיו בגדיך לבנים וגו'", ופי' רש"י, דהיינו בלאו חטא, וכן יש להוסיף מה שנאמר (איכה ג') זכו נזיריה משלג וגו', עיי"ש, וצ"ב למה צבע לבן מורה על נקיות וכפרת עוונות, וצ"ל בזה, עפי"מ שכתב המהר"ל מפראג ז"ל בדרושים עמ"ס יומא, ומקורו בירושלמי יומא פ"ז ה"ב, דכהן גדול לבש ביוהכ"פ בגדי לבן, כי צבע הלבן אינו כשאר צבעים, אלא אדרבה, צבע לבן אינו בגדר צבע, כי זהו

המציאות האמיתית בעצם של כל דבר, גוון פשוט בלי שום הרכבה, ורק שאר הצבעים הם דברים חיצוניים שצובעים ומכסים את הצורה האמיתית, עכ"ד, ואם כן, מבואר שפיר למה כפרת עוונות נקראת הלכנת עוונות, שהרי זהו ענין כפרת עוונות, שחוזר האדם להיות כמות שהוא במציאותו האמיתית, ודו"ק. [ועוד נראה, דלכן ג"כ כל נקודת אמת נקראת "לבן", שהרי בגמ' כאשר רצו לומר שהאמת הוא כמו שאמרנו מקודם אמרו "מחזורתא כדשנינן מעיקרא", וכן בלשון הראשונים ז"ל אי' "זהמחזור בעיני", כלומר, שהאמת היא כך וכך, וחזורון הוא תרגום של צבע לבן, וכמבואר בבראשית פר' ויצא עה"פ מחשוף הלבן וגו' ותרגומו "קלפין חזורין", עיי"ש, והיינו כג"ל דצבע לבן זהו סמל האמת, וזהו כי ענין "אמת" היינו שזוהי המציאות האמיתית של הדבר כמות שהוא ללא שום תערובת וכחל ושרק, ולכן הרי"ז נקרא "לבן", ודו"ק, והא דלבן הארמי גדול הרמאים נקרא לבן, נראה בזה, דזהו גופא היה שיא רמאותו, שעל אף גודל רמאותו עוד נקרא לבן שזהו סמל האמת, וביתר ביאור, דאם היה נקרא בשם אחר אזי לפחות שמו היה אמיתי, ואולם כאשר נקרא "לבן" אזי אף שמו הוא שקר, וכעין שאמר מרן הגרי"ז זצ"ל מבריסק על שם העתון "פרבדה" שתרגומו ברוסית "אמת", אף שהיה ידוע שכולו שקר, והיינו, כדי שאף מילה אחת בעיתון לא תהא אמת, כי אם היה לו שם אחר אזי לפחות שם העתון היה אמת, ועכשיו שנקרא "אמת" אזי אין בו אפילו מילה אחת של אמת, עכ"ד, וזהו ג"כ שם "לבן" אצל לבן הארמי, וכמש"נ].

ג) ובזה מבואר למה ע"י תשובה ויו"כ בא האדם לידי שמחה, שהרי נאמר (תהלים צ"ז, י"א) "ולישרי לב שמחה", וכן נאמר (תהילים ק"ז) "יראו ישרים וישמחו וגו'" וכן בתפילה אנו אומרים "וישרים יעלוזו", וכיון דע"י תשובה נעשה בבחי' "ישר" לכן בא לידי שמחה, ודו"ק, [ובמחזורים ליו"כ לפני "כל גדרי" נדפס לומר "אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה", עיי"ש, ואולי נרמז בזה הענין הנ"ל כי ע"י יו"כ זוכה האדם לבחי' של "לישרי לב שמחה"].

והטעם לזה, דע"י שמגיע לבחי' "ישרי לב" בא לידי שמחה, דהנה כבר נתבאר בבחי' "ישרי לב" היינו שהולך ישר כפי שעשאו אלוקים, והריהו דבוק ביוצרו בבחי' של "עומד לפני כסא הכבוד" וכמחז"ל הנ"ל דגדולה תשובה שמרוממת את האדם כביכול עד כסא הכבוד, וזהו בחי' יום הכפורים "לפני ה' תטהרו" (ויקרא ט"ז, ל'), ועי' בגמ' יומא פ"ה ב' ובשערי תשובה לרבינו יונה ז"ל ש"ב סיד' וש"ד סיד' ובהקדמת הרמב"ם להל' תשובה, ואכמ"ל, והנה כבר נאמר "עצב אין לפניו", ובגמ' עבודה זרה ג' א' איתא, ומי איכא עצבות לפני המקום והא כתיב עוז וחדוה במקומו וגו', עיי"ש. וכיון דע"י תשובה זוכה האדם להגיע לבחי' של "עד ה' אלוקיך" לכן עי"ז בא לידי שמחה, ועוד יש להוסיף בזה, דהנה כאשר האדם הוא במצב של חטא הריהו בתוך הסתר ומחיצה בינו לבין קונו, ובזוה"ק ח"ג דף רמ"ז א' איתא, דכאשר עדיין לא שב בתשובה הריהו כמו שנמצא בבית האסורים ובחושך ואפילה, ורק אחרי שחוזר בתשובה

נאמר עליו "לאמור לאסורים צאו ולאשר בחושך הגלו וגו'", עיי"ש, וכן ע"י מצב של חטא הריהו כמו קשור בתוך שק של טומאה המלפתו, כלשון חז"ל דהעבירה קשורה בו ככלב ומלפתו, וע"י תשובה הריהו בבחי' "פתחת שקי ותאזרני שמחה", כי הרי"ז כמו שיצא מבית האסורים וכנ"ל, בבחי' "פתחת שקי", ולכן "ותאזרני שמחה", ודו"ק, [ועיין באורחות צדיקים שער השמחה שכתב וז"ל, לפי שהנפש ממעלה וכו', וכאשר מגיע הנפש אל המחיצה והמעלה אשר הוא דומה לו, אז תיחדהו במצפוניה ותשתעשע בחדריה, כענין שנאמר (ישעיהו ס"א) שוש אשיש בה' תגל נפשי באלוקי וגו', עכ"ל, כלומר, דע"י שהנפש מגעת למקורה ולהמעלה אשר דומה לה, אזי מגיע לבחי' ששון, שוש אשיש בה' וגו', והן הן הדברים], ולכן אחרי יו"כ הוא זמן של שמחה, ואולי יש לרמוז זאת ג"כ בפסוק "כי עד צדק ישוב משפט ואחריו כל ישרי לב וגו'", דהיינו, שאחרי המשפט של ר"ה ויו"כ אנחנו נעשין ישרי לב, ולכן הוא ג"כ זמן שמחה, וכמש"נ.

ועוד י"ל בזה, דהנה רש"י תענית ט"ז א' כתב וז"ל, אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה, ישרים לשמחה, דישרים עדיפי מצדיקים, עכ"ל, ועי' בסידור הגר"א בפי' שיח יצחק בתפילת ימי"נ, שכתב, דצדיק היינו ששומר את התורה אך צריך עדיין לכבוש את יצרו, אך "ישרי לב" היינו שכבר הפך עצם טבעו לטוב, עיי"ש, [ואולי לכן ג"כ "ישרים לשמחה", כי אין שמחה כהתרת הספיקות, וכאשר אכתי יש מלחמת היצר אזי זהו מצב של ספק ומלחמה, ורק אחרי ששבר עצם טבעו, וכבר אין לו "חשבונות רבים" אז הוא "ישר כפי שעשאו אלוקים" ולכן יש לו שמחה, ודו"ק], ולפי זה אולי י"ל, דבראש השנה יכולין להגיע לבחי' "אור זרוע לצדיק", וכמחז"ל "אורי זה ר"ה", ואז מתחילין עשיית ונהפך האדם לצדיק במעשיו וכבר אינו חוטא ח"ו, אך ביוהכ"פ יכולין להגיע לבחי' "ישרי לב", כי הוא יום מחילת עוונות ויום שבו "הקב"ה מטהר את ישראל" כדאי' במתני' יומא פ"ה ב', עיי"ש, והיינו, דביום זה יכול לעקור מקרבו את הנטיה לרע, ולכן אחרי יוהכ"פ הוא זמן שמחה, כי כבר בטלו אצלו החשבונות הרבים, ואז "לישרי לב שמחה", ודו"ק.

ד' ומעתה הרי יש טעם נוסף לקביעותו של חג הסוכות דוקא בחודש תשרי אחרי יוהכ"פ, שהרי חג הסוכות הוא "זמן שמחתינו", ועיקר הפסוק של "ושמחת בחגך" נאמר בתורה על חג הסוכות, וחזינן עוד, דבסוכות יש דין מיוחד של שמחה במקדש שאינו בשאר המועדים, ועי' ברמב"ם פ"ח מהל' לולב הי"ב דבחג הסוכות יש שמחה יתירה יותר מכל המועדים, ונאמר בו ושמחתם לפני ה' אלוהיכם וגו', וזוהי שמחת בית השואבה, וכיון דלהגיע לשמחה זו של ושמחתם "לפני ה' אלוהיכם" אין שייך להגיע לפני המצב של "לפני ה' תטהרו", וכנ"ל, לכן חייב חג הסוכות להיות בחודש תשרי אחרי יו"כ, ולא בחודש ניסן, ולהקדים את ר"ה ויו"כ לחודש ניסן אין שייך כלל, כי ר"ה זהו ביום בריאת העולם ויו"כ זהו ביום שירד משה מההר עם הלוחות השניות כדאי' בגמ' תענית כ"ז ב', עיי"ש, ולכן רק חג המצות נקבע בחודש ניסן שהוא זמן

יצ"מ, אך חג הסוכות נקבע בחודש תשרי, וכמש"נ.

והנה לפי דעת רבינו הגר"א ז"ל שיר של יום של יו"כ הוא תהילים פרק ל"ב, ושם בסופו נאמר, "שמחו בה" וגילו צדיקים והרנינו כל ישרי לב", וי"ל דהכוונה היא על יו"כ שבו נעשין ישרי לב, ולכן עי"ז יש שמחה, ומיד אח"כ בפרק ל"ג נאמר "רגנו צדיקים בה" לישירים נאווה תהילה הודו לה' בכנור בנבל עשור זמרו לו וגו'", וי"ל דזהו כבר רומז על חג הסוכות שבו היו מזמרי' בשמחת בית השואבה בנבל וכינור, וזהו כי "לישרים נאווה תהילה", ודו"ק, ועי' בשפת אמת סוכות תרל"ח שכתב וז"ל, זמן שמחתנו, דכתיב לישרי לב שמחה, ולכן אחרי ר"ה ויוהכ"פ שנעשין בני ישרי לב הוא זמן שמחתנו, עכ"ד, וכן בס' מועד לכל חי לרבי חיים פאלאג'י זצ"ל סימן ב' סי"ב כתב וז"ל, כתב בס' נוהג כצאן יוסף דף ע"ט א', דהטעם שסוכות הוא זמן שמחתנו, הוא על שנמחל העוונות ביום הכפורים, עכ"ל, ויש שהביאו רמז על זה, כי סוכ"ה ר"ת ויאמר ה' סלחתי כדברך וגו', והיינו, דהיו"ט של סוכות הוא בכח סליחת יוהכ"פ, וזהו כי יו"ט זה הוא זמן שמחתנו, וזהו ע"י סליחת העוונות, וכמש"נ, ושמעתי מאמור"ר הגאון רבי דוב צבי קרלנשטיין שליט"א לרמוז ד"ז בפסוק "זשאבתם מים בששון ממעיני הישועה", כלומר, דהששון שהיה בשמחת בית השואבה הוא מכח ה"ישועה" של יום הכפורים, וכמחז"ל במד"ר ויקרא פר' אמור כ"ט, ג', "זישעי זהו יוהכ"פ", ועי' עוד בתהלים (פרק נ"א) "תחטאני באזוב ואטהר תכבסני ומשלג אלבין וגו'", כל עוונותי מחה, לב טהור ברא לי אלוקים ורוח נכון חדש בקרבי וגו' השיבה לי ששון ישעך וגו'", וי"ל דפסוק זה רומז על יוהכ"פ, שבו הקב"ה מטהרנו ומלבין עוונותינו כשלג, ובתפילה זכה של ערב יו"כ הובא פסוק זה של "השיבה לי ששון ישעך" בהקשר ליו"כ, וי"ל דזהו כי ל"י בגי' מ', רומז ליום הארבעים אחרי אלול ועשית, דהיינו יוהכ"פ, וכמו שמרומז ג"כ בפסוק טוב לי כי עוניתי וגו', דהיינו מצות ועיניתם את נפשותיכם וגו' שהוא ביום ל"י, וזהו שנאמר בפסוק דע"י "ישעך" ביום לי, "זישעי זהו יוהכ"פ", עי"ז שב הששון, עכ"ד, [וכן י"ל עה"פ "אודך כי עניתני ותהי לי לישועה", דביום ל"י עניתני, מצות עינוי, וכן ביום זה תהי לי לישועה "זישעי זה יוהכ"פ", ועוד יש לרמוז עה"פ "נגילה ונשמחה בישועתך" דע"י "ישעי זה יוהכ"פ" נגילה ונשמחה, וכש"נ].

ב

"שם שמים חל על הסוכה"

בגמ' סוכה ט' א' איתא, דעצי סוכה אסורין להשתמש בהם כל שבעה, כיון דשם שמים חל על הסוכה, עיי"ש. ויעויין באלהיו רבא על שו"ע אור"ח סימן תפ"ז סק"ד ובמטה אפרים סימן תרכ"ו בקונטרס אחרון ס"ק כ"א, שכתבו, כי סוכ"ה בגי' צ"א וזהו בגי' הוי"ה אדנ"י ב' שמות הקדושים, עיי"ש, וזהו "שם שמים חל על הסוכה" כפשוטו,

וכ"כ השל"ה בעניני סוכה, עיי"ש, והג"ר שלמה הכהן מוילנא זצ"ל תמה על זה, דהרי בתורה נכתב סכה חסר ו', וגימטריא זו של צ"א זהו רק כאשר נכתב עם ו', ובתורה הרי נכתב בלי ו', ואיך כתבו הנ"ל גי' זו, ובסוף דבריו כתב וז"ל, שוב ראיתי דדבר ה' אמת בפיהם, שבמקום אחד נאמר בפסוק סוכה עם ו' (תהילים ע"ז) ויהי בשלם סוכו ומעונתו בציון וגו', עכ"ל, וכתב עוד שם, שמצא בספרי הכתובים אשר בביהמדרש בוילנא שנכתבו עפ"י הוראת הגר"א זיע"א, ושם נכתב "סוכו" מלא עם ו', והוסיף שם לפי"ז, דהנה בעוה"ז הרי אין השם שלם ואין הכסא שלם, ורק לעתיד לבא יהיה השם שלם, ולכן תמיד נכתב סכה חסר ו', ודוקא בפסוק בתהלים שם נאמר מלא, כי שם מדובר על "מעונתו בציון", דהיינו על זמן הגאולה, ואז באמת יהיה השם מלא, ולכן נכתב מלא, עכ"ד, ויש שרמזו הענין הנ"ל בתפילת "אתה בחרתנו", ד"רוממתנו מכל הלשונות" קאי על פסח, "וקדשתנו במצוותיך" קאי על שבועות, "וקרבתנו מלכנו לעבודתך" קאי על ר"ה ויו"כ, "ושמך הגדול והקדוש עלינו קראת" זהו סוכות, שאז אנו יושבים תחת הסוכה ושם שמים חל על הסוכה, עכ"ד, ובענין זה יש לציין עוד מש"כ בס' שם משמאל סוכות תרע"ד וז"ל, סוכה חל עליה שם שמים, וידוע כי מס' סוכה בגי' שני השמות הק', ונמצא שהיא מסובבת מן השמות הק', על כן אין ביכולת הכוחות הרעים לבא שמה להתדבק עם האדם, עכ"ל.

ואכן מצינו בחז"ל דבהסוכה ישנו מצב של "השראת השכינה", ועי' בס' יסוד ושורש העבודה עניני סוכות שהביא בשם הזוה"ק פר' אמור דף ק"ג ב' וז"ל, במדורא דא [סוכה] צילא דמהימנותא, שכינתא פרשא גדפהא עליה מלעילא, ואברהם וחמש צדיקיא ודוד מלכא שויין מדורייהו עמיה, עכ"ל, והיינו, דהשכינה פורשת כנפיה על הסוכה, [ועי' בס' כד הקמח לרבינו בחיי ז"ל אות ס', ד"סוכה" הוא מלשון "סוכה ברוח הקודש" (רש"י בראשית י"א, כ"ט), וכן מובא בשם עוד קדמונים ז"ל, ולכא"ו היה מקום לומר דזהו ג"כ מחמת השראת השכינה שיש בסוכה, אך יתכן דזהו מחמת עצם היו"ט של סוכות ולא מחמת השראת השכינה שיש בהסוכה, ועי' בירושלמי סוכה פ"ה ה"א ד"שמחת בית השואבה" נקראת כן גם משום שמשם היו שואבין רוח הקודש, והובא בתוס' סוכה נ' ב', עיי"ש, ואכמ"ל], והנה בגמ' סוכה ה' א' איתא, דסוכה פחות מעשרה טפחים פסולה, ועוד אי' בגמ' שם דאין השכינה יורדת למטה מי' טפחים, עיי"ש, ובס' חסד לאברהם לרבי אברהם אזולאי זצ"ל זקיננו של החיד"א זצ"ל מעיין רביעי עין יעקב נהר נ"ח כתב בזה, דהיינו משום שסוכה שאינה ראויה להשראת השכינה יש בה פסלות לסוכה, עיי"ש, והיינו, דכיון דבסוכה יש השראת השכינה וכנ"ל, לכן צריך שתהא ראויה להשראת השכינה, ודו"ק, [וי"א דגם כל עיקר שם חודש "תשרי" הוא מלשון השראת השכינה, וכמו שאנו אומרים בזמירות ש"ק "דתשרי על עמיה וגו'" כלומר, שתשרה שכינתך על עמך, עכ"ד, ואולי זהו משום השראת השכינה שיש בחודש זה בסוכות, וצ"ע בזה].

ויסוד הדברים יש להוכיח עוד, דהנה בתורת כהנים פר' אמור ח', י"ב, עה"פ חג

הסוכות שבעת ימים לה' וגו' יש הוה אמינא דכל מי שעושה סוכה יצטרך לעשות סוכתו בהר הבית ולהקדישו לשמים, ורק דקמ"ל ילפותא דאינו כן, ועי' בפ"י הראב"ד על התור"כ שם, ואכמ"ל, והדברים צ"ב, מה היה ההור"א הזו, וי"ל בזה דהיינו משום דסוכה היא מקום להשראת השכינה, ולכן קס"ד דיצטרכו לעשות כל סוכה בהר הבית שהוא המקום המיועד להשראת השכינה, ורק דקמ"ל דהשראת השכינה שיש בסוכה אינו תלוי במקום של הר הבית, ודו"ק, [ובאמת מובא בשם קדמונים ז"ל דבסוכה יש הארה מקדושת בית המקדש, עכ"ד, וכנראה זהו ג"כ משום השראת השכינה שיש בסוכה, ובזה יש לבאר ענין נוסף, דהנה בס' פלא יועץ ערך סוכה וכן בס' שפת אמת עה"ת עניני סוכות כתבו, דע"י ישיבה בסוכה מתקדש האדם, עיי"ש, וי"ל טעם לזה, דהנה על מקום המקדש כתב בס' כלי יקר פר' לך לך וז"ל, מקום מקדש של מטה מכוון כנגד ביהמ"ק של מעלה, ושם פועל ה' מכוון לשבתו יתברך, ושם חביון עוזו יתברך, וכל המסתכל במקום הקדוש ההוא מיד נתלבש רוח טהרה וקדושה וכו', ובראיה לחוד סגי לאדם לקנות השלימות ההוא וכו', והתועלת הרוחני הזה לא יסור מזרעו עד עולם, כי אף בזמן שאין ביהמ"ק של מטה בבנינו מ"מ בית המקדש של מעלה המכוון כנגדו נצחי, לא יסור לעולם, ובכל זמן יורד ממנו השפע על זרע אברהם המקודש וכו', עכ"ל, והיינו, דכיון דנשפע למקום זה הארה מביהמ"ק אזי הרי"ז משפיע רוח טהרה וקדושה, וא"כ כיון דבסוכה יש הארה מביהמ"ק אזי ודאי דגם ע"י ישיבה בסוכה מתקדש האדם, ודו"ק, ועוד י"ל בזה, דהנה מובא בשם הזוה"ק ח"ג דף רנ"ז א', דסוכה הוא בבחי' תיבת נח, עיי"ש, ויעוי' במדרש רבה בראשית פרק ל"א וז"ל, קינים תעשה את התיבה וגו', א"ר יצחק, מה הקן הזה מטהר את המצורע אף תיבתך מטהרתך, עכ"ל, וא"כ י"ל דכמו דתיבת נח הי' מקום המטהר כמו כן סוכה היא מקום המטהר, ודו"ק].

ויעויין עוד בספר אבן השוהם על שו"ע אורח סימן תרל"ט ס"ד שהביא בשם האריז"ל דנכון לתקן בסוכה שולחן מסודר עם ד' רגליים ולא פחות, כדי שיהי' דוגמת השולחן שהיה במקדש, כי הסוכה דומה לביהמ"ק, עיי"ש, וכן יעוי' בס' משנת יעקב על שו"ע אורח סימן תרל"ח שהביא בשם הפמ"ג שאין לעשות את הסוכה קפנדריה כמו שאסור לעשות כן בבית הכנסת, כי גם הסוכה היא מקדש מעט, עיי"ש, ועי' בשפ"א עניני סוכות שהביא בשם הזוה"ק דבתוך הסוכה אנו בבחי' אשרי יושבי ביתך וגו', ובשם רבינו הגר"א ז"ל איתא עה"פ הביאני המלך חדריו וגו' דקאי על סוכה, עכ"ד, כלומר, דזהו בבחי' ביתו וחדריו של הקב"ה, ולכאז' היינו משום שיש בסוכה השראת השכינה, ויש ג"כ רמז לזה בפסוק זאני ברוב חסדך אבא ביתך אשתחזה אל היכל קדשך וגו', "אל היכל" עה"כ והאותיות בגי' סוכה, שהיא בבחי' היכל קדשך, וכש"נ, [וראוי לציין את אזהרותיהם של גדולי הדורות זצ"ל על חובת ההתנהגות בסוכה, דיעוי' בס' ראשית חכמה שער הקדושה פרק י"ד שכתב וז"ל, ומורי ז"ל הרמ"ק היה נוהג שלא לדבר בסוכה כי אם בדברי תורה, כי מצות סוכה קדושתה גדולה, והעדות

על זה כי עצי סוכה אסורין כל שבעה וחל עליהם קדושה, עכ"ל, וכן יעוי' באליהו רבא על שו"ע אר"ח סימן תפ"ז סק"ד שכתב וז"ל, ראיתי מבני עליה שהיו מנשקין את הסוכה בכניסתם וביציאתם, והכל לחכב המצוה, וכן יזהר מאוד שלא יכעוס בסוכה, משום דכל זה הוי בזיון לסוכה וקדושתה, וצריך לישב בה בדרך ארץ כמו שיושב בפלטין של מלך, עכ"ל, וכן בס' פלא יועץ ערך סוכה כתב וז"ל, ואמרו על האר"י ז"ל שהיה נוהר שלא לדבר שיחת חולין תוך הסוכה וכו', ובודאי מי שנוהר לקבוע דירתו וישיבתו בה כל שבעת הימים בקדושה ובטהרה ואימה ויראה ושמחה וכו' קונה קדושה ותוספת הארה בנרץ ומצא גאולתו כל השנה לעבוד את בוראו עבודה תמה, עכ"ל.

ומעתה יש להבין היטב למה חג הסוכות צריך להיות זמן שמחתינו, דהנה נתבאר לעיל אות א' דלכן ג"כ נקבע חג זה אחרי ר"ה ויו"כ, דדוקא אז שייך שמחה אמיתית, אך עדיין צריך להבין למה באמת הוצרך יו"ט זה להיות זמן שמחתינו, אך להנ"ל הרי"ז מבואר היטב, דהנה בגמ' שבת ל' א' איתא, דאין השכינה שורה אלא מתוך שמחה, עיי"ש, וכן הרי נאמר רוני ושמחי בת ציון כי הנני בא ושכנתי בתוכך נאום ה' וגו', כלומר, דהשמחה היא התנאי וההכנה להשראת השכינה, ועי' במסילת ישרים פרק י"ט מה שביאר בארוכה בזה, עיי"ש, ולכן, כיון דעיקר חג הסוכות הוא ע"ש מצות סוכה, וסוכה צריכה להיות מקום ששורה בו השכינה, לכן הרי"ז חייב להיות זמן שמחתינו, ומשום כך ג"כ נקבע יו"ט זה אחרי יו"כ, כי לישרי לב שמחה, וכמש"נ.

ג

מצות ריקוד בחג הסוכות

בספר "העמק דבר" להנצי"ב זצ"ל (דברים טז, טז) כתב, דבחג הסוכות יש דין ומצוה מיוחדת של "ריקוד", חוץ מעצם מצות השמחה, ולמד כן בפסוק "שבעת ימים תחוג לה' אלוֹקֶיךָ", דהלשון "תחוג" הוא מלשון "מחוג" דהיינו ריקוד ומחול, וכלשון הפסוק (שמות ה', א') ויחוגו לי במדבר וגו', וביאר שם בזה דברי מדרש רבה פר' אמור פ"ל, דאיתא התם, דבסוכות איכא גם מצות שמחה וגם מצות חגיגה, ופי' הנציב ז"ל דהך "חגיגה" שהזכיר המד"ר לא מיירי על קרבן חגיגה אלא על מצות מחוג וריקוד, ולכן ג"כ אי' בגמ' סוכה נ"ג א' דחסידים ואנשי מעשה היו "מרקדין" בשמחת בית השואבה, וזהו כי בסוכות יש מצוה מיוחדת של ריקוד, עכ"ד.

ויסוד הדברים מבואר ג"כ בתוס' יום טוב על משניות ר"ה פ"א מ"ב, שהעיר שם למה בלשון התנא (ריש פ"ג דשקלים סופ"ז דנדרים ובפרק בתרא דבכורות) סתם "חג" הכוונה היא לחג הסוכות, והרי בתורה נאמר לשון חג גם על פסח ושבועות, ותירץ,

דהכוונה של "חג" הוא על המחול והריקוד, וזהו בחג הסוכות, וכן הרד"ק פי' דהק "חג" הוא מלשון ריקוד וטיפוח לשמחה, עיי"ש, נושמעתי להעיר בזה, דהנה בקהלת פרק ג' נאמר "עת ריקוד", ורש"י שם פי' דהיינו שמחת חתן וכלה שיש בזה מצות ריקוד, עיי"ש, ולכאור' לפי הנצי"ב למה לא הזכיר רש"י גם מצות ריקוד של חג הסוכות, ויש שתירצו, דהפסוק מיירי התם דוקא על עת שאינה קבועה, וזהו הכוונה שם שיש עיתים ויש עיתים, כלומר, עיתים מתחלפים, אך אין מדובר שם על זמנים קבועים, וחג הסוכות הוא זמן קבוע לריקוד, ואינו כמו שמחת חתן וכלה, וצ"ע בזה].

והנה בפר' פנחס כאשר נאמרו בתורה כל סדרי המועדים, נאמר "ובחודש הראשון בארבעה עשר יום לחודש פסח לה' וגו' חג שבעת ימים מצות יאכל וגו', וביום הביכורים בהקריבכם מנחה חדשה לה' וגו' ובחודש השביעי באחד לחודש וגו' יום תרועה יהיה לכם וגו' ובעשור לחודש השביעי וגו' ועיניתם את נפשותיכם וגו' ובחמשה עשר יום לחודש השביעי מקרא קודש יהיה לכם וחסותם אותו חג לה' שבעת ימים וגו'", ויעוי' בס' משך חכמה שם שעורר בזה הערה גדולה, דבכל המועדים הזכירה התורה את מצות היום של היום, כמו מצות בפסח וביכורים בשבועות ושופר ברה"ה ותענית ביור"כ, ואילו גבי סוכות לא נזכר כלל מצות היום, ורק בפר' אמור נזכרו מצוות סוכה וד' מינים, וכאן לא נזכר לכאור' שום מצוה, והלא דבר הוא, ובמשך חכמה שם ר"ל דהיינו משום דבפר' פנחס מיירי בעניני קרבנות, והיינו, דמיירי בעולי רגלים, ועולי רגלים פטורין מן הסוכה, ולכן לא הוזכרה מצות סוכה, עכ"ד, אכן לכאור' אכתי קשה, דהיו יכולין להזכיר מצות ד' מינים שגם היא ממצוות היום, וצ"ע, ואכן לדברי הנצי"ב ז"ל לכאור' י"ל דהכוונה בזה שנאמר בפר' פנחס שם "וחסותם אותו חג לה'" הוא על מצות ריקוד, וזהו הרי ג"כ ממצוות היום של סוכות, ונמצא דבאמת גם בפר' פנחס הוזכרה מצוה ממצוות היום, ודו"ק.

אולם עיקר ענין זה צ"ב, למה דוקא בחג הסוכות יש מצוה של ריקוד, ולא בשאר ימים טובים, ועוד, דאם יש מצוה של ריקוד אזי למה בשמחת בית השואבה רק חסידים ואנשי מעשה וראשי הישיבות היו מרקדין, כמבואר בגמ' שם, וברמב"ם פ"ח מהל' לולב הי"ד כתב דרק הם היו מרקדין וכל העם היו באים רק לראות ולשמוע, עיי"ש, ולכאור' למה לא יעשו כל העם ריקוד, וצ"ב.

ונראה בזה, דהנה באמת צ"ב מה יסוד מצות ריקוד זו, ובקונטרס תורת המועדים מובא בשם מרן הגרי"ז זצ"ל מבריסק, שביאר בזה, דהענין המיוחד של ריקוד בסוכות הוא משום דסוכות חלוק משאר מועדים, דהתם יש רק דין שמחה בלב, אך בחג הסוכות יש דין מיוחד להראות את השמחה כלפי חוץ, וזהו ע"י ריקוד, עכ"ד, אכן לכאור' זהו גופא אינו מוכן, למה יש בחג הסוכות דין מיוחד שכזה להראות השמחה כלפי חוץ, ואיזה ענין יש בזה, ואולי זהו שיעור במצות השמחה של חג הסוכות שיהיה עד כדי כך שיראו השמחה כלפי חוץ, וצ"ב.

ולכן צ"ל בזה באופן אחר, והוא, דהנה בס' באר הגולה להמהר"ל מפראג זצ"ל באר

ד' כתב וז"ל, המחול, הוא שמחה בפועל, ואינו כמו השמחה בלב, כי השמחה בלב אינה בפועל, אבל בריקוד השמחה נמצאת בפועל לגמרי, עכ"ד, ובביאור הדברים נראה, על דרך שנאמר "צמאה לך נפשי כמה לך בשרי", כלומר, דשמחה היינו תשוקת והרגשת הלב הבאה מתוך קירבת אלוקים, ואכן, לפעמים שמחה זו היא רק שיש ייחול והשתוקקות בלב אך אין זה יוצא לפועל, כי הגוף עם תאוותיו וחסרונותיו מעכב את ריבוי השמחה שבאה משום עומק הרגשת הלב בקירבת אלוקים, וזהו ענין הריקוד, דהיינו, שלא רק הלב ישמח, אלא שמחה זו תהא עד כדי כך שאף הגוף ירגיש בחוש קירבת אלוקים, בבחי' "זיהיו ידיו אמונה", ויהיה לא רק במצב של "צמאה לך נפשי" אלא אף "כמה לך בשרי", וכמו שנאמר בזמירות שבת "לבי ובשרי ירננו אל א-ל חי", כלומר, דלא רק הלב ירנן אלא אף הבשר דהיינו הגוף כבר לא יהיה חוצץ בפני השמחה והרננה, וזהו גדר הריקוד, שהשמחה יוצאת לפועל בחוש, ונמצא לפי"ז, דענין הריקוד אינו ענין בפני עצמו, אלא זהו דרגה מסויימת במצב השמחה, שהשמחה היא כ"כ בחוש עד שבא לידי ריקוד, ודו"ק.

ויסוד זה מבואר בדברי ספר הכוזרי מאמר שני אות נ' וז"ל, ואם תעבור בך השמחה אל הניגון והריקוד הוא עבודה ודביקות בענין האלוהי, עכ"ל, והיינו, דהריקוד הוא תוצאה דממילא ממצב השמחה, שהשמחה תהא כל כך גדולה עד שתעבור אל הניגון והריקוד, וזהו מבואר לפי הנ"ל, דענין הריקוד אינו ענין בפנ"ע, אלא זהו דרגה במצב השמחה, שמשפיעה אף על הגוף, ונראה עוד, דלכן זהו נחשב מצב של דביקות בה', כדברי הכוזרי שם, והיינו, כי אם גם הגוף כבר הושפע והגיע למצב של "כמה לך בשרי" אזי אין הגוף חוצץ בפני הרוחניות וממילא מגיע האדם לדביקות ה', ודו"ק, ועי' עוד בס' שיח שרפי קודש ח"ה עמ' כ"ו שהביא בשם החידושי הרי"ם זצ"ל שתמה על לשון הפסוק בקהלת פרק ג' עת רקוד וגו', ולמה לא אמרו "עת לרקוד" כמו "עת לטעת" וכיו"ב, ותירץ, דענין הרקידה הוא דוקא אם בא לידי הרקידה מעצמו, ולא שמכריח עצמו לרקוד, אלא מתרקד מאליו, עכ"ד, והן הן הדברים שביארנו, דענין הריקוד ומעלתו אינו כאשר הוא רק בבחי' "ריקוד הרגליים" אלא כל מהותו ומעלתו הוא רק כאשר הוא בא מאליו מכח שמחת הלב העולה על גדותיו ומחמת נקיות גופו שזוכה להרגיש אף בחוש ובפועל את רגשי השמחה, וכמש"נ.

ומעתה נראה לכאר למה דוקא בחג הסוכות יש מצוה מיוחדת של ריקוד, וזהו משום דדוקא אחרי מחילת העוונות והטהרה של "לפני ה' תטהרו" ביוהכ"פ, רק אז נמצא הגוף מזוכך ומטוהר ויכול הוא להרגיש בחוש רגשי שמחה פנימית ודביקות ה', אשר זהו יסוד ענין הריקוד, ונמצא כי ריקוד אמיתי שייך דוקא אחרי מחילת עוונות וכנ"ל. ואולם, גם בחג הסוכות אין כולם שוים בזה, דבודאי ככל שהאדם גדול יותר והיו"כ שלו היה בדרגה נעלה יותר אזי הריהו מזוכך יותר אחרי יוהכ"פ, ויותר שייך בו ענין הריקוד, ולכן בשמחת בית השואבה שהיה לעיני כל העם אזי היו רוקדין ראשי הישיבות וחסידים אנשי מעשה, כי אצלם ענין הריקוד היה באופן הנעלה

ביותר, ומזה יכלו כל העם להיות מושפעים, ודו"ק. ואכן בודאי עיקר מצות ריקוד יש גם אצל כל העם, וכמו דחזינן בדברי הנצי"ב ז"ל שם שלא חילק בזה, ורק דהריקוד של שמחת בית השואבה היה בו ענין מיוחד שיעשוהו ראשי הישיבות וחסידיים אנשי מעשה, וכמש"נ, [ובאמת מלבד זה ישנו ענין נוסף בהריקוד, דעצם הריקוד לשם שמים מועיל לזכך האדם, וכמו שהביא בפי' רמתיים צופים על תנא דבי אליהו אות ל"ג בשם החידושי הרי"ם זצ"ל דריקוד הוא ג"כ מלשון מרקד ומנפה, כמו מלאכת מרקד בשבת, שזהו בורר אוכל מתוך הפסולת, וכן ע"י ריקוד אמיתי לשם שמים יכול האדם להזדכך ולהטהר ולהשיל מעליו את הפסולת הרוחנית, עכ"ד, וענין זה בודאי שייך אצל כל ישראל, וז"ב].

ובזה יתכן לבאר דבר נוסף, דהנה על שמחת בית השואבה נאמר לשון "ששון", וכמ"ש "ושאבתם מים בששון ממעיני הישועה", וצ"ב למה נאמר בזה לשון ששון ולא לשון שמחה, ואכן באמת כבר עמדו בזה מהו החילוק בין ששון לשמחה, וביארו בזה בכמה אופנים, ועי' בגמ' סוכה מ"ח ב' חד שמיה ששון וחד שמיה שמחה וכו', ובביאור הגר"א על מגילת אסתר ח', ט"ז, ואכמ"ל, ואולם בפי' הגר"א על איוב כתב לבאר בזה וז"ל, הנה מאמר ששון יתכן בהיות הדבר עומד על גמר טובו ושלימות פעולתו, כמאמר שמחים בצאתם וששים בכואם, ישמחו כאשר ייצאו להאיר על הארץ וששים בכואם בהיות השמש במערב, אז ישישו שגמרו פעולתם לטוב, עכ"ל, וכן בפי' הגר"א על מגילת אסתר עה"פ ליהודים היתה אורה ושמחה וששון וגו' כתב וז"ל, ואמר שמחה וששון, כי ששון הוא אחרי השמחה, עכ"ל, והיינו, דששון זהו הגמר והשלימות של השמחה, עיי"ש, ואשר לפי זה מבואר היטב למה שמחת בית השואבה נקראת בשם "ששון", שהרי אז היה עיקר מצות ריקוד, וענין הריקוד הוא שלימות השמחה והוצאתה לפועל, וכדברי המהר"ל הנ"ל, ולכן הרי"ז נקרא "ששון", ודו"ק.

ד

חג הסוכות – זמן תיקון חטאי הלשון

נראה לומר עוד שייכות בין מצוות חג הסוכות לר"ה ויו"כ, וזהו עפ"י שני נראה להקדים, דהנה חג הסוכות הוא זמן של תיקון חטאי הלשון, ודבר זה חזינן בכמה דוכתי, חדא, איתא בשם הגר"א ז"ל דע"י מצות סוכה יכולין להכניע את היצה"ר של לשון הרע ושאר איסורי הלשון, ורמזו כן בפסוק (תהילים ל"א, כ"א) תצפנם בסוכה מריב לשונות וגו', ועוד רמז אמר הגר"א ז"ל על זה, דהנה תיבת סוכה מורכבת דוקא מארבע אותיות של ארבעה מוצאות הפה, שיניים, שפתיים, חך וגרון, ס' הוא מאותיות השיניים, ו' מאותיות השפתיים, כ' מאותיות החך, וה' מאותיות הגרון, ואילו מאותיות הלשון אין אפילו אות אחת בתיבת "סוכה". וזהו משום שד' מוצאות

הפה הנ"ל נועדו לשמור על הלשון שלא ידבר דברי איסור, והלשון מוצפנת בה, וגם זהו פי' הפסוק הנ"ל תצפנם בסוכה וגו', עכ"ד, והגאון בעל נחלת דוד הביא בספרו דברי הגר"א ז"ל הללו, וכתב על זה וז"ל, והדברים ראויין למי שאמרן וכו', ויש להוסיף, דלכן חג הסוכות הוא כנגד הגאולה האחרונה, מפני שאז יתקן עוון לשון הרע כמבואר בדברי חכמי האמת, עכ"ל, ועיקר דברי הגר"א ז"ל שייכים רק אם "סוכה" נכתב מלא עם ו' ולא חסר, ועי' לעיל אות ב' מה שהובא בזה בשם הגר"ר שלמה הכהן מוילנא זצ"ל, עיי"ש, נויש להוסיף עוד בזה, מש"כ בס' סגולות ישראל מערכת מ' אות י"ח דאפי' לימוד מס' סוכה מסוגל כל השנה לבטל מחלוקות ולשון הרע, שנאמר תצפנם בסוכה מריב לשונות וגו', עיי"ש, ועי' עוד לקמן אות ח' בענין "הפורש סוכת שלום" ואכמ"ל].

ועוד מצוה יש בחג הסוכות, מצות ערבה שמקיפין בה את המזבח, וזכר לזה אנו מקיפין כל יום את הבימה עם ד' המינים, וכפרט ביום הושענא רבה שאז היו מקיפין עם הערבה ז' פעמים, וחזינן דאיכא בחג הסוכות ענין בפנ"ע בערבה יותר משאר ד' מינים, שהרי דוקא בערבה הקיפו את המזבח, ויתכן דזהו משום דערבה היא כנגד הלשון וכמש"כ בספר החינוך מצוה שכ"ד וז"ל, והערבה דומה לשפתיים שבהן יגמור האדם כל מעשהו בדיבור, לרמז שישים רסן לפיו וכו', עכ"ל, ומקורו במדרש רבה פר' אמור ל', י"ד, ובזהר הק' פר' אמור, עיי"ש, ואם כן, י"ל דכיון דחג הסוכות הוא זמן תיקון הלשון לכן יש בו מצוה מיוחדת בערבה, [וכבר העירו לומר טעם נוסף להמנהג ליטול בהושענא רבה דוקא ה' ערבות וכן לחבוט בהן דוקא ה' חבטות על הקרקע, דזהו כנגד ה' מוצאות הפה, עכ"ד, והיינו נמי כי הערבה רומזת לתיקון הפה, וכש"נ].

ונראה עוד, דהנה במתני' סוכה פ"ג מ"ג תנן, דהצפצפה פסולה לערבה, עיי"ש, וצפצפה היינו ערבה אשר פיה עגול קצת ואינו ארוך, וצ"כ למה פסולה, וכן למה נקראת "צפצפה", ונראה בזה, דכיון דענין הערבה הוא לרמז על שמירת הפה, א"כ צריך שיהיה הפה סגור ולא פתוח, ואם זהו עגול הרי"ז דומה לפה פתוח, ולכן ג"כ נקרא "צפצפה", שפותח פיו ומצפצף, וזהו פסול, וכן הרי אי' בחז"ל דמצורע מביא ציפורים חיות מצפצפות כי זה בא לו בעונש על לשון הרע, וכעיי"ז כתב הגרש"ר הירש זצ"ל על ניקוד קמץ קודם לפתח, כי קמץ הוא רמז לפה קמוץ, ופתח זהו פה פתוח, וכן כשאומרים קמץ יכולים להשאיר הפה סגור, וכשאומרים פתח צריך לפתוח הפה, וקמץ הוא הניקוד הראשון, כדי להורות שאדם צריך לקמוץ תמיד פיו ולפתחו רק בשעת ההכרח, עכ"ד, וא"כ י"ל דזהו ג"כ טעם לפסול צפצפה, וכמש"נ.

ונראה עוד בזה, דהנה בברייתא סוכה ל"ג ב' ת"ר ערבי נחל הגדלים על הנחל וכו', ואח"כ איתא שם, ערבי נחל, אין לי אלא ערבי נחל, של בעל ושל הרים מנין, ת"ל ערבי נחל מכל מקום, וברש"י שם כתב, דמצוה ליטול ערבה שגדלה על נחלי מים, אך בדיעבד גם של בעל כשירה, וכדילפינן מקרא ד"ערבי" לשון רבים, עיי"ש, ועי' בערוך השולחן או"ח סימן תרמ"ז שכתב בזה וז"ל, ולפי זה, יש יותר מצוה בערבות

הגדלות על המים, ולא שמענו מעולם להדר אחרי זה, ורבותינו בעלי התוס' שם ל"ד א' ד"ה ורבנן וכו' החמירו עוד יותר, דאפילו בדיעבד לא יצא בערבי בעל, כיון דהא דמרבין של בעל ושל הרים ממה שנאמר "ערבי" בלשון רבים זהו למאן דס"ל דדי בערבה אחת, אבל אנן קי"ל דבעינן שני ערבות, וא"כ איצטריך "ערבי" למילף דבעינן שני ערבות, ועי' שם עוד מש"כ למה אין מקפידין בזה בדיעבד, עיי"ש, ובטעם ענין זה ליטול ערבות נחל הגדלות על מים, יתכן לומר בזה בדרך רמז, דהנה אחז"ל עבודה זרה ה' ב' "אין מים אלא תורה", וא"כ יש לומר דנרמז בזה, שלשמור הפה יכולין רק כאשר גודלין על מים, ומונחין בתורה, "כעץ שתול על פלגי מים וגו'", רק אז יכולין לשמור הפה כהלכתו, ודו"ק.

וי"ל עוד בזה, דהנה ביהי רצון שתיקנו לומר אחרי חביטת ערבה בהושענא רבא, אנו אומרים שע"י חביטת ה' ערבות אלו ה' פעמים ניצל מחמשה הגבורות, שהם הדינים, ונזכה להמתקת כל הדינים והגבורות בחסדים ורחמים, עיי"ש, והיינו, דע"י חביטת הערבה ממתיקים הדינים של ר"ה ויו"כ, [והגר"א ז"ל כתב דכל חג הסוכות בא להמתיק דיני ר"ה ויוהכ"פ, ולכן תנן בסוכה כ"ח ב' דאם ירדו גשמים בתחילת החג הוא סימן רע, משל לעבד שבא למזוג כוס לרבו ושפך לו קיתון על פניו, עיי"ש, והק' הגר"א ז"ל למה מצות סוכה נקראת "מזיגה", ותירץ, דכמו שמזיגת מים ביין באה למתק חריפות היין, כמו כן ע"י מצות סוכה אנו מוזגים וממתיקים חריפות הדינים שאולי נגזרו ח"ו בר"ה ויו"כ, ויעויין ג"כ בילקוט שמעוני פר' אמור ובפסיקתא דרב כהנא עמ' קפ"ט דשמא יצא דינם של ישראל בר"ה ויו"כ לצאת לגלות, וע"י שעושין סוכה ויוצאין מבתיהם לסוכה, מעלה עליהם הקב"ה כאילו גלו לבבל, וניצולין מעונש זה, וכן אנו אומרים בתפילה בסוכה זעל ידי יציאתי מביתי החוצה נחשב כאילו הרחקתי נדוד, וזהו עוד טעם שעושים סוכות אחרי ר"ה ויו"כ, עיי"ש], וגם ענין הערבה הוא להמתיק הדינים, ועיקרו ביום הושענא רבא שהוא יום חיתום הדין ומסירת הפתקאות, וכן אי' במדרש תהילים י"ז, ה', וז"ל, בר"ה כל באי עולם עוברים לפניו כבני מרון וכו', ואומות העולם אומרים אנו ניצחנו וכו', וכיון שהגיע יום הושענא רבא נוטלין ערבי נחל וכו' ומיד מלאכי השרת שמחין ואומרים ניצחו ישראל, דידן נצח וכו', עיי"ש, והנה במתני' סוכה מ"ה א' תנן, דהיו לוקחין ערבות אלו ממוצא, והק' שם בגמ', למה נקרא שמו מוצא, ותירצו, לפי שמוצאת מכרגא דמלך, כלומר, שהיו תושבי מוצא פטורין מלשלם מיסים כיון שהיתה מחוץ לעיר ירושלים, עיי"ש, וראיתי בס' תורת משה להחתם סופר וצ"ל מהדורא תליתאה שהביא בשם ספר שיר מעון שהק' למה לקחו דוקא ממוצא, וכן למה אמרו בגמ' למה נקרא שמה מוצא וכו', ומה זה בא ללמד אותנו, והרי אין סתם סיפורים בגמ' ח"ו, ותירץ עפ"י הנ"ל דע"י הערבה נמתקין הדינים, והנה הדינים הם היסורים שאדם סובל בעוה"ז, וכל היסורים הם בבחי' תשלום מיסים, כי אדם חי בעוה"ז וצריך לשלם מיסים, ואם עוסק בתורה ומצוות אשריו, ונפטר מיסורין, וכמחז"ל "אשרי מי שיסוריו באים עליו מן התורה", אך אם לא זכה

אזי מקבל יסורין ממש, וזהו בגדר מיסים שיוכל להמשיך לגור בעוה"ז, ואכן ע"י הערבה נפטר ממיסים אלו וניצול מן היסורין, ולזה מרמזין בזה שלוקחין הערבה ממוצא, כי עי"ז מוצא מכרגא דמלך מלכי המלכים הקב"ה, כלומר, שנפטר מתשלום המיסים, עכ"ד, [ואולי גם לכן צריך ליטול "ערכי נחל", הגודלין על המים, שהרי מים רומזו לחסד, וכן ענין ניסוך המים בסוכות פי' האריז"ל דזהו כי מים רומזו לחסדים, ולכן הואיל וע"י הערבה ממתקין הדינים ומעוררים חסדים לכן צריך ליטול ערכי נחל], ובתשובת הגאונים הל' סוכה איתא, דחובטין הערבות כדי לסתום פיות המקטרגים, ובכף החיים או"ח סימן תרס"ד הביא בשם הקדמון בעל תולעת יעקב, דצריך לחבוט הערבה דוקא על הקרקע ולכוין להוריד הדינים עד עפר, ועי' בספר הרוקח סימן רכ"א שהאריך בזה, וכן אי' כי אנא ה' הושיעה נ"א אנא ה' הצליחה נ"א רומז להוש"ר יום נ"א מר"ח אלול, וביום זה יש ישועה גדולה לישראל, וזהו "הושענא רבה", כלומר, ישועה גדולה, ולכן ג"כ ביום זה אומרים כל סדר ההושענות מתחילתו עד סופו, כי יום זה הוא עיקר יום הישועה, ואי' עוד עה"פ תהילים ע"ג, א', אך טוב לישראל וגו' אך בגי' כ"א, רמז ליום הוש"ר שהוא ביום כ"א תשרי, ובו נושע ישראל, וכן אי' בס' מנורת המאור פ"ז נר ג' כלל ד' ח"ו ובס' מועד לכל חי סימן כ"ד אות ח"י שע"י שנוטלין ערבה משיירי הערבה החבוטה של הו"ר, הרי"ז סגולה להצלה כל השנה כולה, ועי' בס' אורחות חיים סימן תרס"ד בשם ס' יפה ללב, ומרן רבי מאיר שמחה הכהן זצ"ל בעל אור שמח הי' נותן משיירי הערבה שלו לחיילים יהודים שגייסום לצבא במלחמה, וכל מי שנטל ערבות אלו ניצל בזמן המלחמה בניסים, וכמו ששמעתי ממקור נאמן, וכן ידוע שהרבה שונאי ישראל נפלו ביום הושענא רבא, יום הערבה, וכן יעוי' בהגהות הגאון רבי חיים קנייבסקי שליט"א על פרקי שירה פ"ד ס"ק ל"ז מה שהביא בשם מדרש תלפיות ערך גוג ומגוג לענין מלחמת גוג ומגוג ביום הושענא רבא, עיי"ש, ואכמ"ל, ואכן צ"ב למה דוקא ע"י ערבה ממתקין הדינים, ואולי י"ל בזה, דהנה מרן החפץ חיים זצ"ל בספרו שמירת הלשון האריך להוכיח שעיקר יסורי האדם בעוה"ז באין על חטאי הלשון, עיי"ש, ואם כן י"ל דלכן ע"י ערבה שכאה לתקן חטאי הלשון עי"ז ניצולין מן היסורין, ודו"ק.

ואכן צ"ב למה באמת דוקא חג הסוכות הוא זמן של תיקון חטאי הלשון, ואולי י"ל בפשטות דמכיון שהוא תחילת השנה ועיקר הכל תלוי בלשון כמ"ש החיים והמות ביד הלשון וגו', לכן העמידו בימים אלו שהם גם המשך ימי הדין את הענין של שמירת הלשון, וז"פ, ואכן אולי יש לבאר עוד בזה, דהנה בס' שם משמואל בעניני סוכות הביא לבאר דחשיבות ענין הדיבור הוא משום שהדיבור הוא המקשר בין הנשמה לגוף, וכמ"ש ויהי האדם לנפש חיה וגו' לרוח ממללא, וכיון שעיקר תפקיד האדם הוא להשליט הנשמה על הגוף ולטהרו, לכן העיקר הנצרך לזה הוא שמירת הלשון, [ועי' אור החיים עה"ת (ויקרא י"ד, ב') שכתב וז"ל "אין לך דבר שמרחיק את האדם מקונו כלשון הרע", עכ"ל], ומצאתי בפרי מגדים על שו"ע או"ח סימן תרפ"ה שכתב וז"ל,

ולשון הרע חמור מכל, להיות עיקרו בנפש, ונאמר לנפש חיה לרוח ממללא, עכ"ל, וביאור הדברים הוא, דכיון דעיקר יצירת האדם הוא "לרוח ממללא", שיהי' "מדבר", וכל כוחו של אדם ומעלתו הוא בפה, לכן אם פוגם בלשון הרי"ז פגם בעיקר הנפש, ומשום כך הרי"ז חמור מכל, ודו"ק.

ואולי גם לכן נתקן ענין זה של תיקון הלשון בתחילת השנה, בחג הסוכות אחרי ר"ה ויוהכ"פ, דהנה בילקוט תהילים ק"ב איתא וז"ל, ועם נברא יהלל קה וגו' (תהילים ק"ב, י"ט), אלו הדורות שהם כמתים במעשיהם ובאין ומתפללים לפניך ברה"ה ויוהכ"פ ואתה קורא אותם בריה חדשה, ומה עליהן לעשות, ליטול לולבין וכו' ולהלל וכו' הוי אומר ועם נברא יהלל ה' וגו', עכ"ד, והיינו, דברה"ה ויו"כ נעשינו בריה חדשה, ובחג הסוכות אנו מתחילין חיים חדשים, וכיון שעיקר חיות האדם הוא "לרוח ממללא" לכן זהו הזמן לתקן ענין זה ולהעמיד הלשון על תיקונו, ודו"ק.

ועוד י"ל, דהנה להלן אות ט' הובא בשם הטור אור"ח סימן תי"ז דחג הסוכות הוא כנגד יעקב, עיי"ש, והוא היו"ט של תורה, כי יעקב אבינו ע"ה היה עמוד התורה, וא"כ י"ל דלכן הוא ג"כ זמן של תיקון הלשון, כיון דאין שייך ללמוד תורה עם פה פגום, וכמש"כ באור החיים (במדבר כ"ז, כ"ג) וז"ל, פה של לומדי תורה דינו ככלי שרת ואסור לדבר בו דברי חול, הגם שאין בהם דברים אסורים, עכ"ל, וכ"כ האלשיך הק' פר' תצוה כ"ח, ל"א, ועי' בקונטרס עצות לזכות בדין בימים הנוראים סוף אות ט', וכן יעוי' בשב שבעתתא בהקדמה ד"ה המלך וכו' שכתב וז"ל, ומאוד צריך לשמור פיו ולשונו, וביותר לתלמיד חכם ההוגה בתורה שבעל פה, שצריך להיות פיו נקי וטהור כדין הקלף לתורה שבע"פ, עכ"ל, ובס' נועם אלימלך פר' בחוקותי כתב, דתורה שבעל פה נקראת כן בלשון חז"ל, ולא "תורה שבפה" כמו "תורה שבכתב", משום דכאו לרמוז לנו דתורה שבע"פ שעיקרה הוא השגה והבנה אין שייך להשיגה אלא אם הלומד הוא "בעל" פה, כלומר, שהוא בעלים על פיו ואינו מדבר דברים שלא לצורך, עכ"ד, וכן בס' בנין עולם על עניני ת"ת בעניני חג השבועות הביא בשם ספר "צורר החיים" דאין יכולין להשיג התורה כראוי ללא חסימת פיו ממותר דיבור, עיי"ש, ומעתה י"ל, דלכן ג"כ בחג הסוכות צריך לתקן חטאי הלשון, ודו"ק, ונהעירני עוד בענין זה הרה"ג ר' ישראל שדמי שליט"א, דהנה להלן הובאו דברי המדרש פליאה עה"פ וה' ברך את אברהם בכל וגו', בכל זהו מצות סוכה, עכ"ל, והיינו, דע"י מצות סוכה הרי"ז נחשב שיש לו הכל, וביארנו בזה להלן בכמה וכמה אופנים, עיי"ש, ואכן להנ"ל דחג הסוכות הוא זמן תיקון חטא לשון הרע אזי י"ל בזה עפ"י שכתב בחובת הלבבות שער הכניעה פרק ז' דע"י שמדבר לשון הרע על חבירו אזי כל זכויותיו עוברים לאותו אדם שדיבר עליו, וחובות אותו אדם עוברין אליו, ועי' בקונטרס עצות לזכות בדין בימים הנוראים עמ' ע"ד ועמ' ע"ה מש"כ בארוכה בזה, ומ"מ לפי"ז הרי נמצא דלפני תיקון חטא לשון הרע אין לאדם זכויות כלל, ורק ע"י תיקון חטא הלשון הריהו זוכה שיהיו לו כל זכויותיו ולא יברחו ממנו, וזהו שנרמז בהנ"ל "בכל", זהו מצות סוכה, כי ע"י מצות

סוכה שמתקנת חטאי לשובה"ר, ע"ז זוכה האדם בכל מצוותיו וזכויותיו, עכ"ד], ועוד העירני אחד מחשובי התלמידים הבה"ח שמואל אברהםס הי"ו, שיש בזה רמז נפלא, כי "סכה" חסר ככתוב בתורה הוא בגי' "פה", והיינו, כי סוכות הוא זמן תיקון הפה, וכש"נ, ועוד יש להוסיף בזה, דאולי גם לכן סוכות הוא זמן "שמחתנו", שהרי נאמר "שמחה לאיש במענה פיו וגו'", וכיון דבחג הסוכות מתקן פיו וע"ז יכול לענות ולדבר דיבורי תורה, לכן ע"ז יש לו שמחה, ודו"ק.

ולפי"ז אולי יש לבאר ענין נוסף, והוא, דהנה לעיל אות ב' הובא בשם כד הקמח לרבינו בחיי ז"ל אות ס' כי "סוכה" הוא מלשון "סוכה ברוח הקודש", וכן בשמחת בית השואבה היו שואבין רוח הקודש, והיינו, דחג הסוכות הוא זמן של השפעת רוח הקודש, ויתכן לבאר בזה עפ"י הנ"ל, דחג הסוכות הוא זמן של תיקון חטאי הלשון, והנה בזוהר הק' ח"ג דף קפ"ג ב' איתא וז"ל, כל מאן דנטיר פומיה ולישניה זכי לאתלבשא ברוח דקודשא, עכ"ל, והיינו, דע"י שמירת הלשון זוכין לבחי' רוח הקודש, ולכן בחג הסוכות שבו מתקנין הלשון זוכין בו ג"כ לרוח הקודש, ודו"ק.

ה

יסוד מצות סוכה

המחבר

בטור א"ח שם סי' תרכ"ה תירץ, דקבעו לעשות סוכות בתשרי כדי שכל העולם יידע שאנו יוצאין לסוכות זכר ליצי"מ, שהרי בניסן כולם יוצאים מן הבית, וא"כ אף אם היינו יוצאין מהבית לסוכות לא היה זה ניכר, ורק בתשרי שכולם נכנסים לבית ואנו יוצאים לסוכות בחוץ, אזי ניכר שעושין כן לשם מצוה זכר ליצי"מ, עיי"ש. ולכא' אינו מובן מה איכפת לנו ממשבותיהם, ומדוע צריכים אנו לעשות דוקא מצוה זו באופן שיהי' ניכר לכל בני העולם שאנו עושין כן לשם מצות השי"ת, וצ"ב.

ונראה בזה, דהנה בחי' הרמב"ן עה"ת סוף פר' בא מבואר, דתפקיד עם ישראל הוא לא רק לחזק את האמונה בתוכו, אלא גם לפרסם האמונה בעולם, וזהו ענין הגברת הקול בבתי כנסיות, כדי לפרסם ולומר "בריותיך אנחנו", עיי"ש, וכע"ז כתב הרמב"ן ויקרא כ"ג, ב', על המועדים, וז"ל, מצוה היא על כל ישראל להקבץ בבית אלוקים ביום מועד לקדש היום "בפרהסיא" בתפילה והלל וכו', עכ"ל, ובאמת כבר נאמר "אתם עדי נאום ה'" (ישעיהו מ"ג, כ"א) וכן "עם זו יצרתי לי תהלתי יספרו" (הפטרות פר' בראשית), וזהו ג"כ יסוד ענין אמירת ויכולו השמים וגו' בליל ש"ק, שהוא בגדר עדות שאנו מעידין ומפרסמים שהקב"ה ברא העולם, ועי' במג"א ובט"ז א"ח סימן רס"ח ס"ז דלכן צריך שיאמרו שניים יחד, וכן צריך לומר בעמידה, כמו עדות, ועי' בהרא"ש פסחים פ"י סט"ז דמוכח דגרס כן בגמ' שבת קי"ט ב', ועי' בקרבן נתנאל שם, ובס'

עבודת הקודש להחיד"א ז"ל בעניני שבת כתב דצריך להרהר בתשובה לפני אמירת ויכולו וגו' כי רשע פסול לעדות, ועי' חז"א או"ח סימן ל"ח סק"י, עיי"ש, ומ"מ חזינן דתפקיד כלל ישראל הוא גם לפרסם האמונה בעולם, [ועי' עוד בפר' וירא בענין סדום שאברהם אע"ה ביקש וגם הקב"ה ענה לו "אם יש חמישים צדיקים בתוך העיר לא אשחית וגו'"], ובאבן עזרא שם עמד על הלשון "בתוך העיר" דלכא"ו זהו מיותר, ופי' בזה וז"ל, בתוך העיר, שהם יראים את ה' בפרהסיא, עכ"ל, ועי' בחי' הרמב"ן שם, ולכא"ו ענין זה הוא ג"כ כדי לקדש שם שמים ולהראות בפרהסיא שיש בורא ושצריך לירא מפניו ולקיים מצוותיו, וביאור הדברים הוא, על דרך שכתב במשנה ברורה סימן א' סק"ז, דאף שמוטב לאדם להסתיר מעשיו הטובים, וכמ"ש והצנע לכת עם אלוקיך וגו', מ"מ היינו דוקא כשנמצא במקום שכולם צדיקים, אך בפני בינונים שילמדו ממנו טוב יותר לעשות בפניהם כדי שילמדו ממנו, ובלבד שיכוין לשם שמים ולא להתפאר ח"ו, וכעיי"ז כתב המהר"ל מפראג בספר דרך חיים פרק ד', עיי"ש, ודוד המלך ע"ה אמר (תהילים קי"ט) ואדברה בעדותיך נגד מלכים ולא אבוש וגו', ובמסילת ישרים סוף פרק ה' מבואר שעשה כן כדי לפרסם מלכותו ית"ש, עיי"ש, ועי' עוד בחי' הריטב"א פסחים ז' ב' שהביא טעם אחד לדין ברכת המצות, דזהו להודיע שעושה פעולה זו מפני מצות השי"ת, ועי' בקונטרס עצות לזכות בדין בימים הנוראים סוף אות י"א ואות י"ב מש"כ בזה, ועוד ראוי לציין בזה מש"כ בשערי תשובה לרבינו יונה ז"ל ש"ד אות ה' וז"ל, וגם לחולי זה של חילול ה', אעפ"י שאין לו מרפא על דרך שאר העוונות, יימצא לו מרפא אם יעזרהו השי"ת לקדש תורתו נגד בני אדם ולהודיע לבני האדם גבורות ה' וכבוד הדר מלכותו, וסר עווננו בגודל כשרון המעשה שהוא היפך מן המעשה אשר נואל ואשר חטא, עכ"ל].

ונראה דכזה חלוק חג הסוכות מחג הפסח, דבחג הפסח עיקר העבודה להחדיר האמונה בתוך כלל ישראל, והגדת לכנף וגו', ולמען תספר באזני בנך וכן בנך וגו', אך בסוכות הוא זמן של פרסום האמונה גם בעולם, ולא רק בתוך כלל ישראל, ונראה לדייק כן מהפסוק "למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם וגו', אשר משמע מזה דאין הכוונה רק לעם ישראל, אלא שכל העולם יידע שהקב"ה הושיב את בני ישראל בהוציאם "אותם", שהרי לא נאמר בהוציא "אתכם" או את "אבותיכם" כמו שנאמר גבי פסח "אשר הוצאתי אתכם", אלא כאן אמר הכתוב בהוציא "אותם", כי מדברים כאן לכל העולם, וכלל ישראל הם כאן רק כמו גוף שלישי, כי לא מדברים אליהם אלא לכל העולם, ודו"ק, וזהו הענין המבואר בגמ' סוכה ג"ה ב' שמקריבים ע' פרים בסוכות כנגד ע' אומות, וזהו כי כבר כתב המהר"ל ז"ל בס' גבורות ה' פ"ח דקרבן הוא מלשון התקרבות, שע"י הקרבת קרבן מתקרבים להקב"ה, ובסוכות אנו צריכין לקרב גם אותם אל האמונה האמיתית, ועי' עוד בס' כד הקמח לרבינו בחיי ז"ל אות ס' דשיעור דופן סוכה הוא רוחב ז' טפחים וגובה י' טפחים, וזהו גם משום שעל ידי זה נמצא שבכל דופן יש ע' טפחים כנגד ע' אומות העולם, עיי"ש,

והיינו, דאף שיעור דפנות הסוכה יש לו שייכות לענין זה של ע' אומות העולם, והן הן הדברים, דבחג הסוכות אנו פועלים על כל העולם, ורק שמיני עצרת הוא בבחי' "אני ואתם וכו'" כדאי' בילקוט סוף פר' פנחס, ומביאין רק פר אחד כנגד אומה יחידה, כדאי' בסוכה נ"ה א' והובא ברש"י במדבר כ"ט, ל"ז, עיי"ש, אך כל ימי החג הם גם כדי לתקן ולפרסם בכל העולם את האמונה האמיתית, ולפי"ז מבוארים היטב דברי הטור, דהיו צריכין לעשות סוכות דוקא בזמן שכל העולם יראו ויבינו שעושין כן זכר ליצי"מ, כי אם לא כן הרי לא תתקיים המטרה העיקרית של מצות סוכה, ודו"ק, [ועיקר הדברים שיש ענין לפרסם יצי"מ גם אצל כל העולם, הרי"ז מבואר בהדיא בפר' בשלח, שמות י"ד, ד', וידעו מצרים כי אני ה' וגו', ובפי' אבן עזרא שם כתב ע"ז וז"ל, וידעו מצרים, הנשואים, וגם הנטבעים לפני מותם, כי אני ה', עכ"ל, והיינו, שיש ענין שאף הגויים, ואפי' רק רגע אחד לפני מותם, יכירו באחדותו של הבורא ית"ש, עיי"ש], ובזה יש לבאר ענין נוסף, דהנה צ"ב למה באמת עשו ב' ימים טובים מיוחדים זכר ליצי"מ, גם פסח וגם סוכות, והרי על מתן תורה ניתן רק יו"ט אחד, ולהנ"ל י"ל, דיו"ט דפסח הוא בעיקרו להחדיר את האמונה ואת יצי"מ בתוך כלל ישראל, ויו"ט דסוכות הוא גם כדי לפרסם האמונה בכל העולם, וכמש"נ.

ובזה יש לבאר דבר נוסף, דהנה בבאר היטב אור"ח סימן תרל"ט סק"א הביא בשם שו"ת מהרי"ז סימן קצ"א, דהמקיים מצות סוכה כאילו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית, עכ"ד, ולכא' צ"ב מהו הענין המיוחד במצוה זו של סוכה דנחשב עי"ז כאילו נעשה שותף במעשה בראשית, ואכן באמת מצינו לשון זה בגמ' שבת קי"ט ב' לענין האומר ויכולו השמים וגו' בליל שבת, עיי"ש, ונראה לבאר בזה, דכיון דתכלית הבריאה הוא "בשביל ישראל שנקראו ראשית", ושהם יהיו "עם זו יצרתי לי תהילתי יספרו", ויפרסמו האמונה וכנ"ל, אם כן הרי נמצא דכאשר אנו מפרסמים האמונה הרי"ז קיום תכלית הבריאה, ולכן עי"ז כאילו נעשה שותף במעשה בראשית, שהרי עבור ענין זה נברא מעשה בראשית, ולכן עי" קיום מצות סוכה שיסודה הוא לפרסם האמונה הריהו כאילו נעשה שותף במעשה בראשית, וכן אמירת ויכולו וגו' הרי יסודה הוא לפרסם ולהעיד על מעשה בראשית וכנ"ל, ולכן גם בזה יש ענין זה, ודו"ק. [ובזה יבואר עוד, דהנה בבעל הטורים השלם ריש פר' בראשית הביא בשם חז"ל דכל העונה אמן יהא שמיה רבא בכל כוחו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית, וכתב שם, דלכן בפסוק ראשון שכתורה "בראשית ברא אלוקים את השמים ואת הארץ" יש בו כ"ח אותיות כנגד כ"ח אותיות של איש"ר, לרמוז לנו כי עי" איש"ר נעשה שותף במעשה בראשית, עכ"ד, ולהנ"ל הרי"ז מבואר היטב, דהנה בקונטרס עצות לזכות בדין בימים הנוראים אות י"א נתבאר בארוכה דענין זה של אמירת איש"ר בקול רם ובכל כוחו הוא כדי לפרסם האמונה, עיי"ש, ולכן גם עי"ז נעשה שותף במעשה בראשית, ודו"ק].

ולפי"ז יש לומר עוד, דהנה בגמ' ע"ז ג' א' איתא, דלעתיד לבא ינסה הקב"ה את אומות העולם במצוה קלה של סוכה, עיי"ש, ולכא' צ"ב, שהרי יש עוד מצוות קלות,

ולמה יתנסו דוקא במצוה זו, נוידידי הגר' יהושע ארנברג שליט"א העירני, דאולי י"ל בזה עפ"ד הגר"א ז"ל על הפסוק שאומרים [לשיטתו של הגר"א] בשיר של יום של א' דסוכות (תהילים פרק ע"ז) ויהי בשלם סוכו ומעונתו בציון וגו', שיש ב' מצוות אשר מקיימין אותן עם כל הגוף בשלימות, סוכה ויישוב א"י, וזהו ויהי בשלם, כלומר, איזו מצוה עושין בשלימות עם כל הגוף, סוכה ומעונתו בציון, עכ"ד הגר"א ז"ל, ואכן י"ל כי עומק הכוונה בזה הוא, דאין זה רק מצוה שמקיימין עם כל הגוף, אלא זהו מצוה שמקיפה את כל חיי האדם כ"ד שעות ביממה, ואין זה רק פעולה מסוימת חד פעמית של מעשה מצוה, אלא כל רגע ורגע מחיי האדם כל היום נעשין משועבדים למצוה, ועי' יסוד ושורש העבודה עניני חג הסוכות בשם האבודרהם דאסור לצאת מן הסוכה שלא לצורך, עיי"ש, אך אפי' אי מותר לצאת מן הסוכה מ"מ הרי כל קביעות דירה במשך כל שעות היממה של סוכות חייב להיעשות בסוכה, ואולי גם זהו רמוז במדרש עה"פ וה' ברך את אברהם בכל וגו', בכל זהו מצות סוכה, והיינו, דזהו מצוה שכוללת את האדם כולו, וכנ"ל, ומצוה שכזו אין אומות העולם מסוגלים להבין ולקבל, כי רק יהודי יכול לחיות כל חייו תחת עול מלכות שמים, וגוי אינו מסוגל לזה ובוועט מיד, ודו"ק, ובאמת כע"ז ביאר מרן הגר"ח שמואלביץ זצ"ל בדברי הגמ' יבמות מ"ז ב', דאיתא התם, דגוי שרוצה להתגייר מודיעין אותו מקצת מצוות חמורות ומקצת מצוות קלות, עיי"ש, וכבר הק' על זה, דאם מסכים לקבל על עצמו את החמורות ודאי יסכים לקבל את הקלות, וביאר הגר"ח זצ"ל דבאמת אינו מוכרח, כיון שגוי יכול להבין פעולות ומצוות גדולות חד פעמיות אך מצוות קלות יומיומיות שיש בכל צעד ושעל מהחיים, את זה קשה לו לקבל יותר מן החמורות, עכ"ד, אכן להג"ל י"ל, דהנסיון שלהם הוא במצוה זו של סוכה דוקא, משום שהרי נתבאר שיש להם קצת שייכות למצוה זו, ואפ"ה יבעטו בה, ודו"ק, נועי' בשו"ת עונג יום טוב בהקדמה אות כ"ז שהוכיח מהגמ' תמיד ל"ב ב' דחג הסוכות הוא זמן מסוגל לבטל יצרא דעבודה זרה, כמבואר מדברי הסוגיא שם, ועורר שם, למה דוקא חג זה מסוגל לזה, עיי"ש, ולדברינו הרי זה מבואר היטב, שהרי חג הסוכות מיועד בעיקרו לבטל הע"ז של הגויים ולתקן עולם במלכות שדי, ודו"ק].

ולכא' יש נפק"מ עפ"י היסוד הנ"ל, דהנה בב"ח או"ח סימן ח' וסימן כ"ה וסימן תרכ"ה כתב, דבמצוות ציצית תפילין וסוכה שנכתב בהם הטעם בתורה, אזי לא סגי אם רק מכין לצאת ידי"ח המצוה, אלא צריך לכוין גם טעם המצוה הכתוב בתורה, ועי' במ"ב ובביכורי יעקב שם דבדיעבד אין כוונה זו מעכבת, ואכמ"ל, ולדברינו לכא' בסוכות צריך לכוין לפי הב"ח כוונה זו, שע"י ישיבת הסוכה יהי' פרסום האמונה, שהרי זהו ביאור הטעם הכתוב בתורה, וכמו שדייקנו לעיל מהפסוק למען ידעו דורותיכם וגו', וצ"ע בזה.

ואכן לפי כל זה העירוני לומר טעם נוסף למה עושין סוכות דוקא אחרי ר"ה ויו"כ, וזהו כי אחז"ל בגמ' סנהדרין י"ח א' וב"מ ק"ז ב' "קשוט עצמך ואח"כ קשוט

אחרים, וכן דייקו מלשון התנא בפרקי אבות פ"ה מ"ח "משה זכה וזיכה את הרבים", כלומר, קודם צריך להיות הוא עצמו בבחי' "זכה" ורק אח"כ לזכות את הרבים, ולכן רק אחרי שנטהרנו אנו עצמינו בר"ה ויוהכ"פ, רק אז יכולים אנו ג"כ להשפיע על כל העולם בחג הסוכות, ודו"ק. [ועיין בזוהר הק' רע"מ פר' אמור, שהביא על ענין ע' פרים בחג הסוכות את הפסוק "ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישרים אותו", עיי"ש, ואולי הכוונה בזה הוא, דהנה אחרי ר"ה ויוהכ"פ הרי נעשינו רצויים להקב"ה, וכמו שכתב בפי' שיח יצחק בסידור הגר"א על "אתה בחרתנו" כי "ורצית בנו" זהו סוכות, שנתרצינו להקב"ה ע"י התשובה ביו"כ, עיי"ש, ונמצא דבסוכות אנו בבחי' "ברצות ה' דרכי איש", ולכן רק אז יכולין לתקן ולפעול גם על אומות העולם, בבחי' "גם אויביו ישרים אותו", ודוק].

ובזה יש לבאר ענין נוסף, דהנה בביאור הגר"א על משלי ל"א, כ"ה, כתב וז"ל, עוז והדר לבושה ותשחק ליום אחרון וגו', עוז הוא בר"ה ויוהכ"פ שנאמר עוז מלך משפט אהב וגו', והדר זהו בסוכות, ותשחק ליום אחרון זהו שמיני עצרת, עכ"ל, ובפשוטו נקרא חג הסוכות "הדר" ע"ש האתרוג "פרי עץ הדר", אך בדברי הגר"א מבואר לכאור' דעצם הימים הם בבחי' "הדר", ושמעתי לבאר בזה, דהנה המלבי"ם (תהילים ק"ד) עה"פ הוד והדר לבשת וגו' כתב, דהדר הוא כמו לבוש, כלומר, התגלות האור כלפי חוץ, עיי"ש, וא"כ י"ל דכיון דבחג הסוכות אנו משפיעים על כל העולם וכנ"ל, לכן הם נקראים ימי "הדר", עכ"ד.

ועוד יש להוסיף בענין זה, דאולי זהו טעם נוסף למצות השמחה המיוחדת של חג הסוכות, דהנה כבר יסד מרן הרב דסלר זצ"ל דשמחה גורמת רצון להשפיע וליתן לאחרים, [ובמקו"א נתבאר לפי"ז הא דאי' ברמ"א אור"ח סימן קכ"ח (בשם המרדכי פ"ב דמגילה) דכהן שאינו נשוי אינו נושא את כפיו לברך ברכת כהנים, כיון דהשרוי בלא אשה שרוי בלא שמחה, והמברך ברכת כהנים צריך להיות בשמחה, ובמג"א שם ס"ק ס"ד הביא בשם הזוה"ק דכמו כן אין השכינה שורה על מי שאינו נשוי (ואולי זהו ג"כ משום שאין שייך אצלו שמחה בשלימות וכנ"ל, ואין השכינה שורה אלא מתוך שמחה), וכן יעוי' בשו"ע אור"ח שם סימן קכ"ח סמ"ג דאבל אינו נושא את כפיו, ובביאור הגר"א שם ביאר דזהו כיון שאין לו שמחה, וברכת כהנים צריך להיות בשמחה, ועי' בערוך השולחן אור"ח שם סעיף ל"ה דנוהגין לברך ברכת כהנים בניגון משום דברכת כהנים צריך להיות בשמחה והניגון מעורר השמחה, עיי"ש, ולכאור' צ"ב למה צריך שיברך דוקא בשמחה, ונראה בזה, דהנה בנוסח ברכת כהנים נאמר "לברך את עמו ישראל באהבה", ובמג"א שם ס"ק י"ח הביא בשם הזוה"ק דכל כהן שאינו אוהב את הציבור לא יברך ברכת כהנים, עיי"ש, וביאור ד"ז הוא, דמעיקרי המצוה הוא לא רק עצם מעשה הברכה, אלא שירצה וישאף הכהן שיושפע טוב למתברכים, ואם אינו אוהב את הציבור אזי לא יכוין כן, ולכן אינו מברך, ומצאתי כעין זה במהרש"א סוטה ל"ח ב', דברכת כהנים תחול על המתברכים כפי כוונת המברכים, ולכן צריך להיות

"באהבה", עיי"ש, וא"כ י"ל דלכן ג"כ צריך לברך בשמחה, כי השמחה גורמת רצון ליתן ולהשפיע על אחרים, וזהו עיקר החפצא של ברכת כהנים, ודו"ק], ולפי"ז יש לבאר ג"כ ענין השמחה המיוחדת שנצטוינו עליה בחג הסוכות, וזהו לפי מה שנתבאר דבחג הסוכות אנו פועלין ומשפיעין גם על כל העולם, ולכן נצרך להיות זמן שמחתנו, ודו"ק.

והנה במד"ר בראשית פר' וירא פרק מ"ח עה"פ והשענו תחת העץ וגו' איתא, דבזכות שהאכיל אאע"ה את האורחים תחת העץ, זכו בני ישראל זרעו למצות סוכה, שמסככים אותה בעצים, עיי"ש, [וביותר יעוי' בגמ' ר"ה י"א א' ובתוס' ובפני יהושע שם, דלכאו' עולה מדבריהם דמעשה זה עצמו של והשענו תחת העץ וגו' אצל אברהם אבינו ע"ה, היה זה בסוכות, עיי"ש], והעירני הרה"ג ר' שלום פרל שליט"א, דלפי דברינו הרי זה מבואר נפלא, שהרי כבר אי' בחז"ל שהובא ברש"י שם ומקורו בגמ' סוטה י' ב' ובאבות דר"נ פ"ז א', דאאע"ה כאשר היה מכניס אורחים היה פועל להכניסם תחת כנפי השכינה, ולימדם לברך ולהודות להקב"ה, ועי"ז פירסם האמונה בעולם, עיי"ש, וא"כ מבואר היטב למה בזכות זה זכו כלל ישראל למצות סוכה, שזהו ג"כ גורם פירסום האמונה בכל העולם, ועי' עוד בס' בני יששכר בעניני סוכות, שכתב, דהא דאי' בזה"ק הנ"ל דהאבות הקדושים באים להיות אושפיזין בסוכה הוא משום דהאבות הק' פירסמו האמונה בעולם, וכן אנו מפרסמין ע"י הסוכה את האמונה בעולם, עיי"ש, והן הן הדברים, [ועל פרסום האמונה ע"י האבות הק' יש לציין, דהנה אצל אברהם אבינו ע"ה נאמר ויקרא בשם ה' וגו', וכתב ע"ז הרמב"ן שם וז"ל, והנכון שהיה קורא בקול גדול וכו' את ה' ומודיע אלקותו לבני אדם וכו', והיה כדי ללמוד וללמד ולפרסם האלוקות, וכן נאמר ביצחק וכו', עכ"ל, ועוד יש להעיר בזה, דהנה בפרקי דרבי אליעזר פרק כ"ט עה"פ בעצם היום הזה נימול אברהם וגו' איתא, מהו בעצם היום הזה, כגבורת השמש בחצי היום, ע"כ, והק' בזה, דהא צריך למול מיד בבוקר מדין זריזין מקדימין למצוות כדאי' בגמ' פסחים ד' א', ועי' בפ"י זית רענן לבעל המג"א שתירץ על זה, דאברהם אבינו ע"ה עשה כן בדוקא, כי רצה למול בפרסום גדול מול בני דורו שלא היו מניחין אותו למול, ולכן רצה לעשות כן דוקא בצהרי היום, וא"כ היה בזה ענין של קידוש ה', וזהו דוחה דין-זריזות, עיי"ש]. ועוד י"ל בזה, דהנה בס' קדושת לוי פר' בא כתב וז"ל, בג' רגלים פסח שבועות וסוכות נחקק הארה לכל השנה בבחי' עולם שנה נפש, פסח הוא בזמן, ושבועות הוא בנפש, קבלת התורה, וסוכות הוא בעולם, עכ"ל, ולדברינו מבואר נפלא, כי באמת בחג הסוכות פועלין על כל העולם, וכש"נ. ואולי י"ל עוד בזה, דהנה בליקוטי רבינו הגר"א על תהילים כ"ז, ה', כתב וז"ל, כי יצפנני בסוכה ביום רעה וגו', חשיב כאן דוד שבע מצוות שמגינות עליו ובעבורם לא יירא לבו מאוייב ומלחמה, והם ז' מצוות הנוהגים בחג הסוכות, א', ד' מינים שבלולב חשיבי כחדא, ב', ערבה שמקיפין בה את המזבח, ג', ההלל, ד', השמחה, והמה שלמי שמחה, ה', סוכה, ו', ניסוך המים, ז', החליל והוא שמחת בית השואבה,

וזהו אומרו כי יצפנני בסוכה וגו', שמצות סוכה מגין ביום רעה, עכ"ל, וכ"כ שם עה"פ ועתה ירום ראשי על אויבי סביבותי וגו', דבזכות מצוות אלו ירום ראשו על אויביו, עיי"ש, ואולי הטעם בזה הוא גם משום שבחג הסוכות אנו פועלים על כל העולם ולכן אנו ניצולין מהם ע"י זה, וצ"ע בזה, [ואכן בדברי הרמח"ל ז"ל מבואר, דעצם ענין הסוכה הוא להראות שאנו מובדלים ועליונים על כל העולם, וכמו שכתב בספרו דרך ה' חלק ד' פ"ז וז"ל, ענין מצות סוכה וכו', כמו שע"י העננים ההם היו ישראל מובדלים לבדם מן הארץ, כן היה נמשך להם מציאות הארה המשכנת אותם לבד, נבדלים מכל העמים עליונים ותחתונים ממש על כל גויי הארץ וכו', ונמשכת תולדתו זאת לכל אחד מ ישראל לדור דורים וכו', ומתחדש דבר זה בחג הסוכות ע"י הסוכה, עכ"ל, ואולי י"ל, דעומק הענין בזה הוא, דדוקא ע"י שאנו מרגישים שאנו מובדלים ומרוממים על כל אומות העולם, דוקא על ידי זה יכולין אנו להשפיע עליהם, וידועים דברי מרן הבית הלוי זצ"ל, דכלל ישראל ואומות העולם הם כמו אש ומים, כלל ישראל כמו אש ואומות העולם כמו מים, וכמו באש ומים אם האש עומדת מרחוק היא מייבשת את המים, אך אם האש מתקרבת אל המים אזי המים מכבים אותם, כן הוא אצל כלל ישראל, עכ"ד, ולכן דוקא ע"י שאנו מתרוממים מעל כל גויי הארץ עי"ז אנו שולטים עליהם, ודו"ק].

והנה יסוד הדברים הללו בנוי על דברי הגמ' שם סוכה ג"ה ב' דמקריבין ע' פרים כנגד ע' אומות העולם, וברש"י שם, דזהו כדי לכפר עליהם, עיי"ש, [וידוע פי' הנפלא של רבינו הגר"א ז"ל, דהנה בקרבנות חג הסוכות נאמר ביום הראשון "שעיר עזים אחד חטאת" וכן ביום השני, אבל ביום השלישי נאמר "שעיר חטאת אחד" ולא שעיר "עזים", וביום הרביעי שוב נאמר "שעיר עזים אחד חטאת" ובשאר הימים שאח"כ שוב חוזרין לומר רק "שעיר חטאת אחד" ולא שעיר "עזים", וזהו צ"ב, וכיאר בזה, דהנה ע' פרים הרי הם כנגד ע' אומות העולם, ובזוה"ק אי' דעיקר אומות העולם הם משני שורשים, ישמעאל ועשיו, ושאר האומות יונקים מהם, ונמצא דאיכא שלשים וחמש של ישמעאל ושלשים וחמש של עשיו, ובספרי הקדמונים מבואר דישמעאל נקרא "שעיר עזים" וכמבואר בסליחות לי"ז בתמוז והצפיר והשעיר וגו', ועשיו נקרא "שעיר" סתם, וכמ"ש "איש שעיר", והנה מסתבר דכאשר התחילו להקריב אזי התחילו להקריב כנגד ישמעאל שהי' קודם לעשיו, כי ישמעאל בן אברהם ועשיו בן יצחק, ולכן ביום הראשון הקריבו י"ג פרים כנגד ישמעאל, ומשו"ה נאמר "שעיר עזים", וכן ביום השני נאמר שעיר עזים כי הקריבו בו י"ב פרים כנגד ישמעאל, אכן ביום השלישי יש בו י"א פרים, ואם יקריבו כנגד ישמעאל יהיו ל"ז כנגד ישמעאל ואנו הרי מקריבין נגדו רק ל"ה, ולחלק ולומר שביום זה י' קרבנות יהיו עבור ישמעאל ואחד עבור עשיו, זאת לא ניחא לעשות, ולכן ביום הג' הקריבו עבור עשיו, ומשו"ה נאמר שעיר סתם ולא שעיר עזים, אכן ביום הרביעי שהיו בו י' פרים, שבו והקריבו עבור ישמעאל, להשלים לל"ה פרים, ולכן נאמר בו שעיר עזים, ואח"כ בשאר הימים חזרו והקריבו עבור עשיו, ולכן

נאמר בהם שעיר סתם ולא שעיר עזים, עכ"ד]. ויש לבאר לפי"ז ענין נוסף, דהנה יש לבאר למה דוקא יו"ט של סוכות נבחר לפעול בו על כל העולם, וי"ל בזה, דהנה בטור או"ח סימן תי"ז אי' דג' רגלים כנגד ג' אבות, וסוכות כנגד יעקב, עיי"ש, והנה לאברהם הי' את ישמעאל וליצחק היה את עשיו, ורק יעקב מיטתו שלימה, וא"כ י"ל דלכן דוקא בהיו"ט של סוכות אנו פועלין על כל העולם, כיון שאין הם מצאצאיו של יעקב, ואין לו שייכות אליהם, ולכן מתאים יותר זמן זה לפעול עליהם, ודו"ק.

והנה עה"פ בפר' חיי שרה זאברהם זקן בא בימים וה' ברך את אברהם בכל אי' במדרש "בכל זהו מצות סוכה", והגר"א ז"ל ביאר בזה, דהנה מצות סוכה נאמרה בתורה בפסוקים "בסוכות תשבו שבעת ימים וגו'", כל האזרח בישראל ישבו בסוכות וגו', למען ידעו דורותיכם וגו', ור"ת של פסוקים אלו הם בכל, עכ"ד. והנה הרמז גפלא, אך עדיין עלינו להבין הפשט ולא רק את הרמז, ומהו פשט השייכות בין פסוק זה לבין מצות סוכה, ואולי י"ל בזה לפי הנ"ל, דהנה פסוק זה קאי ג"כ על זרע של אברהם, וכדאי' בפ' רש"י על פסוק זה בשם חז"ל בכל בגי' בן, וכן יש דרשא במדרש שם ובגמ' ב"ב ע"ז ב' דקאי על בת שהי' לו וקראו לה "בכל", עיי"ש, וא"כ לכאן קשיא, הרי היה לו לאברהם אבינו ע"ה גם בן ישמעאל, וכן הי' לו נכד עשיו, ואיך יתכן לומר שהיה לו הכל, וע"ז תירצו חז"ל דבכל זהו מצות סוכה, כלומר, דע"י מצות סוכה שיש בה בכל דופן ע' טפחים כנגד ע' אומות העולם והיא באה לפרסם האמונה בעולם, עי"ז תהא איזושהי השפעה מסויימת גם על אומות ישמעאל ועשיו, ולכן שייך לומר בזה דה' ברך את אברהם בכל, ויש להוסיף בזה, דהנה דורשי רשומות כתבו, כי "את אברהם בכל" עה"כ בגי' "תיקון עולם", עכ"ד, והן הן הדברים, דע"י תיקון כל העולם, שזהו נעשה בחג הסוכות, עי"ז נתברך אברהם "בכל", ודו"ק, [ואכן לכאן יתכן לבאר דברי המדרש הנ"ל באופן פשוט יותר, והוא, עפ"י הנ"ל, דהנה אברהם אבינו ע"ה הרי היה מפרסם האמונה בעולם, וכן מצות סוכה הוא כדי לפרסם האמונה בעולם, ונמצא שאברהם אבינו ע"ה קיים הענין של מצות סוכה, ודו"ק].

ו

חנוכה ח' ימים — כנגד סוכות ח' ימים

ויש לבאר לפי כל הנ"ל ענין נוסף, דהנה באליהו זוטא על שו"ע או"ח סימן תר"ע סק"א הביא בשם מדרש חנוכה ח"א קל"ד א' (מדרש זה הובא ע"י הרמב"ם באגרת תימן), דהיוונים רצו לבטל את חג הסוכות, חוץ מהגזירה על שבת חודש ומילה, ואיתא שם על זה וז"ל, אמר הקב"ה, אתם חשבתם לעקור שמונת ימי סוכות, הנני נותן להם שמונת ימי חנוכה, עיי"ש, וצ"כ למה רצו לבטל דוקא סוכות, וכן למה כנגד זה זכו בחג החנוכה. וצ"כ.

וחזינן ג"כ דבית שמאי ס"ל בגמ' שבת כ"א ב' דנר חנוכה פוחת והולך כנגד פרי החג של סוכות, דקרבנות הפרים שמקריבים כנגד ע' אומות העולם בחג הסוכות פוחתין מיום ליום, עיי"ש, ולכאור' היינו משום דאיכא שייכות בין הנך תרי מילי, [ואיתא עוד, דכמו דביום שמיני עצרת מקריבין בו פר אחד להורות על הקשר של אומה יחידה ליחידו של עולם, וכדאי' בגמ' סוכה נ"ה ב', כמו כן לפי בית שמאי ביום זאת חנוכה מדליקין נר אחד, כי יום שמיני של זאת חנוכה הוא כנגד שמיני עצרת, וכמו דשמיני עצרת הוא היום הנעלה מכל חג הסוכות, כמו שיבאר להלן בעזה"ת, כן זאת חנוכה הוא עיקר החנוכה, וזהו ג"כ הלשון זאת חנוכה, דהיינו, שזהו עיקר החנוכה, וכמש"כ בקדוש"ל פר' וארא דבכל מקום שנאמר "זאת" הכוונה היא שזהו עיקר הענין, וכמו שנאמר על התורה "זאת הברכה" "זאת התורה", כי זהו תכלית ועיקר כל הבריאה "בשביל ישראל שנקראו ראשית ובשביל התורה שנקראת ראשית", עיי"ש], ומ"מ חזינן גם מזה דאיכא שייכות בין חנוכה לסוכות, ועוד העירו בזה, דיעור' בנביא חגי פרק ב' פסוק א' ופסוק ו' וברש"י שם, דמאתיים שנה לפני נס חנוכה נתנבא חגי על נס חנוכה והנצחון של החשמונאים, ונאמר שם דנבואה זו היתה ביום עשרים ואחד לחודש השביעי, עיי"ש, והיינו דהנבואה על נס חנוכה היתה בחג הסוכות בהושע"ר, [ועוד יש להעיר, דהנה בבראשית ל"ג, י"ז, נאמר ויעקב נסע סכתה ויבן לו בית וגו', ובזוה"ק ח"ג דף ק' ב' א' דהך קרא רומז לחג הסוכות שהוא כנגד יעקב, ואי' עוד בשם קדמונים ז"ל, דהמשך הפסוק ויבן לו בית וגו' רומז לנר חנוכה, ל"ז כנגד ל"ז נרות חנוכה, שמדליקין אותן על פתח הבית, וכידוע דע"י הדלקת נ"ח מקדשין את הבית ושומרין עליו, ולכן מזוזה בימין ונ"ח משמאל, וכמש"כ בס' שפ"א חנוכה תרנ"ג ותרס"ה, ולכן הרי"ז נחשב שהבית וקדושתו נבנים ע"י ל"ז נרות אלו, וכן אי' לענין סוכה, דע"י דירת הארעי ז' ימים מקדשין את הבית של כל השנה, וכמש"כ בשפ"א סוכות תרל"ז וז"ל, מצות הסוכה נותנת ברכה והארת קדושה לדירת האדם, עכ"ל], ועי' עוד בספר הרוקח ריש הל' חנוכה שכתב וז"ל, וידבר משה את מועדי ה' וגו' וסמך ליה ויקחו אליך שמן זית זך וגו', סמך שמן נרות לסוכה, מה סוכה ח' ימים אף חנוכה ח' ימים, עכ"ל, וכן בבעל הטורים פר' אמור ויקרא כ"ד, ב', כתב וז"ל, ויקחו אליך שמן זית וגו', סמך שמן זית לסוכה, לומר שגומרים את ההלל כל שמונת ימי חנוכה כדרך שגומרין אותו כל שמונת ימי החג, עכ"ל, ושוב חזינן שייכות בין סוכות לחנוכה, וכל זה צ"ב.

ונראה בזה, דהנה היוונים הרי רצו בעיקר לעקור האמונה, וכדאי' בגמ' ר"ה י"ח ב' דגזרו שלא להזכיר שם שמים בשטרות, וכן אחז"ל במדרש חנוכה שגזרו שכל מי שיזכיר שם שמים בפיו ידקר בחרב, ועי' עוד במד"ר בראשית פ"ב שגזרו על היהודים כתבו לכם על קרן השור אין לנו חלק באלוקי ישראל וגו', ומה שאמרו לכתוב כן על "קרן השור" ביאר בזה בפ"י יפה תואר על המד"ר שם דזהו כדי לעשות "פרסומת" נגד האמונה, עיי"ש, והיינו, כיון שבימים ההם נהגו לנסוע בעגלות רתומות לשוורים,

קונטרס בעניני חג הסוכות ושמחת תורה

לא

כדאי' במפרשים שם, וע"י כתיבה על קרן השור היתה מתפרסמת דעתם הכפרנית, כי השוורים הרי היו נוסעים כל הזמן ממקום למקום, ובאגרת תימן הביא הרמב"ם בשם מדרש חנוכה דגורו ג"כ שיכתבו על בגדיהם אין לנו חלק וכו', וזהו ג"כ כדי לפרסם כפירתם, ולכן ג"כ לחמו דוקא נגד חג הסוכות כדאי' במדרש חנוכה שם, וזהו משום שהוא זמן פירסום האמונה, היפוך מטרתם לפרסם כפירה, ולכן רצו לעוקרו, וכנגד זה זכו ישראל לשמונת ימי החנוכה שכל החפצא שלהם הוא ימי "פירסומא ניסא" ח' ימים כנגד ח' ימים, ודו"ק.

ובאמת גם סוכה וגם ג"ח למעלה מכ' אמה פסולים, ע"י בגמ' שבת כ"ב א' ומתני' סוכה ב' א', וזהו כי אין עין אדם שולטת בזה, ובתרווייהו צריך פרסום הנס, עיי"ש, ועוד העירו בזה, דהנה שלמה המלך ע"ה עשה עשר מנורות של שבעה קנים, ויחד היו שבעים גרות, ובילקוט שמעוני מלכים שם איתא, דזהו כנגד ע' אומות העולם, וע"י ברמב"ן ר"פ בהעלותך, דמבואר בדבריו, וכן רמזו בבעל הטורים ריש פר' בהעלותך שם, דנר חנוכה הוא המשך לנרות המקדש, וזהו שנאמר לאהרן "שלך לעולם קיימת", עיי"ש, וא"כ י"ל דגם פרסום הנס של ג"ח פועל על אומות העולם כמו ע' פרים של סוכות, ולכן ג"כ ס"ל לבית שמאי דנר חנוכה פוחת והולך כמו אצל ע' פרים של סוכות, ודו"ק. ועוד י"ל בזה, דכמו דנתבאר דענין זה של פרסום האמונה בסוכות שייך רק אחרי יו"כ ובכח מחילת יו"כ, כי "קשוט עצמך ואח"כ קשוט אחרים", כמו כן פרסום הנס בחנוכה הוא מכח מחילת יו"כ, וכמו שכבר רמזו הקדמונים ז"ל עה"פ סלח נא לעוון העם ה'זה כ'גודל ח'סדך ו'כאשר נ'שאתה וגו', דהר"ת של התיבות האחרונים הוא חנוכה, ודו"ק, [ובאמת גם לענין הדין של הימים הנוראים יש המשך מסויים עד חנוכה, וכמש"כ בס' אוצר חיים עמ' ש"ז וז"ל, בינונים תלויין ועומדין עד יוהכ"פ, ובזוה"ק מבואר שהדין הוא עד הושענא רבא, ויש גירסא עד יום שמיני עצרת, אמנם יש שהרחיבו עד חנוכה, עכ"ד, וכ"כ בס' תולדות אהרן לרבי אהרן מזיטומיר זצ"ל בעניני חנוכה וז"ל, עד חנוכה נמשך גמר החתימה מהושענא רבא, עכ"ל, וע' בס' טעמי המנהגים עמ' שס"ג שהביא עוד מקורות לזה, ואכמ"ל]. ולפי"ז יבואר דבר נוסף, דיעוי' בשפ"א עניני חנוכה שהביא דכנגד ג' רגלים דאורייתא יש ג' רגלים דרבנן, כנגד שבועות חג הפורים אשר בו קיימו וקבלו וגו', וכנגד סוכות הוא חג החנוכה, וכנגד פסח יהיה חג לעתיד לבא בתשעה באב, שהוא כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות, עכ"ד, וכן הביא בס' ב"י עניני חנוכה דבחנוכה יש הארה מחג הסוכות, עיי"ש, ולדברינו מבואר כל זה נפלא, דחנוכה הוא כנגד סוכות כי באמת שניהם ענין אחד, ובאמת יש לעורר עוד, דהנה לעיל אות ב' נתבאר דחג הסוכות הוא זמן של השראת השכינה, וגם חנוכה הוא זמן השראת השכינה, דיעוי' ביסוד ושורש העבודה שער י"ב פ"א בשם הזוה"ק תיקונים דף פ"ט ב' וז"ל, שריא כ"ה, דהיינו השכינה הקדושה, ביום כ"ה בכסליו, עכ"ד, וזהו מבואר היטב להנ"ל דחג החנוכה הוא כנגד חג הסוכות, ודו"ק.

ועוד י"ל, דהנה חג הסוכות הוא כנגד יעקב אבינו ע"ה, וכמש"כ בטור או"ח סימן תי"ז, עיי"ש, ויעוי' בס' קדושת לוי בעניני חנוכה, שכתב, דחודש כסליו הוא ג"כ כנגד יעקב, עיי"ש, ובאמת חזינן עוד קשר בין חנוכה ליעקב אע"ה, דהנה אי' בפרקי דרבי אליעזר פרק ל"ה ובמד"ר בראשית פס"ט פ"ח דיעקב אבינו יצק שמן על האבן ששם מראשותיו, והיה זה שמן שירד לו בנס מן השמים, ובספר ים התלמוד עמ"ס ב"ק בהקדמה הביא בשם הש"ך שאותו הפך שנגלה ליעקב אבינו הוא הוא פך השמן שנתגלה לחשמונאים ונעשה בו נס חנוכה, ותי' שם לפי"ז את קו' הבי' סימן תר"ע, דלכן באמת גם ביום ראשון של חנוכה היה נס, כי עצם הדבר שמצאו פך זה היה נס, עיי"ש, וכן יעוי' בס' בני יששכר כסליו מאמר א', שכתב לעורר, דשבעים ימי האבל על יעקב אבינו ע"ה נגמרו בכ"ה בכסליו, שהרי יעקב אבינו ע"ה נסתלק מן העולם ביום א' של סוכות כמבואר בגמ' ר"ה י' ב', וימי אכלו נשלמו ביום כ"ה בכסליו, עיי"ש, ועי' עוד בספר מגלה עמוקות פר' וישלח עה"פ ויותר יעקב לבדו וגו', שכתב, דמה שאחז"ל דחזר על פכים קטנים זהו רומז לפך השמן של נר חנוכה, ולשון "לבדו" הוא מלשון בית הכד שבו עושין שמן זית, ועי' בשפתי חכמים שם מש"כ בזה, וזהו ג"כ מורה ששורשו של חג החנוכה הוא ביעקב אבינו ע"ה, כמו סוכות, ועוד יש להעיר דהנה יעקב הוא עמוד ויסוד חכמת התורה, וכן חנוכה שהוא כנגד סוכות הוא זמן של גילוי חכמת התורה להיפך מכוונת היוונים להשכיחם תורתך, וכמש"כ בס' מנהגי החתם סופר פ"ט ס"א דסודות התורה נמסרו למשה רבינו ע"ה בחנוכה, ועי' בס' מגן אברהם עה"ת בעניני חנוכה, ואכמ"ל, וזהו כי נ"ח הוא גילוי של אור נרות המנורה בביהמ"ק כמבואר לפי דברי הרמב"ן עה"ת ריש פר' בהעלותך, ועי' בר"ן שבת כ"א ב' לענין האיסור להשתמש לאורה דזהו דומיא דנרות המקדש שהיו אסורין משום מעילה, ואכמ"ל, והנה עיקר חכמת התורה בזמן שביהמ"ק הי' קיים היה ע"י הדלקת המנורה, כי נר מצוה ותורה אור, וכדאי' בגמ' ב"ב כ"ה ב' דלכן מנורה בדרום כיון דהרוצה להחכים ידרים, ולכן הדליקו בשמן זית, וכדאי' בגמ' ברכות ג"ז א' דהרואה שמן זית בחלום יצפה לחכמת התורה, ועי' ברבינו בחיי פר' תרומה שהאריך בזה, ואכמ"ל, ולדברינו מבואר יותר הא דדוקא בחג זה יש גילוי חכמת התורה, שהרי חג זה הוא ג"כ כנגד יעקב עמוד התורה, ועי' עוד לקמן בענין "סוכות כנגד יעקב עמוד התורה" מש"כ בארוכה בזה.

ולסיום ראוי לציין עוד הערות בענין זה של קשר חנוכה לחג הסוכות, חדא, דיעוי' במתני' ביכורים פרק ג' דזמן ביכורים הוא מחג הסוכות עד חנוכה, עיי"ש, ועי' עוד בס' מועד לכל חי לרבי חיים פאלאג'י זצ"ל שהביא מנהג חדש וז"ל, הקנבוס בו כורכים ושומרים על האתרוגים שנוטל לברכה בימי חג הסוכות, קודש הוא ואסור להשתמש בו לצרכי חול, ומנהג טוב להולכים בתמים לשמור על הקנבוס הזה ולשזור ממנו פתילות לנר חנוכה, עכ"ל, ועוד הביא שם וז"ל, יש נוהגין לתלות גוי סוכה צלוחית של שמן זית המיועד לנר חנוכה, עכ"ל, וועוד ראוי לעורר, דהנה כבר כתבו

הקדמונים ז"ל דחג הסוכות הוא זמן של חיזוק מידת הבטחון, וזהו אחד הטעמים של מצות סוכה, שייצא האדם לדירת ארעי תחת פסולת גורן ויקב וגו', ויסמוך רק על הקב"ה, ויהיה בכחי "בצל כנפיק יחסיון", ואכמ"ל, ובאמת גם גבי חנוכה הביא בס' שפ"א עניני חנוכה בשם החידושי הרי"ם זצ"ל עה"פ "נכון לבו בה' סמוך וגו'" סו"ת חנוכה, שהוא זמן של חיזוק מידת הבטחון, ויעוי' שם מה שביאר בזה, ומ"מ הרי לנו עוד שייכות בין חנוכה לחג הסוכות].

ועיין בספר "החשמונאים" ב', י', ט', י', דאיתא שם וז"ל, ויחוגו חג לה' שמונת ימים כמו בחג הסוכות, ויזכרו את הימים הקרובים כאשר היו בחג הסוכות במערות ויתעו בישימון, עכ"ל, והיינו, דחגנו בחנוכה ח' ימים כמו סוכות ונזכרו בגזירה שגזרו עליהם באותה שנה בחג הסוכות שהיו צריכין לברוח להרים ולמערות, ועוד נאמר שם, י', י', דכאשר באו ישראל להודות בחנוכה באותה שנה על הניסים שנעשו להם נאמר וז"ל, ויקחו מקלות עטופים עלים ונצרים יפים וגם כפות תמרים וישירו שיר שבח והודיה לה', עכ"ל, והיינו שלקחו אז כפות תמרים רמזו ללולבים, וכן נאמר שם, ט', כ"ד, דבני אותו דור היו קורין לחנוכה "חג הסוכות של חודש כסליו", עיי"ש.

ז

סוכה – דירת ארעי

"וה' ברך את אברהם בכל, בכל זהו מצות סוכה" (מדרש פליאה), ונראה לבאר בזה באופן אחר מהנ"ל, דהנה לכאו' אינו מובן מה שייך לומר שהיה לאברהם אבינו ע"ה "הכל", והרי לכאו' אין מושג כזה שיהיה לאדם הכל, דהרי כבר אחז"ל במד"ר קהלת א', ל"ד, "יש לו מנה רוצה מאתיים", וכן אחז"ל במד"ר קהלת שם "אין אדם מת וחצי תאוותו בידו", וכן ביארו הגר"א זצ"ל והחתם סופר זצ"ל את הפסוק "ברכת ה' היא תעשיר וכל יוסיף עצב עמה" וגו', (משלי י', כ"ב), והיינו, כי בכל עושר שבעולם הרי ככל שמעשיר יותר הריהו עצב יותר, ולמשל אם הי' לו מנה אזי חסר לו מאתיים, אך אם יש לו מאתיים רוצה ארבע מאות, וכלשונו של רבינו יונה ז"ל בשערי תשובה ש"ב סכ"ז, ועי' במהר"ם שיף בחידושי אגדות שנדפסו בסוף מס' חולין, ונמצא שע"י שהוסיף עוד מנה חסר לו עוד כפול מזה, כי מקודם היה חסר לו מאה ועכשיו חסר לו מאתיים, ורק נוסף לו עצב, ואולי גם זה נכלל במחז"ל "מרבח נכסים מרבה דאגה", כי ע"י ריבוי הנכסים חסר לו עוד יותר ממקודם, וא"כ דאגתו גדולה יותר, וכן נאמר "אוהב כסף לא ישבע כסף", והקדמונים ז"ל המשילו את העוה"ז לשותה מים מלוחים, שנדמה לו שמרוה ובאמת הוא רק נעשה צמא יותר, וכמו שהובא באגרת הגר"א, ועי' בספר חיי עולם ח"א פ"ד, [ועי' בביאור הגר"א על מגילת אסתר א', ו', וז"ל, חור כרפס ותכלת אחוז בחבלי בוך וארגמן וגו' מיטות זהב וכסף על ריצפת כהט ושש וגו', כי

היצר הרע נכנס בהדרגה, בתחילה בקטנותו מתאוה למאכל ולמשתה, ואח"כ לבגדים יקרים ומצעים ומיטות, ואח"כ לכסף וזהב, ואח"כ למרגליות ואבנים יקרות, ואם כל אלה בידו, וכבר השיג אותם, אז מתאוה שאף הריצפה תהיה מאבנים יקרות, ולעולם אין אדם מת וחצי תאוותו בידו, עכ"ל, ובקובץ אגרות של מרן החזו"א זצ"ל ח"ג סימן קנ"א כתב וז"ל, אין לו לאדם שעה אחת בעולמו שחפציו הושלמו ותאוותו בידו, והוא תמיד כמשתדל לבקש את החסר, עכ"ל, ובזה ביארו ג"כ מה שנאמר בפר' תולדות ויתן לך האלוקים וגו' ופי' רש"י וז"ל, יתן ויחזור ויתן, עכ"ל, ולכאור' למה לא יתן הכל בבת אחת, אלא שאם יקבל הכל בבת אחת אזי לאחר זמן יתרגל לזה ומיד אח"כ ירצה עוד ועוד, ולכן בירכו שהקב"ה יתן לו קצת ואח"כ יתן שוב ושוב, כל פעם מעט מעט, כי אז בכל פעם תבא לו שמחה חדשה, עכ"ד, ובענין זה ראוי לציין את המשל הנפלא שכתב בספר בן המלך והנזיר לרבי אברהם בר חסדאי זצ"ל, מעשה בכלב אחד שהיו לו שתי חתונות שהוזמן להשתתף בהן, ושתיהן היו בלילה אחד, אך חתונה אחת היתה קרובה אליו בעירו ואחת רחוקה בעיר אחרת, והחליט הכלב שהוא חייב לאכול בשתי החתונות, וחשב לעצמו שאת החתונה הקרובה בעירו בודאי לא יאחר, והחליט קודם לרוץ לחתונה הרחוקה ויאכל שם בשר ודגים וכל מטעמים ואח"כ יחזור לעירו ויאכל סעודה נוספת לקינוח, ומיד החל לרוץ לעיר הרחוקה, אך כבר בדרך ראה איך שהדרך מתארכת ומתארכת ואינו מגיע ליעדו, וכאשר הגיע לעיר הרחוקה כבר איחר את המועד כי נסתיימה החתונה ואף עצם לא נשארה לו, ולא השיג כלום, ומיד רץ בשארית כוחותיו כל עוד נשמתו בו כדי להגיע בחזרה לעירו ולהשתתף בחתונה הקרובה לו, והיה סבור כי לפחות שם ימצא משהו להשביע את רעבונו, אך כשהגיע לעירו עיף וייגע נודעה לו האמת המרה שגם כאן כבר איחר את כל הסעודה, אך בכל זאת נדחק בין קהל האורחים אולי בכל זאת יקבל איזה עצם או איזה שיריים, אך משהרגישו בו האנשים חבטו בו ונעשה חיגר לכל ימי חייו, וכן הוא האדם הרוצה ליהנות גם מהנאות העולם הזה וגם מהנאות העולם הבא, דהנה הנאות עוה"ב הם קרובים אליו, וכמו שנאמר "כי קרוב הדבר אליך מאוד בפך ובלבך לעשותו", אך האדם הולך לחפש סיפוקו בעניני העולם הזה, וסבור הוא כי לבסוף, דהיינו בסוף ימיו, עוד יספיק לחטוף גם מצוות עבור עולם הבא, ואכן, ככל שהוא משקיע עצמו בעניני עוה"ז הוא רואה איך שזה מתרחק ממנו יותר ויותר, ושלעולם לא ישיגנו, כי הוא דומה לשותה מים מלוחים שנעשה עי"ז צמא יותר ויותר, ובסוף כשירצה לחזור בסוף ימיו ולחטוף מצוות, אז כבר יראה שכמעט אין זה בכוחו, כי את כל כוחותיו השקיע ברדיפת עוה"ז, ואז הוא נשאר חיגר לנצח נצחים רחמ"ל, עכ"ד], ומכל מקום הרי נמצא דאין מושג כזה שיהיה לאדם בעוה"ז "הכל". ובאמת עי' בפר' וישלח דעשיו אמר "יש לי רב", ויעקב אמר "יש לי כל", ועי' ברש"י שם, אכן יש מפרשים דזהו משום שרק אצל יעקב שייך שיהי' לו הכל, אבל אצל עשיו לא שייך שיהי' לו הכל, וכמה שיהי' לו זהו רק נחשב שיש לו הרבה, אך לא "הכל", וזהו יש לי "רב" דהיינו

הרבה אך לא הכל, כי ככל שיש לו יותר רק חסר לו יותר, ואף אינו נחשב "עשיר", כי כבר אחז"ל איזהו עשיר השמח בחלקו, וזה אינו שייך אצלו, כי ככל שיש לו יותר חסר לו יותר, ומעתה הרי צ"ע למה אצל אברהם ויעקב שייך שיהיה להם "הכל", וכן אצל יצחק הרי נאמר ואוכל מכל וגו' ודרשו מזה בגמ' ב"ב י"ז א' דג' אבות נאמר בהם שהיה להם הכל, אברהם יצחק ויעקב, אברהם וה' ברך את אברהם בכל, יצחק שנאמר בו ואוכל מכל וגו' ויעקב שנאמר בו יש לי כל, עיי"ש, [וכן בברכת המזון נאמר "כמו שנתברכו אבותינו אברהם יצחק ויעקב בכל מכל כל", והיינו, אצל אברהם "בכל" ויצחק "מכל" ויעקב "כל", וזהו עפ"י דברי הגמ' שם], ומ"מ צריך להבין איך באמת נחשב שהיה להם "הכל", והרי לכאור' אין מושג כזה כלל, וצ"ב.

ונראה בזה, דהנה בפר' חיי שרה נאמר וימת אברהם זקן ושבע וגו', והק' רבינו בחיי ז"ל, וכי זהו ההספד על אברהם אבינו שהוא מת שבע ולא רעב, אתמהא, ותירץ, דבאמת זהו ההספד הגדול ביותר על אדם שאומרים שהוא מת שבע, כי זהו מורה שהיה מנותק לגמרי מן הגשמיות, כי אם היה לו איזה שייכות קטנה לעוה"ז, אזי אם יש לו מנה רוצה מאתיים, ואף פעם אינו שבע, ואברהם אבינו ע"ה מכיון שכל עניני העוה"ז שלו היו רק עבור עניני העוה"ב, ובבחי' פרוזדור גרידא, לכן היה תמיד שבע, כי היה כולו רוחניות, וזהו הספד שאין למעלה ממנו, וכע"ז מבואר בחי' הרמב"ן עה"ת שם, עיי"ש. ולכן שייך לומר שלאברהם היה הכל, ואין הכוונה שהיה לו כל עניני עוה"ז, אלא הכוונה היא שלא היה חסר לו כלום, וכמו שכבר דייקו ממה שנאמר "ודורשי ה' לא יחסרו כל טוב" וגו', דלא נאמר שיש להם כל טוב אלא שלא חסר להם כלום, וכמ"ש "כי אין מחסור ליראיו", וזהו כי החסרון מתחיל רק אם מתחיל להימשך לעניני עוה"ז, וכמחז"ל על היצה"ר "משביעו רעב מרעיבו שבע", וכבר אמר מרן החפץ חיים זצ"ל לאורחו שביקר אצלו וניסה למחות על הרהיטים העלובים של הח"ח, וענה לו הח"ח זצ"ל, שכל אדם בעוה"ז הוא רק אורח, ואורח אינו צריך דירה נאה וכלים נאים וכיו"ב, אלא צריך רק מיטה פשוטה לישון ושולחן לאכול כדי מחייתו, כי אין כאן מקומו הקבוע, וכן אנו בעוה"ז בבחי' אורחים ואיננו צריכים יותר מן המוכרח לקיום הגוף, ולא חסר חוץ מזה כלום, עכ"ד, וזהו יסוד הענין שהיה לאברהם הכל, כי באמת לא היה צריך יותר ממה שנזקק למחייתו בפרוזדור, ודו"ק.

ולפי"ז מבואר נפלא מחז"ל "בכל זהו מצות סוכה", דהנה יסוד זה דהאדם בעוה"ז הוא ארעי ושהעוה"ז הוא רק פרוזדור לעוה"ב, זהו יסוד מצות סוכה, וכמבואר בספר כלי יקר עה"ת על הפסוק כל האזרח בישראל ישבו בסוכות וגו', וז"ל, לפי שבזמן אסיפת התבואה מן השדה כל אחד רוצה לילך מן השדה לתוך ביתו לישב בו ישיבה של קבע, וחששה התורה כי אולי ע"י ישיבת קבע ירום לבבו, כי מצאה ידו כביר, על כך נאמר כל "האזרח" הרוצה להיות כתושב קבע בעולם, ולא כגר, אליו ציוה ה' לצאת מדירת קבע לדירת ארעי, כדי שיכיר בפחיתות ערכו, שאינו בעוה"ז כי אם גר ולא תושב, עכ"ל, והנה ודאי אין הכוונה שירגיש כן רק בשכעה ימים אלו, אלא כמו

שהביא במכתב מאלהו ח"ד בשם השפ"א עה"פ חג הסוכות וגו' שבעת ימים בשנה וגו', דלכאו' הק' 'כשנה' מיותר, אלא זהו בא לרמוז דשבעה ימים אלו צריכים להשפיע ומשפיעין על כל השנה, להרגיש כל השנה שאנחנו בעוה"ז בבחי' ארעי. וכן דייקו מהפסוק 'חג האסיף תקופת השנה וגו'', והא הו"ל למימר 'בתקופת השנה', אכן י"ל דנרמז בזה דחג זה משפיע על כל השנה, עכ"ד, [ובס' שפת אמת עה"ת עניני סוכות תרל"ד כתב עוד וז"ל, עיקר הארת השנה תלוי בשבעת ימים אלו, והכלי לקבל הוא השמחה, עכ"ל, וי"ל דגם השמחה בימים אלו הוא ע"י שאנו מרגישים את עצמינו רק ארעי בעוה"ז, וממילא לא חסר לנו כלום, ויש לנו רק לשמוח שזכינו להיות העם הנבחר, ודו"ק, וכן יעוי' בשפ"א שם, שכתב עוד, דמצות הסוכה נותנת ברכה והארת קדושה לדירת האדם, עיי"ש, והיינו, דע"י מצות סוכה נשאר קדושה וברכה על דירת האדם כל השנה, ואולי הטעם בזה הוא, דע"י מצות הסוכה הרי מגיע האדם להרגשה שהוא נמצא בדירת ארעי בכל ימות השנה, וכנ"ל, וממילא כל חייו וכל השתמשותו בדירתו היא רק כדי להשיג רוחניות, וממילא יש בדירתו קדושה וברכה כל השנה, ואולי זהו ג"כ הכוונה בהרמז שרמזו קדמונים ז"ל עה"פ שבתי בבית ה' כל ימי חיי וגו', 'שבתי' ר"ת 'ב'סוכות ת'שבו ש'בעת י'מים', עכ"ד, והיינו, דעל ידי מצות סוכה זוכין כל השנה וכל החיים לשבת בבית ה' ולעסוק רק ברוחניות, ודו"ק, ומכל מקום, לפי"ז הרי מבואר היטב מאמר חז"ל הנ"ל 'בכל זהו מצות סוכה', דלכאו' קשיא איך שייך שיהיה לו הכל, וע"ז תירצו, דאברהם אבינו חי כל חייו עם היסוד של מצות סוכה, דעוה"ז הוא רק ארעי, וכלשון רבינו יונה ז"ל בשערי תשובה ש"ב סי"ט וז"ל, אנשי לבב יחשיבו כל העולם הזה לדירת ארעי, עכ"ל, וא"כ לא היה חסר לו כלום, ושפיר שייך לומר שיש לו הכל, ואע"ג דעדיין לא נאמרה אז מצות סוכה, מ"מ כבר אחז"ל דאברהם אע"ה קיים כל התורה קודם שניתנה, וכבר השיג כל ענין המצוות לפני שניתנו, וכיון שהשיג ענין מצות סוכה וקיימה, לכן היה לו הכל, ודו"ק.

ויסוד הדברים דסוכה צריכה להיות דירת ארעי הוא בגמ' סוכה ב' א' 'צא מדירת קבע לדירת ארעי', ועי' עוד בגמ' סוכה שם לענין הדין דסוכה שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה פסולה, דאיתא שם, רבי זירא אמר, למעלה מכ' אמה אין אדם יושב בצל סוכה אלא בצל דפנות וכו', ובס' ערוך לנר שם ביאר בזה, דהנה צל הסכך רומז להקב"ה וכמו שנאמר ה' צלך וגו', והדפנות רומז לעניני עוה"ז הסוככים את האדם מכל צד, [וכן הדפנות עומדין על הארץ הרומז לגשמיות וארציות], ועוד איתא בגמ' שם, רבא אמר למעלה מכ' אמה אין אדם עושה סוכתו דירת ארעי אלא דירת קבע וכו', וביאר בערול"ג שם, דכיון דעיקר הסוכה הוא להראות שאנו בעוה"ז בבחי' ארעי, לכן הארעיות מעכב בעצם הכשר הסוכה, עיי"ש, וכן ביארו קדמונים ז"ל את הדין דקיי"ל בשו"ע אור"ח סימן תרכ"ט סי"ג דכל דבר המחובר לקרקע אין מסככין בו, עיי"ש, דזהו משום שענין הסוכה הוא להרגיש בעוה"ז בבחי' ארעי, וזהו הרמז שלא יטול סכך שהוא מחובר לקרקע, כי כל ענין הסוכה הוא להיות מנותק מעניני הקרקע והעוה"ז,

עכ"ד, וכשם רבי מנחם מנדל מקוצק זצ"ל מובא, שאמר בדרך מליצה, ד"המצטער פטור מן הסוכה" משום שאם הוא מסוגל להרגיש צער גשמי בסוכה אזי הרי זה סימן שעדיין אין לו שייכות למצות סוכה, כי כל ענין מצות סוכה היא להתנתק מעניני עוה"ז ולהרגיש שהוא בעוה"ז רק ארעי, וכן אי' בדרך מליצה על מחז"ל "גשמים בחג סימן רע לו", דהנה גשמים רומז לכל עניני גשמיות כמבואר בחז"ל בכמה דוכתי, ואם בחג הסוכות יש לאדם שייכות לגשמיות הרי"ז סימן רע לו, עכ"ד, ונמאידך גיסא יש לציין, דדוקא ע"י מצות סוכה יכולין להוושע גם בגשמיות, וכמו שהביא בס' מטה אפרים סימן תרכ"ז בהגה"ה בשם ספר צמח צדיק עניני סוכות וז"ל, מן הסוכה נמשך רפואה לאדם על כל רמ"ח איבריו, כי סוכה במילוי כזה סמך וא"ו כ"ף ה"י בגימטריא רמ"ח, ובפרט כיום הראשון שהוא אושפיזא דאברהם, אברהם בגי' רמ"ח, וכן מה שאמרו דמצטער פטור מן הסוכה, כי מי שיש לו צער הוא נפטר מן הצער ע"י שמקיים מצות סוכה כראוי, עכ"ל, וכן בס' תפארת שלמה עה"ת עניני סוכות כתב על הדין בשו"ע אורח סימן תר"מ ס"ג דחולים ומשמשיהם פטורין מן הסוכה, דזהו רומז שע"י הסוכה יהיו נפטרינן מכל צער ומכל מכאוב ויתרפאו מחוליים, עכ"ד].

ועיין עוד בס' יערות דבש דרוש ו' שכתב וז"ל, ולכן אמרו סוכה ב' א' צא מדירת קבע ושב בדירת ארעי, להורות כי גרים אנחנו עלי ארץ מבלי קבע, וימינו כצל שבין לילה היה ובין לילה אבד, רוח נושכ ואיננו, ומה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש, וכל ימיו יהיו עיניו למעלה לשוכן שמימה, כאומרם ז"ל בירושלמי (הובא בהרא"ש ובטוש"ע אורח סימן תרל"א) שיש לעשות סכך באופן שהכוכבים נראים מתוכו בהירים ויהיה לכו לשמים וכו', "זהאיש הירא והחרד על דברו של מלך מלכו של עולם לא תהיה לו סוכה זו לבד בחג הסוכות, כי אם כל השנה יהיה לו הכל לדירת ארעי, וילין בצל סוכה ויצא מדירת קבע ויהיה הכל בעיניו כגר וכאורח בעלמא", עכ"ל, והן הן הדברים הנ"ל, דענין מצות סוכה הוא כדי שנהרגיש כל השנה שאנחנו רק בדירת ארעי, וכמש"נ.

וזהו טעם נוסף לקביעות חג הסוכות בחודש תשרי אחרי ר"ה ויוהכ"פ, דהרי ברור כי כדי להגיע למצב זה שירגיש האדם שכל מציאותו בעוה"ז היא רק דרך ארעי, צריך מקודם לכן להסיר את טמטום הלב של העבירות, כי כל זמן שאדם קשור לחטאיו ויש לו טמטום הלב אזי ודאי אינו יכול להשיג הרגשה זו, ורק אחרי יו"כ שהוסר ממנו טמטום הלב, וכמבואר לעיל אות א', דוקא אז יכולין להשיג ענין זה של "דירת ארעי" שהוא יסוד מצות סוכה, ודו"ק, ובאופן דומה לזה כתב בס' שפת אמת עה"ת סוכות תרנ"א וז"ל, בימים אלו של סוכות בני"י משתוקקין לחסות בצלו של השי"ת, כי עצם נפשות בני ישראל נמשכין אחרי הקב"ה, ורק הבלי העולם מסירין אהבת הלב, ואחרי יוהכ"פ שנטהרו הלבבות, וקיימו מצות ועיניתם את נפשותיכם וגו', וכפי מה שמתרחקים מתאוות הגוף כך מתעורר אהבת הנפש ומשתוקקין אליו יתברך וזוכין לסוכה, עכ"ל, וכן אחד הטעמים שקורין "מגילת קהלת" דוקא בשבת חוה"מ של סוכות,

הוא משום שענין חג הסוכות הוא להחביל עניני עוה"ז ולהבין שאנחנו כאן רק בדירת ארעי, וזהו כל עיקרה של מגילת קהלת שכל העוה"ז הוא הכל הבלים הכל הבל, ואת זה יכולין להבין ולהשיג אחרי מחילת יוהכ"פ, וכמש"נ.

(ב) ולפי"ז יש לבאר ענין נוסף, דהנה בגמ' בבא בתרא י"ז א' דרשו מהפסוק של ו' ברכ את אברהם בכל וגו' דהיינו שהטעימו הקב"ה בעוה"ז קצת מטעמו של עולם הבא, כי עוה"ב הוא בבחי' כל, עיי"ש, והנה יעוי' בשפ"א עה"ת בעניני סוכות שהביא בשם קדמונים ז"ל דבסוכה יש הארה מגן עדן, עיי"ש, וא"כ י"ל דדרשות חז"ל משלימות זא"ז, דבאמת "בכל" זהו מצות סוכה, וזהו הרי הארה מעוה"ב שניתן לנו בעוה"ז, כי בחי' מצות סוכה הוא הארה מעוה"ב בתוך עוה"ז, וביותר עומק י"ל בזה, דהא דבאמת בסוכה יש הארה מעוה"ב הוא משום שענין הסוכה הוא להדגיש ארעיות העוה"ז, וככל שאדם מרגיש יותר שהוא ארעי בעוה"ז, כן הוא זוכה להרגיש בעוה"ז טעם מעוה"ב, כי הם תרתי דסתרי, וכמש"כ החובת הלבבות דלא תשכון אהבת עוה"ז ואהבת עוה"ב בלב אחד, ובביאור הגר"א על מגילת רות א', א', כתב וז"ל, המצמצם תאוות גופו הוא מגביר עליו כח החסד לנשמתו להתקרבה ליוצרה יתברך, כי בלתי זה אי אפשר להשיג תשוקת נפשו הפנימית אם לא בהכנעת גופו החיצון עכ"ל, ובס' מערכי לב להג"ר משה שוואב זצ"ל מגייססהד בהקדמה הביא בשם חכ"א מהעיר קמניץ שהיה אומר בדרך מליצה על "משיב הרוח ומוריד הגשם", דהאדם משיב את הרוחניות ע"י שמוריד את הגשמיות, עכ"ד, וכן המליצו על מה שנאמר "ולא ישיגוהו משיגי הגוף", כלומר, דככל שיש לאדם יותר השגות הגוף הוא פחות משיג את הבורא ית"ש, ונגם את התורה לא יכול להשיג אדם ששקוע בגשמיות, וכמבואר בתוס' כתובות ק"ד א' ד"ה לא וכו' בשם תנא דבי אליהו פכ"ו שעד שמתפלל אדם שייכנסו ד"ת בתוך מעיו יתפלל שלא יכנסו אכילה ושתיה יתירה לתוך גופו, עיי"ש, וכן רמזו בדברי הירושלמי ר"פ בן סורר ומורה, דאיתא התם, דבן סו"מ כיון דהוא זולל וסובא אזי סופו שמבקש "תלמודו" ואינו מוצא ואז יוצא ומלסטם את הבריות, עיי"ש, והיינו, דכיון דהוא חי חיים של גשמיות ותאוות באופן מופרז וללא גבול אזי גם כשמבקש ללמוד אינו מוצא בזה טעם, ולכן עוזב את הלימוד רחמ"ל, עיי"ש, וכן יעוי' במשלי כ"ז, ב', נפש שבעה תבוס נופת וגו', וברש"י שם כתב, דנפש שבעה אפי' אם תשמע טעמים המתקבלים על הלב אינם חשובים עליו, עיי"ש, והיינו, משום שכל השגה רוחנית יכולין להשיג רק עד כמה שממעט השגתו בגשמיות, ויעוי' עוד בגמ' בבא בתרא ט"ז ב' דאף איוב טעם טעמו של עוה"ב, ועי' בתוס' ב"ב שם י"ז א', ואולי הטעם הוא, כי מרוב יסורין נתנתק מבחי' עוה"ז ולכן טעם טעמו של עוה"ב, וכעין זה עי' בתהילים (פרק כ"ה) צרות לבבי הרחיבו וגו', ובביאור הגר"א על מגילת רות א', י"ט, פי' פסוק זה וז"ל, צרות לבבי הרחיבו וגו', ר"ל שמה שהיה לו צרות היה לו להרחכת לב בעבודתו ית"ש, עכ"ל, [וכבר יסדו הקדמונים ז"ל, דכל אדם הרוצה להתעלות בדרגות רוחניות הריהו צריך לשבור תאוותיו ומידותיו, אשר זהו באמת יסוד כל עבודת חיי

האדם, כמבואר בשערי תשובה לרבינו יונה ש"א ס"י ובאבן שלמה להגר"א זצ"ל פרק א' ס"ב, ואכן יעוי' באגרת הגר"א שכתב שם וז"ל, ועד יום מותו צריך האדם להתיישר, ולא בתעניתים וסיגופים רק ברסן פיו ותאוותיו, וזהו התשובה, וזהו כל פרי העוה"ב, וזהו כל האדם, עכ"ל, וכן יעוי' ביסוד התשובה לרבינו יונה ז"ל שכתב בשם הראב"ד ז"ל וז"ל, בעת מאכלו ועודנו תאב לאכול יניח ממנו לכבוד הבורא מתאוותיו ואל יאכל כפי תאוותו, ודרך זו תמנענו מחטוא ותזכירנו אהבת הבורא יותר מתענית אחת בשבוע, כי זה בכל יום תמיד, מידי אוכלו ומידי שתותו יניח מתאוותו לכבוד הבורא, וזהו הגדר המעולה המופלא, עכ"ל].

וזהו לכאן ג"כ ביאור דברי חז"ל במדרש פליאה, דאיתא התם, כמה נתנחם איוב, במצות סוכה, ע"כ, וצ"ב למה נתנחם דוקא במצוה זו, ונראה בזה, דהנה יסורי איוב זהו שיא היסורין בעוה"ז, אכן כבר כתב הרמב"ן ז"ל בהקדמה לספרו על איוב, דרגע אחד של יסורין בגיהנום קשה יותר מכל יסורי איוב, [וכן רגע אחד של הנאה בעוה"ב הוא יותר מכל הנאות עוה"ז יחדיו, וכמו שהביא בס' מכתב מאלהיו ח"א בשם רבי צבי הירש ברוידא זצ"ל מקעלם, לבאר מחז"ל יפה שעה אחת של קורת רוח בעוה"ב מכל חיי העוה"ז, דהיינו, שאפי' קורת רוח שהוא רק כעין ריח מהעוה"ב, ג"כ הרי"ז הנאה יותר מכל חיי העוה"ז, כלומר, יותר מכל ההנאות של בני האדם שהיו חיים כל ששת אלפי שני העוה"ז, דאפי' אם נצרף כל הנאות אלו יחדיו אין זה מגיע אפי' לקורת רוח אחת בעוה"ב, וביאר שם, דלכן "שכר מצוה בהאי עלמא ליכא", שהרי אין שייך ליתן תענוגי עוה"ב בעוה"ז, עכ"ד], ועי' באגרת הגר"א שכתב וז"ל, ואי אפשר לשער היסורין והצרות שסובל אחר מיתה בשביל דיבור אחד וכו', עכ"ל, ועי' בס' חיי עולם ח"ב פי"ד, ולכן ג"כ אחז"ל "גדול המחטיו יותר מן ההורגו", שהרי המחטיו גורם לו יסורין גורמים בעוה"ב וכו', ולכן ג"כ אחז"ל דאביו ורבו רבו קודם, שאביו מביאו לחיי עוה"ז ורבו מביאו לחיי עוה"ב, וכן יעוי' עוד ברמב"ם פ"ז מהל' דעות וז"ל, לעולם ידור אדם בשכנות אריה ולא בעיר עם רשעים, עיי"ש, והיינו, כי אריה יכול להרוג רק את חיי עוה"ז ורשעים יכולין להפסידו ח"ו חיי עוה"ב, כי דרך האדם להמשך אחרי סביבתו, וכמש"כ הרמב"ם שם בהל' א', עיי"ש, [ולכן ג"כ כתב הטור ריש או"ח שלא יתבייש אדם מפני המלעיגים עליו בעבודת ה', ועי' בספר דרך חיים להמהר"ל מפראג זצ"ל פרק ד' מש"כ בזה, וענין זה הוא עפ"י מחז"ל (עדויות פרק ה') דמוטב יהיה שוטה בעיני הבריות כל ימי חייו ואל יהא רשע בעיני המקום אפי' שעה אחת, וזהו משום שכל יסורי הליצנות שיעשו ממנו כל ימי חייו לא שוין לרגע אחד של יסורין בעוה"ב, והכל משתלם לו, ובסוף יראו כל המתלוצצים שהוא היה החכם והם היו שוטים, וכן יש לבאר בדברי חז"ל במד"ר בראשית פר' נח פליא שהובאו ברש"י פר' נח (בראשית ו', ג') דנח בנה התיבה ק"כ שנה כדי להמתין לבני דורו ולהוכיחם אולי ישובו בתשובה, עיי"ש, וכבר עמדו בזה, למה דוקא ק"כ שנה, וי"ל בזה, דהנה שני חיי אדם הם ק"כ שנה, והנה אי' בחז"ל דכל שנות בניית התיבה היו בני דורו של נח מתלוצצים עליו

כשהיו רואין אותו בונה התיבה, וא"כ י"ל, דנרמז בזה שכדאי לאדם לסכול בזיונות ק"כ שנה, דהיינו כל ימי חייו, והכל משתלם לבסוף, ועי' בבעל הטורים ריש פר' נח עה"פ את האלוקים' התהלך' נח', שכתב, כי סוף התיבות למפרע הם אותיות חכ"ם, עיי"ש, וזה בא ג"כ לרמוז דבר זה, דאף דבשעתו כולם זלזלו על צדקותו וכביכול שהוא תמים ומאמין שיהא מכול וכיו"ב, אך בסוף כולם ראו שהוא הוא היה החכם האמיתי, ולכן בסוף התיבות ובצורה של למפרע מהסוף להתחלה נרמז שהיה חכם, כי רק בסוף ראו כולם מי החכם האמיתי, ודו"ק], והנה ידוע ג"כ מה שאמר רבינו הגר"א ז"ל לתלמידו רבי ישעי' זוכביצ'ר זצ"ל שנחלה מחמת פחד עונשי עוה"ב, דאעפ"י שנכון הדבר דיסורי עוה"ב הם מפחידים ונוראים ללא השגה כלל וכלל, מ"מ רגע אחד של יסורין בעוה"ז פוטר מהמוני המוני יסורים בעוה"ב, וכ"כ בס' יסוד העבודה ח"ג פ"ג ס"ד וז"ל, צער אחד קטן בעוה"ז שקול כנגד אלפים צער בעולם הבא, עכ"ל, והעירוני שכבר כתב כן גם בפ' הרמב"ן על ספר איוב שם, עיי"ש, והנה על אף שאחז"ל על היסורין "לא הן ולא שכרן", והטעם לפי שיש בהם ביטול תורה ומצוות, ולכן מי שאינו בדרגה שיכול לקבל "יסורין של אהבה שאין בהם ביטול תורה" הריהו חייב להתפלל ולהשתדל שלא יהיו לו יסורין, וכמו שביאר מו"ר מרן הגר"י קנייבסקי זצ"ל במכתב למחותנו חו"ז הגה"צ רבי אריה לוי זצ"ל שנדפס בספר קריינא דאיגרתא ח"א סימן צ"א, אך מ"מ על היסורין שכבר עברו יכול האדם להתנחם בזה שעיי"ז הסיר מעצמו המוני המונים של יסורי נצח, וכמשאחז"ל דצדיקים הקב"ה נותן להם יסורין בעוה"ז כדי להיטיבם באחריתם, וכן נאמר את אשר יאהב ה' יוכיח וגו', ולכן ע"י מצות סוכה נתנחם איוב, כי מצוה זו חיזקה בו את ההכרה שהאדם בעוה"ז אינו קבוע והוא רק ארעי, וכל העוה"ז הוא רק פרוזדור לעוה"ב, וא"כ על ידי היסורין שעבר ניצל מיסורי נצח שכל רגע מהם קשה יותר מכל יסוריו הקשים בעוה"ז, וזוהי באמת נחמה גדולה, ודו"ק.

ובעיקר הדברים דענין מצות סוכה הוא להדגיש את ארעיות האדם בעוה"ז, כבר פי' כן בדברי חז"ל סוכה י"ב א' עה"פ (פר' ראה) באספך מגרנך ומיקבך וגו', בפסולת גורן ויקב הכתוב מדבר, עיי"ש, והיינו, כדי לחנך את האדם בחג הסוכות, ע"י מצות סוכה, דמכיון דהעוה"ז הוא רק ארעי אזי בעוה"ז יכול להסתפק גם בפסולת גורן ויקב ולא דוקא בהעידית של הגורן והיקב, ודו"ק. [וי"ל עוד, דלכן סוכות הוא זמן שמחתנו, וזהו משום דכל זמן שהאדם קשור לעניני עוה"ז אין שייך בו שמחה אמיתית, וכילו מלא דאגות וטענות ותאוות, אך בחג הסוכות שבו מתנתק האדם מעניני העוה"ז, והוא מרגיש כאן רק כמו בפרוזדור, אז שייך בו שמחה אמיתית, ושוב ראיתי מובא כעין זה בשם הגר" משה רוזנשטיין זצ"ל מלומז'ה, שאמר, דהנה בטעם המנהג לקרות "מגילת קהלת" בחג הסוכות יש אומרים דזהו משום דחג הסוכות הוא זמן שמחתנו, ויש חשש שמא יבואו לידי שמחת הוללות ח"ו, ולכן קורין קהלת כדי להכביל עניני עוה"ז וממילא לא תהא שמחה של הוללות, אך הוא זצ"ל ביאר בזה באופן הפוך, דדוקא משום שהוא זמן שמחתנו לכן כדי להגיע לידי שמחה ולהרבות

השמחה, בשביל זה צריך לקרות "קהלת", כי רק ע"י שמרגיש את ההכל שבעניני עוה"ז ע"י זה יכול האדם להגיע לידי שמחה אמיתית, עכ"ד].

ח

הפורש סוכת שלום

חג הסוכות הוא גם זמן של שלום ואחדות, וכמ"ש "הפורש סוכת שלום", "זפרוש עלינו סוכת שלומך", וכמו שרמזו ג"כ במאמר חז"ל סוכה כ"ז ב' "ראויין כל ישראל לישוב בסוכה אחת", ואף דכל רגל מג' הרגלים הוא זמן של אחדות, וכדאי' בגמ' חגיגה כ"ו א' כיון שהגיע הרגל נעשו כל ישראל חברים וכו', עיי"ש, מ"מ ישנו ענין מיוחד בחג הסוכות שהוא חג שמביא אחדות ושלום בין כלל ישראל, וכן הובא לעיל אות ד' בשם הגר"א זצ"ל על הפסוק תצפנם בסוכה מריב לשונות וגו', עיי"ש, ובס' מועד לכל חי לרבי חיים פאלאג'י זצ"ל סימן כ' אות מ"ח הביא בשם ספר לחמי תודה דף ט' ב' דענין הסוכה הוא מידת האחדות, ותיבת סכה חסר ו' בגימטריא במס' קטן י"ג שהוא בגי' אחד, להורות שסוכה הוא יסוד האחדות, וכתב שם, דכמו בזמן שהיו בתוך ענני הכבוד היו כולם באחדות כן צריך בחג הסוכות להזהר ביותר להיות באחדות, עכ"ל, ובס' שפתי צדיק עניני חג הסוכות הביא על מחז"ל "על שלשה דברים העולם עומד על הדין על האמת ועל השלום", על הדין זהו ר"ה יום הדין, ועל האמת זהו יו"כ שאין בו שייכות לשטן וכולו אמת, ועל השלום זהו חג הסוכות, עכ"ד, וכן יעוי' בס' כף החיים או"ח סימן תרכ"ז סק"י שהביא בשם ספר יפה ללב ח"ה אות ג' וז"ל, מאן דזהיר במצות סוכה לעשותה כתיקונה מובטח לו שלא יהיה מריבה בתוך ביתו כל אותה השנה, עכ"ל, והיינו, דזכות מצות סוכה הוא להביא לידי שלום אף במשך כל השנה, עיי"ש.

וכן מצות ד' מינים בחג הסוכות מורה על ענין האחדות, וכדאיתא במדרש רבה ויקרא ל', י"ב, פרי עץ הדר וגו', אלו ישראל, מה אתרוג זה יש בו טעם ויש בו ריח כך ישראל יש בהם בני אדם שיש בהם תורה ומעשים טובים, כפות תמרים וגו', יש בהם טעם ואין בהם ריח, כך ישראל יש בהם שיש בהם תורה ואין בהם מעש"ט, וענף עץ עבות וגו', מה הדס יש בו ריח ואין בו טעם, כך ישראל יש בהם בני אדם שיש בהם מעש"ט ואין בהם תורה, וערכי נחל וגו', מה ערבה אין בה טעם ואין בה ריח כך ישראל יש בהם בני אדם שאין בהם לא תורה ולא מעש"ט וכו', ואומר הקב"ה "קשרו כולם אגודה אחת והם מכפרים אלו על אלו וכו', ואם עשיתם כן אותה שעה אני מתעלה, הדא הוא דכתיב כונה בשמים מעלותיו וגו' אימתי הוא מתעלה כשהן עשויין אגודה אחת שנאמר ואגודתו על ארץ יסדה וגו', עכ"ל.

ובביאור ענין זה, למה דוקא חג הסוכות הוא זמן של שלום ואחדות, י"ל בזה

בכמה אופנים, א', דהנה יסוד כל הפירוד הוא מחמת רדיפת עניני העוה"ז, וכמו שביאר בשערי תשובה לרבינו יונה ז"ל ש"א סל"א על הפסוק משלי י"ח, א', לתאוה יבקש נפרד וגו', ויסוד הדברים נתבארו ג"כ בספר גבורות ה' להמהר"ל מפראג פרק מ"ג וז"ל, החילוק בין בני אדם הוא דבר גשמי, והאחדות הוא ענין אלוקי, כי אחדות שייך בענין נבדל מן הגשם, והחילוק והפירוד תמיד גשמי, עכ"ל, ולכן, כיון דבחג הסוכות אנו מגיעים להכרה כי כל העוה"ז הוא רק "דירת ארעי", ומתנתקים מהקשר הקושר אותנו לתאוות העוה"ז, וכנ"ל, לכן הוא זמן של שלום ואחדות, וז"ב.

ועוד י"ל טעם נוסף בזה, וגם יבואר בזה טעם קביעות חג הסוכות אחרי יו"כ, והוא, דהנה בס' שפת אמת עניני יו"כ וסוכות תרל"ט הביא לפרש עה"פ כי עוונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלוקיכם וגו', דהכוונה בזה הוא, דהעוונות מבדילים ומפרידים לא רק בין האדם להקב"ה, אלא גם "ביניכם", כלומר בין אדם לחבירו, עכ"ד, ואם כן, י"ל דאחרי יוהכ"פ שבו נמחלו העוונות אז הוא הזמן של שלום ואחדות, ולכן סוכות הוא זמן של שלום, ויש להוסיף עוד, דהרי ביו"כ נטהרים בני ישראל, וכמו דתנן יומא פ"ה ב' דעל יו"כ נאמר מקוה ישראל ה' וגו' הקב"ה מטהר את ישראל וגו', והנה אי' בקדמונים ז"ל כי כל טהרה שנטהר האדם מביא לידי אחדות, ורמזו זאת, כי ויקה"ל בגי' מקוה, עכ"ד, והו כי ע"י טהרה נעשה האדם יותר רוחני, וממילא אין בו פירוד, וכיון דיו"כ הוא יום שכולו טהרה "זורקתי עליכם מים טהורים", ונטהרים מכל העוונות והחטאים והטומאות, לכן עי"ז באים לידי שלום, [והנה בפר' וזאת הברכה דברים ל"ג, ה', נאמר, ויהי בישורון מלך בהתאסף ראשי עם וגו', ופי' רש"י וז"ל, בהתאספם יחד באגודה אחת ושלום ביניהם הוא מלכם וכו', עכ"ל, אכן צ"ב למה דוקא כאן קראו לכלל ישראל בשם "ישורון", והרמב"ן ז"ל שם פי' דהשם של "ישורון" מורה על ישרותם של ישראל, עיי"ש, וזהו מבואר נפלא, דדוקא ע"י שמגיעין לבחי' ישורון, דהיינו בחי' "ישרי לב", רק עי"ז יכולין להגיע לשלום אמיתי ואגודה אחת, וכנ"ל, ועוד יש להוסיף בזה, דהנה אי' רמז עה"פ הנ"ל ויהי בישורון מלך וגו' זהו ר"ה ויו"כ שהם ימי מלכות ומשפט, בהתאסף ראשי עם וגו' זהו סוכות, עכ"ד, ואם כן, נמצא דזמן זה של "בהתאסף ראשי עם" הוא בחג הסוכות, וזהו אחרי שנעשו ברה"ה ויו"כ לבחי' "ישורון" דהיינו, "ישרי לב", ודו"ק], ואולם כל זה מבאר למה שייך שיהיה שלום רק אחרי ר"ה ויוהכ"פ, אך עדיין צריך לבאר למה חג הסוכות חייב להיות זמן של שלום ואחדות, וצ"ב.

ויעויין בס' מכתב מאליהו ח"ב בעניני חג הסוכות, שביאר בזה, דחג הסוכות הוא זמן של שלום, כיון דהסוכות הרי הם זכר לענני הכבוד, ואי' בחז"ל דכלל ישראל זכו ביצי"מ לענני הכבוד בזכות אהרן, ואהרן הכהן הרי היה אוהב שלום ורודף שלום, ולכן גם הסוכה שהיא זכר לענני הכבוד היא "סוכת שלום", עכ"ד, [ועוד י"ל בזה, דהנה בשפ"א עניני סוכות תרל"ה הביא בשם הזוה"ק דכלל ישראל זכו לענני הכבוד בזכות של "זכרתי לך חסד נעורייך אהבת כלולותיך וגו' לכתך אחרי במדבר וגו'", והנה תיבת

"כלולותיך" יש מבארים דהיינו מלשון כללות, שהיו בהתכללות ובאחדות, ולכן גם סוכות שהוא זכר לענני הכבוד הוא זמן של אחדות, ודו"ק].

ועוד י"ל בזה, דהנה במדרש פר' ויחי איתא, דיעקב אבינו ע"ה נתן ברכת האחדות לבני ישראל, וז"ש האספו ואגידה לכם וגו', ועי' בס' שפ"א פר' ויחי תרל"ה מה שביאר בזה, והנה בטור או"ח סימן תי"ז כתב, דחג הסוכות הוא כנגד יעקב אבינו ע"ה, עיי"ש, וכיון דברכת השלום היא בכח יעקב, לכן חג הסוכות הוא זמן של שלום, ודו"ק, [ועי' בשפ"א סוכות תרנ"ז שכתב דחג הסוכות כנגד יוסף הצדיק, ויוסף הוא בחי' שלום, ולכן סוכות הוא זמן של שלום, עיי"ש, אכן זהו צ"ע, שהרי בטור או"ח שם מבואר להדיא דסוכות כנגד יעקב, ולפי מה שיבואר להלן סוף אות ט' מבואר שפיר, כי באמת יעקב ויוסף חד הוא, ואכמ"ל].

ובאופן אחר י"ל בזה, דכיון דחג הסוכות הוא כנגד יעקב אבינו ע"ה, אזי הרי חג הסוכות הוא זמן של התחזקות בעמוד התורה, שהרי יעקב אבינו ע"ה הוא עמוד התורה, וכמו שיבואר להלן אות ט' בארוכה, ובאמת יעקב נקרא בלשון חז"ל "יעקב שלימא" מלשון שלום ושלמות, והביאור בזה הוא, כי היסוד של שלום הוא ע"י תורה, וכמו שאמרו חז"ל בגמ' סוף מס' ברכות דתלמידי חכמים מרבים שלום בעולם, וכמ"ש ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום, "עוז זהו תורה", ועי"ז מתברך עם ישראל בשלום, עיי"ש, ואין הכוונה בזה משום שהת"ח הולך לעשות שלום בין אנשים, אלא עצם המציאות של תלמידי חכמים בעולם גורמת שיהיה שלום, וכמ"ש שלום רב לאוהבי תורתך וגו', כי מי שחי חיים רוחניים אין שייך בו פירוד, וכנ"ל, וכן הרי חזינן דההכנה למתן תורה היה ע"י ויחן שם ישראל נגד ההר וגו' כאיש אחד בלב אחד, וביאר האוה"ח פר' יתרו שזה היה תנאי לקבלת התורה, עיי"ש, והביאור בזה, כי אם יש ביניהם פירוד אזי סימן הוא שהם חיים חיי גשמיות ואין שייך אצלם קבלת התורה, [וכן בפורים שהוא זמן של קיימו וקיבלו וגו' את התורה, כדאי' בגמ' שבת פ"ח א', הוא גם זמן של אחדות, לך "כנוס" את כל היהודים וגו', בראותם "יחד" תכלת מרדכי וגו', וכמו שהאריך השל"ה הק' בדרוש לפר' זכור, וכן לפי שיטת המנות הלוי שהובא בשו"ת חתם סופר או"ח סימן קצ"ז הרי כל עיקר מצות משלוח מנות הוא להרבות ריעות, ודו"ק], ועי' בכלי יקר פר' יתרו עה"פ ויסעו מרפידים וגו', שכתב, דרפידים הוא לשון פירוד, וכן הרי דרשו חז"ל במדרש תנחומא פר' בשלח פכ"ה על פסוק זה דרפידים הוא מלשון "רפו ידיהם מן התורה", ולהג"ל הרי הא בהא תליא, כי רק ע"י התורה באים לידי אחדות, וכיון שרפו ידיהם מן התורה לכן באו לידי פירוד, ודו"ק, וכן ביאר המשגיח רבי ירוחם זצ"ל ממיר את הלשון שמוצאים בדברי חז"ל דתלמיד חכם נקרא "חבר", שזהו מלשון חיבור, ללא פירוד, וזהו משום שת"ח חי חיים רוחניים ולא גשמיים, ומחבר הגוף להנשמה, כי התורה מקדשת את גופו ונבלעת בדמו, וכדאי' במדרש תנחומא פר' בשלח [וכן שלום הוא מלשון שלימות, שהגוף נהפך ג"כ להיות רוחני. וכדברי האוה"ח בראשית כ"ג ב' ולכן הריהו חי בשלום ובחבורה גם

עם שאר בני אדם, נוכעין זה יעוי' בפ' במשניות להרמב"ם דמאי פ"ב מ"ג שפי' הא דת"ח נקרא חבר וז"ל, כי חברתם זה לזה חברה נאמנה, כי היא לשם שמים, עכ"ל, ואולי גם כוונתו הוא דכיון דכוונתם לשם שמים ולא לשם עניני הגוף, אזי יש ביניהם חיבור אמיתי, ללא פירוד שבא רק מחמת עניני הגוף, וכנ"ל], ונראה עוד, דלכן שבת נקראת ג"כ "שבת שלום", כי בשבת האדם רוחני יותר, יום שיש בו "נשמה יתירה", ולכן יש ביום זה יותר שלום, וכן רמזו בדברי חז"ל בגמ' בבא בתרא צ"ט א' לענין הכרובים, דאיתא התם, בזמן שישראל עושין רצונו של מקום פניהם איש אל אחיו, ובזמן שאין עושין רצונו של מקום אזי פניהם לבית, עיי"ש, והיינו, דכאשר עושין רצונו של מקום אזי יש מצב של "פניהם איש אל אחיו", דזהו מורה על אחדות, וכמו שרמזו ג"כ על דברי הגמ' "מת ופניו אל העם סימן יפה לו", וזהו כי אם פניו אל העם אזי זהו מורה שחייו היו באחדות, וזהו סימן על חיים רוחניים, וכמש"נ.

^{החומר} **וביאור** ענין זה הוא, משום שבשורש הפנימי כלל ישראל חד הוא, וכמחז"ל בזה"ק ח"ג דף ע"ג א' "קוב"ה אורייתא וישראל חד הוא", ולכן כאשר חי האדם חיים רוחניים הוא באחדות עם שאר בני האדם אשר חייהם רוחניים, ועיין בספר נתיבות עולם להמהר"ל נתיב התורה פרק ב' שכתב וז"ל, כל ישראל ערבים זה בזה, שהם עם אחד, מה שלא ^{החומר} חמצא בשום אומה, [עי' מדרש רבה ויקרא ד', א', עה"פ דברים י', כ"ב, בשבעים "נפש" ירדו אבותיך מצרימה וגו'], ודומים לאדם שאם יש מכה באחד מאיבריו כל איבריו מרגישים, בעבור שהם גוף אחד, עכ"ל, וכן בס' תומר דבורה פרק א' כתב וז"ל, כל ישראל הם שאר בשר אלו עם אלו מפני שהנשמות כלולות יחד, יש בזה חלק זה ובזה חלק זה, ולכן כל ישראל ערבים זה בזה, כי כשחוטא אחד פוגם עצמו וכן פוגם חלק של חבריו, עכ"ל, [ועי' באור החיים עה"ת שמות ל"ב, כ"ז], והיינו, דזהו יסוד דין ערבות, וכלשון חז"ל "כל ישראל ערבים זה בזה", עי' תוס' ברכות מ"ח ב' ד"ה עד וכו', והיינו, לא "זה לזה" אלא "זה בזה", כי הם שורש אחד, וכן הוא לשון הריטב"א עמ"ס ראש השנה כ"ט א' וז"ל, ערבים זה בזה, "שכולן כגוף אחד", וכערב הפורע חוב חבריו, עכ"ל, ולכן ג"כ אמרה תורה ואהבת לרעך כמוך וגו', "רעך" מלשון שבר כמו "תרועה" שהוא לשון שבר, כי כל אחד הריהו רק חלק ושבר מתוך כלל ישראל שכולם כגוף אחד מחולק להרבה שברים וחלקים, וכמו שביארו בזה המלבי"ם והגר"י הוטנר זצ"ל, ואכמ"ל, ובס' שערי יושר בהקדמה כתב וז"ל, באמת כל איש ישראל הוא רק כאבר מגוף האומה הישראלית, עכ"ל, ושמעתי מאת הרה"ג מוה"ר רבי חיים ברמן שליט"א בשם מרן רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל דזהו יסוד ענין "נושא בעול עם חבריו", כי כאשר יהודי אחד משתתף בצערו של חבריו, הריהו גורם שיורידו יסורין מחבריו, וזהו אפי' אם חבריו אינו יודע שהוא משתתף בצערו, וכמו דראינו מעשה רב אצל גדולי ישראל שבזמן צרה ליעקב רחמ"ל ציערו עצמם בכל מיני צער ויגיעה כדי להשתתף בצערן של ישראל ולהיות נושא עמהם בעול, כי עי"ז מקילין מצערם, הואיל וכלל ישראל חד הוא, וכשאחד נוטל מצערו של חבריו על

עצמו, אזי ממילא יורד צער זה מחבירו, וזהו לשון "נושא בעול", כמו שאחד נושא עול ובא אחד ומשתתף עמו ע"י הטיית כתף לסייע בידו, דע"ז הריהו מסיר עול מחבירו, עכ"ד, [וכן הוא ג"כ בענינים רוחניים, דע"י שאחד מתחזק ברוחניות הריהו משפיע על כל ישראל, אפילו אם הוא יושב בביתו ואין אדם רואה אותו, וכידוע בשם מרן הגר"י סלנטר זצ"ל דהתמדתו של המתמיד בקובנה מונעת מאדם הנמצא במקום רחוק ממנו מלהמיר את דתו, עכ"ד, ואולי יש לרמוז כן בסליחות "שובנו תוקף ליראתך ולא נחשף שוליים", והיינו, דע"י שאנחנו נתחזק יותר בתוקף וביתר עוז ביראת שמים, אזי על ידי זה "לא נחשף שוליים", כלומר, דהשוליים של כלל ישראל לא ייחשפו ולא ייפגעו מכוחות הטומאה שבעולם, כי ההתחזקות שלנו משפיעה על השוליים של כלל ישראל, ודו"ק, וכן ע"י התחזקות ברוחניות של יחידים יכולין להציל את כלל ישראל גם מצרות וגזירות רעות בגשמיות, וכמבואר בגמ' מכות י' א' עה"פ עומדות היו רגלינו בשעריך ירושלים וגו', מי גרם לרגלינו שיעמדו במלחמה, שערי ירושלים שהיו עוסקין בתורה, ועי' עוד בגמ' ב"ב ז' ב' ובראשונים ז"ל שם דת"ח לא רק הוא עצמו אינו צריך שמירה אלא הוא כמו מגדל שמירה אשר מגין על כל בני עירו, וכן אי' במדרש רבה ריש איכה, וכן הרי חזינן בפרשת סדום, דאם היו כמה צדיקים בתוך העיר היו מגינים על כל בני העיר, ויעויין עוד בפ"י רבינו גרשום תענית ט"ו א' דשמחת יום ט"ו באב להמ"ד דבאותו יום פסקו לכרות עצי המערכה, הוא משום שחזרו לתלמודם, עיי"ש, וכבר העירו, דחזינן מזה דאפי' חלק קטן מכלל ישראל, כשהוא חוזר לתלמודו הרי"ז יום שמחה לכל ישראל, וזהו משום דבאמת כל ישראל נהנים מזה, וכמש"כ באגרות מרן החזו"א זצ"ל וז"ל, המתחזק בלימוד התורה עושה חסד עם כלל ישראל, עכ"ל, ועי' עוד בתנא דבי אליהו סוף פ"י וז"ל, אשרי מי שמתחדש דברי תורה על פיו, ובשכיל כך אני מציל את ישראל, עכ"ל, וכל זה הוא משום דבשורש הרוחני כלל ישראל חד הוא, וכמש"נ.

ולפי כל הנ"ל, דהסוכה היא בבחי' "סוכת שלום" וזהו זמן של שלום, אולי יש לבאר באופן נוסף מחז"ל הנ"ל במדרש פליאה "זה" ברך את אברהם בכל, בכל זהו מצות סוכה", דהנה בס' שפת אמת פר' חיי שרה תרמ"ח הביא מדרש חז"ל על פסוק זה וז"ל, וה' ברך את אברהם בכל וגו', הכל נתברכו ע"י אברהם, עכ"ל, וכיאר שם בזה וז"ל, כי "בכל" הוא אותה נקודה שכוללת הכל, וכמ"ש וירא אלוקים את "כל" אשר עשה וגו', והוא ע"י כלי מחזיק ברכה שנקרא "שלום" שכולל הכל, עכ"ל, וא"כ י"ל, דלכן ג"כ "בכל" זהו מצות סוכה", שהרי מצוה זו היא סוד מידת השלום וההתכללות, וזו היתה ג"כ עבודתו של אברהם אבינו ע"ה, וע"י מידה זו של שלום נתברכו הכל על ידו, ולכן הרי"ז נחשב שה' ברך את אברהם במצות סוכה, וכמש"נ.

ט

סוכות — כנגד יעקב עמוד התורה

מאמר חז"ל הנ"ל במדרש פליאה ב"כל, זהו מצות סוכה", יש לבארו באופן נוסף, וזהו עפ"י הקדמה, דהנה בטור או"ח סימן תי"ז הביא בשם הר"ר יחיאל ז"ל, שאמר, כי ג' רגלים הם כנגד ג' אבות, פסח כנגד אברהם, שבועות כנגד יצחק, וסוכות כנגד יעקב, וי"ב חודשי השנה כנגד י"ב שבטים, וכן הביאו בשם הזוהר הק' ח"ג דף ק' ב' דחג הסוכות כנגד יעקב, ורמזו כן מהפסוק (בראשית ל"ג, י"ז) ויעקב נסע סכתה וגו', ולמקנהו עשה סוכות וגו', וכן בזוה"ק ח"ג דף רנ"ז ב' דג' רגלים כנגד ג' אבות, וכדברי הטור, וכן הביא בס' מנורת המאור ח"ב הל' ר"ח בשם ר"י בן הרא"ש, דהיינו רבי יחיאל ז"ל אחיו של בעל הטורים, עיי"ש, וכן בפיוט ערבית ליל א' דסוכות איתא וז"ל, סוכה תהיה לצל עבור תם המפצל, חנה בסוכות, ע"כ, והיינו, דסוכה זהו בכח יעקב איש תם יושב אהלים, עיי"ש, ויש להוסיף, דהנה אי' בגמ' ראש השנה י' ב' על יעקב אבינו ע"ה שגולד ונסתלק מן העולם ביום א' של סוכות, עיי"ש, ואולי זהו משום שייכותו ליו"ט זה.

והנה יעקב אבינו ע"ה הוא עמוד האמת, וכמו שנאמר מיכה ז', ב', "תתן אמת ליעקב" וגו', ואמת היינו תורה, "אשר נתן לנו תורת אמת", וזהו קאי על התורה שהיא חותמו של הקב"ה, "חותמו של הקב"ה אמת", [וכן רמזו הקדמונים ז"ל בתחילת תורה שבכתב ותחילת תורה שבע"פ, דהנה בראשית' ברא' אלוקים' סו"ת אמת, וכמ"ש בבעל הטורים שם, וזהו כי התורה היא חותמו של הקב"ה אמת, וכן עשרת הדברות מתחילין א"נכי ה' אלוקיך וגו', והמשניות מתחילין מ'אימתי קורין את שמע וכו', והגמ' מתחילה ת"נא היכא קאי וכו' ר"ת אמ"ת, עכ"ד], וכן הרי נאמר על יעקב (בראשית כ"ה, כ"ז) ויעקב איש תם יושב אהלים וגו', שהי' יסוד התורה, והוא עמוד ויסוד לומדי התורה בכלל ישראל הממיתים עצמם באהלה של תורה (וכמו שרמזו הקדמונים ז"ל עה"פ "איש תם" ת"ם אותיות מ"ת, שהיה ממית כל עניני הגשמיות וכולו היה יושב אהלים, וכמו שלמדו חז"ל בגמ' שבת פ"ג ב' מהפסוק זאת התורה אדם כי ימות באוהל וגו', עיי"ש), וכבר נרמז עוד כזה, דהנה יעקב נקרא ישראל, ועל שם ישראל אי' בקדמונים שהוא ר"ת יש שישים רבוא אותיות לתורה, וזהו ג"כ כי יעקב הוא עמוד התורה, וכן כתב בס' קובץ מאמרים למרן הגר"א וסרמן זצ"ל דדוקא אצל יעקב נאמר "כי שרית עם אלוקים ועם אנשים ותוכל וגו'", שעמד במלחמה נגד המלאך, כי רק בכח התורה יכולין להתגבר אף על המלאכים, ואפי' מלאך המות אין לו שליטה על האדם כאשר הוא לומד תורה, וכדאי' בחז"ל גבי דוד המע"ה, עי' גמ' שבת ל' א', וי"ל עוד בזה, דהנה בפר' תולדות נאמר על יעקב "זיעקבני זה פעמיים" וגו', ועי' בתרגום וברש"י שם שפי' "זיעקבני" מלשון "זיחכמני", עיי"ש, והיינו, דיעקב הוא מלשון חכמה,

וזהו רומז לחכמת התורה, וכמש"נ.

ויש להוסיף בזה, דהנה יעקב הוא מלשון עקב, שהוא המקום הנמוך ביותר בגוף האדם, וכן יעקב הקטין עצמו וכמ"ש בפר' וישלח קטונתי וגו', ופי' באבן עזרא שם וז"ל, קטונתי פחות אני וקטן, עכ"ל, וכן נאמר (עמוס ז') מי יקום יעקב כי קטן הוא וגו', והנה כבר איתא בגמ' ע"ז ה' ב' דתורה יורדת למקום נמוך, עיי"ש, ולכן יעקב הוא עמוד התורה, שהרי הוא ג"כ עמוד הענוה, וכן יעקב נקרא בזמירות שבת זעיר אנפין עי' בסידור יעב"ץ בפ' הזמירות, ועוד י"ל, דעקב שהוא המקום הנמוך שבגוף האדם רומז ג"כ למה שנאמר עקב ענוה יראת ה' וגו', שזהו ענין הענוה להרגיש נמוך, ולכן ג"כ יעקב הוא מלשון חכמה, כי כבר נאמר ראשית חכמה יראת ה' וגו', וכל שיראתו קודמת לחכמתו חכמתו מתקיימת, ואם אין יראה אין חכמה, וכיון שעקב ענוה יראת ה', אזי נמצא דכמו שכל הגוף עומד על העקב, כן החכמה עומדת על הענוה, כי כל החכמה תלויה ביראת שמים, ולכן ג"כ עקב הוא לשון חכמה והשגה בבחי' זוהיה עקב תשמעון" וכמבואר בדברי האוה"ח שם ריש פר' עקב, עיי"ש, ומשום כך יעקב הוא עמוד התורה, ודו"ק, נויש להוסיף עוד בזה, דהנה חג הסוכות הוא זמן של השראת השכינה, וכמו שנתבאר בארוכה לעיל אות ב' בענין שם שמים חל על הסוכה, ועל בעל גאווה הרי אחז"ל "אמר הקב"ה, אין אני והוא יכולין לדור בכפיפה אחת", ולכן הארת הסוכה שייכת דוקא ביו"ט זה שהוא כנגד יעקב אשר הוא ג"כ עמוד הענוה, ודו"ק].

וי"ל עוד, דלכן ג"כ סוכות הוא זמן שמחתנו, שהרי נאמר (ישעיהו כ"ט, י"ט, ל') ויסכו ענויים בה' שמחה וגו', והיינו, כי ענוה מביא לידי שמחה, עיי"ש, וכיון דחג הסוכות הוא כנגד יעקב עמוד הענוה לכן הוא ג"כ זמן שמחתנו, ודו"ק, [וראוי לציין ג"כ מה שהביא בשפת אמת סוכות תרל"ב בשם זקינו החידושי הרי"ם זצ"ל, דג' רגלים הם כנגד הקנאה והתאוה והכבוד, וסוכות כנגד תאות הכבוד, עיי"ש, ולדברינו הרי"ז נפלא, דהא חג הסוכות הוא כנגד יעקב עמוד הענוה, וכמש"נ].

והנה כיון דסוכות הוא כנגד יעקב, א"כ ע"י חג זה יכולין ג"כ לזכות ולהשיג תורת אמת, ועי' בשפ"א עה"ת עניני סוכות שכתב עה"פ למען ידעו דורותיכם וגו' דחג הסוכות נותן דעת להאדם, למען ידעו וגו', ויסוד הדעת הוא התורה, אתה חונן לאדם דעת וגו', וסיים שם דבריו וז"ל, וחג הזה מחלק דעת לכל אחד מנפשות בני, כפי מדריגתו, והוא התורה שיש בה פרד"ס וכו', ובימים אלו של חג הסוכות הכל בכח התורה, עכ"ל, נויש להוסיף, דהנה דעת הוא מלשון חיבור כמו שנאמר וידע האדם וגו', כי ע"י תורה מתקשר האדם להקב"ה, וכן על יעקב נאמר בפר' האזינו יעקב חבל נחלתו, וי"ל דהכוונה היא דע"י בחי' יעקב שזהו התורה, עיי"ז נקשרים ישראל להקב"ה, כמו חבל שעשוי לקשירה, וזהו כי קוב"ה אורייתא וישראל חד הוא, ואורייתא זהו המחבר בין קוב"ה לישראל, ודו"ק, וי"א דלכן בחג הסוכות הוא זמן גיסוך המים, ולא יין, והו' כי מים רומז לתורה וכמחז"ל ע"ז ה' ב' אין מים אלא תורה, עיי"ש.

ויעוי' עוד בספר כד הקמח לרבינו בחיי ז"ל בהקדמתו לעניני סוכה, שכתב שם שיר על מצות סוכה, ושמו של השיר הוא "בצל הסוכה בצל התורה", עיי"ש, ובאמת יעוי' בפ' הגר"א על יונה ד', ה', שפי' בענין סוכה שצריך לישב בה בצל ולא תחת השמש, דהכוונה בזה הוא, שיהיה שקוע בתורה ולא תחת עניני השמש הרומז לעניני העוה"ז, וכתב שם וז"ל, רק תשב בצל שלא תחת השמש, ויהא תורתך קבע ומלאכתך ארעי, וזהו צילתה מרובה מחמתה, עכ"ל, וזהו ממש "בצל הסוכה בצל התורה", והחיד"א ז"ל כתב עוד, דהנה קיי"ל דאם ראשו ורובו בסוכה ואין שולחנו בסוכה לא יצא, כי צריך שיהיה ראשו ורובו ושולחנו בסוכה, והרמז בזה הוא, דהנה יש בני אדם שראשם ורובם מונחים בתורה, ואף מרגישים את העוה"ז ארעי, אך כשמגיעים לשולחנם, דהיינו לעניני אכילה ושתייה, אזי הם מונחים בעוה"ז ולא בתורה, ואז הם שוכחים שהעוה"ז הוא רק דירת ארעי, ולכן לא יצא, כי צריך שגם בשעת שולחנו יהא מונח בתורה, ודו"ק, ויעוי' עוד בשו"ת חכם צבי סימן צ"ד דלכתחילה יעשה שיעור הסוכה ד' אמות, ולא רק ז' על ז' טפחים, עיי"ש, וכבר רמזו בזה, דזהו רומז לד' אמות של הלכה, עכ"ד, ועוד העירוני בזה, דהנה בפר' האזינו עה"פ יסובבנהו יבוננהו וגו' פי' רש"י וז"ל, יסובבנהו, שם סובבם והקיפם בעננים וסובבם בדגלים לארבע רוחות, וסיבבם בתחתית ההר שכפה עליהם הר כגיגית, ויבוננהו שם בתורה ובינה, עיי"ש, וכבר רמזו בזה, דע"י "יסובבנהו" בעניני כבוד, שזהו יסוד הסוכה, עיי"ז "יבוננהו" בתורה, וכן י"ל דהעננים נקראו "ענני הכבוד" לא רק כי "ה' מלך הכבוד" אלא גם משום שעיי"ז זכו לתורה וכבר אחז"ל "אין כבוד אלא תורה", ובאמת הכל ענין אחד, כי קוב"ה אורייתא וישראל חד הוא, ודו"ק. [ואכן צריך להוסיף בזה, דאע"ג דזמן מתן תורתנו הוא בחג השבועות ולא בחג הסוכות, מ"מ אין בזה סתירה, וכמ"ש בס' שפת אמת עניני חג הסוכות וז"ל, בשבועות הוא קבלת התורה, אך גמר הפרי והפעולה שנעשה באדם ע"י קבלת התורה נגמר עתה, עכ"ל, ואולי יש להוסיף ולבאר בזה, דהנה הגמר של השגת התורה היינו כאשר הדברים מבוארים ומחזוריים אצל האדם בבהירות גמורה בבחי' "כרה כחמה", וזהו הענין של "דעת", כי דעת הוא כח ההבדלה, וכמחז"ל "אם אין דעת ההבדלה מנין", וכדתנן ברכות פ"ה מ"ב דמזכירין הבדלה במוצאי שבת בברכת "חונן הדעת" כיון דאם אין דעת אין הבדלה, עיי"ש, וכל "בהירות התורה" תלוי בכח ההבדלה, כי ע"י שמבין ההבדל בין הענינים מתבהרים אצלו הדברים, וזהו כח חג הסוכות שנאמר בו "למען ידעו וגו'", ולכן זהו הגמר של קבלת התורה בשבועות, וכנ"ל, ועוד יש להוסיף בזה, דאולי גם לכן חג הסוכות הוא אחרי ר"ה ויוהכ"פ, שהרי אי' בחז"ל "דעת זהו סדר טהרות", וכבר רמזו בזה, כי להשיג הדעת האמיתית של תורה צריך טהרה, וכיון דביוהכ"פ נטהרנו וכמ"ש וזרקתי עליכם מים טהורים וגו' וכמו שמבואר במתני' יומא פ"ה ב', לכן אחרי יו"כ הוא זמן של השגת דעת התורה, ודו"ק].

ואכן מכיון דחג הסוכות הוא כנגד יעקב עמוד התורה, ויכולין להשיג בו דעת

התורה, אזי ודאי צריכין להרבות בחג זה בלימוד התורה ללא הרף, ולא לבטל בו תורה חז', ובפרט בתוך הסוכה, וכבר כתב בס' ראשית חכמה שער הקדושה פרק י"ד וז"ל, ומורי הרמ"ק ז"ל היה נוהג שלא לדבר בסוכה כי אם בדברי תורה, עיי"ש, ובאמת בכל ג' הרגלים צריך להרבות בלימוד התורה, וכמו שהובא בקונטרס עצות לזכות בדיון בימים הנוראים עמ' נ"ג, עיי"ש, אך בסוכות יש בזה ענין מיוחד בפנ"ע, וכמש"נ.

ונראה עוד בזה, דהנה בבעל הטורים השלם בהמסורה (פר' אמור כ"ג, מ"ג) כתב, ג' במסורה, כי בסוכות הושבתי וגו', כי ברחוב נלין וגו', כי נר מצוה ותורה אור וגו', עכ"ד, וידוע דכאשר בעל הטורים כותב ב' במסורה או ג' במסורה וכיו"ב הכוונה היא שיש קשר בין הפסוקים הללו, ובס' פני דוד להחיד"א ז"ל עה"ת פר' אמור אות ט' ביאר השייכות של הנך ג' מילי, דהנה איכא ג' מצוות שעושין אותן לא יותר מכ' אמה, סוכה, נר חנוכה, עירוב, וכדאי' בגמ' שבת כ"ב א' דנ"ח למעלה מכ' אמה פסול כסוכה וכמבוי, וזהו הכוונה בדברי בעה"ט, דכי ברחוב נלין היינו עירוב אשר מלינים אותו ברחוב, וכי נר מצוה וגו', היינו נר חנוכה, וכי בסוכות וגו' הוא מצות סוכה, והשיעור במצוות אלו הוא כ"י, שזהו אותיות י' וכ', כלומר שהם כשרים כשהם בגובה י' טפחים והם פסולים אם הם יותר מכ' אמה, עכ"ד, (הובא בסוף ספר הסוכה השלם), וזהו צ"ע, דהא בנ"ח סוף השיעור למעלה הוא באמת עד כ', אך למטה מי' טפחים מצוה להניחו, וכדאי' במס' שבת כ"א ב', ואף דגם בי' טפחים כשר מ"מ הרי גם בפחות מזה כשר, ואולי כוונתו חוץ מנ"ח דבו השיעור הוא רק כ' ולא י', וצ"ע, וכן גם מש"כ דהפסוק כי ברחוב נלין וגו' קאי על עירוב, זהו דוחק, כי לא מוזכר שם עירוב, וצ"ע בזה, אכן לפי הנ"ל יש לפרש דברי בעה"ט כפשוטו, כי בסוכות הושבתי וגו' היינו מצות סוכה, וכי ברחוב נלין וגו' היינו כפשוטו דהסוכה בדרך כלל היא ברחוב שהוא מחוץ לבית ובה אנו לנין בחג הסוכות, ועי"ז זוכין ל"תורה אור", כי חג הסוכות ומצות סוכה נותנת השפעה של תורה להאדם, ודו"ק.

ובזה יש לבאר ענין נוסף, דהנה חג הסוכות הוא זמן של ישועה, ולכן אומרים בו "הושענות", וכמש"כ בס' שפת אמת בעניני סוכות וז"ל, סוכות המה ימי ישועה, ולכן קבעו לומר בהם ההושענות, דאי' מלך ממית ומחיה ומצמיח ישועה, מלך ממית ומחיה וגו' זהו בר"ה ויוהכ"פ, ימי המלכה וימי דין, ומצמיח ישועה וגו' זהו בסוכות, עכ"ד, ונראה להוסיף בזה, דהנה על שמחת בית השואבה וניסוך המים נאמר "ושאבתם מים בששון ממעייני הישועה", כי ימים אלו המה ימי ישועה, וכן הפסוק "כוס ישועות אשא וגו'" רומז על סוכות, כו"ס בגי' סכה עה"כ, ואכמ"ל, והביאור בזה נראה, דהנה חג הסוכות הוא כנגד יעקב אבינו ע"ה וכנ"ל, וכבר נאמר (תהילים מ"ד, ה') "צוה ישועות יעקב", וי"ל דהכוונה בזה הוא, דעיקר כח הישועה הוא בזכות יעקב, והטעם לזה י"ל, שהרי עיקר הישועות הוא בכח התורה, וכיון דיעקב הוא עמוד התורה לכן גם הישועות נקראין "ישועות יעקב", וגם היו"ט שהוא כנגד יעקב הוא זמן ישועה, וכמש"נ.

(ב) וי"ל עוד בזה, דלכן ג"כ סוכות הוא זמן שמחתנו, כיון דהשגת התורה ובהירות התורה מביא לידי שמחה, ועי' בירמיהו ל"א, ו', רנו ליעקב שמחה וגו', ואולי יש בזה רמז גם על חג הסוכות שהוא כנגד יעקב אבינו ע"ה עמוד התורה, ולכן יש בו שמחה, כי התורה מביאה לידי שמחה, וכמו שנאמר פיקודי ה' ישרים משמחי לב וגו', ורבינו בחיי פר' נצבים הביא בשם מדרש חז"ל וז"ל, תזל כטל אמרתי וגו', מה טל הכל שמחים בו אף דברי תורה כן, עכ"ל, ועי' בקונטרס עצות לזכות בדין עמ' נ"ד מה שצויין בארוכה בזה, ואכן יש בזה גם מהלך הפוך, והוא, דע"י שמחה זוכין להבנת התורה, כי השמחה מביא לידי בהירות השכל, וכבר אי' בקדמונים רמז כי בשמחה אותיות מחשבה, ועוד כתב בספר דרך חיים למהר"ל מפראג זצ"ל פרק ו' וז"ל, אין ראוי לקבל מעלת התורה רק ע"י שמחה, כי השמחה מידה גדולה, כי כאשר האדם הוא בשמחה הוא בשלימות, ועי"ז הוא מקבל את התורה שהיא שלימות האדם, עכ"ל, וכן בקובץ אגרות מרן החזו"א זצ"ל ח"ב איגרת צ"ד כתב, דע"י שמחה הלב מלא אורה להבין סודות התורה, עכ"ל, ועי' בהגהות מיימוניות פ"ו מהל' יו"ט, [וכמו"כ מובא בספר רבי שמעון ותורתו בשם מרן החזו"א זצ"ל דביום שבת קודש יכולין להבין סברות עמוקות שלפעמים אין שייך להבינם בימות החול, עכ"ד, ולכא"ו כן מבואר באגרת השבת ששלחה השבת לבעל אבן עזרא וז"ל, בכל יום ימצאו שערי תבונה, ביומי נפתחו מאה שערים, עכ"ל, והיינו דביום שבת קודש נפתחים שערי חכמה יותר מבימות החול, וכ"ה באבן עזרא שמות כ', ח' וז"ל, ה' קידש זה היום, וזימנו לקבל הנפשות תוספת חכמה יותר מכל הימים, עכ"ל, ובס' באר משה פר' יתרו הביא ע"ז רמז בשם קדמונים ז"ל מהפסוק ש'מוע ת'שמע ב'קולי ר"ת שב"ת, שביום זה יכולין לשמוע ולהשיג את קול ה' דהיינו התורה, עכ"ד, והטעם לזה בפשוטו הוא משום שזהו יום של מנוחה וקדושה מעין עוה"ב ולכן יכולין להבין בו יותר את דברי התורה שהיא רוחנית, כי "קוב"ה אורייתא וישראל חד הוא", אך להנ"ל י"ל דזהו ג"כ משום ששבת היא יום "מנוחה ושמחה", ולכן יש בו "אור ליהודים", ואור זהו תורה וכמ"ש ותורה אור וגו', והיינו, דע"י שמחת השבת יכול יותר בניקל להבין את התורה, ובזה יש לבאר ענין נוסף, דהנה אי' בשפת אמת פר' כי תשא דתורה שלומדים בשבת אין שוכחין במהרה, ויש רומזין כן בזמירות שבת זכרו תורת משה במצות שבת גרוסה, דתורה שגורסין בשבת זוכרין יותר, וכן נאמר "יום שבתון אין לשכוח", ויש לבאר בזה בתרי אופנים, חדא, דמכיון שבשבת קודש מבינים יותר את התורה לכן אין שוכחים מהרה, דיעוי' בירושלמי ברכות פ"ה ה"א, דאי' התם, הסובר תלמודו לא במהרה הוא שוכח, ופי' בפנ"מ שם דהסובר תלמודו היינו שלומד עם סברא ובעיון, וכן יעוי' בתהילים קי"ט, ד', בפי' אבן עזרא וספורנו עה"פ הבינוני ואצרה תורתך וגו', שלא אשכחנה, עכ"ל, והיינו, דע"י הבנת התורה אין שוכחים במהרה, ואכן י"ל עוד בזה, דהנה בס' אגלי טל בהקדמה כתב, דע"י לימוד תורה בשמחה נבלעין דברי התורה בדמו, ועי' כע"ז במדרש תנחומא פר' בשלח, וא"כ כיון דבשבת הלימוד הוא מתוך

שמחה לכן נבלעין הד"ת בדמו ואינו שוכחם במהרה, ועי' עוד בתנא דכי אליהו פ"א דאיתא שם "שבת יעשה כולו תורה", ובפי' רמתיים צופים שם כתב לבאר בזה, דעי' לימוד תורה בשבת משפיע על כל השבוע הבא שיהיה שבוע של תורה, עיי"ש, וי"ל דהיינו משום שעייז נבלעין הד"ת בדמו, והוא נקשר לתורה, וכמש"נ].

ועוד קשר יש בין לימוד התורה וחג הסוכות, דהנה עי' לימוד התורה זוכין להשראת השכינה, וכדאי' באבות פ"ג מ"י דאפי' אחד שיושב ועוסק בתורה שכינה כנגדו, עיי"ש, וכמו דהסוכה היא "צילא דמהימנותא" והשכינה שורה בה וכנ"ל אות ב' בענין "שם שמים חל על הסוכה", כמו כן כל הלומד תורה הריהו בצילא דמהימנותא כל השנה, וכמו שהובא בשם הזוה"ק ח"ג דף ל"ה א' וז"ל, כל בר נש דאישתדל במילי דאורייתא ושוותיה מרחשין אורייתא, קוב"ה חפי עליה ושכינתא פרשא עליה גדפהא [כנפיה], הה"ד (ישעיהו נ"א, ט"ז) ואשים דברי בפ"ך ובצל ידי כיסיתך וגו', עכ"ל, והיינו, דכמו דעל הסוכה נאמר "בצל כנפיך יחסיון", כן על הלומד תורה נאמר "בצל ידי כיסיתך", שזהו בחי' של צילא דמהימנותא והשראת השכינה, וכבר נתבאר לעיל דסוכות הוא זמן שמחתנו גם משום שכבר אחז"ל בגמ' שבת ל' א' דאין השכינה שורה אלא מתוך שמחה, וכן לימוד התורה צריך שמחה גם משום טעם זה, כי אין השכינה שורה אלא מתוך שמחה, ודו"ק.

ועוד י"ל, דלכן נקבע המנהג לחוג את שמחת תורה בסוף חג הסוכות ולא בסוף חג הפסח או בחג השבועות, וזהו כיון דחג זה הוא סיום חג הסוכות שהוא כנגד יעקב אבינו ע"ה "עמוד התורה" [ואף דאי' בגמ' יומא ג' א' דשמיני עצרת רגל בפני עצמו לענין פזר קש"ב, עיי"ש, מ"מ הרי בעיקרו הריהו שייך לחג הסוכות ונחשב "שמיני" של סוכות, וכלשון חז"ל בכל דוכתי "שמונת ימי החג", ורק ג' רגלים איכא ולא ד', ואף יש שיטות בפוסקים דאם אמר בתפילת שמי"ע "את יום חג הסוכות הזה" יצא בדיעבד, עי' ט"ז או"ח ריש סימן תרס"ח ובכף החיים שם סק"ג], ולכן בו נאה ובו יאה לשמוח שמחת התורה, ודו"ק.

ולפי"ז י"ל ביאור נוסף בדברי חז"ל "בכל זהו מצות סוכה", דהנה אחז"ל בגמ' נדרים מ"א א' אין עני אלא בדעת, דא קניית מה חסרת, דא לא קניית מה קנית, עיי"ש, והיינו, דאם יש לאדם קנין בתורה יש לו הכל ולא חסר לו כלום, ואם אין לו קנין בתורה אזי אפי' אם יש לו כל שאר הדברים מ"מ אין לו כלום, [ועי' בגמ' קידושין ל"ד ב' אין זקן אלא מי שקנה חכמה, ופי' רש"י דזקן הוא נוטריקון זה קנה, עיי"ש, וכבר עמד בפנ"י שם, דלכאו' הנוטריקון הוא רק זה קנה, אך מי אמר שהכוונה היא שקנה חכמה, ועי' בברכת פרץ למור' מרן הגרי"י קנייבסקי זצ"ל בפר' קדושים שביאר בזה עפ"י הגמ' הנ"ל, דא קניית מה חסרת דא לא קניית מה קנית, וא"כ לשון קנין שייך אך ורק על קנין חכמה, כי כל קנין אחר לא נחשב קנין, כי הוא דבר חולף, עכ"ד], וא"כ, כיון דבחג הסוכות זוכין לקנין תורת אמת, אזי זהו נחשב שעייז זוכין בהכל, כי דא קניית מה חסרת, ולכן "בכל" זהו סוכות, ועוד יש להוסיף בזה, דעי' עמל

התורה זוכה האדם לשלוט בכל העולם, בבחי' צדיק גוזר והקב"ה מקיים, וביותר יעוי' בש"ך יור"ד סימן קפ"ט ס"ק י"ב ומקורו בירושלמי כתובות פ"ג עה"פ לקל גומר עלי וגו' דבכח התורה יכולין לשנות טבע הבריאה, וזהו כי העולם קיים בזכות העמלים בתורה, וכמ"ש אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי, וכדברי חז"ל בגמ' פסחים ס"ח ב' ונדרים ל"ב ב' אלמלא תורה לא נתקיימו שמים וארץ, וכן אחז"ל במד"ר ר"פ בראשית דהעולם נברא בשביל ישראל שנקראו ראשית ובשביל התורה שנקראת ראשית, ובגמ' שבת פ"ח א' אי' עה"פ ארץ יראה ושקטה וגו' דהארץ יראה לפני קבלת התורה שמא לא יקבלו ישראל את התורה ותחזור לתוהו ובוהו, עיי"ש, וגם אם רגע אחד לא יהיו לומדי תורה בעולם לא יתקיים העולם, כמבואר בס' נפש החיים שער ד', ולכן ע"י עמל התורה שמקיים את העולם הרי"ז נחשב שזכה בכל העולם, ועי' בלשון האוה"ח ריש פר' בראשית וז"ל, בראשית, אחז"ל שהעולם נברא בשביל התורה שנקראת ראשית, ומעתה מי שזכה בתורה זכה בכל העולם, עכ"ל, וזהו "בכל", וכמ"ש.

ובענין זה של השגת התורה בסוכות, ראוי לציין מש"כ בס' מועד לכל חי לרבי חיים פאלאג'י זצ"ל סימן כ' אות ג' וז"ל, נראה בהדיא מדברי הזוה"ק פר' פנחס דף רנ"ה ב' כי מצות סוכה אגוני מגנא להיות לנו חיות הנפש בהיותנו מסתופפים תחת "צלא דמהימנותא", ובזה נחיה בגויים וכו', ובזכות קיום מצות סוכה יש לנו חיים ארוכים, וזהו כי סוכה דומה ממש לתורה וכו', וגם סגולת התורה הוא כי היא חייך ואורך ימין וגו' וכדתניא אבות פ"ז גדולה תורה שנותנת חיים לעושה בעוה"ז ובעוה"ב וכו', וכיון דסוכה רומז לתורה לכן שיעור גובהו עשרים אמה, דהיינו מאה ועשרים טפחים, כנגד ג' פעמים ארבעים יום שניתנה בהם התורה, וכנגד שני חייו של משה רבינו ע"ה שעל ידו ניתן התורה וכו', ורוחבה ז' טפחים כנגד ז' ספרים של תורה, דלפי חד מ"ד בגמ' שבת ק"י א' יש ז' חומשי תורה, כי ויהי בנסוע וגו' הוא ספר בפני עצמו, עכ"ד.

והנה לפי דעת רבינו הגר"א זצ"ל שיר של יום א' דסוכות הוא תהילים פרק ע"ז, ושם נאמר "נודע ביהודה אלוקים בישראל גדול שמו, ויהי בשלם סוכו ומעונתו בציון וגו'", ולעיל בענין "יסוד מצות סוכה" כבר הובאו דברי הגר"א דפסוק זה של ויהי בשלם סוכו ומעונתו בציון וגו' קאי על חג הסוכות ועל מצות יישוב א"י, דמצוות אלו מקיימים "בשלם" דהיינו בשלימות עם כל הגוף, עיי"ש, ולפי"ז אולי י"ל דמה שנאמר שם "בישראל גדול שמו" הכוונה היא על תורה, שהרי כבר אחז"ל במדרש רבה שיר השירים ל"ג, א', ובזוה"ק ח"ג דף ר"מ ב' דכל התורה כולה שמותיו של הקב"ה, ועי' במהרש"א ברכות כ"א א' שפי' כן בדברי הגמ' שם, ועי' בקונטרס עצות לזכות בדין בימים הנוראים עמ' ק"א, ואכמ"ל, והנה בחג הסוכות הרי יש התגדלות בתורה, וכן על ארץ ישראל אמרו חז"ל "אין תורה כתורת ארץ ישראל", וזהו "בישראל גדול שמו" דזהו קאי ג"כ על סוכה וא"י, ודו"ק.

והנה לעיל אות ד' בענין "חג הסוכות זמן תיקון חטאי הלשון" הובאו דברי רבינו הגר"א זצ"ל דמצות סוכה באה להמתיק דיני ר"ה ויוהכ"פ ולכן נמשלה מצוה זו במתני' סוכה כ"ח ב' למזיגת היין, וכן מבואר בפסיקתא דרב כהנא עמ' קפ"ט, עיי"ש, ולפי הנ"ל יש לבאר בזה, דזהו משום שחג הסוכות הוא כנגד יעקב עמוד התורה, ובכח התורה יכולין להמתיק הדינים ולעורר רחמים, וכמו שנתבאר בארוכה בקונטרס עצות לזכות בדין בימים הנוראים אות ו' דעיקר התעוררות מידת הרחמים הוא ע"י התורה, עיי"ש, ויש להוסיף עוד בזה, דהנה בס' קדושת לוי פר' תולדות כתב וז"ל, וידו אוחות בעקב עשיו וגו', נראה, דהנה ידוע שהס"מ הוא שרו של עשיו, ויעקב אבינו היה נוצח את הדינים, שהס"מ לא י שלוט בנו, והנה עקב בגי' ב' פעמים אלוקים, וידוע דאלוקים מורה על מידת הדין, וזהו וידו אוחות בעקב עשיו וגו' להמתיק הדינים, עכ"ל, והיינו דכוחו של יעקב הוא כנגד שרו של עשיו, ולכן יכול להמתיק הדינים, וא"כ הרי מבואר היטב דכיון דחג הסוכות הוא כנגד יעקב לכן מסוגל חג זה להמתיק הדינים של ר"ה ויוהכ"פ, ודו"ק.

והנה מובא בשם קדמונים ז"ל, דבחג הסוכות כלל ישראל הם בבחי' "בנים" אצל הקב"ה ולא רק בבחי' "עבדים", והובא בס' בני יששכר עניני חג הסוכות, עיי"ש, ויש לבאר בזה עפי' הנ"ל, דחג הסוכות הוא כנגד יעקב עמוד התורה וזוכין בו להשגת התורה, והנה בס' רוח חיים לרבינו חיים מוואלוז'ין זצ"ל עמ"ס אבות פ"ב מ"ב כתב, דע"י עסק התורה זוכה האדם להיקרא בבחי' "בן" אצל הקב"ה ולא רק בבחי' "עבד", עיי"ש, ואם כן, הרי מבואר היטב למה בחג הסוכות אנו בבחי' בנים, ודו"ק, [ובאופן אחר י"ל בזה, דהנה חג הסוכות הוא זמן של עבודת ה' באהבה ובשמחה, ולכן בחג זה אנו בבחי' בנים, כי בן עובד את אביו מאהבה ולא כמו עבד העובד את רבו רק מיראה, וז"ב].

ג') ויש להוסיף עוד בענין זה דחג הסוכות הוא כנגד יעקב, דהנה בברכת פרץ עה"ת בסופו כתב מו"ר מרן הגר"י קנייבסקי זצ"ל וז"ל, לול"ב, ר"ת ו'טהר ל'בנו ל'עבדך ב'אמת, עכ"ד, ובביאור הדברים נראה, דהנה מצות היום בסוכות היא מצות לולב, והנה כבר אי' בקדמונים ז"ל דלול"ב זהו אותיות לו לב, וכמו שהביא בספר ארבעת המינים השלם במילואים שבסופו, עיי"ש, [והיינו, דע"י הלולב זוכה ללב טוב בעבודת ה', וכן יעוי' עוד בהרא"ש פ"ד דסוכה דכנענועי הלולב איכא ל"ז הולכות והבאות, כי לכל צד מו' הצדדים מוליך ומביא ג' פעמים, ובכל פעם יש הולכה והבאה, ונמצא שיש ל"ז וזהו ל"ז ל"ב, דהיינו ל"ז הולכות והובאות, ועי' עוד בס' חידושי הגרש"ז שביאר לפי"ז דברי רש"י סוכה מ"ה א', וז"ל, אני והו הושיעה נא, בגימטריא אנא ה', ועוד, משבעים ושתיים שמות הן הנקובים בג' מקראות הסמוכים בפר' בשלח וכו', עכ"ל, והיינו, דאני והו הוא שם אחד מע"ב השמות, והוא שם ל"ז, וצ"ב למה אומרים דוקא שם ל"ז, ותירץ שם הגרש"ז וובר זצ"ל, דזהו משום שאני והו וגו' אומרים אחרי הנענועים, ובהנענועים היו ל"ז הולכות והבאות ובכל אחת מהם כיוונו שם אחד, ולכן אח"כ אמרו

שם ל"ז, עכ"ד], ויסוד הדברים דלולב רומז ללב הוא עפ"י דברי הגמ' ברכות נ"ז א' דהרואה לולב בחלום הרי"ז סימן שיש לו לב אחד לאכינו שבשמים, עיי"ש, וכן אי' במהרי"ל הל' לולב על הפסוק בקהלת פרק ט' ל'ב ח'כם ל'ימינו וגו' ר"ת לול"ב, עיי"ש, [ואין להק' ממש"כ בספר החינוך מצוה שכ"ד דהאתרוג הוא כנגד הלב והלולב כנגד חוט השדרה, עיי"ש, וכן ביהי רצון שנדפס בסידורים לומר לפני אגידת הלולב אומרים וז"ל, ותתן לי לב טוב וכשר להבין תורה שעולה כמנין אתרוג עם הכולל, עכ"ל, והיינו, דאתרוג הוא כנגד הלב, (ולכאו' זהו יסוד הענין המובא בס' סגולות ישראל דסגולה שלא לחלות במחלות לב הוא שיאכל אדם אחרי סוכות מהאתרוג שבירך עליו בימי החג, עיי"ש), וא"כ חזינן דהאתרוג הוא כנגד הלב ולא הלולב, אכן זאת לא קשיא, דהא חזינן שכל ד' המינים נקראים על שם הלולב, וכן אנו מברכין על כולם "על נטילת לולב", וגם על חוט השדרה עומד כל גופו של האדם, ולכן גם ענין הלב כלול בלולב, וכמבואר בגמ' ובדברי הראשונים ז"ל הנ"ל], וזהו כוונת מרן זצ"ל דלול"ב ר"ת ו'טהר ל'בנו ל'עבדך ב'אמת, כי כל מצות הלולב רומז ג"כ ללב, וזהו מרמז שיהיה לב טהור, ואכן לפי מה שנתבאר י"ל, דעיקר הדגש הוא על "באמת", ואנו נוטלין אותו בחג הסוכות, כיון שחג זה הוא כנגד יעקב אבינו ע"ה עמוד האמת, וכמ"ש "תתן אמת ליעקב וגו'", ולכן בחג זה אנו נוטלין לולב ומבקשין שהקב"ה יטהר לבנו לעובדו "באמת" דייקא, ודו"ק, [וי"ל עוד בזה, דהנה באלוהו רבא אורח סימן תרמ"ה סק"א הביא בשם המהרי"ל, דהקונה לולב יפה זוכה לחיים, לול"ב בגי' חיים, חיי עוה"ז וחיי עוה"ב, וכן זוכה עי"ז לבנים צדיקים שיש להם לב בתורה, עכ"ד, והיינו, דע"י הלולב יהיה לבנו לב חכם, ונראה לבאר בזה, דזהו משום שע"י הלולב זוכה האדם עצמו ללב טהור באמת, וממילא זהו משפיע על בנו, כי אצל הבנים רואים עפ"י רוב את הפנימיות של האב, וכמו שהמליצו עה"פ הנסתרות לה' אלוקינו והנגלות לנו ולבנינו וגו', דהנסתרות אצל האב נגלה אצל הבנים, וכע"ז עי' בשפת אמת פר' נצבים תרל"ה וז"ל, השב בתשובה יזכה גם לזרעו אחריו להסיר ערלת לבכם, עכ"ל, וכן בס' צדקת הצדיק לרבי צדוק הכהן זצ"ל אות ס"ג כתב וז"ל, האבות ניכרים בבניהם, כי מה שהוא סתום במעמקי הלב של האבות מתגלה עפ"י רוב אצל הבנים, עכ"ל, וכן המליצו על מה שאחז"ל דצריך שיהיה "תוכו כבדו", כי תוכו של האדם נודע ע"י "ברו" מלשון ברא, בן, ולכן ע"י שמטהר האדם לבו באמת, זוכה לבנים בעלי לב בתורה, ודו"ק, ובאמת כל עיקר חינוך הבנים תלוי בחינוך העצמי של האב, וכמו שביאר הסבא מקעלם זצ"ל את מה שנאמר בקריאת שמע "למדתם אותם בניכם לדבר בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך" וגו', ולכאו' היה צ"ל "בשבתם בביתם ובלכתם בדרך", אלא שנרמז בזה דאם האדם רוצה שבניו יהיו שקועים בתורה הריהו צריך קודם כל לדאוג שהוא עצמו יהיה שקוע בתורה בכל עת, ועי"ז גם בניו ממנו יראו וכן יעשו, ודו"ק, וכבר אחז"ל דדברים היוצאים מן הלב נכנסים ללב, ואם האב עצמו אינו מקבל מוסר גם בנו לא יקבל את מוסרו, ואף דבודאי לא כל בן סו"מ הוא באשמת האב,

שהרי לכל אחד יש בחירה פרטית, מ"מ הרבה פעמים אין הפרי נופל רחוק מן העץ, ודו"ק].

ומכל מקום נתבאר לנו בזה, דחג הסוכות הוא זמן של חיזוק עבודת ה' באמת, כיון שהוא כנגד יעקב עמוד האמת, וכמו שנתבאר, ובזה יש לרמוז מה שנאמר (תהילים מ"ה, ה') "זהדרך צלח ורכב על דבר אמת וגו'", וי"ל בזה, דהנה בביאור הגר"א על משלי ל"א, כ"ה, עה"פ עוז והדר לבושה וגו' כתב וז"ל, והדר זהו סוכות, עכ"ל, והיינו, דחג הסוכות נקרא הדר, ועי' לעיל בענין "יסוד מצות סוכה" מה שהובא לבאר בזה, ומכל מקום לפי"ז הרי י"ל דהפסוק הנ"ל רומז על חג הסוכות, שהוא זמן של "הדרך", וכח ההדר של ימים אלו הוא ע"י "צלח ורכב על דבר אמת", דהיינו, מידתו של יעקב אבינו ע"ה עמוד האמת, וכמש"נ.

והנה ברש"י (כמדבר כ"ט, י"ח) וכן בפיוט שחרית יום ב' של חג הסוכות איתא, כי צ"ח הכבשים שמקריבין בסוכות יחד עם ע' הפרים, [כל יום י"ד כבשים], הם באים לבטל צ"ח הקללות שנאמרו בפר' כי תבא, עיי"ש, והיינו, דבחג הסוכות יכולין לבטל הקללות של פר' כי תבא, ועי' בס' שם משמאל סוכות תרע"ג שהביא בשם אביו בעל אבני נזר זצ"ל לבאר בזה, דזהו כי צ"ח הקללות שבפר' כי תבא הם משום העדר השמחה בעבודת ה', וכמו שנאמר בפר' כי תבא שם "תחת אשר לא עבדת את ה' אלוֹקֶיךָ בשמחה ובטוב לב", ועי' שמחת חג הסוכות בעבודת ה' מאהבה אנו יכולין לבטל צ"ח קללות אלו, כי מתקנים ומסלקים את סיבת הקללות, עכ"ד, והנה לפי דברים הנ"ל יש לבאר הדברים עוד יותר, דהנה חסרון זה של "תחת אשר לא עבדת את ה' אלוֹקֶיךָ בשמחה" אינו חסרון צדדי שחסר לו מעלת השמחה גרידא, אלא הביאור בזה הוא, שזהו טענה יסודית על עיקר עבודת ה' של האדם, שהרי כבר אמחז"ל "רחמנא לבא בעי", ובמסילת ישרים פ"א כתב הרמח"ל ז"ל וז"ל, והנרצה ביותר בעבודת ה' הוא חפץ הלב ותשוקת הנשמה, עכ"ל, וכן אי' כי התורה מסתיימת באות ל' ומתחילה באות ב', שהם יחד ל"ב, לרמוז כי רחמנא לבא בעי, ואכמ"ל, והנה כאשר אדם עובד את ה' בלי שמחה הרי"ז מוכיח שאין לבו עמו, כי עבודה שהיא מתוך הלב הריהי נעשית בשמחה, ואם כן, כיון דנתבאר דחג הסוכות בכוחו להביא את האדם לידי עבודת ה' מתוך לבב שלם בבחי' זטהר לבנו לעבדך באמת", אזי הרי ממילא בא לידי שמחה בעבודת ה', וזהו תיקון וסילוק סיבת צ"ח הקללות, ודו"ק, [ויש להוסיף לפי"ז דבר נפלא, דהנה לפי הביאור הנ"ל לכאור' צ"ב, דנמצא לפי"ז דאין לזה שייכות להכבשים, אלא לעצם ימי חג הסוכות, ובדברי רש"י שם הרי מבואר שיש לזה קשר להקרבת הכבשים, וצ"ב, והנראה בזה, דהנה במדרש פר' אמור איתא וז"ל, מה כבשים אין להם אלא קול אחד, אף ישראל אין להם אלא לב אחד לאביהם שבשמים, עכ"ל, ומבואר מזה, דענין הכבשים מורה על ייחוד הלב לאבינו שבשמים, וכפי שנתבאר הרי עבודה בלבב שלם היא מקור השמחה, ולכן דוקא ע"י הקרבת הכבשים יש לנו הגנה מצ"ח הקללות, ודו"ק, ועוד יש להעיר, דהנה בסידור רבי יעקב עמדין זצ"ל בענין פתרון

חלומות הביא מאמר חז"ל וז"ל, הרואה לולב בחלום אין לו אלא לב אחד לאביו שבשמים, עכ"ל, וזהו כנ"ל דלולב הוא אותיות "לו לב", ואכן, הרי מדויק נפלא הלשון "אין לו אלא לב אחד לאביו שבשמים", שזהו אותו הלשון שנאמר בדברי חז"ל שם פר' אמור לענין כבשים, והן הן הדברים, דעבודת וסגולת חג הסוכות הוא להגיע למצב של עבודת ה' באמת ובלב שלם ומתוך שמחת לבב, וכמש"נ].

ד' ואכן בעיקר דברי הטור הנ"ל סימן תי"ז, דחג הסוכות הוא כנגד יעקב אבינו ע"ה, יש להעיר בזה, דהנה אי' בשם קדמונים ז"ל דחג הסוכות הוא כנגד יוסף, וכמו שרמזו על שם חג האסיף, האסיף בגי' יוסף, ובזה ביארו ג"כ למה עיקר מצות ד' המינים וכן ברכת המצוות של ד' המינים הוא "על נטילת לולב", ורש"י סוכה ל"ז ב' פי' דזהו כיון דהלולב הוא הגבוה מכולם, וברמב"ם פ"ז מהל' לולב ה"ז ובלח"מ שם מבואר, דזהו כי הלולב מעולה מכול, עיי"ש. אכן י"א דהיינו עפ"י דברי מדרש רבה ויקרא פ"ל והובא בתפילה שתיקנו לומר לפני אגידת הלולב, דהלולב הוא כנגד יוסף, והאתרוג כנגד דוד וג' הדסים כנגד ג' אבות וב' ערבות כנגד משה ואהרן, עיי"ש, וכיון דחג הסוכות הוא כנגד יוסף לכן מברכין על הלולב שהוא כנגד יוסף, עכ"ד, ויסוד הדברים מובא ג"כ בשם רבינו הגר"א זצ"ל בפי' על ספרא דצניעותא פרק א' שכתב וז"ל, מצות סוכה בסוד מידת יסוד וכמש"כ בתיקוני הזוהר ז"ח דף קמ"ח ב' ובחלק ג' דף ש"ט א' יסוד דא הוא חג הסוכות, עכ"ל, ומידת יסוד הריהי מידתו של יוסף הצדיק, וזהו כנ"ל דחג הסוכות הוא כנגד יוסף, וכן בס' ויען יוסף הביא ששמע מבעל האמרי אמת זצ"ל דע"י ריקוד שמחת בית השואבה יכולין לתקן מידתו של יוסף הצדיק, עיי"ש, ואולי זהו ג"כ משום שכל עיקר החג הזה הוא כנגד יוסף, וכן יעוי' בס' שפ"א סוכות תרג"ז שכתב דסוכות הוא זמן של שלום וכמ"ש "הפורש סוכת שלום", כיון דסוכות הוא כנגד יוסף, שזה היה כוחו של יוסף הצדיק, מידת השלום, עכ"ד, [ויש להוסיף בזה, דהנה בפר' ויצא נאמר "ותאמר אסף אלוקים את חרפתי ותקרא שמו יוסף", ועי' ברש"י ורמב"ן ואכן עזרא שם שפי' דאסף את חרפתי היינו או מלשון סילוק, שנסתלקה חרפתה, או מלשון שמחה, וכמו שנאמר ונאסף שמחה וגו', עיי"ש, ויש לומר כי ב' ענינים אלו שייכים לחג הסוכות שהוא כנגד יוסף, ושייכים ג"כ לשמו "חג האסיף", שהרי חג זה הוא אחרי יו"כ שנסתלקה מאתנו חרפת העוונות, וזהו כי אסף אלוקים את חרפתי וגו', וכן הרי חג זה הוא "זמן שמחתנו", ואסיף הוא ג"כ לשון שמחה, ודו"ק. ועוד יש לעורר בזה, דהנה כתבו הקדמונים ז"ל כי חג הסוכות שהוא "חג האסיף" הוא זמן של השפעת שפע פרנסה על כל השנה, לאסוף אל הבית את התבואה עבור כל השנה, וכן הרי אחז"ל "כחג נידונין על המים", דהיינו, על הגשם, וזהו רומז לכל ההשפעות הגשמיות, עי' ליקוטי הגר"א על תהילים כ"ז, ט', ואכמ"ל, והנה יסוד השפע בעניני גשמיות הוא ע"י מידת יוסף, וכמ"ש "יוסף הוא המשביר", ועי' בגמ' סנהדרין י"ט ב' יוסף פרנס את ישראל וכו' ובאור החיים פר' וזאת הברכה עה"פ וליוסף אמר מבורכת ה' ארצו וגו', וכן בהקפות של הושענות ושל ש"ת בהקפה

שישית שהיא לפי שי' האריז"ל כנגד יוסף הרי כל הבקשות והתפילות הם על עניני פרנסה, עיי"ש, ואם כן הרי מבואר היטב הענין דחג הסוכות הוא זמן של השפעת פרנסה, דזהו משום שחג זה הוא כנגד יוסף, וכמש"נ, ואולם מעתה קשה, שהרי בטור או"ח שם סימן תי"ז כתב דחג זה הוא כנגד יעקב, וא"כ יש בזה סתירה, וצ"ב.

ונראה בזה, דאין זו סתירה כלל, דהנה רש"י ריש פר' וישב עה"פ אלה תולדות יעקב יוסף הביא בשם מדרש אגדה, דהפסוק וזלה עיקר תולדותיו של יעקב ביוסף גם משום שעיקר מה שעבד יעקב בבית לבן היה בשביל רחל אמו של יוסף, וכן זיו איקונין של יוסף כמו יעקב, וכל מה שאירע ליעקב אירע ליוסף, עכ"ד, ועוד נאמר בפר' וישב זישראל אהב את יוסף מכל בניו, ורש"י שם הביא בשם חז"ל דכל מה שלמד אצל שם ועבר מסר לו, ולכן הוא נחשב לעיקר תולדותיו של יעקב, עכ"ד, ויש להעיר עוד בזה, דהנה בפר' ויגש כאשר נתוודע יוסף לאחיו אמר להם זהגדתם לאבי וכן זהורדתם את אבי, זעלו אל אבי, העוד אבי חי, הכל בלשון יחיד אבי, ולכאור' היה צריך לומר "אבינו", שהרי דיבר עם אחיו ולא אנשים אחרים, ויעקב הוא גם אבא שלהם, ואולי י"ל בזה דגם כאן נרמז ענין זה דעיקר תולדותיו של יעקב הוא יוסף, ולכן קראו "אבי", שהרי בעיקר הוא אב שלו, וצ"ע בזה, ועי' עוד באור החיים עה"ת פר' ויחי עה"פ ויברך את יוסף וגו' שהביא בשם מדרש רבה בראשית פל"ט, דמפתח הברכות היה בידי אברהם ומסרו ליצחק ויצחק מסרו ליעקב ויעקב מסרו ליוסף, עיי"ש, ואולי גם זה הוא משום דעיקר תולדותיו של יעקב הוא יוסף, ועי' עוד ברש"י פר' ויצא דיוסף הוא שטנו של עשיו, עיי"ש, וי"ל דזהו ג"כ משום שיוסף הוא המשך של יעקב, ועיקר מלחמת יעקב היה עם שרו של עשיו, ולכן גם יוסף הוא שטנו של עשיו, [וביותר יעוי' בבעל הטורים ריש פר' ויחי יעקב וגו', שכתב, דהנה ויחי בני' ל"ד, שזהו ב' פעמים י"ז, והוא כנגד י"ז שנה מיום שנולד יוסף עד שנמכר ועוד י"ז שנה מיום שירד יעקב למצרים והיה עם יוסף עד פטירתו, עיי"ש, והיינו, דעיקר ימי חייו של יעקב זהו באותן שנים שהיה יחד עם יוסף], ובאמת חזינן דכל כלל ישראל נקראים בני יעקב ויוסף, וכמו שנאמר (תהילים ע"ז) "בני יעקב ויוסף סלה וגו'", וכן יעוי' ברש"י עמוס ה', ט"ז, עה"פ שארית יוסף וגו', שכתב, דכלל ישראל נקראים בשם "יוסף" וכן נאמר והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה וגו', וכן בתהילים פ', ב', רועה ישראל האזינה נוהג כצאן יוסף וגו', ויעוי' בגמ' סנהדרין י"ט ב' דלפי שפרנס יוסף את ישראל לכן נקראו על שמו, אכן באור החיים עה"ת פר' ויחי הביא בשם הוזה"ק ח"א דף ק"פ א' דיוסף הוא בחי' נפש יעקב, ולכן נאמר אלה תולדות יעקב יוסף וגו', ולכן ג"כ נקראו כלל ישראל גם על שם יוסף בני יעקב ויוסף, עכ"ד, והיינו, דלדברי הוזה"ק אין זה רק משום שפרנס את ישראל, אלא משום שיוסף הוא בחי' "נפש יעקב", וכאילו יעקב ויוסף חד הוא, ולפי"ז הרי יוסף היה כאילו אחד מהאבות, ובזה ביארו עוד, דהנה הרמב"ן ז"ל כתב בהקדמתו לספר שמות, דספר בראשית הוא מעשי אבות וספר שמות הוא הספר של השבטים, עיי"ש, והנה מיתת

יוסף נאמרה בתורה ב' פעמים, פעם אחת בסוף פר' ויחי ופעם נוספת בתחילת ספר שמות וימת יוסף וגו', ולמה נאמרה פעמיים, אלא זהו משום דיוסף היה גם בבחי' אבות וגם בבחי' שבטים, עכ"ד, ואכן בס' קדושת לוי פר' ויחי כתב וז"ל, 'יוסף אינו כשבטים כמו שאר אחיו, כי מנשה ואפרים הם נקראים שבטים במקומו, ויוסף הצדיק נקרא מהאבות וכו' ובניו הם נקראים שבטים במקומו, עכ"ל, והיינו, דלכן דוקא בניו של יוסף מנשה ואפרים נחשבים כהשבטים וכמ"ש 'כראובן ושמעון יהיו לי', וזהו משום דיוסף הוא כמו האבות, וזהו כי יוסף הוא נפש יעקב, וכמ"ש, ומעתה הרי מתיישבת היטב הסתירה הנ"ל, כי באמת שפיר י"ל דחג הסוכות הוא גם כנגד יעקב וגם כנגד יוסף, שהרי יעקב ויוסף חד הוא, ודו"ק.

,

שמחת חג הסוכות – שמחת קבלת התשובה

"אתה בחרתנו מכל העמים אהבת אותנו ורצית בנו" ובסידור הגר"א בפ' שיח יצחק פי' בזה, "אתה בחרתנו" זה קאי על 'פסח', שבו בחר בנו ה' מכל העמים וכמ"ש 'להוציא גוי מתוך גוי באותות ובמופתים וגו'', והוציאנו ממצרים כדי להיות לנו לאלוקים, וכמ"ש 'בהוציאך ממצרים תעבדון את האלוקים על ההר הזה', "אשר הוצאתי אתכם ממצרים להיות לכם לאלוקים", ואח"כ "אהבת אותנו" זהו "שבועות", שבו נתן לנו הקב"ה את התורה, שזהו שיא האהבה שנתן לנו מתנה שכזו, וכמו שאמרו חז"ל דהתורה היא כעין בתו יחידתו של הקב"ה שנתנה לישראל ברוב אהבתו את עמו, ואח"כ 'ורצית בנו' זהו 'סוכות', שבו נתרצינו להקב"ה אחרי ר"ה ויוהכ"פ שנמחלו עוונותינו, עיי"ש. וחזינן מזה, דהחפצא של היו"ט דסוכות הוא גם על הריצוי שחזרנו ונתרצינו לפניו יתברך לאחר מחילת יו"כ.

ובאמת לשון 'ריצוי' כתבו ג"כ בתוס' יומא פ"ז ב' בשם מדרש חז"ל לענין מוצאי יו"כ, דבמוצאי יו"כ בת קול יוצאת ואומרת לך אכול בשמחה לחמך כי כבר רצה אלוקים את מעשיך וגו', עיי"ש, והיינו, דביו"כ נוצר מצב של 'רצה' אלוקים את מעשיך, וכמו 'ורצית' בנו, ובביאור הענין כתב בס' שם משמואל עניני יו"כ, דהנה ברמב"ם פ"ז מהל' תשובה ה"ז וה"ז כתב, דלפני שאדם עושה תשובה אזי אפי' אם עושה מצוות טורפין אותן בפניו, ועכשיו שעשה תשובה מקבלין אותן ברצון ובשמחה ובנחת וכו', עיי"ש, ולכן אחרי יו"כ הוא זמן של 'ריצוי', כי לפי כן הרי הקב"ה לא רצה את מעשיו ועכשיו רוצים את מעשיו, עכ"ד, [וכן דייקו בדברי רש"י קהלת שם עה"פ כי כבר רצה אלוקים את מעשיך וגו', שכתב וז"ל, את מעשיך 'הטובים', עיי"ש, והיינו, דהכוונה כאן היא על המעשים הטובים עצמם, דעד עכשיו לא היו אף מעשיו 'הטובים' רצויים, ועכשיו הקב"ה רוצה אותם, עיי"ש].

ובזה יש לכאר דבר נוסף, דהנה במתני' סוכה כ"ח ב' תנן, דאם גשמים יורדים בסוכות הרי זה סימן רע וכו', ועי' בפירוש המשניות להרמב"ם שם שביאר בזה וז"ל, וירידת גשמים בתחילת סוכות רומז כי ה' אינו מקבל מעשיהם ברצון, עכ"ל, [ומש"כ "בתחילת סוכות" יש מדייקים מזה דס"ל דדוקא אם ירדו גשמים בליל ראשון של סוכות הוא סימן רע, ולא בשאר ימי החג, וזהו כי המצוה החיובית בקום ועשה הוא בליל ראשון של יו"ט, ואכמ"ל], ואולם לכאו' צריך ביאור, למה דוקא גבי מצות סוכה מצאנו ענין כזה שהקב"ה מראה לנו שאין מעשינו עולים לרצון, ולא מצאנו סימן כזה במצוות אחרות, ואכן לפי הנ"ל הרי זה מבואר נפלא, כי בסוכות הרי החפצא של היו"ט הוא על זה שהקב"ה רוצה את מעשינו הטובים, ולכן אם לא זכינו לריצוי ביוהכ"פ אזי מראים לנו "כי ה' אינו מקבל מעשיהם ברצון" כלשונו של הרמב"ם שם, אך בשאר המצוות אין שייך ענין זה, וכמוכן, ודו"ק.

והנה כבר הובא קו' הטור או"ח סימן תרכ"ה למה קבעו את חג הסוכות בתשרי ולא בניסן שבו יצאנו ממצרים, ויעוי' בפ"י הגר"א על שיר השירים (א', ד') שכתב על זה וז"ל, לתרץ קו' הטור למה אנחנו עושין סוכות בתשרי, והרי חג זה נגד ענני כבוד והי' ראוי לעשותו בניסן, כי בניסן היה "תחילת" היקף העננים, אבל נראה, לפי שכשעשו את העגל נסתלקו העננים, כדאיתא בתרגום על שיר השירים ב', י"ז, ואז לא חזרו עד שהתחילו לעשות את המשכן, ומשה רבינו ירד מן ההר ביום הכיפורים, ולמחרת יו"כ "ויקהל משה", וציוה את בני' על מלאכת המשכן, וזה היה ב"א תשרי, וכתוב (שמות ל"ז, ג') והם הביאו אליו עוד נדבה בבוקר בבוקר וגו', ואמרו במדרש ר' יהודא ור' נחמיה אומרים ב' ימים היו מביאים נדבות שנאמר "בבוקר בבוקר", וביום י"ד תשרי הכריזו שלא יביאו עוד, ואז נטלו כל חכם לב ממשה רבינו ע"ה את הזהב במנין ובמשקל, ולמחרת בט"ו תשרי התחילו לעשות המשכן, ואז חזרו ענני הכבוד, ולכן אנו עושין סוכות בט"ו תשרי, עכ"ד, [וכבר העירו, שיש בזה חידוש דהתחילו לעשות המשכן ביום ט"ו, ולכאו' הרי בנין ביהמ"ק אינו דוחה יום טוב, כדאי' במתני' שבעות ט"ו ב' וברמב"ם פ"א מבית הבחירה הי"ב, ועי' עוד בגמ' חגיגה י"ח א', ואכמ"ל], ואולם, בדברי הגר"א חזינן חידוש בעיקר טעם חג הסוכות, והוא, דאין הסוכות זכר לתחילת היקף ענני הכבוד, אלא זהו זכר לזה שחזרו העננים לאחר שחזרו בני' בתשובה ונסלח להם, וכבר העירו בזה, למה באמת עשו זכר רק לעננים שחזרו ולא לתחילת היקף העננים, ואין לומר דאנו עושין זכר רק לעננים שחזרו ולא לעננים הראשונים משום שהראשונים לא היה להם קיום ונסתלקו, דא"כ גם זכר לעננים שחזרו בט"ו תשרי אין לעשות, שהרי גם עננים אלו נסתלקו אח"כ במיתת מרים וכדאי' בחז"ל, וא"כ מאי שנא האי עננים מהאי עננים, ואולי אין עושין זכר לעננים שנסתלקו ע"י חטא, וצ"ב.

ואשר מוכרח בזה הוא, דס"ל להגר"א ז"ל דעל עצם העננים אין עושין זכר כלל, [ובאמת כבר הק' האלשיך הק' פר' אמור, למה עשו זכר לעננים, והרי חזינן דהתורה

עשתה זכר רק לעצם היציאה ממצרים ולא לכל הניסים שהיו במהלך היציאה, וההוכחה לזה, דהנה איתא בגמ' תענית ט' א', ג' מתנות טובות היו לישראל במדבר, מן ובאר וענני כבוד, עיי"ש, ועם כל זה אנו רואים דלא עשו זכר לנס המן והבאר, [ורק על נס המן י"א דג' סעודות בשבת הם זכר לנס זה, עי' ר"ן שבת פרק כל כתבי וכו', ואכמ"ל], וא"כ למה עשו זכר לנס העננים, ועוד יש להק' בזה, דלכאור' נראה דג' הרגלים דאורייתא הם על ניסים ומאורעות שתוצאותיהם קיימות עד היום הזה כמו יצי"מ ומתן תורה, אך נס ענני הכבוד הרי לכאור' היה נס לשעתו, ואעפ"י דאם באמת חג הסוכות היה זכר לעצם העננים אזי באמת היה מתעורר ענין ענני הכבוד בכל שנה בחג הסוכות, וכמ"ש הרמח"ל בס' דרך ה' ח"ד פ"ז דכל ההשפעות שנקבעו עליהם יו"ט הריהם חוזרין בכל שנה, אכן מ"מ לכאור' מעיקרא קבעו יו"ט רק על דברים שקיימים בפועל היום, וצ"ע בזה], אך מ"מ בדעת הגר"א זצ"ל מבואר דבאמת על עצם העננים לא עשו זכר, וכל ענין חג הסוכות הוא שאנו עושין יו"ט על זה שחזרו העננים, והביאור בזה הוא, דיו"ט זה הוא על מה שנתקבלה התשובה, וחזרת העננים זהו רק סימן לקבלת התשובה, ולא עצם העננים היא סיבת היו"ט של סוכות, וכמו דחזינן דלא עשו זכר לעננים שהיו בתחילה, אלא הם רק הסימן שזכו לחזור תחת כנפי השכינה, ועל זה הוא שקבעו יו"ט זה, ודו"ק. ולפי"ז יש לומר, דגם בכל שנה ושנה היו"ט דחג הסוכות הוא על קבלת התשובה שהיתה ביו"כ של שנה זו, ולא רק "זכר" לתשובה שנתקבלה בזמן ההוא על חטא העגל, אלא זהו יו"ט ושמחה על שזכינו גם בשנה זו לחזור ולהתרצות לפני הקב"ה ולהסתופף מחדש בצל כנפיו, וזהו כדברי השיח יצחק הנ"ל שכתב כי "זרצית בנו" זהו חג הסוכות, שכל עיקרו גם בכל שנה ושנה הוא על שמחת הריצוי והכפרה של יוהכ"פ, ודו"ק.

ויעויין עוד בפ' האלשיך הק' בפרק "בתשרי ולא בניסן" שכתב וז"ל, לא שמח ה' במעשיו מאז שכרא העולם עד הזמן ההוא לאחר כפרת חטא העגל ונתינת לוחות שניות, כי עשרים דורות מאדם עד אברהם היו מכעיסים ובאים, ומאברהם התחילה שכינה לרדת מרקיע שביעי לשישי ולא שבתה לארץ כאשר נתאוה ה' יתברך שתהיה לו דירה בתחתונים, שהוא תכלית הבריאה, וגם לא פסקה זוהמתן עד מתן תורה, ולא מלאו הימים לגמור מתנתה עד אשר עשו את העגל, ולא נתקן עד עבור יום הכפורים שאז ניתנה תורה בלוחות שניות והקהיל משה את העם לעשות לו מקדש לשכון בתוכם, ואז שמח כביכול ה' יתברך ועל כבודו צוה לחוג את חג הסוכות כי היא שמחתו, וגם בכל דור ודור אין לו יתברך ימי שמחה כחג הסוכות, כי אז נקיים ישראל מכל עוון אשר חטאו, כי עבר עליהם יום הכפורים, ועל כן, יען כי כל שמחתו יתברך הוא על טהרת נפשנו ראוי הוא כי זכר יעשה ה' יתברך בחג ההוא על השגת ישראל וכו', והוא ע"י חג הסוכות, עכ"ל, וזהו כעין שנתבאר בדעת הגר"א זצ"ל, דבכל שנה ושנה היו"ט של סוכות הוא על כפרת העוונות אשר בשנה הזו.

והנה יעוי' בהרמ"א בשו"ע או"ח סימן תרכ"ד ס"ה וסימן תרכ"ה ס"א דמתחילין

לבנות הסוכה במוצאי יום כיפור, וזהו או משום דמצוה הבאה לידך אל תחמיצנה או כדי לצאת ממצוה למצוה, עיי"ש, ואכמ"ל, ויש שהעירו, דהנה מדברי הרמ"א הרי כבר הוכיחו האחרונים ז"ל דס"ל דעשיית סוכה היא מצוה, וכמש"כ שם דזהו נחשב שיוצא ממצוה למצוה, ועי' רש"י מכות ח' א' ובערוך לנר שם, ואכמ"ל, ואם כן, למה לא יעשה הסוכה לפני יו"כ כדי להרבות זכויות, שהרי יש שיטות דס"ל דהוספת זכויות בעשרת ימי תשובה מועיל לשנות הדין ביו"כ, עי' ברמב"ם פ"ג מהל' תשובה ה"ד ובס' עמק ברכה בענין עשיית, ואכמ"ל, ואכן העירני בני אריה לייב גייז דלפי הג"ל אולי י"ל בדוקא קבעו את זמן עשיית הסוכה רק במוצאי יו"כ, כדי להדגיש ולהראות שכל מצות הסוכה הוא רק מחמת כפרת וריצוי יוהכ"פ, ודו"ק.

והנה בס' משך חכמה עה"ת פר' משפטים הביא דברי רבינו הגר"א ז"ל, וכתב, דזהו מדויק נפלא בלשון הפסוקים, דהנה בתורה נקרא חג זה לפעמים בשם "חג הסוכות" ולפעמים בשם "חג האסיף", ודייק ומצא כי הלשון "חג הסוכות" נזכר בתורה רק אחרי הקמת המשכן, אך לפני הקמת המשכן בפר' משפטים ובפר' כי תשא כתוב רק "חג האסיף" ולא "חג הסוכות", ולדברי הגר"א ז"ל מבואר שפיר, כיון ששם זה של "חג הסוכות" הוא זכר לענני הכבוד, שחזרו לאחר שעשו תשובה, וזהו שייך רק לאחר הקמת המשכן שחזרו ענני הכבוד, עכ"ד, ולכאז' צ"ע, דא"כ נמצא דבחג הסוכות ישנם שני ענינים, ענין חג האסיף, וענין חג הסוכות, ולפני הקמת המשכן היה זה רק חג האסיף ולא חג הסוכות, וא"כ למה גם לפני חטא העגל כבר קבעה תורה את החג הזה בתשרי ולא בניסן, והרי אז עדיין לא היה שייך טעמו ותירוצו של הגר"א ז"ל, וצ"ב.

ונראה לבאר בזה, דהנה על ענין "חג האסיף" לא קשיא כלל למה עושין אותו בתשרי, כי אז הריהו באמת זמן האסיף, ועי' ברשב"ם עה"ת ויקרא פרק כ"ג ושמות פכ"ג פט"ז וז"ל, למען ידעו דורותיכם וגו', פשוטו כדברי האומרים סוכות ממש, וזה טעמו של דבר, חג הסוכות תעשה לך באספך מגרנך ומיקבך, באספכם את תבואת הארץ, ובתיכם מלאים כל טוב דגן תירוש ויצהר, למען תזכרו כי בסוכות הושבתי את בני ישראל מ' שנה במדבר בלא יישוב ובלא נחלה, ומתוך כך תתנו הודאה למי שנתן לכם כל טוב, ואל תאמרו בלבבכם כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה, עכ"ל, [נועי' כעין זה בס' מנורת המאור למהר"י אבוהב ז"ל בעניני סוכות שכתב וז"ל, באה מצות סוכה ללמדנו, שלא ישים אדם בטחונו בגובה ביתו וחיזוקו ותיקונו הטוב, אף כי יהיה מלא כל טוב, ואל יבטח בסיוע שום אדם אעפ"י שיהיה אדון הארץ ומושל בו, אבל ישים בטחונו רק במי שאמר והיה העולם, כי לו לבדו היכולת, ומה שמבטיח אי מתנחם ממנו, עכ"ל], ובספר החינוך מצוה שכ"ד ביאר ענין "חג האסיף" באופן וז"ל, לפי שימי החג הם ימי שמחה גדולה לישראל, כי הוא עת אסיפת התבואה האילן לבית, ואז ישמחו בני אדם שמחה רבה, ומפני כן נקרא חג האסיף לעמו לעשות חג באותה עת לזכותם להיות עיקר השמחה לשמו, עי' "חג האסיף" לא קשיא מעיקרא למה הוא בתשרי, כי הוא זמן האר

שנאמרה לפני הקמת המשכן ג"כ לא היתה זכר לענני הכבוד, אלא רק מפני ענין האסיף, וכדברי הרשב"ם הנ"ל או כדברי המנורת המאור הנ"ל, וכל קו' הטור הנ"ל היה רק על ענין "חג הסוכות" שהוא זכר לענני הכבוד, ובאמת בדברי ספר החינוך שם מבואר, דענין חג האסיף שייך בעיקר למצות ד' מינים ולא למצות הסוכה, ודלא כהרשב"ם שפי' דגם מצות סוכה שייך לזמן האסיף, עיי"ש, ומ"מ עיקר הקושיא היה על ענין הסוכות זכר לענני הכבוד, וע"ז תירץ הגר"א דזהו ג"כ שייך לחודש תשרי, כיון שאז חזרו ענני הכבוד, ודו"ק], ושמעתי מידידי הרה"ג ר' יחיאל גוביק שליט"א לדייק עוד כדברי הגר"א ז"ל, ועפ"י דברי המש"ח הנ"ל, דהנה כשנאמר בתורה "חג הסוכות" נאמר (ויקרא כ"ג, ל"ד) בחמשה עשר לחודש השביעי "הזה" חג הסוכות שבעת ימים וגו', ואילו כאשר הוזכר בתורה "חג האסיף" נאמר (ויקרא כ"ג, ל"ט) אך בחמשה עשר לחודש השביעי באספכם את תבואת הארץ תחוו את חג ה' שבעת ימים וגו', והתם לא נאמר בחודש השביעי "הזה", וצ"ב מאי שנא, וכבר עורר בזה בס' משך חכמה פר' פנחס, ובאמת על עיקר תיבת "הזה" עי' בתו"כ ויקרא שם כ"ג, ל"ד, ובאור החיים שם וכן באוה"ח פר' מצורע י"ד, ז', שכבר עמדו מהו הכוונה בתיבה זו, ואכן להנ"ל מבואר היטב, דהנה הגרש"ר הירש זצ"ל כבר ביאר, דהך "הזה" היינו אותו חודש השביעי שמוזכר קודם לכן שיש בו ראש השנה ויו"כ, וא"כ מובן היטב, דכאשר מדברים על "חג הסוכות" אזי באמת זהו שייך לר"ה ויוהכ"פ שקדמו לו, ולכן נאמר בחודש השביעי "הזה" וגו', אך כשמדברים על "חג האסיף", אזי זהו רק מצד זמן האסיף עצמו, ואין לזה שייכות לשאר אירועי החודש הזה, ולו יצויר שהיה עת האסיף בחודש אחר, אזי היה ענין חג זה יכול להיות בחודש אחר, ולכן אין שייך לומר בו חודש השביעי "הזה", ודו"ק, ועוד אמר לבאר לפי"ז דבר נוסף, דהנה יש להעיר טובא בנוסח תפילת מוסף של ג' רגלים, דבחג הפסח אנו אומרים "את חג המצות זמן חרותנו", ובשבועות אומרים "את חג השבועות זמן מתן תורתנו", ואילו בסוכות אומרים "את חג הסוכות זמן שמחתנו", ולכא' אינו מובן, דכפסח ושבועות אנו מזכירים את המאורע שאירע בימים ההם, דהיינו יצי"מ ומתן תורה, ואילו גבי סוכות לכא' אנו מזכירין רק את מה שאנו נוהגים בו בזמן הזה, דהיינו מצות השמחה, ואין מזכירין את המאורע של ענני הכבוד שאירע בימים ההם, ואולם לפי הנ"ל י"ל בזה, דמה שאנו אומרים "זמן שמחתנו" אין הכוונה על זה שכיום אנו שמחים ביו"ט זה, אלא הכוונה בזה הוא על השמחה שהיתה לכלל ישראל בימים ההם לאחר שנתכפר חטא העגל, ונמצא שגם בסוכות אנו מזכירין את המאורע שהיה בימים ההם, ודו"ק. ועוד העירני בזה, דהנה בתוס' פסחים ק"ח ב' ד"ה היו וכו' הקשו, למה אין גשים חייבות במצות סוכה משום שאף הן היו באותו הנס של בסוכות הושבתי וגו', ותירצו, דטעמא דאף הן היו באותו הנס זהו סברא לחייב רק במצוות דרבנן ולא במצוות דאורייתא, עכ"ד, אכן בתוס' מגילה ד' א' ד"ה שאף וכו' כתבו וז"ל, גבי מצה יש מקשין למה לי היקשא דכל שישנו בכל תאכל חמץ ישנו בקום אכול מצה, תיפוק ליה משום שאף הן

היו באותו הנס וכו', והתוס' שם הביאו תירוץ הר"ד יוסף מארץ ישראל דבעינן פסוק במצה כדי שלא נפטור אותן מצד גז"ש ט"ז ט"ז מחג הסוכות, עיי"ש, וזהו פלא, דהא תוס' שם ס"ל דאף במצוות דאורייתא אמרי' הך סברא דאף הן היו באותו הנס, שהרי תוס' הק' דנימא הך סברא לחייב נשים במצות מצה, וא"כ הרי הא גופא קשיא, למה לא נחייב נשים אף במצות סוכה משום שאף הן היו באותו הנס, ועי' בטו"א שם וכן בס' חק המלך עמ"ס פסחים סימן י"ז סק"ב מש"כ בזה, אולם לפי"ד הגר"א ז"ל הרי י"ל עוד בזה, דלדבריו באמת לא היו נשים באותו הנס, שהרי לפי הגר"א ז"ל אין הסוכה זכר לעצם העננים, אלא רק זכר לזה שזכו שנתקבלה תשובתם על חטא העגל ונסלח להם, והנה בתוס' ראש השנה כ"ג א' ד"ה משום ביטול מלאכה וכו' וכן בטור או"ח סימן תי"ז הביאו בשם חז"ל בפרקי דר' אליעזר פרק מ"ה, דאיתא התם דנשים לא חטאו בחטא העגל ולכן ניתן להם מקצת יום טוב בכל ראש חודש, עיי"ש, [וכן יעוי' באלשיך הק' פר' כי תשא דהטעם דנשים פטורות ממצות מחצית השקל כדדרשינן מהפסוק איש ולא אשה, עי' רע"ב על מתני' ריש שקלים, הטעם לזה הוא, כי מחצית השקל בא לתקן חטא העגל, ונשים לא חטאו בעגל, וכתב שם עוד, דגם משום טעם זה נותנין רק חצי שקל ולא שקל שלם, כי איש הוא פלג גופא, ולכן נותן רק חצי, עיי"ש], ומ"מ מעתה הרי אם לא חטאו הנשים בעגל אזי הרי נמצא דבנס זה של סוכות שזכו שנתקבלה תשובתם לא היו נשים בכלל זה, כי הם לא היו בכלל החטא, ולכן אינן חייבות בסוכה, והא דשבת לוי חייב בסוכה אף שלא חטאו בעגל, צ"ל דגבי אנשים לא פלוג ולכן חייבה תורה את כולם, אך נשים לא חייבה תורה ולא חייבו רבנן במצוה זו כיון שבאמת לא היו באותו הנס, ובלא"ה י"ל, דגבי אנשים הרי החיוב שלהם לכאור' אינו מצד שהיו באותו הנס, ורק אצל נשים החיוב הוא רק מצד שהיו באותו הנס, והוי זה ב' סיבות חיוב נפרדים, עי' בכתבי הגרי"ז זצ"ל ערכין ג' ב', ולכן אף שבת לוי חייבים במצוה זו, ומשא"כ גבי נשים דכל הנידון הוא לחייבם מדרכנן משום שהיו באותו הנס, ובזה אמרינן דמכיון דלא היו באותו הנס של כפרת חטא העגל אזי פטורות הן ממצות סוכה, עכ"ד, [ואכן העירני ידידי הרה"ג ר' שלמה אריאלי שליט"א, דלפמש"נ הרי י"ל על קו' התוס' הנ"ל עוד יותר מזה, דהא לפי דברי הגר"א נמצא דהיו"ט של סוכות אינו זכר לנס כלל, אלא הוא רק זכר לקבלת התשובה אחרי חטא העגל, ואם כן אין שייך לומר בזה את הענין של "אף הן היו באותו הנס", שהרי אין זה כלל וכלל זכר לנס, וז"ב].

והנה לפי כל הנ"ל יש לבאר דבר נוסף, והוא, דהנה בס' שפ"א סוכות תרנ"א כתב וז"ל, איתא בחז"ל דענני הכבוד היו בזכות אהרן, ולפי שאהרן היה בעל תשובה, שהכניס עצמו בחטאן של ישראל והשיב אח"כ כולם בתשובה, לכן נשאר לדורות שאחרי עשיית מתגלה הארת ענני הכבוד בסוכות, עכ"ל, ואכן להנ"ל הדברים מבוארים יותר, שהרי כל ענין חג הסוכות ומצות סוכה הוא על זה שנתקבלה התשובה על חטא העגל, ועל תשובה זו גופא הרי עורר אהרן ושבו על ידו וכנ"ל, ולכן המצוה של חג

הסוכות הוא מצות סוכה שהיא זכר לענני הכבוד שניתנו בזכות אהרן, ודו"ק.

ובאמת כל ענין חזרת ענני הכבוד היה סמל ולימוד לכל הדורות הבאים על גודל כח התשובה, וכמו שהביא מרן הגר"י קנייבסקי זצ"ל בס' ברכת פרץ סו"פ וזאת הברכה וז"ל, ומכל זה אנו רואים חביבות ישראל לפני המקום ב"ה, שלאחר נפילה נוראה בחטא העגל וכו', אעפ"כ בזמן קצר של שמונים יום זכו וחזרו ונתקברו להבורא יתברך וביום הכיפורים הבא אחרי זה נתרצה להם הקב"ה ונתן לוחות שניות, ובשנה זו עשה את המשכן שנאמר עליו ושכנתי בתוכם וגו', ואחז"ל לא היו ראויין לאותו מעשה אלא כדי להורות דרך תשובה לרבים, עכ"ל.

יא

"עוז והדר לבושה ותשחק ליום אחרון"

[הושענא רבה ושמיני עצרת]

על הפסוק (משלי ל"א, כ"ה) "עוז והדר לבושה ותשחק ליום אחרון", פי' בביאור הגר"א ז"ל שם וז"ל, עוז הוא בר"ה ויוהכ"פ [שהם ימי עוז ודין ויראה ופחד, וכן נאמר ועוז מלך משפט אהב וגו'], "והדר" זהו סוכות [כי לוקחים בו פרי עץ הדר, אכן לפי פי' הגר"א ז"ל נראה דעצם ימי חג הסוכות הם ימי "הדר"], "ותשחק ליום אחרון" זהו שמיני עצרת, ועליו נאמר והיית אך שמח וגו', עכ"ל, וחזינן מזה, דשמיני עצרת נקרא "יום אחרון", [ואמור' הגרד"צ קרלנשטיין שליט"א אמר בדרך רמז, דהנה אחרון בגימטריא קטנה הוא כ"ב, רומז ליום שמיני עצרת שהוא ביום כ"ב תשרי], והא דנקרא "יום אחרון" בפשוטו זהו משום שהוא יום אחרון של חג הסוכות, דאף דאי' בגמ' יומא ג' א' דשמיני רגל בפני עצמו מ"מ זהו רק לענין פז"ר קש"ב (פיס, זמן, רגל, קרבן, שיר, ברכה), אך בעיקרו הריהו שייך גם לחג הסוכות, ונחשב "שמיני" של סוכות, וכלשון חז"ל בכל דוכתי "שמונת ימי החג", ורק ג' רגלים איכא ולא ד' רגלים, ואף יש שי' בפוסקים דאם אמר בתפילת שמיני עצרת "את יום חג הסוכות הזה" יצא בדיעבד, עי' ט"ז אורח ריש סימן תרס"ח ובכף החיים שם סימן תרס"ח סק"ג שהאריך בזה, ואכמ"ל.

אכן באמת יש לבאר בזה ב' אופנים נוספים, חדא, דזהו "יום אחרון" לא רק של סוכות, אלא של כל מהלך חודש תשרי וחודש אלול שקדם לו, וזהו ותשחק ליום אחרון וגו', דזהו יום אחרון של תהליך הימים הנוראים, ובאמת גם הדין על השנה הבעל"ט שמתחיל בר"ה הריהו נגמר בשמיני עצרת, דהנה בזוה"ק פר' תרומה דף קמ"ב א' ופר' צו דף ל"א ב' איתא, דביום הושענא רבא הוא יום חיתום הדין ומסירת הפתקים, וידוע על מרן החתם סופר זצ"ל שבשנתו האחרונה אמר לתלמידיו שעבר את

ר"ה וי"כ אך את הושענא רבא לא עבר, ובאמת כמה ימים לאחר מכן ביום כ"ה תשרי נסתלק לעולם העליון, ועי' עוד בשיבולי הלקט סימן שע"א שכתב וז"ל, יום ערבה [הושענא רבה] הוא יום חתימת הדין כיום הכיפורים עכ"ל, ובהערה שם הובא בשם שיבולי לקט הקצר שכתב וז"ל, ואני שמעתי שיש קהילות הקודש שאומרים ביום הושענא רבא "זכרנו לחיים" וכן מי כמוך וזכור רחמיך ואבינו מלכנו, עכ"ל, ובספר המנהיג הל' אתרוג סימן ל"ח כתב וז"ל, כי בהושענא רבא מקיימים חתימת שלשת הספרים הפתוחים בר"ה לפני הקב"ה ונחתמים ביו"כ, ובהושע"ר תכלית כפרה, עכ"ל, ועי' בקונטרס חידושי תורה בעניני הימים הנוראים של אמור' הגאון רבי דוב צבי קרלנשטיין שליט"א סימן ט"ז מה שביאר בענין זה של חיתום הדין בהושענא רבא, [ומרן רבי אליהו לופיאן זצ"ל היה מזהיר אחרי יום הכפורים שיש עדיין דין נוסף בהושענא רבא, ומצאתי מש"כ בס' מועד לכל חי לרבי חיים פאלאג'י זצ"ל סימן כ"ד אות א' וז"ל, בספר מורה באצבע סימן ט' כתב וז"ל, בימי חג הסוכות לא יסור מורא שמים מעליו, וח"ו לשמוח שמחה שאינה של מצוה, ויזכור כל אשר טרח בעשרת ימי תשובה, ועוד, כי יום הושענא רבא לקראתו, ועדיין הוא בספק, עכ"ל], ואולם כבר הביאו מה שמובא בשם ספר שער הכוונות דרוש ו' לסוכות דף ק"ז ב', שהק' סתירה בדברי הוזה"ק שם, דבתחילה מבואר דהחיתום הוא בהושע"ר, ואילו אח"כ כתב שם וז"ל, תליין ליה עד ההוא יומא בתרא דעצרת דהוא תמינאה לחג, ואי עבד תשובה שלימתא לקמי מאריה אתקדעו, עכ"ל, ותירץ האריז"ל שם, דאף שנמסרו הפתקים בליל הו"ר מ"מ הדבר תלוי עד יום שמיני עצרת, שאם ישוב האדם בתשובה ביום הוש"ר ובליל שמיני עצרת, אזי יחזרו לקחת הפתקים מידם ויקרעו גזר דינו, והביא ראיה מדברי ספר הריקאנטי פר' שלח, שכתב, דאדם אחד נסתכל באור הלבנה בליל הוש"ר ולא מצא צל ראשו וחזר ובכה ושב בתשובה וחזר וראה צל על ראשו, כי חזר הצלם לראשו, ולכן הזהיר האריז"ל שם, לעסוק בתורה ובתשובה ובתפילה לא רק בליל הושענא רבא אלא גם בכל יום הוש"ר ושמי"ע, כי יכול עי"ז להציל עצמו ולקרוע גזר דינו, וכ"כ ביסוד ושורש העבודה שער האיתון סוף פרק ט"ז ופרק ט"ז, עיי"ש, ויש אומרים דזמן החיתום הסופי הוא ביום שמיני עצרת בשעת תפילת גשם, אשר כידוע אינה רק על גשם אלא על כל ההשפעות של גשמיות על כל השנה הבעל"ט, ועי' בליקוטי הגר"א על תהילים פרק לדוד ה' אורי וו' (כ"ז, ט') וז"ל, אל תט באף עבדך וגו', אמר כנגד חג שמיני עצרת וכו' ובו גמר חתימה לכל הדינין, לפי שבו מזכירים גבורות גשמים וכו', ועל זה ביקש אל תט באף עבדך וגו', שלא תטה לצד שמאל וכו', עכ"ל, אכן י"א דזמן החיתום הסופי הוא ביום שמיני עצרת מיד בבוקר בשעה הראשונה, שאז נגמר מנין ואתחנן תפילות שהוא חמש מאות וט"ז תפילות, כל תפילה שעה, ומתחילת ר"ה עד בוקר שמיני עצרת יש חמש מאות וט"ז שעות, ואז הוא שעת החיתום הסופי, [ולפי כל הנ"ל מבואר טפי דברי הרמב"ן ז"ל ויקרא כ"ג, כ"ד, שכתב, דמזל חודש תשרי הוא מאזניים, כיון שבחודש זה שוקלין מעשי כל בני האדם

במאזנים ופוסקין להם הדין, עכ"ד, ולכא' הרי לא כל החודש שוקלין, אלא רק בראש השנה ולבינונים גם עד יו"כ, ואפי' לפי שיטת הגר"א ז"ל בביאור הגר"א או"ח סימן תקפ"ב ס"ט שכל אדם נחתם דינו לעניני עוה"ז ביום כיפור, ולא רק בינונים, וענין עשרת ימי תשובה שייך אצל כל אדם ולא רק אצל בינונים, ומה שאמרו בגמ' ר"ה ט"ז ב' דצדיקים ורשעים נחתמין לאלתר היינו רק לענין דין עוה"ז ולא לענין דין עוה"ז, עיי"ש, מ"מ הרי עדיין אין זה כל החודש, ואולם להנ"ל מבואר טפי, כיון דבאמת רובו ככולו של החודש אנו תלויין על כף המאזניים, שהרי עד שמיני עצרת שהוא ביום כ"ב תשרי עדיין לא נסתיים הדין לגמרי, ודו"ק.

ואכן באמת אין זה "יום אחרון" רק מצד המציאות שהוא יום אחרון של הדין, אלא שבאמת כל מעלת הימים שמר"ח אלול ועד שמיני עצרת באה לידי ביטוי ועוצמה דוקא ביום אחרון של שמי"ע, [והנה גם חג השבועות נקרא בלשון חז"ל בשם "עצרת", וכמו שמיני עצרת, ועי' בקדו"ל לשבועות שכתב כמה אופנים בביאור ד"ז, אכן בפשוטו זהו כי בשניהם יש עצירה וסיום של תקופה, והם גם פיסגה של תקופה, ועי' בתנחומא פר' פנחס פט"ו ובמדרש שיר השירים פ"ז, ד', וז"ל, ומן הראוי היה להיות חג העצרת חמישים יום אחרי סוכות, כמו ששבועות נ' יום אחרי הפסח, אלא שאחר הפסח הוא ימי קיץ ואין טורח לעלות לרגל, אבל אחרי סוכות באים ימי הגשמים והיה טורח לעלות לרגל, לפיכך קבעו ה' יתברך מיד אחרי סוכות, עכ"ד, וי"א דבאמת יום שמחת תורה הוא אחרי נ' הימים שמיום שני של ר"ח אלול שהוא א' אלול ועד הוש"ר, דאחרי זה בא הוש"ר וסיומו בשמיני עצרת], וידוע מה שמובא בשם גדולי עולם זצ"ל, דכל העבודה של כל ימי אלול והימים הנוראים תכליתה היא להגיע לשמחת תורה, והיא באה לידי ביטוי וגילוי בהרגשה של "אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלוקים אין עוד מלבדו" בשמחת תורה, עכ"ד, ויעו' בשפ"א עניני סוכות שכתב על דברי הגמ' סוכה מ"ח א' והיית אך שמח וגו' לרבות ליל יו"ט אחרון של חג, דהכוונה היא שרק ע"י כל א"ך בגי' כ"א הימים שבין ר"ה עד שמי"ע אנו יכולין להרכות ולהגיע לידי ההשגה של שמיני עצרת, וזהו תכליתם של כל ימים אלו להביא לידי יו"ט האחרון הזה, עיי"ש, ורק אחרי הושע נ"א רבא, אחרי ישועת נ"א הימים שמר"ח אלול עד הוש"ר שבהם היו פתוחים י"ג מידות הרחמים, עיי"ז יכולין להגיע למדריגת שמיני עצרת, ודו"ק.

ובאמת י"ל עוד, דיום שמיני עצרת הוא סיום ויום אחרון לא רק של תהליך ימי התשובה והימי"נ, אלא זהו סיום של כל ימי מועדי השנה, וכמו דמשמע בלשון ספר החינוך מצוה שכ"ד דשמיני עצרת נקרא כן כיון שהוא עוצר והוא סוף כל המועדים, עיי"ש, וזהו עפ"מ ששמעתי מידידי הג"ר שמשון פינקוס שליט"א בשם גדולי המקובלים ז"ל, דהנה לפי סדר חודשי התורה מתחילה השנה בחודש ניסן, וכו' יש חג הפסח, והוא ראש המועדים וכמ"ש "בראש כל מועדות קראת פסח", וסיום מועדי השנה מדאורייתא הוא בשמיני עצרת, ונתבאר בדברי הנ"ל דיש בזה סדר ומהלך מסויים

וסדר זה ישנו ג"כ בכל שנה ושנה, וכידוע בשם הרמח"ל בספר דרך ה' חלק ד' פ"ז דכל השפעות הימים טובים חוזרים ומתחדשים אצל מקיימי מצוות היר"ט בכל שנה ושנה, וסדר הדברים הוא, דפסח הוא בגדר "לידה" של כלל ישראל, "אתה בחרתנו" זמן הבחירה והלידה שנבחרנו לעם סגולה של בורא העולם, ואח"כ בא חג השבועות, שהוא בגדר "בר מצוה", שנעשינו גדולים ומחוייבים בתורה ובמצוות, ואכן גם לאחר בר מצוה עדיין אין האדם "עומד על דעתו", ולזה מגיע האדם בערך רק בגיל כ' כי עד אז עדיין הוא מבולבל בטפשות הנערות, ואין דעתו צלולה וברורה, וכן אנו כל השנה עד ר"ה ויוהכ"פ יש בנו טפשות ושטות, וכדברי הגמ' סוטה ג' א' "אין אדם עובר עבירה אלא א"כ נכנסה בו רוח שטות", ובר"ה ויוהכ"פ נמחלין עוונותינו ואנו משתחררים מרוח השטות שלנו ואז אנו בבחי' "עומד על דעתו", ונראה להוסיף בזה, עפ"מ שמבואר בדברי גדולי בעלי המוסר זצ"ל, דאעפ"י דקי"ל דיו"כ מכפר רק עם תשובה, מ"מ עיצומו של יום מועיל לענין הפסקת הגרירה של עבירה גוררת עבירה, ויכול בכח יו"כ להתנתק מכאן ולהבא מגרירה זו, אפי' אם לא זכה למחילת העוונות על לשעבר, עכ"ד, ויסוד הדברים מבואר בס' אור רש"ז להסבא מקעלם זצ"ל פר' אחרי מות, וכן כתב בס' שם משמאל סוכות תרע"ג, וכע"ז בס' מכתב מאלהו ח"ב בעניני יו"כ, ועי' עוד בתוס' ישנים יומא פ"ה ב' ובס' קהילות יעקב חלק ב' סימן ט"ז, ואכמ"ל, ולפי יסוד זה יש לפרש מה שאומרים בסליחות "צוה ישועתינו ובעוונותינו אל נתמוגגה" דהנה "ישועתנו" רומז ליו"כ, וכמחז"ל "זישעי זהו יוהכ"פ", ואנו מבקשין שאפי' אם אנו לא זכינו לעשות תשובה כהלכה, מ"מ שהקב"ה יצוה ויפעיל כח היו"כ ועי"ז מחמת עיצומו של יום כבר לא נתמוגג ונטבע בתוך עוונותינו ולא ניגרר אחריהם, והיינו, כי ע"י יוהכ"פ נפסק רוח השטות שלנו, ועי"ז משתחררים מגרירת העוונות, ודו"ק], ואח"כ כשאדם כבר עומד על דעתו הגיע זמן הנישואין, וחג הסוכות הוא בבחי' "חופה" בינינו לבין הקב"ה, ולכן ג"כ סוכות הוא "זמן שמחתנו" כמו בשעת חופה שאז הוא זמן שמחה, ועוד, משום שאחרי ר"ה ויו"כ שאנו נעשינו בבחי' "עומד על דעתו", אזי זהו זמן שמחה, כי כל זמן שאדם מבולבל אין לו שמחה, וכבר אחז"ל אין שמחה כהתרת הספיקות, ולכן לאחר בירור הדעת והעמדה על האמת אזי זהו זמן שמחה, וכן משום שאנו נמצאים בסוכה תחת חופתו של הקב"ה וכבר אחז"ל כתובות ח' א' "שהשמחה במעונו", ואכן לאחר מכן ביום שמיני עצרת אזי יש בחי' של ייחוד השלם בינינו להקב"ה כביכול, וכלשון חז"ל "אני ואתם אומה יחידה ואין אחר עמכם", "עשו לי סעודה קטנה", עכ"ד, וכן כתב האריז"ל דיום שמיני עצרת הוא היום שיש בו ייחוד גמור בין הקב"ה לכלל ישראל, ולפי"ז הרי י"ל דגם משום זה נקרא יום זה "יום אחרון", כי הוא סוף וסיום התהליך של כל מועדי השנה, ודו"ק.

(ב') ויש להוסיף בזה, דהנה "יום אחרון" שהוא זמן הסיום והפרידה הריהו עוצר וכולל ואוצר בתוכו את כל מהות המועדים והימים הנוראים שקדמו לו, שתכלית כולם הוא להגיע לדביקות ה' ולייחוד גמור בין הקב"ה לכנסת ישראל, ולכן ג"כ נקרא יו"ט

זה "עצרת", וכעין חג השבועות שנקרא "עצרת" משום שהוא מסיים את תקופת חג הפסח וימי הספירה שהם כמו חול המועד אריכתא וכמש"כ הרמב"ן פר' אמור, עיי"ש, ויו"ט זה של שמי"ע עוצר וקולט את כל הארות החגים, ובאמת כן הוא לשון תיקוני הזוהר כ"ט, ב', על שמיני עצרת, "דכל חגין מתחגגין בה" עכ"ל, [ועי' בס' שפת אמת סוכות תרמ"א שכתב וז"ל, שמיני עצרת הוא סוף כל המועדים, ונותן ברכה על כל השנה, וביום זה מתגלה פנימיות דביקות בני באבינו שבשמים וכו', ותכלית ימי המשפט לבא אח"כ לחג הקדוש הזה, עכ"ל, ועוד כתב שם וז"ל, שמיני עצרת כולל כל ז' ימי החג, וכמאמחז"ל שמיני תשלומין דראשון הוא, עכ"ל, אכן לפי הנ"ל הרי שמי"ע כולל כח כל המועדים כולם, ולא רק את ז' ימי החג, וכמש"נ]. ואכן באמת תמיד הסיום כולל בתוכו את כל התקופה שמסתיימת בסיום זה, וכל מה שהיה במשך קיום התקופה בהסתר ובכח, בא לידי ביטוי וגילוי ועוצמה בשעת הסיום, וכידוע על שעת סילוק אדם מן העולם דאז יכולין לקבל ממנו פי שניים מאשר בימי חייו, וכמו שאמר אלישע בשעת סילוק רבו אליהו הנביא, וכן בשעת סיום מסכת וסיום מצוה מתגלה ההדר של המסכת, ולכן אומרים בשעת סיום "הדרן עלך והדרך עלן", דהיינו שההדר של המסכת מתגלה עלינו, וזהו רק בשעת סיום, ואיתא בשם רבינו הגר"א ז"ל, כי בכל ד' אותיות סיום הנגלה והנסתר של האותיות הללו שוין, כלומר, ס' זהו במילוי סמך, מ"ך בגי' ג"כ ס', וכן י' במילוי הוא יו"ד, ו"ד הוא בגי' ג"כ י', וכן ו' ו', מ'ם, עכ"ד, ויתכן דמרומו בזה ג"כ דשעת סיום היא שעת גילוי הפנימיות של הענין שמסתיים, ודו"ק.

והנה בתפילת מוסף של שמיני עצרת אנו אומרים "את מוסף יום שמיני חג העצרת הזה" (כן הוא הגירסא בסידור ווילנא ובסידור תפילת יוסף, עיי"ש, ובמחזור המפורש הגירסא היא "יום שמיני עצרת החג הזה"), ובני אריה לייב ניו העירני בזה, דלכא' היה צריך לומר "את מוסף יום חג שמיני העצרת הזה", ולפי הנ"ל אולי י"ל, דכיון דכל החפצא של יו"ט זה הוא "עצרת החג", כלומר, שהוא עוצר וקולט את כל הארות ימי החג, אזי באמת שמו הוא "חג העצרת" או "עצרת החג", ולא "חג שמיני עצרת", וצ"ע בזה.

וענין הקליטה של שמיני עצרת, ביאורו הוא שכל הארות הימים הטובים וחג הסוכות נחקקים ונקבעים ביום זה בעומק פנימיות לב האדם, וכמש"כ בשפ"א עניני סוכות וז"ל, אחרי ר"ה ויו"כ וסוכות יכול אדם לקבל דברי תורה בלבו, והוא בשמיני עצרת, שהוא לעצור ולקבל הארת התורה בעומק הלב, עכ"ל, ובאמת מור"ר הגאון רבי שמואל רוזובסקי זצ"ל היה אומר, דזהו עבודת כל חג הסוכות, לקלוט לתוכו את הארות ר"ה ויוהכ"פ, וביאר בזה את הפסוק "כי יצפנני בסוכו וגו'", כלומר, דאת ההארות של "אורי זה ר"ה וישעי זה יו"כ" אנו מצפינים בעומק לבנו ע"י מצות סוכה, עכ"ד, ואכן להנ"ל צ"ל דהיום האחרון נועד להצפין ולקלוט הארות המועדים כולם, וכמש"נ. [והטעם שביום זה אנו יכולין לקלוט ולהצפין את הארות הימים טובים, הוא משום דסגולת יום זה הוא שיכול האדם להגיע למצב של התקשרות פנימית בתוככי

לבו להקב"ה, וכבר אמר מרן רבי ירוחם זצ"ל המשגיח ממיר, דהטעם שביום זה אומר הקב"ה "קשה עלי פרידתכם" הוא משום שביום זה גם כלל ישראל מרגישים בעומק לבם כי קשה עליהם הפרידה מהקב"ה, וכבר נאמר "ה' צלך", ואיתערותא דלעילא לפי איתערותא דלתתא, ולכן גם הקב"ה אומר כביכול קשה עלי פרידתכם, עכ"ד, ומצב זה של דביקות ה' בצורה נעלה שכזו הוא מצב שבו נקלטים ונחלקים כל ההארות הרוחניות, ודו"ק].

ועוד מובא בשם הקדמונים ז"ל, דהטעם שקבעו לומר בשמחת תורה בערב ובבוקר "אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלוקים אין עוד מלבדו", וזהו משום שביום זה יכולין להגיע לבחי' של ראיית אמונה, "הראת לדעת שאין עוד מלבדו", וזהו כי קירבת אלוקים ביום זה כ"כ גדולה עד שיכולין להגיע לדרגת אמונה בחוש באופן הנעלה ביותר. [ויעויין עוד במהרש"א בכורות ח' ב', שכתב, דג' השבועות של בין המיצרים הם כמו ג' השבועות שמיום ראש השנה עד שמיני עצרת, עכ"ד, ורבי צדוק הכהן זצ"ל הוסיף בזה, דלכן קריאת התורה של תשעה באב הוא "אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלוקים אין עוד מלבדו" שהרי זהו הארת שמיני עצרת, עכ"ד], ושמעתי עוד בענין זה מאת הרה"ג ר' ירחמיאל קראם שליט"א בשם אמור"ר הגרד"צ קרלנשטיין שליט"א לבאר בדרך רמז בפרק לדוד ה' אורי וגו', שאומרים אותו מר"ח אלול עד הושענא רבא, ומפסיקין לאומרו לפי הרבה מנהגים בשמיני עצרת, [עי' במשנה ברורה סימן תקפ"א סק"ב וב"לוח דיני ומנהגי ארץ ישראל], דהנה נאמר שם "כי אבי ואמי עזבוני וה' יאספני וגו'", וי"ל בזה, דהרי ידוע מה שמובא בשם הקדמונים כי מיום ר"ח אלול עד הושענא רבא מאירין י"ג מידות הרחמים, [ובספר פנים יפות עה"ת פר' אחרי כתב וז"ל, ושמעתי הטעם, שאומרים פרק לדוד ה' אורי וגו' בימים אלו, מפני שיש בו י"ג שמות הוי"ה כנגד י"ג מידות הרחמים, עכ"ל], וזה יש לרמוז בפסוק הנ"ל כי אבי ואמי עזבוני וגו', אב"י בגי' י"ג, אמ"י בגי' ג"א, וזהו רומז לנ"א הימים שמר"ח אלול עד הושע"ר שאז היו מאירין י"ג מידות הרחמים, ואכן, ביום שמיני עצרת הרי "עזבוני", כי אז כבר אין הארה זו של י"ג מידות הרחמים, ולכן גם אין אומרים פרק זה של לדוד ה' אורי וגו', ואולם ביום שמי"ע יש מצב חדש של "זה" יאספני, כלומר, דאנחנו כביכול "בבית ה'", וזהו שיא הפיסגה הרוחנית, וכמש"נ.

יב

"עכבו עמי יום אחד"

איתא בגמ' סוכה נ"ה ב' והובא בדברי רש"י (במדבר כ"ט, ל"ה) עה"פ ביום השמיני עצרת תהיה לכם וכו', דאחרי ז' ימי החג שבו הקריבו ע' פרים כנגד ע' אומות העולם, אומר להם הקב"ה שעכשיו יהיו רק אני ואתם, ותקריבו רק פר אחד

כנגד אומה יחידה, וללא שייכות לאומות העולם, ואכן אלי שם עוד, דאמר הקב"ה ^{ויחיד 13457} "התעכבו לי מעט עוד, כבנים הנפטרים מאביהם והוא אומר להם קשה עלי פרידתכם, עכבו עמי עוד יום אחד", עיי"ש, וכבר תמהו על זה, למה ע"י העכבת יום נוסף וסעודה קטנה לא תהא בעיה של "קשה עלי פרידתכם", והרי לכאור' אדרבה, ע"י יום נוסף זה תתגבר ההתקרבות ויותר יהא קושי אח"כ בשעת הפרידה, וצ"ב.

והנראה בזה, דבאמת ע"י יום אחד זה כבר לא תהא אח"כ כ"כ פרידה, וזהו מכיון שביום זה אנו עושין כינוס ועצירה וקשר של קיימא על כל מה שהשגנו בכל הימים שקדמו ליום זה, ולכן כבר לא יהיה בזה קושי הפרידה, וביותר ביאור, דהנה כל נ"א הימים שמר"ח אלול עד הוש"ר אומרים פעמיים ביום פרק לדוד ה' אורי וישעי וגו', אך בשמחת תורה לפי הרבה מנהגים כבר אין אומרים אותו, [עי' מ"ב סימן תקפ"א סק"ב ובס' מטה אפרים הל' ר"ה שאומרים אותו גם בשמי"ע, אכן בס' מורה באצבע להחיד"א ז"ל וכן הביאו בשם ספר שער הכולל עניני הושע"ר דמסיימים לאומרו בהושע"ר, ועי' עוד ב"לוח דיני ומנהגי ארץ ישראל", ואכמ"ל], ולעיל הובא טעם לזה, ואולי י"ל עוד בזה, דזהו משום שעיקר הבקשה בפרק זה הוא שע"י האורי זה ר"ה והישעי זה יוהכ"פ והיצפנני בסוכו זה סוכות, עיי"ז נזכה להגיע למצב של "אחת שאלתי מאת ה' וגו' שבת בבית ה'", וגו', שזהו תכלית הכל, ובשמחת תורה אנו באמת כבר בבחי' "בבית ה'", ולכן כבר אין מבקשין על זה, ואכן, ע"י יום זה של ש"ת זוכין להיות "כל השנה" בבית ה', בבחי' "שבת בבית ה' כל ימי חיי", וכמו שיבואר לקמן אות י"ח בס"ד דזהו כוחו של ש"ת לקשור את האדם לתורה על כל ימות השנה, ולכן נמצא דע"י יום זה כבר אין פרידה, וזהו מחמת כוחו הגדול של יום זה, ודו"ק.

והנה כבר הביאו מש"כ בזוה"ק ויקרא דף ל"ב א' על שמיני עצרת, וז"ל, "ובהוא חדותא לא משתכחי גבי מלכא אלא ישראל בלחודוהי, ומאן דיתיב ביה מלכא, ויתיב עמיה בלחודוהי, כל מאי דבעי שאיל ויהיב ליה", וכן בזוה"ק פר' נח דף ס"ג ב' וז"ל, ובעוד דאיהו בלחודוהי עם מלכא שאיל ליה כל צורכוי ויהיב ליה, עכ"ל, והיינו, דביום זה אנו כביכול יושבין לבד במחיצתו של הקב"ה ולכן כל בקשות יום זה מתקבלות, וכן מובא בשם הזוה"ק פר' אמור דביום שמחת תורה ממלאים כל בקשותיו של אדם, וכן אי' בילקוט פר' פנחס תבעו צרכיכם ביום זה וכו', [ובס' מועד לכל חי לרבי חיים פאלאג'י ז"ל סימן כ"ה ס"א כתב וז"ל, מאוד מאוד יזהר בתפילות שמיני עצרת לאומרם בכוונה גדולה, כי מלבד תיקון כל הימים מיום ראש השנה עד שמיני עצרת הוא נשלם והכל תלוי ביום זה, עוד טעם יש בזה, כי אין בכל אלו הימים יום רצון לה' לשמוע ה' תפילתו בכל מה דבעי כיום הזה, ואם כן מן הראוי להיות כל היום הזה מתבודד עם קונו ללמוד תורה ולעתור לפני ה' שישמע תפילתו ויעשה בקשתו, עכ"ל], וכן יש לרמוז בפסוק (ישעיהו נ"ח, ח') אז תקרא וה' יענה וגו', א"ז בגי' ח', רומז ליום שמיני עצרת, היו"ט היחיד שהוא ביום שמיני, ובו ה' עונה לקריאתנו ובקשותינו, וביותר אי' בשם הקדמונים ז"ל, דע"י תפילה בכוונה בשמיני

עצרת יכולין להעלות את כל התפילות שלא נתקבלו במשך כל ימות השנה, וכע"ז הביא בס' חידושי הרי"ם עה"ת בעניני שמחת תורה, עיי"ש, וביאור הדברים נראה, דהנה סיבת הענין שתפילות לפעמים אינן מתקבלות מיד הוא משום שיש מחיצה בינינו לבין הקב"ה, אך ביום זה שמסתלקין המחיצות ואנו כביכול בבית ה', אזי יכולין התפילות להתקבל, וולכן ג"כ יום זה כולו ברכה לישראל, וכמו שרמזו עה"פ ב"ך יבורך ישראל וגו', ב"ך רומז ליום כ"ב תשרי שבו עם ישראל מתברך ע"י שמתקבלות תפילותיו, ובו שמחין עם התורה שיש בה כ"ב אותיות, וכן בפיוטי ההקפות לש"ת מזכירין פסוק זה בך יבורך ישראל וגו', וכן בתהילים פרק פ"ד נאמר "אשרי אדם עוז לו ב"ך", וגם פסוק זה נזכר ביהי רצון של הקפות ש"ת, ועי' בתהילים שם דאחרי פסוק זה נאמר "טוב יום בחצריך מאלף בחרתי וגו' הסתופף בבית אלוקי וגו'", וי"ל דכל פרק זה רומז ג"כ על יום כ"ב תשרי, יום ב"ך, שבו שמחין עם התורה שנקראת "עוז", וזהו "עוז לו בך", ובו אנו מסתופפין בבית ה', וכן נאמר שם "שמעה תפילתי האזינה וגו'", וזהו כי ביום זה ה' שומע ומאזין לתפילתנו, וכן נאמר שם אשרי יושבי ביתך וגו', וזהו ג"כ כי ביום זה אנו בבחי' "בבית ה'", ודו"ק].

ועוד הביאו בשם הזוה"ק בראשית דף ר"ח ב' על הפסוק "ולא עמד איש אתו בהתוודע יוסף אל אחיו" וגו', דאי' התם ב' פירושים על זה, חדא, דזהו רמז ומשל לשמיני עצרת שבו נמצאים כלל ישראל לבדם עם אביהם שבשמים, ועוד, דזהו רמז לעתיד לבא בימות המשיח וחי עוה"ב שאז רק כלל ישראל יישארו בעולמו של הקב"ה, ובשפ"א עה"ת עניני סוכות ביאר כי ב' פירושים אלו חד הוא, כי גם שמיני עצרת יש בו הארה מעוה"ב, עיי"ש, ויש לומר עוד, דלכן ג"כ "שמיני עצרת" הוא היו"ט היחידי מדאורייתא שהוא ביום שמיני, וזהו משום שכבר יסד המהר"ל ז"ל דכל שמיני הוא מעל הטבע, ויום זה שבו אנו במחיצתו של הקב"ה והוא בבחי' עוה"ב אזי הוא מעל הטבע, ויתכן עוד, דלכן ג"כ אין שייכות לאומות העולם בשמיני עצרת, שהרי יום זה הוא מעל הטבע ואומות העולם שייכים רק למהלך של טבע, ומצאתי כע"ז בתוספת מעשה רב בשם רבינו הגר"א זצ"ל וז"ל, וכן אמר עפ"י סוד וכו', שכל ז' ימי החג הקרבנות נגד ע' אומות העולם וע' שרים, לא כן יום השמיני שהוא דוגמת עולם הבא לעתיד, שלא יתערב זר בשמחתנו, עכ"ל, ויש להוסיף עוד בזה, דהנה את ההקפות בשמחת תורה אנו מתחילין בפסוק "תורת ה' תמימה וגו'", וכבר כתב המהר"ל מפראג ז"ל דפסוק זה הוא הפסוק השמיני בתהילים פרק י"ט, וזהו כי מספר שמונה מורה על ענין שהוא חוץ לטבע, והתורה הרי קדמה לעולם והיא חוץ לטבע, עכ"ד, ואולי כיון דיום שמיני עצרת הוא בבחי' חוץ לטבע לכן שמחים בו בתורה שהיא ג"כ הארה מחוץ לטבע, ועי' לקמן אות י"ז, ואכמ"ל.

ונראה עוד להוסיף בזה, דהנה בתהילים (פרק ל"ו) נאמר "צדקתך כהררי קל משפטך תהום רבה, אדם ובהמה תושיע ה', מה יקר חסדך אלוקים ובני אדם בצל כנפיק יחסיון, ירויון מדשן ביתך ונחל עדניך תשקם, כי עמך מקור חיים באורך נראה

אור, משוך חסדך ליודעך וצדקתך לישרי לב אל תבואני רגל גאווה וגו', וי"ל בדרך דרוש, דכל פרק זה הוא רמז על ירח האיתנים חודש תשרי, דהנה בשפ"א עניני יו"כ כבר כתב כי "צדקתך כהררי קל ומשפטך תהום רבה וגו'" זהו רמז על ר"ה שבו נידונים צדיקים ורשעים, צדקתך זהו צדיקים, ומשפטך תהום רבה וגו' זהו רשעים, אך בינונים שהם בבחי' "אדם ובהמה", לפעמים אדם ולפעמים בהמה, עליהם נאמר אדם ובהמה "תושיע ה'", וזהו רמז ליום כיפור, כי "ישעי זהו יוהכ"פ" כדאי' במד"ר פר' אמור כ"ט, ג', וזהו שייך לבינונים שהם תלויין ועומדין עד יוהכ"פ, עכ"ד, ולפי זה י"ל על ההמשך של הפרק שם, "מה יקר חסדך וגו'" זהו רמז על ימי חג הסוכות, שהם ימי חסדים, וכמו שהביא בכף החיים או"ח סימן תרכ"ה בשם ספר שער הכוונות דף ק"ב, ולכן ג"כ הוא זמן ניסוך המים, כי מים רומז לחסד, עיי"ש, וכן בס' מאור עינים פר' מקץ כתב וז"ל, בסוכות אנו מוקפין בחד קל יטובבנו, כמו אז שהיינו מוקפין בעני הכבוד, עכ"ל, וכן "בצל כנפך יחסיון" קאי על הסוכה, שהרי הסוכה היא מקום השראת השכינה, צילא דמהימנותא, ושם שמים חל על הסוכה, וכמו שנתבאר לעיל אות ב' בארוכה, ונמצא דהיושב בסוכה הוא בצל כנפיו של הקב"ה, וכבר אי' כי בתוך הסוכה אנו בבחי' של ואשא אתכם על כנפי נשרים וגו', כמו נשר שמסוכך בכנפיו על גוזליו, עי' ברש"י שם דקאי על ענני הכבוד, והסוכה הריהי זכר לענני הכבוד, וזהו "בצל כנפך יחסיון", ואח"כ נאמר "משוך חסדך ליודעך וצדקתך לישרי לב", והיינו כנ"ל דסוכות הוא זמן של חסדים, והלשון "ליודעך" י"ל דרומז ג"כ לסוכות שהוא זמן של "למען ידעו דורותיכם וגו'", וכן מרומז כאן כי כל חג הסוכות הוא בזכות שאנו ישרי לב, וכמו שנתבאר לעיל אות א' בארוכה דחג הסוכות הוא אחרי ר"ה ויו"כ שאז נעשין ישרי לב, ואכן הפסוק "כי עמך מקור חיים" י"ל דרומז על שמיני עצרת, שבו אנו בבחי' "עמך", וכלשון חז"ל "עכבו עמי" יום אחד, ועל ידי זה "באורך נראה אור" וזהו רומז לתורה וכמ"ש ותורה אור וגו', כי על ידי שמיני עצרת זוכין לתורה כל ימות השנה, וכמו שיבאר להלן בס"ד, ואולם אחרי כל השגות החגים הקדושים הללו יש חשש שמא יבא אדם לידי גאווה, וזהו שאנו מסיימים "אל תבואני רגל גאווה", ובאמת בס' ארבעת המינים השלם ח"ב פ"י הביא רמז על אתר"ג שהוא ר"ת אל תבואני רגל גאווה, עיי"ש, וזהו כי אחרי הכל צריך לזכור שכל הקירובים וההשגות שיש לנו בימים אלו הם רק מחסדיו המרובים של הקב"ה עמנו, ואין לנו משלנו כלום, ואלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו, ודו"ק.

יג

"והיית אך שמח" – לרבות ליל יו"ט אחרון

בספר החינוך מצוה שכ"ד כתב וז"ל, ואם תשאל, שמיני עצרת שיש בו שמחה גדולה לישראל למה לא היה לולב ניטל בו, התשובה, כי יום שמיני כולו לה', עכ"ל.

וביאור הדברים הוא, דמכיון שביום זה יש ייחוד גמור בין הקב"ה לכלל ישראל, וכנ"ל, אזי אין צורך ביום זה למצוות מעשיות, כי כל תכלית מעשי המצוות הוא לקרב בינינו להקב"ה, וביום זה אי"צ לזה, כי מחמת עצם החפצא של היום אנו קרובים להקב"ה, ודו"ק, ואכן מצוה אחת יש ביום זה, והיא מצות השמחה, וכמש"כ בס' החינוך שם "שמיני עצרת יש בו שמחה גדולה לישראל".

ועי' עוד בגמ' סוכה מ"ח א' דדרשו עה"פ והיית אך שמח וגו' לרבות ליל יו"ט אחרון שהוא ליל שמיני עצרת לשמחה, ועי' במהרי"ץ חיות שם שהביא להק' בשם הגר"א ז"ל, דהא קי"ל בירושלמי ברכות פ"ט ה"ז דאכין ורקין באין למעט ולא לרבות, ותירץ רבינו הגר"א זצ"ל, דבאמת יסוד לימוד זה הוא מיעוט ורק בדרך ממילא יש בו ריבוי, כלומר, דבפסוק זה נאמר שיש יום אחד בחג זה שיש בו "אך שמח", דהיינו, שיש בו רק מצות שמחה ולא שאר מצוות החג, ועל כרחיך זהו שמיני עצרת, כי בשאר ימי החג יש ג"כ מצוות סוכה ולולב וערבה וניסוך המים, עכ"ד, (ועי' בס' משנת רבי אהרן למרן הגר"א קוטלר זצ"ל בעניני ש"ת שהק' על זה, דהא בגמ' שם פריך ואימא לרבות ליל יו"ט ראשון וכו', עיי"ש, ובליל יו"ט ראשון הרי יש ג"כ מצות סוכה, ואף דמצות ד' מינים אין בלילה הראשון מ"מ הרי מצות סוכה יש בליל ראשון, וא"כ אין זה "אך שמח" וא"כ איך קס"ד דקאי על ליל יו"ט ראשון, והרי עיקר מצות הסוכה הוא דוקא בליל יו"ט ראשון של סוכות, ויעוי"ש מש"כ ליישב בזה).

ואכן מצות השמחה ביום זה של שמי"ע הוא עיקר מצות היום, וכמו שמצות היום של סוכות הוא סוכה ולולב ומצות היום של פסח הוא מצה כמו כן ביום זה מצות היום הוא שמחה, ושמחת יו"ט זה גדולה יותר מכל שמחת שאר הימים הטובים, כמבואר בלשון ספר החינוך שם, וביותר י"ל עפ"י ששמעתי מאת אמור"ר הגרד"צ קרלנשטיין שליט"א רמז עה"פ והיית אך שמח, דהנה א"ך זהו בגי' כ"א, וזהו כ"א ימים בשנה שיש בהם מצות שמחה, כולל ימי יום טוב שני של גלויות וכולל ראש השנה שלפי הרבה ראשונים שהובאו בשאגת אריה סימן ק"כ יש בו מצות שמחה, ט' ימי סוכות, ח' ימי פסח, ב' ימי שבועות וב' ימי ר"ה, עכ"ד, ואולם כיון דמבואר בגמ' שם דפסוק זה של והיית אך שמח וגו' בא ג"כ לרבות שמחת שמיני עצרת, וכן עפ"י מה שהובא לעיל ששמיני עצרת הוא סיום כל הימים הטובים וכולל כח כולם, אזי י"ל דנרמז בזה ששמחת כ"א הימים טובים כלולה ביום זה, ולכן הוא יום שמחה גדולה לישראל, וכלשון החינוך שם, וזהו כי שמחת כל כ"א הימים כלולה ביו"ט אחרון זה, וי"ל עוד, דהנה לפי דברי הגר"א ז"ל הנ"ל הרי הפסוק "זתשחק ליום אחרון" קאי על שמי"ע, והיינו, דיום זה הוא יום של "זתשחק", כולו שמחה, ועי' במעשה רב הל' סוכה דאי' שם על הגר"א וז"ל, הגאון ז"ל היה שמח מאוד בחג הסוכות, וביותר ביום שמיני עצרת, כי הוא יותר יום שמחה מכל ימי החג עפ"י הסוד, עכ"ל, ועוד י"ל, דהנה נאמר "אז ימלא שחוק פינ"ו וגו'", ואף דאי' בגמ' ברכות ל"א ב' דזהו קאי על ימות המשיח, מ"מ הרי כבר הובא לעיל בשם הזוה"ק דיום שמיני עצרת יש בו הארה מימות

המשיח, וכ"כ בתוספת מעשה רב בשם הגר"א וז"ל, יום שמיני עצרת הוא דוגמת עולם הבא, עכ"ל, וא"כ י"ל דפסוק זה קאי ג"כ על יום שמ"ע, שהוא יום של "זתשחק", וכן א"ז בגי' ח', רמז לשמ"ע שהוא היר"ט היחידי מדאורייתא שהוא ביום השמיני והוא מחוץ לטבע בבחי' עוה"ב, ולכן אז ימלא שחוק פינז, ודו"ק, [וזהו ג"כ הביאור במה שמצינו דגם על שמיני עצרת נאמר לשון של "זתשחק" וגם על לעתיד לבא נאמר לשון שחוק וכמ"ש "אז ימלא שחוק פינז", והביאור בזה הוא, כי השמחה הגדולה ביותר זהו שחוק, וכמו שכתב בספר דברי שאול עה"ת לבעל שו"ת שואל ומשיב זצ"ל וז"ל, ההבדל שבין שחוק לשמחה, דשמחה היא מצומצמת וכו', אבל שחוק הוא מלשון "טפח שוחק" שהוא עודף יותר, עכ"ל, ויש לומר עוד בזה, דפי' ענין "שחוק" היינו שזהו שמחה גדולה כ"כ עד שפורצת ויוצאת החוצה וניכרת על פני האדם, וזהו שנאמר "אז ימלא שחוק פינז", כלומר, שהשמחה תהיה ניכרת על "פינז", ודו"ק]. וביאור הענין שיום זה כולו שמחה, יותר מכל ימות השנה, זהו משום שיסוד השמחה הוא ע"י קירבת ה', וכמו שנתבאר לעיל אות א' בארוכה, וביום זה שבו אנו בבחי' "בבית ה'" אזי הרי זהו שיא הקירבה להקב"ה, ולכן הוא שיא השמחה, על כך שזכינו להיות בבחי' "אשרי יושבי ביתך" ונתקיים בנו הפסוק "שמחתי באומרים לי בית ה' נלך", ודו"ק.

יד

"זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו"

במד"ר שיר השירים א', ל"ב, וכע"ז בילקוט פר' פנחס איתא, נגילה ונשמחה בך וגו', ר' אבין פתח זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו, אין אנו יודעים במה לשמוח, אם בו ביום או בהקב"ה, בא שלמה המלך ע"ה ופירש נגילה ונשמחה בך בהקב"ה, בך בישועתך, בך בתורתך, בך ביראתך, עכ"ל, ובפי' רבינו יונה עמ"ס ברכות ריש פרק אין עומדין ד"ה אסור וכו' כתב, דדברי המדרש הללו קאי על שמחת יו"ט, עיי"ש, ובביאור הך ספיקא עי' בכתבי הגר"ח החדשים על הש"ס אות ס"ח ואות ס"ט שביאר בזה, דהספק הוא אם השמחה של יו"ט הוא דוקא בבשר קודש ושלמי שמחה, וזהו "בו בהקב"ה", או דהשמחה היא בדברי חול, דהיינו סתם בבשר ויין, וזה "בו ביום", עיי"ש, אכן זהו יתכן לבאר רק בדברי הילקוט שם, אך במד"ר שה"ש שם הרי אי' דהך "בו בהקב"ה" היינו בתורתך וביראתך וכו', וא"כ אין שייך לבאר כן, וצ"ב.

ואשר צ"ל בזה הוא, דהנה כאשר אנו מצווים על "מצות שמחה" אין הכוונה סתם לשמוח, אלא צריך להתרכז ולהתבונן בסיבת השמחה, ועי"ז להגיע לידי שמחה, ויסוד זה מוכח בדברי תוס' מועד קטן ח' ב', שכתבו, דהא דאין מערבין שמחה בשמחה הוא כדי שיהא לכו פנוי לשמחה אחת, עיי"ש, ומעתה י"ל, דספק המדרש רבה שם הוא

מהו סיבת השמחה בימים טובים, ובכיאור הך ספיקא שמעתי לומר, דהנה בכל יו"ט היה מאורע מסויים ובו קיבלנו מתנה מהקב"ה, פסח וסוכות ע"ש שקיבלנו את יציאת מצרים וענני הכבוד, ובשבעות קבלנו את התורה, והנה כאשר אדם מקבל מתנה גדולה מאדם גדול וחשוב, אזי יש שתי סיבות לשמחה, או משום עצם המתנה, או משום הקירוב שזכה לו ע"י האדם הגדול שמקרבו עד כדי כך שנותן לו מתנה גדולה שכזו, וזהו הספק של המד"ר הנ"ל, אם עיקר שמחתנו היא על המתנות שקבלנו ביום זה, או על הקירוב להקב"ה שלכן אנו שמחים בו ובתורתו וביראתו, כלומר, על איזה ענין צריך להתרכז ולעורר עליו את הרגשת השמחה, ומסיק, דהשמחה היא בהקב"ה, ודו"ק, וכן משמע ברמב"ם סוף הל' לולב דשמחת ימים טובים הוא כעין שמחת עבודת ה' בכל השנה, ורק דבכל השנה אין זה חיוב גמור כמו בימים טובים, שהרי הרמב"ם שם הביא בתוך מצות שמחת יו"ט גם את הענין של "עבדו את ה' בשמחה" בכל ימות השנה, ומשמע דענין אחד הוא, וכן מוכח לכאן לפי שיטות הראשונים ז"ל דס"ל דאיכא מצות שמחה בראש השנה וביו"כ, עי' בהרא"ש ר"ה פ"ד ס"ד ובשאגת אריה סימן ק"ב, ובשלמא ביו"כ יש לשמוח בכפרת העוונות, וכמו שהובא בארוכה לעיל אות א', אך בר"ה למה נשמח בהיום, והרי יום דין הוא, ועי' גמ' ר"ה ל"ב ב' אפשר מלך יושב בדין וכו', ועי' בס' החינוך מצוה שי"א מש"כ בזה, אכן אם שמחת יו"ט היא בהקב"ה ויראתו ותורתו א"כ גיחא שפיר, דזהו בודאי שייך בר"ה, ודו"ק.

ואכן יעוי' בילקוט פר' פנחס שם, דאיתא התם, וכיון שיצאו שבעת ימי החג אומר הקב"ה לישראל "עכשיו אני ואתם נשמח יחד" וכו', וכיון ששמעו ישראל כך, התחילו מקלסין להקב"ה ואומרים זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו, עכ"ל, וחזינו דהפסוק "זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו" קאי על שמיני עצרת, ושמעתי מאת אמור' הגרד"צ קרלנשטיין שליט"א די"ל בזה בדרך רמז, דהנה ב"ז בגי' ח', ורומז ליום שמיני עצרת, שהוא היו"ט היחיד ביום שמיני, עכ"ד, אכן צ"ב למה דוקא על שמחת יום זה נאמר "בו" דמשמע בו ביום, והרי כבר אמרו במד"ר שם דהשמחה אינה בו ביום אלא בהקב"ה, וצ"ב.

ונראה בזה, דבאמת חלוק יום זה משאר ימים טובים, וביום זה גם השמחה "בו ביום" הוא "בו בהקב"ה", וביו"ט זה הכל היינו הך, כי גם כל מהותו של יום זה וכל המתנה של יום זה הוא שאנו זוכין להיות במחיצתו של הקב"ה, וא"כ השמחה במתנתו של יום זה הוא שמחה בהקב"ה ובתורתו וביראתו, ואנו שמחים על זה שאנו זוכין לקרבתו יתברך ולהיות כביכול "בבית ה'", ועל יום זה נאמר ג"כ "כי ב"ז ישמח לבנו וגו'", ובאמת גם הפסוק שהובא במד"ר שה"ש שם "נגילה ונשמחה בך" יכול להתפרש גם על שמיני עצרת, יום ב"ך שהוא כ"ב תשרי, אשר על יום זה נאמר "אשרי אדם עוז לו ב"ך" וכו', וכן נאמר (תהילים ט', ג') אשמחה ואעלצה בך וגו', ועוד נאמר (תהילים ע"ו, ה') ישישו וישמחו בך וגו', וכן (תהילים פ"ז) ושרים כחוללים כל מעיני בך וגו', כי באמת יום זה הוא כולו בך, כולו לה', כלשון ספר החינוך הנ"ל, וכן

שמחתו של יום זה היא בתורתו של הקב"ה, שמחת תורה, וכנרמז ג"כ בפסוק הנ"ל "נגילה ונשמחה בך", ב"ך רומז לכ"ב אותיות התורה וכדאי' בחז"ל, ודו"ק.

טו

שמחת תורה – "יחד שבטי ישראל"

והנה שמיני עצרת הוא ג"כ זמן של חיזוק אחדות כלל ישראל, ועי' במדבר כ"ט, ל"ה, בתרגום עה"פ עצרת תהיה לכם וגו' שתרגם "עצרת" "כנישו", וכן אי' בזה"ק ויקרא דף ק"ד ב' דעצרת היינו מלשון "כנישין", וכ"כ רש"י ותוס' קידושין ו' א' ד"ה עצרתי וכו' דעצרת הוא לשון אסיפה, עיי"ש, ובפשוטו היה מקום לומר דזהו זמן של כינוס ואסיפה של כל הארות חודש תשרי וחג הסוכות וכנ"ל, אכן כבר מבואר בדברי הקדמונים ז"ל דזהו מורה ג"כ על התכנסות ואסיפה ואחדות של כל ישראל, וכן הביא בס' בית ישראל בעניני שמי"ע עה"פ שקורין בשמחת תורה "זיהי בישורון מלך בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל", "זיהי בישורון מלך" זהו ר"ה ויו"כ, זמן מלכויות, "בהתאסף ראשי עם" זהו סוכות חג האסיף, "יחד שבטי ישראל" זהו שמיני עצרת, ובשם בעל אמרי אמת זצ"ל מובא שרמזו כן בהא דאי' בחז"ל הנ"ל על שמיני עצרת, שאמר הקב"ה "קשה עלי פרידתכם", דמרומו בזה ג"כ שקשה עלי הפרידה שלכם ביניכם לבין עצמיכם, עכ"ד, וצ"ב למה זהו זמן של אחדות.

ונראה בזה, לפי מה שהובא לעיל דשמי"ע הוא זמן של ייחוד השלם בין הקב"ה לכלל ישראל, ולכן חייב להיות בו אחדות, כי כבר אחז"ל בזה"ק ח"ג דף ע"ג ב' "קוב"ה אורייתא וישראל חד הוא", וכאשר יש פירוד ח"ז בישראל אזי גם אין שייך ייחוד בין הקב"ה לכלל ישראל, ונכע"ז הובא בקונטרס עצות לזכות בדין בימים הנוראים אות א' בשם הרמ"ק ז"ל בספר עבודת יוהכ"פ שביאר את השיטות דס"ל דאם אין אדם שב מעבירות שכן אדם לחבירו אזי גם עבירות שבין אדם למקום אינם נמחלין לו, וביאר שם, דכיון דהוא מפריד בין אדם לחבירו למטה אזי גם הוא נפרד משורשו למעלה, עיי"ש], ובאמת גם בשעת מתן תורה נאמר בפ' יתרו "זיחן שם ישראל כנגד ההר", וביארו חז"ל והובא ברש"י שם שהיה זה "כאיש אחד אחד בלב אחד", ועי' באוה"ח פר' יתרו שם שביאר בזה, דאחדות זו היא תנאי לקבלת התורה, עיי"ש, וכן אי' בזמירות שבת "באו כולם בכרית יחד נעשה ונשמע אמרו כאחד", והיינו, שהיה זה נצרך להיות כאחד בכרית יחד, וזהו משום שהתורה זהו האמצעי המקשר והמאחד בין קוב"ה לישראל, דכולהו חד הוא, ואם כלל ישראל אינם באחדות ח"ז אזי אין שייך להגיע להייחוד השלם של קוב"ה אורייתא וישראל, ודו"ק.

טז

יסוד מנהג הקפות שמחת תורה

בש"ת מהרי"ק (שורש ט') כתב וז"ל, שלא לבטל שום מנהג שנהגו לכבוד שמחת התורה וכו', ונהגו לרקוד בו אפילו זקנים בשעה שאומרים קילוסים לתורה וכו' משום כבוד התורה, עכ"ל, [ובמעשה רב הל' סוכה סימן רל"ג מובא על רבינו הגר"א זצ"ל וז"ל, הוא ז"ל היה הולך לפני הס"ת שמח מאוד ברוב עוז וחדוה, וחכמת אדם תאיר פניו כלפיד אש בוערת, ומספק כף אל כף ומפזר ומכרכר בכל עוז לפני הס"ת וכו', וכשהוחזר הס"ת לארון הקודש שוב לא היה שמח כל כך רק כמו שאר יום טוב, עכ"ל, ועי' רמב"ם סוף פ"ח מהל' לולב, ואכמ"ל].

והנה ביהי רצון שנדפס במחזורים לומר לפני ההקפות נאמר זבכח הקפות אלו תפיל חומת הברזל המפסקת בינינו ובינך, ונהיה מוקפים בתורה ובמצוות, עכ"ל, וביאור הענין הוא, דיעוי' בס' פרי צדיק ח"ה עמ' קנ"ט ובס' שם משמואל בעניני ש"ת שביארו דענין ההקפות בש"ת שמקיפין ז' פעמים את הבימה עם ס"ת הוא כעין ההקפות שהקיף יהושע ז' פעמים את יריחו עד שנפלו החומות, עכ"ד, [ובאמת כעין זה אי' בילקוט שמעוני תהילים רמז תש"ג לענין הקפות הושענא רבה וז"ל, אמר ר' חייא זכר ליריחו, עכ"ל, ועי' בספר המנהיג הל' סוכות], ובס' מכתב מאלהו ח"ב עמ' רס"ה ביאר בזה, דגם בהקפות יריחו היה ענין ההקפות לשבור כוחות הטומאה, וכאשר נשברו כוחות הטומאה הרוחניים אזי ממילא נפלו החומות הגשמיים, עיי"ש, וכן אנחנו ע"י הקפות ש"ת שוברים ומפילין באופן סופי ומוחלט את המחיצות בינינו ובין הקב"ה שנבראו ע"י חטאינו ופשעינו, ודו"ק, ויסוד הענין בזה הוא, דמכיון שביום זה אנחנו צריכים להגיע למצב ייחוד השלם בינינו להקב"ה, וכמו שנתבאר לעיל, לכן חובה עלינו לשבור ביום זה באופן סופי את המחיצות שהבדילו בינינו לבין ה' אלוקינו, ודו"ק.

ונראה עוד, דהנה כבר העירו כי בסוכות אנו מקיפים עם הלולב והערבה את הספר תורה שעומד ע"י הבימה, ואילו בש"ת אין מקיפין את הס"ת אלא אנו לוקחים את הס"ת בידינו ומקיפין עמו את הבימה, וביארו בזה, כי תכלית ההקפות בש"ת הוא להביא לידי מצב שאנו והס"ת נהיה יחד ללא מחיצות, עכ"ד, וזהו באמת גדר התלמיד חכם האמיתי, שהתורה נבלעת בדמו ובנפשו, וכמו שהאריך בספר אגלי טל בהקדמה, וכשמגיע למצב זה אזי הוא והתורה חד, וכמו שכתב בנתיבות עולם להמהר"ל מפראג זצ"ל נתיבות התורה פרק י"א וז"ל, החכמים הם עצם התורה, וכמו שגזר השי"ת ונתן התורה כך נתן להם החכמים, עכ"ל, וזהו על דרך שאחז"ל בגמ' מכות כ"א ב' כמה טפשאי הנהו בבלאי דקיימי מפני ס"ת ולא קיימי מפני ת"ח, שהרי תורת הת"ח נקראת

"תורתו", וכמו שלמדו חז"ל קידושין ל"ב א' מהפסוק ובתורתו יהגה יומם ולילה וגו', ועי' במהרש"א עבודה זרה י"ט א' ובהרחב דבר להנצי"ב ז"ל דברים ד', ט', וענין זה הוא ג"כ משום דהת"ח נהפך להיות כולו תורה נוגם חידושי תורתו נהפכין להיות עצם מעצמותו, ועי' יבמות צ"ז א' דכשואמרים חדות בשם ת"ח אזי שפתיו דובבים בקבר, והיינו דהרי"ז כאילו חזר לחיות, כי חיותו הפנימית חוזר וניערור ופועל בעוה"ז, ועי' בספר חסידים לרבי יהודא החסיד ז"ל סימן רנ"ד וז"ל, וכל האומר דבר שמועה מפייהם של צדיקים הם מתפללין עליו וממליצים טובה עליו, עכ"ל, וכן בהקדמה לספרי רבינו הגר"א כתב תלמידו הגר"ח מוואלוז'ין, דכל מי שילמד בספריו של הגר"א זכותו של הגר"א תגן עליו, וכן בעל יסוד ושורש העבודה בצוואתו הבטיח להמליץ טוב עבור מי שילמד בספריו, עיי"ש, ועי' עוד בס' פלא יועץ אות ד' ובשו"ת גליא מסכת סימן ד', ובהקדמה לחידושי רבי שלמה היימן מה שמסופר שם על הגרעק"א זצ"ל, ואכמ"ל, ולכא' זהו ג"כ משום שע"י שחזרין ומשפיעין מדבריהם בעוה"ז עי"ז הם עצמם מתעלים בעוה"ב, והם נחשבים בשעה זו בבחי' חי שהולך ומתעלה ולא בבחי' עומד, ולכן בתורת הכרת הטוב הם מתפללין וממליצין טובה על האומר שמועה מפייהם, ואכמ"ל], ועי' שנעשה הת"ח דבוק בתורה בבחי' חד ממש, עי"ז הריהו נדבק בהקב"ה בבחי' קוב"ה אורייתא וישראל חד הוא, וזה בא לידי ביטוי בצורת ההקפות, שהאדם מקיף עם הס"ת את הבימה, וכמש"נ.

ויעויין עוד בספר ליקוטי מהרי"ח הל' ר"ח שהביא בשם בעל דברי חיים מצאנז זצ"ל, שאמר על הפסוק "תסתיר פניך יכהלון וגו'" זהו אלול, שבו מתחילין להרגיש התקרבות ימי הדין, ודין זהו הסתר פנים, "תוסיף רוחם יגועון וגו'" זהו ראש השנה, שבו כבר כאילו נגמרו חיי האדם, וצריכין לקבל גזר דין של חיים חדשים, זאל עפרם ישובון וגו'" זהו יום כיפור, שבו אנו מתנהגים כמלאכים ולא כבני אדם, וכאילו הגוף שב לעפרו, "תשלח רוחך יבראון" זהו סוכות שבו נעשין כבריה חדשה כלשון חז"ל, "ותחדש פני אדמה" זהו שמיני עצרת, שבו אף האדמה מתעלה, עכ"ד, ולכא' הכוונה בזה הוא, דבשמיני עצרת אף הגוף שהוא מן האדמה ג"כ מתעלה ומתקדש, ולכן עי"ז בטלים כל המחיצות בין הקב"ה לישראל, כיון שהכל נעשה קודש בכח יום זה, ודו"ק.

והנה בסדר ההקפות לש"ת בסוף כל הקפה אנו אומרים "שכינה הקדושה בתוכינו", ונראה לבאר בזה, דהנה במחזור הגר"א לראש השנה עה"פ ה' אלוקיו עמו ותרועת מלך בו וגו' מובא בשם רבינו הגר"א זצ"ל, דה' אלוקיו עמו וגו' זהו דביקות ה', ותרועת מלך בו וגו' זהו תורה, שאין זה רק "עמו" אלא "בו", וכמ"ש וחי עולם נטע "בתוכינו", עיי"ש, ומבואר מזה, דע"י התורה הק' אזי השכינה הק' שורה עלינו בדרגה נעלה שכזו עד כדי בחי' "בתוכינו" כביכול, ולכן ביום שמחת התורה אנו אומרים "שכינה הקדושה בתוכינו" ולא רק "עמנו", ודו"ק, ובאמת מצאתי בס' ב"י עניני שמי"ע שהביא עה"פ ה' אלוקיו עמו" זהו בחג הסוכות, "ותרועת מלך בו" זהו שמיני עצרת, עכ"ד, וזהו כנ"ל דביום זה ע"י התורה יש ייחוד גמור של "קוב"ה אורייתא

וישראל חד הוא, ודו"ק.

וי"ל עוד טעם נוסף לזה, דבשמחת תורה מסתלקין המחיצות בינינו לבין הקב"ה, דהנה כתבו רבותינו ז"ל דבאמת יש שייכות בין יסוד יום שמיני עצרת ויסוד יום הכפורים, ורק דיוהכ"פ הוא עבודה מיראה ושמיעה הוא עבודה מאהבה, וכן גם התשובה ביום זה היא מאהבה, עכ"ד, ולכן ביום זה נשברין המחיצות באופן סופי, כי אפי' העבירות שלנו נהפכו לזכויות ע"י התשובה מאהבה שעושין ביום זה, ודו"ק, וכן יו"כ הוא מחוץ לטבע וכמש"כ המהר"ל ז"ל דלכן יש בו ח' הזאות, וגם שמיני עצרת הוא היו"ט היחידי מדאורייתא שהוא ביום השמיני, וזהו משום שהוא בבחי' שמונה מעל הטבע וכמו שנתבאר לעיל, וכמו כן שני ימים אלו יש בהם הארה מעוה"ב וכנ"ל, ואכמ"ל, ויש להוסיף עוד, דהנה לפי מנהג הגר"א זצ"ל אומרים ביום שמחת תורה בשיר של יום את מזמור י"ב, ובו נאמר למנצח על השמינית וגו' הושיעה ה' וגו', והיינו, כי גם יום זה הוא בבחי' "הושיעה ה'" כעין יוהכ"פ שנאמר עליו "ישעי זהו יוהכ"פ", והך "על השמינית" רומז על יום השמיני עצרת הזה שהוא מחוץ לטבע, ועי' בס' מחשוף הלבן עה"ת לרבי יעקב אבוחצירה זצ"ל פר' ראה שכתב עוד רמז בזה וז"ל, למנצח על "השמינית" וגו', ר"ת ה'יום יום ש'מחת ת'ורה נ'שמחה מ'אוד י'חד, לרמז דביום שמחת תורה צריכים כל ישראל לשמוח שמחה גדולה מאוד, עכ"ל, וזהו עפ"י דרכו של הגר"א זצ"ל דהך קרא קאי על שמיעה, ובו יש "שמחה גדולה" כלשון ספר החינוך הנ"ל, וכן צריכה השמחה להיות "יחד", באחדות, וכנ"ל, ודו"ק. וכבר אמר מרן רבינו ישראל סלנטר זצ"ל וז"ל, מה שהסכל אינו משיג ביוהכ"פ בשעת נעילה זוכה החכם להשיג בשמחת תורה מתוך שמחה, עכ"ד, ובס' בית ישראל שמיעה תשכ"ה הביא בשם אביו בעל האמרי אמת זצ"ל וז"ל, וישמעו רחוקים ויבואו וגו', אף מי שלא נתקן כראוי בימים הנוראים ובסוכות יכול להיתקן בשמיני עצרת ושמחת תורה, ע"י כח התורה, שמקבל עליו עול תורה, עכ"ל.

יז

שייכות שמחת תורה לשמיני עצרת

והנה בגמ' מגילה כ"ט ב' איתא, דבמערבא היו מסיימין התורה בערך כל ג' שנים ולא היו מסיימין אותה בכל שנה בשמיני עצרת, וכל ענין זה שקבעו לסיים התורה ביום שמיני עצרת ולעשות ביום זה "שמחת תורה" הוא רק תקנת הגאונים, והובא ברמב"ם פ"ג מהל' תפילה ה"א ובטור או"ח סימן תרס"ט, ואכן כבר הביאו שהמקור הקדום לזה הוא בזוה"ק פר' פנחס דף רנ"ז ב' וז"ל "זמאי עצרת וכו'", ונוהגין למיעבד ישראל עמה חדוה, ואיתקריאת שמחת תורה, ומעטרין לס"ת בכתר דילה", עכ"ל, וכע"ז בתיקוני הזוהר דף נ"ז א', ועי' במדרש רבה שיר השירים פ"א דעושין סעודה לגמרה של תורה, וכן הובא מנהג זה בהרי"ץ גיאאות הל' לולב ובשבלי הלקט סימן

שע"ב, וכן הרמ"א או"ח סימן תרס"ט כתב וז"ל, וקורין יו"ט האחרון שמחת תורה לפי ששמחין ועושין בו סעודת משתה לגמרה של תורה וכו', עכ"ל.

ועי' בגמ' מגילה ל"א א' דאי' התם דמפטירין בשמיני עצרת ויעמוד שלמה וגו', מלכים א', ח, כ"ב, עיי"ש, אכן להלכה אנו מפטירין בש"ת "זיהי אחרי מות משה" שהוא ביהושע פרק א', עי' רמב"ם פי"ג מהל' תפילה הי"ב, ובס' אור זרוע ח"ב סימן שצ"ג תמה על זה, שנהגו ישראל כנגד דין הגמ', ובאמת בני חו"ל מפטירין בשמיני עצרת ויעמוד שלמה וגו' ורק בשמחת תורה מפטירין ביהושע א', אך בני א"י שחוגגין שניהם ביום אחד, למה אינן קורין מה שנאמר בגמ' להפטיר בשמי"ע ויעמוד שלמה וגו', ועי' בתוס' מגילה שם ל"א ב' ד"ה למחר וכו' בשם רב האי גאון, והאריך בזה בספר המנהיג אות ג'ו' דהענין להפטיר ביהושע א' הוא משום שביום זה סיימנו התורה ומתחילין מיד להפטיר בנביאים שהפרק הראשון שבהם הוא יהושע א', כי עפ"י סדר התנ"ך הוא הפרק הבא אחרי פרשת וזאת הברכה, וכן משום שביום זה קראנו בפר' וזאת הברכה וגו' על פטירת משה רבינו ע"ה וקורין מיד אח"כ "זיהי אחרי מות משה" ועל יהושע שהנהיג את ישראל אחרי פטירת משה רבינו ע"ה, אולם עדיין צ"ב, דאכתי זהו נגד דברי הגמ', ושמעתי בשם מרן הגאון רבי מאיר שמחה הכהן זצ"ל ליישב בזה, וכעיי"ז נדפס בספרו משך חכמה סוף פר' וזאת הברכה, דהגמ' מיירי בזמן הגמ' שעדיין לא היו מסיימין את התורה כל שנה בשמי"ע, ולכן לא היה ענין להפטיר ביהושע א', ואז היה יותר ענין להפטיר ויעמוד שלמה וגו', וזהו משום ששם נאמר דשלמה המלך ע"ה בירך את העם ביום שמיני עצרת, אכן לאחר שהנהיגו לסיים כל שנה את התורה בשמיני עצרת, אזי ודאי יותר יש להפטיר ביהושע א' וכנ"ל, ודו"ק.

אולם עדיין צ"ב, למה באמת קבעו לנו המנהג לסיים את התורה ולחגוג "שמחת תורה" דוקא ביום שמיני עצרת, ולמה לא בחג השבועות או בשביעי של פסח, וצ"ב, [ואולי י"ל בזה, דהנה כבר נתבאר לעיל דאף דיו"ט זה הוא רגל בפנ"ע מ"מ הוא ג"כ המשך לחג הסוכות, וכלשון חז"ל "שמונת ימי החג", וכן יש פוסקים דס"ל דאם אמר בתפילה ביום זה "את יום חג הסוכות הזה" יצא בדיעבד, עי' ט"ז או"ח ריש סימן תרס"ח ובכף החיים שם סימן תרס"ח סק"ג מה שהביא בזה, והנה כבר הובא לעיל בשם הטור או"ח סימן תי"ז דחג הסוכות הוא כנגד יעקב אבינו ע"ה שהוא עמוד התורה, ועי' עוד בשפ"א בעניני סוכות שהביא דשמיני עצרת הוא כנגד משה רבינו ע"ה, עיי"ש, [ואף דכבר מובא בשם הזוה"ק ח"ג דף ק"ד ב' דבשמיני עצרת יעקב הוא בראש השמחה, בסוד תתן אמת ליעקב וגו' ואין אמת אלא תורה, עיי"ש, מ"מ אין זה סתירה, דהרי כבר הביאו בשם הזוה"ק דיעקב ומשה הם בחי' אחת, יעקב מלכר ומשה מלגאו, עיי"ש, ואולי לכן בשמחת תורה שהוא רגל בפנ"ע והוא גם המשך לסוכות אזי הוא כנגד משה, שהוא המלגאו של יעקב, וז"כ, ועוד הביאו מדברי הזוה"ק ז"ח דף כ"ח ב' דשמיני עצרת הוא כנגד יוסף, עיי"ש, אך גם זה אינו סתירה, שהרי נתבאר בארוכה לעיל סוף אות ט' דיעקב ויוסף חד הוא, עיי"ש], והטעם דשמי"ע הוא כנגד משה

רבינו ע"ה, זהו ג"כ משום שכל החג הזה שייך לתורה, ולכן יום האחרון של החג שהוא לענינים מסויימים "רגל בפני עצמו", יש בו ג"כ ענין מיוחד שהוא כנגד משה רבינו ע"ה אשר היה השליח ליתן לנו את התורה, ולכן ראוי לשמוח בשמחת התורה ביו"ט זה, שהוא כנגד משה רבינו ע"ה, וכן יש בו סיום ענין יעקב אבינו ע"ה שהם עמודי התורה, וכן ג"כ ביום זה ראוי לקרוא בתורה בפר' וזאת הברכה אשר בה נזכר פטירת משה רבינו ע"ה, אשר יום זה של שמי"ע הוא כנגדו, ודו"ק.

ואכן לפמש"ג לעיל מובן בפשיטות הא דקבעו לסיים ולשמוח בתורה דוקא בשמיני עצרת, וזהו מכמה טעמים, חדא, שהרי ביום זה יש ייחוד גמור בין הקב"ה לכלל ישראל, והייחוד בין הקב"ה לכלל ישראל הוא ע"י התורה, "קוב"ה אורייתא וישראל חד הוא", ועוד, שהרי יום זה הוא ביום שיש בו את השמחה הגדולה יותר מכל השנה וכדברי ספר החינוך הנ"ל, וכמו שהובא ג"כ לעיל בשם הגר"א שיש בו שמחה גדולה יותר משאר ימים טובים, וכמו שנתבאר לעיל בארוכה, ולכן בו נאה ובו יאה לשמוח את השמחה הגדולה ביותר "שמחת תורה", נוגם לא קשיא כלל מה שהקשו האחרונים איך קבעו לשמוח שמחת תורה בשמיני עצרת והא אין מערבין שמחה בשמחה, ועי' בס' עמק ברכה בענין שמחת יו"ט סק"ב, אכן להנ"ל לא קשיא כלל, וכע"ז כתב בס' מועדים וזמנים חלק ב' סימן קל"ב, דהרי בתוס' מו"ק ח' א' מבואר, דהא דאין מערבין שמחה בשמחה הוא משום שצריך לבו להיות פנוי לשמחה אחת, עיי"ש, וזהו שייך רק בב' סוגי שמחות נפרדים, כמו נישואין בחול המועד וכיוצ"ב, אך בשמיני עצרת הרי עיקר השמחה הוא על התקשרותנו ודבקותינו בהקב"ה ובתורתו, אשר איהו וחכמתו חד, וא"כ הרי דהשמחה בתורה ושמחת יו"ט זה של שמי"ע ענין אחד ממש הוא, ואדרבה, דוקא לכן קבעו שמחה זו דוקא ביו"ט זה, ואין זה עירוב שמחה בשמחה, וז"ב].

יח

שמחת תורה – קשירת האדם לתורה על כל ימות השנה

בהרמ"א או"ח סימן תרס"ט כתב, דנוהגין שאחרי שמסיימין את התורה מתחילין לקרוא בפר' בראשית ועולה לתורה "חתן בראשית", ובאבודרהם בעניני ש"ת וכן בלבוש או"ח סימן תרס"ט כתבו, דזהו כדי שלא יהא פתחון פה לשטן לקטרג ולומר כבר סיימו אותה ואין רוצין לקרות עוד חז', וכן כדי לאחל לעצמינו שכשם שזכינו בסיומה כן נזכה להתחילה מחדש ולסיימה, עכ"ד, ובאמת כן נהגו ישראל גם בסיום מסכת להתחיל מיד אחרי הסיום בלימוד מסכתא חדשה, וכן כתב במהרש"א עבודה זרה י"ט א' וז"ל, בשעה שמסיימין ספר יש להתחיל ספר אחר, כמו שאנו עושין בשמחת תורה עפ"י המדרש מפני קטרוג השטן, עכ"ל, וזהו עפ"י הטעם הראשון הנ"ל, וכע"ז כתב ג"כ

באליהו רבא או"ח סימן קל"ב סק"ז, דאחרי סיום התפילה נוהגין לומר "אדון עולם", וזהו מכיון שמתחילין התפילה באדון עולם ולכן אחרי שמסיימין חזרין ומתחילין כדי שלא יקטרג השטן, עכ"ד.

ונראה עוד בזה, דבאמת עיקר שמחת הסיום אינה על העבר, שהרי ברוחניות אסור לאדם להסתפק במה שיש לו, ורק בגשמיות צריך להיות "שמח בחלקו", אך ברוחניות צריך להמשיך תמיד הלאה ללא הפסק, וכמחז"ל מועד קטן כ"ט א' תלמידי חכמים אין להם מנוחה לא בעוה"ז ולא בעוה"ב שנאמר ילכו מחיל אל חיל וגו', [ועי' בפר' תרומה דמידות הארון של המשכן היו אמתיים וחצי ארכו ואמה וחצי רוחבו ואמה וחצי קומתו, ובבעל הטורים שם כתב על זה וז"ל, כל מידותיו היו שבורות בחצאי אמות, כי הארון רומז לתורה, ללמדך שכל מי שלומד תורה צריך לשבר ולהשפיל עצמו, עכ"ל, אכן י"א דבא לרמוז שכאשר האדם לומד תורה לא ירגיש אף פעם שובע, אלא יידע תמיד שהוא הספיק רק חלק קטן ולא יותר, וכן ביארו הקדמונים ז"ל ענין מחצית השקל, שנותן רק חצי כדי להדגיש שכל אדם הוא ברוחניות רק שבר בעלמא, וצריך לילך הלאה, וכמש"כ הגר"א ז"ל עה"פ אורח חיים למעלה למשכיל למען סור משאול מטה וגו', דאם אין אדם ממשיך לעלות הוא נופל רחמ"ל], ועיקר כוונתנו בשמחת הסיום הוא להעמיק רגשי לבבינו לתורה הק', ולקבל על עצמינו להמשיך הלאה עם יתר שאת ועם יתר עוז, ולכן מתחילין מיד פר' בראשית, ואף אין מפסיקין בקריאת הפטרה בין סיום התורה לבין תחילת פר' בראשית, וזהו משום שאין להפסיק ביניהם כלל, וכל זה כדי להורות שאין סוף ללימוד התורה, ועיקר שמחתנו הוא על זה שזכינו ללמוד ומקבלין על עצמינו להמשיך ללמוד הלאה בס"ד, [ועי' עוד בכף החיים או"ח סימן תרס"ט סק"ל בשם שער הכוונות דף ק"ד א' לעשות גם במוצאי שמחת תורה הקפות שניות עם ס"ת, וכן הביא החיד"א ז"ל בספרו לדוד אמת סימן כ"ז, עיי"ש, ואולי י"ל דחוץ מהטעמים שהביאו שם עפ"י סוד למנהג זה, יתכן שזהו ג"כ כדי להראות שגם אחרי ש"ת אנו ממשיכים לשמוח עם התורה, ולהראות שאין אנו נפרדים ח"ו מהתורה, ודו"ק].

והנה במחזור רבא בפי' על ההקפות מובא בשם קדמונים ז"ל, דע"י שמחת התורה ביום זה יושפע שמחה בתורה לכל השנה, ועי' עוד בשפ"א עניני סוכות שכתב וז"ל, שמחת תורה הוא הכנה על כל השנה להיות קבוע בתורה, עכ"ל, ויתכן דהא בהא תליא, דע"י שיהיה כל השנה שמח בתורה אזי ממילא יהיה כל השנה קבוע בתורה, וכמו שיבואר להלן, [ויש לרמוז ד"ז בפסוקים (תהילים פ"ד) אשרי אדם עוז לו בך וגו', טוב יום בחצריך מאלף בחרתי וגו', הסתופף בבית אלוקי וגו', ילכו מחיל אל חיל וגו', אשרי יושבי ביתך וגו', דהנה כבר אי' דהפסוק אשרי אדם עוז לו בך וגו' רומז לשמיני עצרת וש"ת, ב"ך רומז ליום כ"ב תשרי, שבו שמחין עם כ"ב אותיות התורה, ועוז זהו תורה וכמש"כ במדרש תנחומא פר' וזאת הברכה ובזוה"ק ח"ב דף נ"א א' עה"פ ה' עוז לעמו יתן וגו', וכן בפיוט לש"ת נאמר "נגיל ונשיש בזאת התורה כי היא לנו

"עוז ואורה", ולפי"ז מבואר נפלא המשך הפרק שם, טוב יום בחצריך וגו' הסתופף בבית אלוקי וגו', אשרי יושבי ביתך וגו', וזהו עפ"י הג"ל דביום שמיני עצרת אנו בבחי' "בבית ה'", וזהו שנאמר אח"כ "ילכו מחיל אל חיל" אשר מזה למדו חז"ל שם דת"ח אין להם מנוחה ועולין תמיד הלאה והלאה, ונרמז כאן דע"י שמחת תורה יכולין להמשיך לילך מחיל אל חיל וכנ"ל].

וביאור הדברים הוא, דהרי עיקר השמחה ביום זה הוא כדי להמשיך וללמוד כל השנה וכנ"ל, והיינו, דהוא זמן קבלה על העתיד, וכבר אחז"ל שבת ק"ל א' "כל מצוה שקיבלו עליהם בשמחה מתקיימת בידם", ולכן ע"י שמחת התורה נעשה האדם קבוע בתורה בכל השנה, ועוד טעם, דמכיון דשמחת התורה ביום זה משפיעה שמחה בלימוד התורה על כל ימות השנה הבעל"ט, וכנ"ל, לכן ע"י שמחה זו יהא קבוע בתורה כל השנה, כי ע"י שמחה בלימוד התורה מתקשר האדם לתורה, וכמש"כ בס' אגלי טל בהקדמה, ואכמ"ל. [ועי' עוד בספר יסוד ושורש העבודה סוף שער האיתון שכתב על שמחת תורה וז"ל, וכל הזהיר בשמחה של תורה ביום זה, בטוח שלא יפסוק תורה מזרעו, עכ"ל, ואולי לכן בסוף ההקפות נדפס במחזורים לבקש זנוכה לראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה לשמה", עיי"ש].

ויש להוסיף עוד בזה, דהנה בגמ' שם סוכה מ"ח א' ילפינן שמחת שמיני עצרת מהפסוק "והיית אך שמח", עיי"ש, והנה יעוי' בס' פלא יועץ ערך סוכה שהביא בשם גורי האריז"ל דע"י שמחת סוכות ושמיני עצרת יזכה לשמחה כל השנה, וכל מי שמסיח דעתו מצרותיו ושמח בשמונת ימי החג הללו, אזי מובטח לו שכל השנה יהיה לו שמחה, עכ"ד, ובס' תורת משה למרן החתם סופר זצ"ל במהדורא תליתאה בעניני סוכות הביא בשם ספר שיר מעון שהביא רמז לזה ממה שאמרו חז"ל סוכה נ"א ב' "מי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה בימיו", דהך "בימיו" קאי על כל ימות השנה, כלומר, דשמחת כל ימי השנה היא מכח השמחה בימים אלו, ולכן מי שלא שמח בשמחת ימים אלו לא ראה שמחה גם בשאר ימיו, עכ"ד, וכבר רמזו ד"ז בפסוק "ושמחת בחגך והיית אך שמח", דושמחת בחגך זהו ציווי, אך "והיית אך שמח" זהו הבטחה, וכמש"כ רש"י סו"פ ראה, אך להג"ל י"ל דאין זה הבטחה רק על סוכות אלא על כל השנה, שע"י שמחת החג יהיה תמיד אך ורק בשמחה, עכ"ד, והראוני שכן כתב בפ"י אכן עזרא דברים ט"ז, ט"ז, עיי"ש, ואכן, אעפ"י דכל זה נאמר על כל שמונת ימי חג הסוכות, מ"מ הרי כבר נתבאר דעיקר שמחת החג הזה הוא ביום שמיני עצרת, וביום זה הוא תכלית החג, וביותר נראה, שהרי פסוק זה של "והיית אך שמח" קאי על שמיני עצרת, וכמשאחז"ל הג"ל דזהו אתא לרבות ליל יו"ט אחרון לשמחה, וא"כ עיקר הבטחה זו תלויה לא רק בשבעת ימי החג אלא בעיקר בשמחת שמי"ע וש"ת, ולכן ע"י שמחה אמיתית עם התורה ביום זה של ש"ת זוכין לשמוח כל השנה, ודו"ק. [והנה גם סוכות וגם שמיני עצרת נקראים בתפילה "זמן שמחתנו", ויש מבארים בזה, דאין הכוונה רק שבזמן הימים הללו צריך לשמוח, אלא זהו על דרך שאומרים "זמן לקיטה".

או כמו שבאמת נאמר על חג הסוכות "חג האסיף", כלומר, שאז הזמן לקטוף ולאסוף ולאגור עבור כל השנה, ומטרת האסיפה הוא כדי שיישאר אחר כך, וגם לענין זמן שמחתנו הכוונה היא גם לגבי זה שבזמן זה צריך לאסוף ולהשפיע שמחה על כל ימות השנה, עכ"ד].

ונמצא לפיז, דע"י שמחת התורה ביום זה זוכין להיות קבוע ומונח בתורה בשמחה כל השנה, ולפיז מבואר ומיושב מה שהבאנו לעיל אות י"ב להק' למה ע"י שמיני עצרת לא תהא אח"כ פרידה קשה, ונתבאר, דזהו משום שע"י יום זה כבר לא תהי' פרידה, ולהמבואר כאן יתבאר יותר, שהרי ע"י יום זה אנו נקשרים עם לימוד התורה בכל השנה הבאה, ובכח זה זוכין להיות "בבית ה' כל ימי חיי", וזהו משום שע"י שהאדם קשור בתורה הריהו נמצא כל הזמן במחיצתו של הקב"ה, וכמחז"ל אבות פ"ג מ"י דאפי' אחד שיושב ועוסק בתורה שכינה עמו שנאמר בכל מקום אשר אזכיר את שמי אבא אליך ובורכתך וגו', [והביאור בהא דנקטו חז"ל דהך "תזכיר את שמי" וגו' קאי על התורה, נראה בזה, עפ"י מד"ר שיר השירים ל"ג א' והזוה"ק ח"ג דף צ"ח ב' ודף ר"מ ב' ודף רס"ה ב' והובא בהקדמת הרמב"ן לפירושו על התורה ובנפש החיים ש"ד פי"ט, דאיתא התם, דכל התורה כולה שמותיו של הקב"ה, ועי' עוד בגמ' ברכות כ"א א' דילפינן דין ברכת התורה מקרא דכי שם ה' אקרא הבו גודל לאלוקינו, והיינו, דשם ה' זהו התורה, וכמו שביארו במהרש"א שם ובאור החיים עה"ת פר' האזינו, עיי"ש. וכן בספר ראשית חכמה כתב דילפינן דצריך לכבד ספרים שנדפסו בהם דברי תורה ממה שנאמר "הבו לה' כבוד שמו", וזהו ג"כ הביאור בברכת התורה ונהיה וגו' כולנו יודעי שמך וגו', דהך יודעי "שמך" קאי נמי על התורה, אשר כולה שמותיו של הקב"ה, ובביאור הדברים י"ל, דהנה ידוע ששם של דבר מורה על מציאות הדבר, וזהו החכמה של "לכולם שמות יקרא", והנה ע"י כל מלה בתורה יכולין להגיע להשגת השי"ת, וכמבואר ברש"י פר' ואתחנן עה"פ והיו הדברים האלה על לבך וגו' וז"ל, שמתוך כך אתה מכיר בהקב"ה, עכ"ל, ומשו"ה כל התורה כולה שמותיו של הקב"ה, ודו"ק]. וכן עי' במד"ר ריש פר' תרומה עה"פ כי לקח טוב וגו' דקאי על התורה, ונקראת לקח טוב, כי כביכול לי אתם לוקחים, כביכול נמכרתי עמה וכו', עיי"ש, והיינו, דע"י התורה מתקשר האדם להקב"ה, וא"כ הרי ברור דמכיון שע"י שמי"ע וש"ת יכול האדם לקבוע עצמו בתורה אזי נמצא דאחרי יום זה כבר אין פרידה כלל, וזוכין אנו שתתקיים בנו בקשת דוד המלך ע"ה "אחת שאלתי מאת ה' שובתי בבית ה' כל ימי חיי לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו".

יט

”הכל הולך אחרי ההתחלה”

והנה בשבת חול המועד סוכות קורין [לפי מנהג הגר”א ז”ל עם ברכה] את מגילת קהלת, אשר בו מהביל שלמה המלך ע”ה את כל עניני עוה”ז, וכבר הובא לעיל דזהו משום שרק בחג זה אחרי הזדככות ר”ה ויו”כ יכול אדם להרגיש באמת שכל עניני עוה”ז הם הכל הבלים, ויש מפרשים באופן אחר, דבזמן שמחתנו נצרך להזכיר שעיקר השמחה היא רק ע”י רוחניות ולא ע”י גשמיות ח”ו, עכ”ד, ויש להוסיף עוד בזה, דהנה בקהלת פרק ט’ נאמר ”בכל עת יהיו בגדיך לבנים”, ופי’ רש”י שם, וכן ברש”י שבת קנ”ג א’, דהיינו, שתמיד יהיה נקי ולא יחטא, עיי”ש, ואכן י”ל עוד, דזהו בא להזהיר אותנו דוקא עכשיו אחרי שהגענו לבחי’ ”לבן”, נקיים ומזוככים מכל חלאת העוונות, שלא נחזור ח”ו ונתלכלך, ואף דאי’ בשע”ת לר”י ז”ל ש”ב דפסוק זה הוא אזהרה לאדם שיהיה נקי כל ימי חייו שמא תגיע שעת מיתתו, כי לא יידע האדם את עתו, וכמבואר בגמ’ שבת קנ”ג א’ שוב יום אחד לפני מיתתך וכו’ וכל יום ישוב שמא ימות למחר, עיי”ש, מ”מ כדי שבשעת מיתתו יהא נקי ויוכל להחזיר נשמתו בטהרה ולחזור למקורו תחת כסא הכבוד הריהו צריך לשמור עצמו מיד מיוהכ”פ ולא להתלכלך, וידוע מה שאמר רבי מנחם מנדל מקוצק זצ”ל שאם אדם היה יודע עד כמה הוא טהור ונקי אחרי יום כיפור אזי היה נלחם בכל כוחותיו שלא לחזור ולהתלכלך שוב ח”ו, ושלא להיות ככלב שב על קיאו כסיל שב לאולתו וגו’ רחמ”ל, שהרי אין טפשות וכסילות גדולה יותר מאשר ללכלך את הנשמה הטהורה שיש בנו, אשר כבר כתב במסילת ישרים פרק א’ שהיא גדולה אף מן המלאכים, עיי”ש, וזהו כיון שהיא חלק אלוקי ממעל, ואף אם לכלכנו אותה במשך השנה, מ”מ אחרי שזכינו בימי”ג לשוב ולטהרה ודאי צריך למסור נפשינו שלא לחזור ולטמאה ח”ו, וצריך לזכור מש”כ באור החיים ויקרא ט”ז, ז’, וז”ל, אין לך מיאוס וזיהום בעולם כמיאוס וזיהום העוון רחמ”ל, עכ”ל, וכן מש”כ באור החיים פר’ כי תבא וז”ל, ויש לך לדעת, כי כל המצוות הם שמירה מהתיעוב ומלכלוך הנפש, עכ”ל, ועי’ רמב”ם סוף הל’ תמורה מש”כ בזה.

והנה אם אדם זוכה לכפרה שלימה וגמורה ע”י תשובה אמיתית ביו”כ אזי יכול הוא אחרי יו”כ להגיע לבחי’ של תשב”ר אשר עליהם אחז”ל בגמ’ שבת קי”ט ב’ ובזוה”ק ח”ב דף ל”ט א’ שהעולם מתקיים בזכות הכל פיהם של תינוקות של בית רבן שלא חטאו, ואף עדיף מזה, כי טהרתו של החוזר בתשובה אינה כטהרת תשב”ר שהיא טהרה מחמת חוסר אפשרות מציאותית לחטוא, אלא טהרתו היא ע”י יגיעה עצומה, ובמקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולין לעמוד, וא”כ חבל מאוד מאוד לירד ולשוב ולהתלכלך, ואכן כבר אחז”ל ”כל הגדול מחבירו יצרו גדול ממנו”, וא”כ היצה”ר אחרי הימי”ג גדול יותר, אך יש לאדם את הכוחות להלחם בו ע”י הימים שעברו, וכבר

אמר הגר"י הוטנר זצ"ל שאין נכון מה שאומרים העולם שהימים הנוראים והיו"ט עברו, כי הם לא עברו אלא נוספו "נישט אריבער נאר צוגקומען", ניתוספו בנו כוחות רוחניים חדשים, עכ"ד, ובעיקר צריך האדם מאוד מאוד להיזהר מהמחשבה שיוכל לחזור ח"ו ולהתלכלך ולסמוך על זה שיחזור בשנה הבאה שוב בתשובה, וזהו משום שהאומר אחטא ואשוב אין מספיקין וכו' רחמ"ל, ורק אם נפל וחטא ושוב מתעורר אזי מספיקין בידו לעשות תשובה, אך אם מעיקרא הריהו מתרפה ח"ו אחרי הימ"נ אזי יש בזה חשש של "האומר אחטא ואשוב", וכן יש בזה חשש שכל תשובתו היתה רק מן השפה ולחוץ ולא תשובה אמיתית.

ועי' בספר שערי ציון לרבי בן ציון במברגר זצ"ל, שכתב, דאחרי הימים הנוראים צריך האדם להרגיש כמו חייל העומד בחזית באמצע מלחמה עם אקדח בידו, ויש חשש מהתקפה חדשה של האוייב בכל רגע, וחייל זה הריהו מביט בכל רגע לכל צד לראות אם האוייב מתקרב, כדי שיוכל להורגו, ואינו נח ומתרפה אפי' לרגע קט, כי חייו תלויין בזה, וכבר אחז"ל "אין שונא אלא יצר הרע", ובחובת הלבבות שער ייחוד המעשה פרק ה' כבר כתב דהמלחמה הגדולה האמיתית היא מלחמת היצר וחייליו, ולכן גם אנו אחרי שזכינו בימ"נ לנצח את היצה"ר, עלינו ליזהר מאותו אויב ערמומי העומד לקום עלינו בכל רגע ורגע, ולא ליתן לו להתקרב אלינו, ומיד כשמנסה להתקרב חייבים להניסו בכל כוחינו, עכ"ד, ועלינו להיות בבחי' "אום אני חומה" אשר כבר ביארו חז"ל דהיינו שהאומה של כלל ישראל היא בבחי' חומה, כי שומרים פנימיות עצמם מכל השפעה זרה וחיצונית, ועי"ז נשארים בטהרתם ובדבקותם בהש"ת, ודו"ק.

ובאמת הרי כל עיקר המכוון והמטרה של כל הימים הנוראים הוא לא ח"ו רק על ימים אלו עצמם, אלא העיקר הוא על שם העתיד, להשתנות ולהיעשות לאיש אחר ולהתחיל להתעלות ללא הפסקה, אשר זהו גדר בעל תשובה שנעשה כקטן שנולד, וכמבואר ברמב"ם פ"ב מהל' תשובה ה"ב וביסוד התשובה לרבינו יונה ז"ל, עיי"ש, וכן שמעתי ממור"ן מרן הגר"י קנייבסקי זצ"ל לפני ר"ה תשד"ס, שבדורותינו עיקר היראת שמים שיש כל השנה הוא מכח הימים הנוראים, עכ"ד, (ועי' כעיי"ז בס' ברכת פרץ עה"ת פר' וירא), וכן כתב בס' פלא יועץ ערך ר"ה, דבראש השנה יורד שפע של יראת שמים לכל השנה, ועוד כתב שם אות ס' בענין סליחות וז"ל, ולפי מה שהיה כלי מוכן לקבל בימים אלה כך נמשך עליו הארה לשאר ימות השנה, עכ"ל, ואכן צריך לראות שלא להחליש ח"ו את רשפי ההתעוררות בימ"נ, ובסליחות לערב ר"ה אנו אומרים דצריך להיות "קורא בשמך באמת מתעורר להחזיק בך", והיינו, לא סתם לקרוא בשמו של הקב"ה, אלא שעיי"ז יתעורר "להחזיק בך", ושלא להרפות ח"ו בכל ימות השנה, וכן אנו אומרים בר"ה ביהי רצון אחרי תשליך וז"ל, ורשפי התעוררות לבינו באהבתך ובתורתך יתמידו ויתרבו בלא הפסק, עכ"ל.

וכן עיקר מטרת כל מועדי השנה הם עבור כל השנה, וכמו שאמר מרן הגר"י

לוינשטיין זצ"ל דשלשה רגלים הם הרגליים שעליהם עומדת כל השנה [ועי' מתני' חגיגה פ"א מ"א, וברבינו בחיי פר' משפטים עה"פ שלש רגלים וגו'], ויש מפרשים בתפילת ג' רגלים "זהשיאנו ה' אלוקינו את ברכת מועדיך וגו'" דהך "זהשיאנו" הוא מלשון נשיאות ראש וגם מלשון משא וטעינה, להטעין עלינו את משא ברכת מועדיך ואת גדלות ההשגה ונשיאות הראש שזכינו להם ע"י ברכה זו שנותנין לנו המועדים, ולילך עם ברכה זו כל השנה, וכע"ז פי' האבודרהם בביאורי תפילת יו"ט, עיי"ש, ולכן אם אין אדם שומר בקרבו את הארות הזמנים הטובים אזי אין לו חז' רגליים לילך ולעמוד עליהם בשאר ימות השנה רחמ"ל, וכבר פי' את הפסוק "אסרו חג בעבותים", לאסור במאסר ולקשור עצמו להשפעות הרוחניות שזכה להם בחג. ועוד יש לפרש בזה את התפילה "הנחילנו ה' אלוקינו את ברכת מועדיך לשמחה ולששון", דהיינו שהקב"ה ינחיל לנו את ברכת המועדים שיהיה זה בגדר ירושה, דענין ירושה הוא דאף דהבעלים כבר אינם בעולם מ"מ נכסיהם מונחלים ומשמשים את הדורות הבאים, וכמו כן לענין ברכת המועדים אנו מתפללים דאף לאחר שיעברו הימים טובים מ"מ נזכה לנחול את ברכתם ושמחתם ולהמשיך בזה כל השנה, ודו"ק, ועוד מובא בשם קדמונים ז"ל עה"פ (תהילים מ"ט) אדם ביקר כל ילין נמשל כבהמות נדמו וגו', דהיינו, שאם אין האדם מלין ומחדיר בנפשו את היקר, כלומר, את הארות הזמנים היקרים, אזי הוא "נמשל כבהמות נדמו", עכ"ד, והג"ר שמשון רפאל הירש זצ"ל ביאר כע"ז בדברי הגמ' חגיגה י"ז א' עה"פ ופנית בבוקר והלכת לאהליך וגו', מה חג המצות טעון לינה אף חג הסוכות טעון לינה, עיי"ש, וביאר בזה, דנרמז בזה שצריך להלין בקרבו את הארות הימים טובים, וכתב שם עוד, דזהו ג"כ ענין תוספת שבת ויו"ט ביציאתו, דהיינו, להמשיך השפעות השבת והיו"ט עד כמה שאפשר, עכ"ד. וכן נאמר "לכו בנים שמעו לי", כלומר לשמוע את קול ה' גם אחרי שהולכין מהיו"ט, וכן ל"י רומז ליום מ' שהוא יוהכ"פ, וכמו שהובא לעיל, והרמז בזה, לזכור גם אחרי יו"כ את הקבלות של יו"כ ולילך בהם כל ימות השנה, וכן נאמר "מרחוק ה' נראה לי" וגו', גם כשמרחקים מיום ל"י, עלינו לזכור את ה' בכל עת ובכל שעה, ולקיים את מה שקבלנו ללכת רק בדרך ה', וכמו שנאמר "לו עמי שומע לי ישראל בדרכי יהלכו" וגו', דאם ישמעו בני אדם כל השנה את הקולות והקבלות של יום ל"י, אזי ודאי "ישראל בדרכי יהלכו", ואז יהיו כל השנה בבחי' ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש וגו', ואכן העיקר הוא לזכור כי "לא המדרש עיקר אלא המעשה", כל הדרשות והקבלות והשפע הרוחני שזכינו לו בימי"ג וביו"ט צריך לבוא לידי ביטוי מעשי בחיי היום יום במשך כל ימות השנה, כי העיקר הוא למעשה, וכמו שפי' הסבא מקעלם זצ"ל בפסוק "אשר ברא אלוקים לעשות וגו'", והיינו, דעיקר הבריאה הוא "לעשות", וזהו ע"י שיהיה האדם תמיד שקוע לגמרי בלימוד התורה ובקיום כל מצוות התורה על כל פרטיהן ודקדוקיהן בין אדם למקום ובין אדם לחבירו.

וכבר נאמר "טוב אחרית דבר מראשיתו". דהיינו, שהאחרית טוב רק אם גם

הראשית טוב, וכמש"כ תוס' חגיגה ט"ז א' ד"ה שובו וכו', עיי"ש, וזהו שייך גם לימות השנה, שאי אפשר להתחיל לעבוד את ה' רק באלול שהוא אחרית שנה, אלא האחרית שנה יהיה טוב רק אם נתחיל מראשית השנה, וכבר נאמר "החכם עיניו בראשו", כי החכם כבר בראשית השנה זוכר את סוף השנה, והוא יודע שאם הראשית יהיה טוב אזי יוכל להיות גם האחרית טוב, וכבר אחז"ל "הכל הולך אחר ההתחלה", וזהו קאי על כל מצב של התחלה, ועי' בס' חוסן ישועות לבעל קצוש"ע (הובא בס' בנין עולם פרק ט"ז) דע"י לימוד התורה במוצאי שבת משפיעין להיות שקוע בתורה כל ימי השבוע, עיי"ש, ואולי גם ע"י לימוד בתחילת השנה משפיעין על כל השנה, ומרן הגר"י לוינשטיין זצ"ל היה אומר כן על תחילת הזמן בישיבה, דזהו משפיע על כל הזמן, עכ"ד, ועי' עוד בסידור הגר"א בכתר ראש אות ע"א שכתב וז"ל, אמר רבינו, דבר מנוסה, כשישכים אדם בבוקר ויקבל עליו ביום ההוא עול תורה באמת ובלב תמים, דהיינו שיגמור בלבו שלא ישמע לשום דבר ולא יבטלנו שום טירדה, אז יסורו ממנו הביטולים ובודאי יצליח ביום ההוא בתורה, וכפי תוקף קבלת עול תורה בבוקר וכפי חוזק ההסכמה כן יעזרהו ה' בו ביום וכן יסורו הטירדות ממנו, עכ"ל, [וזהו כנראה עפ"י מה שאחז"ל "כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ"], וכן רמזו הקדמונים ז"ל עה"פ (במדבר ט"ז) "ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה וגו' מראשית עריסותיכם תתנו לה' תרומה וגו'", דצריך להרים לה' מיד את הראשית, דהיינו, מיד כאשר קם משינתו, וכמו"כ רמזו ד"ז בפסוק וישכם אברהם בבוקר ויחבוש את חמורו וגו', דהנה חז"ל דרשו מזה כגמ' פסחים ד' א' דזריזין מקדימין למצוות, ואכן רמזו עוד בזה, דמיד בהשכמת הבוקר צריך האדם לחבוש את "חמורו", אשר כידוע רומז לחומריות וליצה"ר, כלומר, שיחבוש ויקשור את רצונות הגוף ע"י קבלות חזקות על כל היום כולו, שלא ישלוט עליו היצה"ר ביום זה, ועי' עוד ביסוד התשובה לרבינו יונה ז"ל שכתב וז"ל, בבוקר בעת הקיצו משנתו יחשוב בדעתו כי ישוב ויפשפש במעשיו, ולא יעוות לפי כוחו אפילו פסיעה אחת וכו', עכ"ד, ואולי ענין זה אינו רק בהתחלת היום אלא בכל התחלה, כגון בתחילת השנה, דאם מקבל על עצמו עול תורה על כל השנה, אזי מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ ויוכל להצליח כל השנה, [ואולי גם זהו טעם למה שהובא ברש"י שמות י"ט, ה', בשם המכילתא פר' יתרו "כל ההתחלות קשות", עיי"ש, וי"ל דזהו משום דכיון דהעיקר תלוי בהתחלה, אזי עיקר התגברות היצה"ר הוא בשעת ההתחלה, ועל דרך שאחז"ל כגמ' סוכה ג"ב א' "כל הגדול מחבירו יצרו גדול ממנו" דזהו קאי בין על אדם גדול ובין על מקום גדול ובין על זמן גדול, כמו שאמר מרן הגר"י לוינשטיין זצ"ל, ולכן זמן ההתחלה הוא זמן קשה, ודו"ק].

ומ"מ נמצא שמיד בתחילת השנה צריך לזכור סוף השנה ולהתחזק היטב, וכבר אמר מרן רבי ישראל סלנטר זצ"ל "כל השנה צריך להיות כמו אלול, ואלול הרי זה אלול", ויתכן להוסיף עפ"י דבריו, דהאלול יהיה כמו שהאלול צריך באמת להיראות אם

בכל השנה נהיה לפחות כמו שאלול נראה אצלינו, ודו"ק, ועי' עוד בס' אור ישראל בנתיבות אור להגרי"ב זצ"ל שהביא בשם רבו מרן הגר"י סלנטר זצ"ל, דע"י כח הרבים ובפרט ע"י כח התפילה של ציבור בכוונה רבה בכל ימות השנה יכולין לזכות למעלת היחיד בעשרת ימי תשובה, וכמו שהוכיח מהגמ' תענית ח' א' והרמב"ם פ"ב מתשובה ה"ו, עיי"ש, והנה אחרי שעובר חודש תשרי יש הרגשה קשה אצל כל בעל נפש, שמרגיש שימים נעלים וקדושים כאלו מסתיימים, שהרי האדם נעשה בן חורין מהיצה"ר בימים אלו [ואי' בקדמונים ז"ל על שם חודש "תשרי" שהוא מלשון תשרי ותשבוק וכו', כלומר שחרור והתרת אסורים מבית הסוהר הרוחני שלהם, וכן מלשון "שריר וקיים", לשון חוזק רוחני], ועכשיו כל ההשפעות המיוחדות של ימים אלו הולכים, וחושש האדם לחזור לימי החולין ושמא יגיע ח"ו שוב לבית הסוהר הרוחני רחמ"ל, אך אם אדם מחזיק בקרבו את מה שקיבל בימים אלו, וכן קובע עצמו בתורה בכל כוחו ולבו, אזי כל השנה הוא "בבית ה'" וכו', ואז אין יצה"ר שולט בו, וכמחז"ל קידושין ל' ב' וב"ב ט"ז א' משכחו לבית המדרש וכו' בראתי יצה"ר בראתי תורה תבלין וכו', ואז כל ימיו יש בהם דביקות ה' ושמחה אמיתית של "פיקודי ה' ישרים משמחי לב", וכמ"ש "שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב", ואז הריהו הולך תמיד מחיל אל חיל וכדברי חז"ל מועד קטן כ"ט ב' דתלמידי חכמים אין להם מנוחה שנאמר ילכו מחיל אל חיל וגו', ואזי אינו צריך להתחיל כל שנה את הכל מחדש ח"ו, ועל זה אנו מתפללין "שלא ניגע לריק", כלומר, שכל היגיעות בימים הקדושים שעברו ישפיעו וימשיכו לכל השנה.

ולסיום ראוי לציין מש"כ בספר עבודת הקודש להחיד"א זצ"ל אות רח"צ וז"ל, אחרי החג וחודש חשוון יתאמץ ביראת שמים וילמד תורה לשמה, כי הוא התחלת השנה, והוא סימנא טבא לכל השנה וכו', וגם צריך להראות כי כל מה שעשה בעשרת ימי תשובה לא היה לפניו ח"ו, ואם עתה יתחיל לפרוק עול ויתרשל בעבודת ה' לא לרצון יהיה ח"ו, ולכן, אדרבה, יעשה סימן טוב לכל השנה וירוץ כגיבור בעסק התורה והמצוות כיד ה' הטוב עליו, עכ"ל, ובספר מועד לכל חי לרבי חיים פאלאג'י זצ"ל סימן כ"ה סמ"ח כתב בזה וז"ל, ומנהג חסידים הקדמונים להתקדש עצמם בקדושת מחשבה ודיבור ומעשה מיום שמחת תורה עד י"ב ימים אחרי החג, כנגד י"ב חודשי השנה, ונאספים אל בתיהם בקרב אלה י"ב הימים וחוזרים על לימודם כל אחד לפי שיעורו, והוא סגולה נפלאה לעושה אלה, שיהיה לו עזר ה' תמיד כל הימים מראשית השנה ועד אחרית השנה, וכל אשר יעשה יצליח בין בתורת ה' ובין במשא ומתן, עכ"ל.

ברוך רחמנא דסייען

לקראת גמר ההדפסה הגיעו לידינו קצת כתי של דברים שנאמרו בעניני חג הסוכות

ע"י מו"ר הגאון הגדול רבי דוב צבי קרלנשטיין שליט"א

נערך במהדורות הקודמות מכת"י ראש הישיבה שליט"א ע"י הגאון ר' חנוך העניך זצ"ל

לע"נ הרבנית הצדקנית מרת פעשא פסי"ה ע"ה בת הגאון רבי שמואל ברוך ורנר זצ"ל

א

בגדרי מועדי השנה

וחיתומו, נמצא הסיכוב כולו נתקן ומתעלה על ידי זה עד שנמצאים כל ימות האדם מתקדשים. והנה זו מתנה גדולה שנתן הקדוש ברוך הוא לישראל, להיות שרצה שיהיו לו עם קדוש, ולא נתנה לשאר האומות כלל, שאין המעלה הזאת ראויה ולא מיועדה להם, ואמנם, כפי המעלה הזאת שמשיגים ישראל ביום זה כן ראוי שיהיה התנהגם בו, ואולם הנה העסק בעולם כבר בארנו למעלה שהוא ממה שמקשר האדם בחמריות ומשפיל ענינו ומורידו מן המעלה והיקר שהיה ראוי לו, ומזה צריך שיתקנו בשבת, כיון שמתעלה ענינו ממה שהוא בחול, ויהיה מחזיק עצמו בערך הראוי למעלה הזאת, ואמנם, להנתק לגמרי מן הגופניות ועסקו אי אפשר - שעל כל פנים בעולם הזה הוא, וקשורי הגופניות עליו, אבל שיערה החכמה העליונה המדרגה שראוי שינתק מן הגופניות, למדרגה שצריך שישאר בה, והמדרגה שראוי שינתק צותה לו שיתקן, והזהירה שלא יחדל מלהנתק, וזה כלל המלאכות כולם שנאסרו בשבת. ומלבד מה שנאסר שלא לפגם בכבוד הקודש הנשפע ביום זה, כמו שזכרנו, עוד נצטוינו לכבד הקדושה הזאת הנשפעת, והוא כלל עונג

בספר דרך ה' לרמח"ל חלק רביעי פרק שביעי כתב וז"ל, ענין השבת בכללו הוא, כי הנה כבר בארנו למעלה שענין העולם הזה נותן שיהיו הדברים בו חול ולא קודש, אמנם הוצרך גם כן שמצד אחר ינתן קצת קידוש לברואים כדי שלא יגבר בהם החושך יותר מדי, והנה שיערה החכמה העליונה את כל זה בתכלית הדקדוק, באיזה מדרגה צריך שיהיה החול, ובאיזה מדרגה הקידוש הנוסף הזה, והגבילה לכל זה הגבולים הנאותים בבחינת הכמות והאיכות, המקום והזמן, וכל ההבחנות שיש לבחון בנמצאות. ואולם בבחינת הזמן סידרה ענין הימים של החול ושל קודש, ובימי הקודש עצמם - מדרגות זו למעלה מזו, "כפי הנאות" והנה, סדרה שרוב הימים יהיה חול ולא יהי' קודש אלא השיעור המצטרך, ואולם גזרה שיהיו הימים כולם מתגלגלים כשיעור מספר אחד, שיסובב בזמן כולו בסיכוב, והוא מספר השבעה ימים וכו', והנה, כונה שסוף הסיכוב יהיה תמיד בקודש, ונמצא זה עילוי גדול לכל הימים, שאף על פי שרובם חול ורק חלק אחד מזה הוא הקודש, והוא מה שמצטרך לעולם הזה, כמו שהזכרנו. אמנם, מצד אחר, בהיות החלק הזה סוף הסיכוב

מלאכה אלא הודאה בחנוכה ושמחה גם כן בפורים. וכל זה כפי ערך השפע הנשפע והאור המאיר הוא. ואולם, מלבד הקידוש הזה הנשער במדרגותיו כפי מדרגת קדושת הימים, יש עוד ענינים פרטיים מיוחדים לכל זמן מזמנים אלה כפי ענינו, ושורש כולם הוא סדר שסידרה החכמה העליונה, שכל תיקון שנתקן ואור גדול שהאיר בזמן מן הזמנים - בשוב תקופת הזמן ההוא - יאיר עלינו אור מעין האור הראשון ותחודש תולדת התיקון ההוא במי שקיבלו. והנה, על פי זה נצטוינו בחג בכל הענינים שנצטוינו לזכר יציאת מצרים, כי בהיות התיקון ההוא תיקון גדול מאוד שנתקנו בו, וכמו שזכרנו למעלה, הוקבע שבסוף תקופת הזמן ההוא יאיר עלינו אור מעין האור שהאיר אז, ותחודש בנו תולדת אותו התיקון, ועל כן נתחייב כאותן הענינים כולם, ועל דרך זה - חג השבועות למתן התורה, וחג הסוכות לענין ענני הכבוד, אף על פי שאינו אותו הזמן בפרט, אלא שקבעה התורה חג זה לזכרון ענין זה, וכמו שזכרנו, כי בסוכות הושבתי את בני ישראל וכו', וכן חנוכה, וכן פורים וכו', עכ"ל.

ומדברי הרמח"ל נראה, דביסוד המועדים שניתנו לישראל יש כזה שני ענינים, חדא, שהרי ניתן לישראל ימי קידוש, וכמש"כ בתחלת דבריו, שהוצרך שינתן "קצת קדוש לברואים, כדי שלא יגבר בהם החשך יותר מדי", ונקבע שיום הקדוש יהיה היום השביעי של השבוע, שהוא סוף הסבוב של שבעה ימים, ואשר משום קדוש זה שניתן בסוף הסבוב של ז' ימים נמצא

השבת וכבודו בכואו ובצאתו, בקידוש ובהבדלה, ושאר כל פרטיו כולם ענינים נוסדים בכללם על היסוד הזה, שהוא לשמור את עצמנו בערך הראוי לקדושה הנשפעת לנו, ולחבר המעלה הזאת וליקרה לכבוד ענינה שהוא "קורבה גדולה אליו יתברך ודבקות גדול בו", ולכבוד נותנה יתברך, שנתן לנו מתנה גדולה כזו, ופרטי הענינים מכוונים אל פרטי הקדושה הזאת ובחינותיה, דרכיה ותולדותיה כפי מה שהם באמת, עכ"ל.

ומבואר בדבריו ביסוד יום השבת, שהוצרך שינתן קידוש לברואים, ונקבע שיום השבת יהי' היום שיתן קדושה לכל הימים, ויסוד איסור מלאכה בשבת הוא, דמכיון שהיום בעצמותו יש בו מעלת הקידוש, הרי שעל האדם להנתק מן החמריות ביום זה בשיעור ששיערה החכמה העליונה, וגם מצות כבוד ועונג שבת וקידוש היום, יסודו הוא לכבד הקדושה הנשפעת ביום זה.

ולחלן כתב הרמח"ל עוד וז"ל, ואמנם גזרה החכמה העליונה להוסיף לישראל קדוש על קדוש ונתנה להם ימי קודש, מלבד השבת, שבהם יקבלו ישראל מדרגות מדרגות הקידוש, אמנם, כולם למטה ממדרגת השבת, השפעתו וקידושו. והנה, כפי מדרגת השפעתם של הימים האלה, כן הוצרכנו לנתק מן העסק העולמי, וכפי זה איסור המלאכות בהם, והיינו - יום הכפורים למעלה מכולם, ואחריהם - ימים טובים, ואחריהם - חולו של מועד, ואחריהם - ראש חודש ואין בו ביטול מלאכה אלא לנשים, ואחר כל זה - חנוכה ופורים שאין בהם ביטול

שכל ימי הסיבוב של ז' ימים מתקדשים, והוסיף ע"ז דגורה החכמה העליונה להוסיף לישראל קדוש על קדוש, ונתנה להם ימי קדש מלבד השבת, אמנם ימי קידוש אלו הם למטה ממדרגת השבת, וכתב עוד, שסדר איסורי המלאכה בימי הקדוש הם כפי מדרגת השפעתם של הימים האלה, ולכן יום הכפורים שהוא למעלה מכולם אסור בכל המלאכות, וימים טובים, שמדרגת השפעתם לא הוי כיום הכפורים, לא נאסרו כל המלאכות, ואחריהם ימי חולו של מועד, שגם הם ימי קדוש, אכן מדרגתם למטה ממדרגת ימים טובים, ויעוי' שם מש"כ עוד בענין ר"ח חנוכה ופורים, ויש לעיין שם בדבריו, ואכמ"ל, ובהמשך דבריו שם כתב, דנצטוינו לכבד הקדושה הזאת הנשפעת ביום זה, והוא כלל עונג השבת וכבודו, כבואו ובצאתו בקדוש ובהבדלה, וכמו שהובא לעיל, ומצות עונג וכבוד שבת, קידוש והבדלה, יסודם הוא משום הקדושה הנשפעת עלינו ביום השבת, ואכן בימים טובים, למש"כ הר"מ בפ"ו מהל' יו"ט דגם ביו"ט יש דין כבוד ועונג, הנה אע"ג דמדרגת הקדוש של יום טוב פחותה ממדרגת הקידוש של שבת, מ"מ גם מדרגת קדוש זה מחייבת לכבדה, ולכן יש דין כבוד ועונג ביו"ט, ומשא"כ בחול המועד, שאין בו דין כבוד ועונג, עיין שו"ע הגרש"ז אור"ח סימן תקכ"ט ה', הוי זה משום שמדרגת הקידוש בחול המועד פחותה ממדרגת הקדוש של יום טוב, ולכן חלוק חוה"מ מיום טוב, הן לענין מלאכה והן לענין כבוד ועונג.

ולפי דבריו, שגם ימי המועדות הם ימי קידוש שנצרך לברואים, שהוסיף

להם השי"ת ימי קידוש נוספים מלבד השבת, הרי אין זה משום יצי"מ או ענני כבוד, אלא דהוי זה מילתא בפנ"ע, שנצרך לבריאה ימי קידוש מלבד השבת, ואכן הרמח"ל כתב בהמשך דבריו דמלבד הקידוש הזה, שניתן למועדים, יש דבר נוסף ביסוד המועדים, וכמש"כ שם וז"ל, יש עוד ענינים פרטים מיוחדים לכל זמן מזמנים אלו, שסדרה החכמה העליונה שכל תקון שנתקן ואור גדול שהאיר בזמן מן הזמנים, בשוב תקופת הזמן ההוא יאיר עלינו אור מעין הראשון ותחדש תולדת התיקון הוא, עכ"ל, ובדרך ד' שם פרק ח', כתב לבאר כל תקון שהי' בכל חג, ואשר תקון זה מתחדש בכל שנה בבוא הזמן של המועד, ומתבאר מזה, דיש שתי השפעות בימים טובים, חדא, שניתן לישראל ימי קידוש מלבד יום השבת, ויסוד זה הוא נתינת תוספת קדושה לישראל, ומדבריו נראה שד"ז אינו שייך להשפעה שהיתה בזמן יציאת מצרים, או בענני כבוד ומתן תורה, אלא דזהו מילתא בפנ"ע שניתנו לישראל ימי קידוש, ובזה ההשפעה של ג' הרגלים חדא השפעה היא, שהיא תוספת ימי קידוש, שלא יגבר בהם החושך יותר מדאי, אלא דמלבד זה יש בכל מועד ומועד השפעה מיוחדת למועד זה, ובפסח חוזרת ההשפעה המיוחדת של יציאת מצרים, ובשבועות ההשפעה המיוחדת של ענני כבוד, וכמו שהביא שם הרמח"ל בפ"ח.

ומדבריו נראה עוד, דיש חילוק בין המצוות הנוהגות ביו"ט, דאיסור מלאכה ודין כבוד ועונג שייך להשפעה של ימי הקידוש שהיא השפעה

אחת בכל ג' הרגלים, אכן הדינים המיוחדים בפסח זכר ליציאת מצרים, והדינים המיוחדים בסוכות של ישיבת סוכה, דבר זה שייך להשפעה המיוחדת שיש בכל חג וחג, וזה מפורש בלשונו באות נ' שכתב וז"ל, ועפ"ז נצטוינו בחג בכל הענינים זכר ליציאת מצרים, כי בהיות התיקון ההוא תקון גדול מאוד שנתקנו בו, הוקבע שבשוב הזמן ההוא יאיר עלינו אור מעין האור שהאיר אז, ותחודש בנו תולדת אותו התיקון, וזעל כן נתחייבנו באותם הענינים כולם - ועל דרך זה חג השבועות למתן תורה, וחג הסוכות לענין ענני הכבוד, אע"פ שאיננו אותו הזמן בפרטים וכו', עכ"ל.

ובתוס' כתובות מ"ז א' ד"ה דמסר וכו' כתבו בדין תוספת יום טוב, דאין מצות שמחה בתוס' יו"ט, וכתבו שם וז"ל, דהכא איירי שעה אחת לפני יו"ט, שהוא כיו"ט לענין מלאכה, דתוספת דאורייתא הוא וכו', עכ"ל, והיינו, שדין תוספת יו"ט הוי רק לענין איסור מלאכה, ולכן אין מצות שמחה בתוספת יו"ט, וכבר העירו רבים ע"ז מדברי התוס' פסחים צ"ט ב', דמוכח שאין זה רק לענין איסור מלאכה, ויעוי' בקובץ שיעורים פסחים אות רי"ב.

והנה למה שנתבאר בדברי הרמח"ל, שיסוד איסור מלאכה בימים טובים, אין זה משום המאורע המיוחד שאירע ביו"ט זה, כגון, יצי"מ בפסח, וענני כבוד בסוכות, אלא דיסוד איסור מלאכה הוא משום שניתנו לישראל ימי קידוש, מלבד יום השבת, וימי קידוש אלו הוא משום שהוצרך לברואים שיהי' להם ימי קידוש נוספים, מלבד הקידוש

של יום השבת, ואיסור מלאכה הוא משום דהוי ימי קידוש וכמש"נ לעיל, א"כ אפשר לומר בטעם הך מילתא דליתא מצות שמחה בתוספת יו"ט, דזהו משום דמה שנאמר דין תוספת ביו"ט, ונלמד זה משבת, יעוי' בגמ' ר"ה ט' א', כ"ז הוא רק לענין מה דימים טובים הם בכלל ימי הקידוש שנתנו לישראל, וכמו שבת, ובזה נאמר דזמן יום הקידוש הוא כבר מזמן תוספת שבת, ובשיעור הזמן יעוי' במ"ב רס"ג ס"ק כ"ב, וכמו דביום הקידוש של שבת יש תוספת, ה"נ ביום הקידוש של המועדים, אכן לענין הך מילתא, שימי המועדות הם הימים שבהם חוזרת ההשפעה שהיתה בזמן יצי"מ, במתן תורה, ובענני כבוד, הנה זמן השפעה זו מתחיל רק מליל יו"ט, וע"ז לא נאמרה תורת תוספת יו"ט, דרק על יום הקידוש נאמר דין תוספת, אבל לא לענין ההשפעה המיוחדת שהיתה בזמן זה, שהשפעה זו היא דווקא בזמן המאורע, וכמש"כ שם הרמח"ל וז"ל, כשוב תקופת "הזמן ההוא" יאיר עלינו אור מעין האור הראשון וכו', עכ"ל, ובזמן תוספת יו"ט אין זה הזמן שהאיר אז האור, [וטעם זה הוא לענין פסח, ולא לענין סוכות, אכן לא חילקה תורה בין המועדים בזה], ובזה לא נאמר דין תוספת, ומשום כך אפשר לומר, דהדינים שנוהגים בתוספת יו"ט, הם רק המצוות שנאמרו משום תורת ימי קידוש שיש בימים טובים, אבל המצוות שנאמרו משום שביום זה חוזרת השפעת הקדושה שהיתה בזמן ההוא, הנה מצוות אלו אינן נוהגות בתוספת יו"ט.

ומבואר שפיר מש"כ בתוס' כתובות שדין תוספת יו"ט נאמר רק

ליצי"מ, ורק משום דלא הוי לילה נתמעטו.

ובכתבי הגר"ח בענין תוספת יו"ט הקשה
על דברי התוס' בפסחים שם
צ"ט ב' דהקשו אמאי א"א לאכול מצה
בתוס' יו"ט, ולכאורה הרי תוס' יו"ט שייך
רק לקדושת יו"ט ואיסור מלאכה, אבל
המצוות המיוחדות למועדים כגון מצה
וסוכה אין להם שייכות לדין יו"ט.

ויתכן לומר בזה, דבאמת יש שני חלויות
בעצמותו של יום, חדא, שהוא
חפצא של יו"ט, ויסודו כמש"כ הרמח"ל
שהוא משום תוספת ימי קידוש לברואים,
אכן מלבד זה יש דין בפנ"ע של חלות
ימי הפסח, וחלות ימי הסוכות, וחלות
דין זה אינו שייך לחלות הדין יום טוב
שיש בו איסור מלאכה, אלא דהוי זה
חלות בפנ"ע, ולפי מה שנתבאר לעיל הרי
גם טעמיהם חלוקים זמ"ז, ומצות מצה
וסוכה תליא בחלות דין המיוחד של ימי
פסח וסוכות, ואינם שייכים לחלות דין
היו"ט, ודין תוספת נאמר על חלות דין
יום טוב, אבל על החלות דין בפנ"ע של
ימי סוכות וימי פסח לא נאמר דין
תוספת, ויעוי' בספר מטה אפרים סימן
תרכ"ה באלף למטה ס"ק מ"ג מש"כ בדין
תוספת בערב סוכות, אכן מדברי התוס'
בפסחים שם חזינו דלא כמש"כ בזה.

לענין איסור מלאכה, ומשום שאיסור
מלאכה הוא משום תורת ימי הקידוש,
וכמש"כ הרמח"ל בדבריו, וע"ז נאמר דין
תוספת יו"ט, אכן מצות שמחה ביו"ט אין
זה משום דהוי ימי קידוש, דהרי שבת
הוא יום קידוש יותר מיו"ט וכמש"כ שם
הרמח"ל, ואין בו דין שמחה, ובע"כ
דמצות השמחה, היא משום המאורע
שאירע בזמן זה, וע"ז ליתא לדין תוספת
יו"ט, ויעוי' בספר החנוך מצוה תפ"ח
מש"כ ביסוד מצות שמחה ביו"ט.

והנה במג"א הל' שבת סימן רס"ג א'
הביא מה שנחלקו אם יכול לקיים
מצות סעודת שבת בתוספת שבת, עיי"ש,
והנה לפמש"כ הרמח"ל, דיסוד מצות כבוד
ועונג שבת, הוא משום שנצטוינו לכבד
הקדושה הנשפעת לנו, הנה מכיון
דבתוס' שבת יש כבר תורת יום הקידוש
של שבת, יש בתוס' שבת מצות כבוד
ועונג, ולפי"ז גם ביו"ט יהי' בזה חילוק
בין מצות שמחה לדין כבוד ועונג, דמצות
שמחה ליתא בתוספת יו"ט, ודין כבוד
ועונג יהי' בתוספת יו"ט, ומשום שדין
כבוד ועונג ביו"ט תליא בתורת יום קידוש
שנאמר בימים טובים, וזה הרי ישנו גם
בתוספת יו"ט, וכמש"נ.

אלא דכל דברינו הם לשיטת תוס'
בכתובות שם, אכן מדברי התוס'
בפסחים הנ"ל חזינו דהי' שייך שיהי'
בתוספת יו"ט גם הדינים שהם משום זכר

ב

שמחה במוצאי יוהכ"פ, ותשובה מאהבה בחג הסוכות ובהך דחשיב יום ראשון לחשבון עוונות

במוצאי יוהכ"פ המכנסת הרהורי שמחה בלב האדם, ואף שאין זוכין לשמוע הבת קול, מ"מ הרהורי שמחה אפשר להרגיש בכח הבת קול, וכמש"כ לעיל מספה"ק שכתבו דע"י הבת קול שיוצאת בכל יום, באים הרהורי תשובה לאדם, ה"נ במוצאי יוהכ"פ, ע"י הבת קול נכנס לאדם שמחה, ואף שלבם דואג על גזר דינם מ"מ הקב"ה שולח ללבם שמחה על שזכו לכפרה ולטהרת הנפש ביום הכיפורים שעבר עליהם לטובה, וזהו יסוד הבת קול במוצאי יוהכ"פ.

ובילקוט שמעוני תהלים פ"ו פ' תתל"ז איתא, כי אתה ד' עזרתני בר"ה, ונחמתני ביוהכ"פ, שנאמר כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם, ויתכן דבהך דנחמתני ביוהכ"פ, נרמז גם על הבת קול שמכנסת הרהורי שמחה במוצאי יוהכ"פ, דאף שדואגים על גזר דינם, מ"מ הקב"ה משמח לבם, וזהו הכתוב ונחמתני, שמשמח את לבם.

ויתכן דגם הרהורי שמחה שמגיעים מכח הבת קול, תליא זה במדרגת האדם, וכל שמדרגתו יותר גדולה, הרי הוא שייך יותר להבת קול ונכנס בלבו שמחה טובה, וידוע השמחה הגדולה במוצאי יוהכ"פ שהיתה אצל גדולי עולם. וברש"י דברים ט"ז, ט"ז עה"כ שבעת ימים וגו', והיית אך שמח, כתב

בתוס' יומא פ"ז ב' ד"ה והאמר, הביאו דברי המדרש, בת קול יוצאת במוצאי יוהכ"פ לך אכול בשמחה לחמך ושתה בלב טוב יינך כי כבר רצה האלקים את מעשיך, ובשו"ע ס"ס תרכ"ד כתב הרמ"א, ואוכלים ושמחים במוצאי יוהכ"פ, דהוי קצת יו"ט, ובכף החיים סימן תר"ד ס"ד הביא בשם דרשות מהרי"ל הל' עיוהכ"פ, דיש סמך לריבוי סעודה במוצאי יוהכ"פ מהכתוב מערב עד ערב, ובמ"ב ט"ז הביא ע"ז דברי המדרש הנ"ל, וצ"ב בטעמה של בת קול זו.

ובקונטרס עצות לזכות בדין בסימן י"ד הובא מש"כ בספה"ק, דהרהורי תשובה שיש לאדם, הם מכח הבת קול שיוצאת בכל יום לחזור בתשובה, ואע"ג שאין אנו זוכין לשמוע הבת קול, מ"מ הרהורי תשובה שיש לאדם הם מכח הבת קול שמכנסת הרהורי תשובה בלבות בני אדם, ויתכן דבאמת קשה לשמוח במוצאי יוהכ"פ, כאשר אדם מרגיש בלבו שעמד לפני שעה קלה בדין, ונכתב ונחתם דינו, ובטבע האדם כאשר יוצא ממשפט על חייו ואינו יודע מה נגזר בדינו, הרי שלבו עצב עליו משום שאינו יודע מה נגזר עליו לפני דקות ספורות, ומשו"ה הי' קושי לקיים מצות שמחה שנאמרה במוצאי יוהכ"פ, וע"ז יוצאת בת קול

וז"ל, לפי פשוטו אין זה לשון ציווי, אלא לשון הבטחה וכו', עכ"ל, וכבר העירו דנאמרה בזה ברכה מיוחדת שיהי' לו שמחה בחג הסוכות, וצ"ב אמאי נצרכה ברכה מיוחדת על שמחה בחג הסוכות, ויעוי' באבן עזרא שם שפירש בד"א, ולקמן בסי' ג' בענין שמיני עצרת הובא מש"כ בראשית חכמה, דימי הסוכות צריכים להיות בתשובה ורעדה, ומשום שעדיין לא נמסרו פתקאות הגזירות ביד השליחים, ולפי"ז נצרכה ברכה מיוחדת של שמחה בחג הסוכות, דאף שהוא צריך להיות בתשובה ורעדה, מ"מ יהי' גם בשמחה ויקיים מצות שמחת החג כדין, ובספורנו שם כתב וז"ל, והיית אך שמח תהי' שמח בלבד, ובשמחתך לא יתערב עצבון, עכ"ל, והיינו דגם לדבריו נאמרה בזה ברכה שיהי' שמחה ולא יתערב עמה עצבון, ולמה שנאמר הרי דבחג הסוכות בעינן ברכה מיוחדת לשמחת החג, וזהו שכתב שלא יתערב עצבון ותהי' שמח בלבד.

ונראה עוד בזה, דהנה כבר כתבו בזה, דחג הסוכות הוא זמן תשובה מאהבה, ובספר משנת רבי אהרן ח"ב ע' קס"ז כתב להסתפק בדיון תשובה מאהבה וז"ל, או דהפירוש הוא, אפי' אינו עומד בדרגא זו לפי הרגשת לבו, אך הוא שב מצד הכרה בחיוב האדם לבורא, ובפרט בהכרה בחדסי הבורא על האדם, וביותר על ישראל, שנתן לנו תורתו ובחר בנו להיות עם קרובו, ובנים אתם לד' וכו', ואף כי צ"ע גדול אם מקיים בזה מצות עשה דאהבת ד', אך כיון דמצד הכרות אלו נתעורר לשוב וכופה את יצרו זה נקרא תשובה מאהבה וצ"ע בזה, עכ"ל,

ובספר כוכבי אור ח"ב ע' קמ"ז הובא דמין הגר"י בלזר זצוק"ל בשיחותיו להתעוררות לתשובה הי' מעורר לתשובה משום הכרת הטוב להקב"ה על רוב חסדיו הנפלאים בקבלת התשובה ובכפרת העוון, ובספר מכתב מאליו ח"ב ע' 125 כתב וז"ל, "כי ע"י התחדשות השמחה בכל דרגה תגדל הכרת הטוב וכו', עכ"ל. וברמב"ם פ"ג מהל' תשובה ה"ד, כתב דמצות תקיעת שופר יש בזה גם התעוררות לתשובה, ובספר יערות דבש דרוש א' כתב, דבעשיית הקב"ה מעורר אותנו לתשובה גם בלי התעוררות מלמטה כלל, וכתב שם וז"ל, ולכן אם יתן אדם ללבו ירגיש בלבו תמיד בעשרה ימים אלו רוח התעוררות לתשובה ויראת ד', ויעוי' מש"כ בקונטרס עצות לזכות בדיון סימן י"ד, ואכן אחר שנתעוררנו לתשובה וזכינו ליוהכ"פ, מעוררים מן השמים לריבוי שמחה מיד במוצאי יוהכ"פ, וזהו משום שאחרי שזכו לתשובה מיראה, הרי יש מעוררים מן השמים לתשובה מאהבה, ומכיון דע"י ריבוי השמחה תגדל הכרת הטוב, וכמש"כ במכתב מאליו, הרי דע"י ריבוי השמחה במוצאי יוהכ"פ, תתחזק בלבם הכרת הטוב שזכו לכפרה ולטהרת הנפש ואשר טהרה זו מסייעת להתחיל מחדש בחיזוק תורה ויר"ש, ומלבד זה ניתן חג הסוכות סמוך ליוהכ"פ, שהוא זמן מצות שמחת יו"ט, ואשר לחג זה ניתנה ברכה מיוחדת שיזכה לשמחה בלי עצבון, וכמש"כ לעיל, ובנוסף לכך שמחת בית השואבה שהיתה שמחה גדולה מאוד, כדאיתא בסוכה פ' החליל, וגם מצות ד' מינים מביאה שמחה לאדם, כמש"כ בספר

עוונות, דהרי עוונות שעושה בין יוהכ"פ לסוכות אין נמחלין, ויעוי' בשל"ה מסכת סוכה שכתב וז"ל, וענין המדרש תנחומא שאמר שיום טוב הראשון של סוכות הוא ראשון לחשבון עוונות, הוא על הרוב ידבר, בסתמא, שאין ישראל עושין עוונות בימים ההם משום שטרודים במצוות ממילא הוא לזכרון שלא יחטאו וכו', עכ"ל, ויעויי"ש מש"כ עוד בהמשך ^{אוצר החכמה} דבריו.

ובמדרש שוחר טוב תהלים ק"ב איתא, ורבנן אמרי אלו הדורות שהן כמתים במעשיהם ובאים ומתפללים לפניך בראש השנה וביום הכפורים, ואתה בורא אותם ברי' חדשה, ומה להם לעשות, ליקח הדם ולולב ולהלל אותך שנאמר ועם נברא יהלל י"ה.

ונראה בזה, דהנה בספר שערי תשובה לרבינו יונה שער א' אות מ"א כתב וז"ל, העיקר הט"ז, התפלה, יתפלל אל ד' ויבקש רחמים ולכפר את כל עונותיו וכו', ולהלן באות מ"ב כתב וז"ל, ועוד יתפלל בעל התשובה אל השם "למחות כעב פשעיו וכענן חטאותיו" ושיחפוץ בו וירצהו ויעתר לו כאשר אם לא חטא וכו', כי יתכן להיות העון נסלח ונפדה מן היסורים ומכל גזירה, זאין לשם חפץ בו" ומנחה לא ירצה מידו, ותאות הצדיקים מן ההצלחות להפק רצון מהשם ושיחפוץ בהם וכו', ונאמר ד' אלקים צבאות השיבנו האר פניך ונשעה, ואמרו רז"ל "אין לנו אלא הארת פניך" והוא ענין "הרצון" וכו', עכ"ל.

ומפורש בדבריו, שיש כאן שתי תפילות, תפילה אחת שיבקש רחמים לכפר על כל עוונותיו, ועוד

החינוך מצוה שכ"ד, וכל ריבוי השמחה מביא להגדיל הכרת הטוב לבורא ית"ש, ועיי' אפשר להגיע לתשובה מאהבה, וכמש"כ במשנת רבי אהרן, דתשובה מאהבה הוי תשובה שבאה מחמת חיוב הכרת הטובה לבורא ית"ש, ועיי' שניתן לנו ימי שמחה מרובה, מתגבר באדם רגשי הכרת הטוב וקל יותר להגיע לתשובה מאהבה, וכמו שבעשי"ת הקב"ה שולח התעוררות לתשובה מיראה, הרי אחרי יוהכ"פ זכינו לימי שמחה טובה המתחילים ממוצאי יוהכ"פ ועד סוף החג, ומועיל לעורר אותנו לתשובה מאהבה.

(ב) במדרש תנחומא פ' אמור איתא, ומה הם עושין, ערב ר"ה גדולי הדור מתעניין והקב"ה מוותר להם שליש מעונותיהם, ומראש השנה עד יום הכפורים יחידים מתענים והקב"ה מוותר שליש מעונותיהם, וביום הכפורים כל ישראל מתעניין ומבקשין רחמים אנשים ונשים וטף והקב"ה מוותר להם את הכל, דכתיב (ויקרא ט"ז) כי ביום הזה יכפר עליכם וגו', מה ישראל עושין נוטלין לולביהן ביו"ט ראשון של חג ומהללים ומקלסים לפני הקב"ה והקב"ה מתרצה להם ומוחל להם ואומר להם הרי ויתרתי לכם את כל עונותיכם הראשונות אבל מעכשיו הוא ראש חשבון, לכך כתיב ולקחתם לכם ביום הראשון, ראשון לחשבון עוונות, ע"כ, ויעוי' בטור הל' ר"ה, וצ"ב מהו שכתוב דהקב"ה מתרצה להם ומוחל להם ביום ראשון של סוכות, והרי כבר הי' מחילה ביוהכ"פ, וכמו"כ תמהו טובא במש"כ במדרש דיום ראשון של סוכות הוא יום ראשון לחשבון

תפילה שימחה כעב פשעיו וכענן חטאותיו ושיחפוץ בו וירצהו וכו' וירצה מנחה מידו, כי יתכן שיהי' העון נסלח אבל אין להשי"ת חפץ בו ומנחה לא ירצה מידו, ומדבריו נראה גם שהתפילה שימחה כעב פשעיו וכענן חטאותיו, לא קאי זה על גוף מחילת העון, אלא דקאי זה אחרי הכפרה, והוא שיחפוץ בו השי"ת וירצהו וכו', ודבר זה הוא אפי' אם יש לו לא רק סליחת עוון, אלא יש לו גם טהרה מטומאת החטא, דמ"מ אין הוא רצוי לפני השי"ת.

ומבואר דגם אחרי תשובה וכפרה ונפדה מן כל גזירה, עדיין יתכן "שלא יהי' להקב"ה חפץ בו" ו"מנחה לא ירצה מידו" ואינו רצוי לפניו ית', וע"ז צריך להתפלל גם אחרי התשובה והכפרה שיזכה שירצהו השי"ת ושירצה את מעשיו.

ואכן נראה דדבר זה אינו שייך לחלות כפרת יוהכ"פ, דכפרת יוהכ"פ הוא רק לענין זה שנתכפר עוונותיו, וגם לענין הטהרה מטומאת החטא, וכמו שכבר כתבו בזה בספרים, אבל לענין שירצהו ד', לזה לא נאמרה תורת יוהכ"פ, ורק צריך עבודה מיוחדת גם אחרי הכפרה לזכות לזה.

ואולי אפשר לומר דמש"כ במדרש תנחומא דאחרי יוהכ"פ ישראל נוטלין לולביהן ביו"ט ראשון של חג ומהללים ומקלסים לפני הקב"ה, והקב"ה "מתרצה להם ומוחל להם", ותמהנו ע"ז דהרי מחילת עוונות כבר הי' ביוהכ"פ, אכן למש"כ בשערי תשובה דיתכן שיהי' העון נסלח ונפדה מכל היסורין ומכל גזירה אבל אין לשם "חפץ" בו ומנחה לא

ירצה מידו, הנה נאמר בזה דביו"ט ראשון של סוכות כשנוטלין לולביהן ומהללים ומקלסים למקום, הרי דנאמר בזה, דבזמן זה הקב"ה "מתרצה" להם ומוחל להם, דביום זה הרי הם "מתרצים" למקום ועונותיהם הרי הן כלא היו, ומש"כ במדרש ומוחל להם, הכוונה היא כמש"כ בשע"ת שהובא לעיל, דמצב זה שהוא רצוי לפני השי"ת חשיב שהקב"ה "מוחה כעב פשעיו וכענן חטאותיו", והיינו שהעוונות הם כלא היו, והוא רצוי לפני השי"ת ומנחה כן "ירצה" מידו, ונמצא דיוהכ"פ הוא יום הסליחה שיהי' העון נסלח ונפדה מכל גזירה, וביו"ט הראשון של חג שנוטלין לולביהן ומהללים ומקלסין, הוי זה מעשה מיוחד שבו מתרצין למקום, והוי זה יום שמתרצין לד', וצריך עיון ובירור במש"כ בזה.

ובמד"ר ויקרא פ' אחרי מות פרשה כ"א ד' כתוב בפ' מהרז"ז וז"ל, ששמחת בית השואבה הוא על שמחת ישועת יוהכ"פ, עכ"ל, ולמה שנתבאר הרי אפ"ל דשמחת מוצאי יוהכ"פ היא השמחה על סליחת העוונות, אכן השמחה הגדולה של שמחת בית השואבה, היא על שזכו עוד יותר ונהיו רצויים לפניו יתב', שיש להשי"ת חפץ בו ומנחה ירצה מידו, וכמש"כ בשע"ת שם, "ותאוות הצדיקים מן ההצלחות, להפק רצון מהשם ושיחפוץ בהם", וזהו מש"כ במדרש תנחומא דיש מחילה גם ביו"ט ראשון של סוכות וכמש"נ לעיל, ולפי"ז אפשר אולי לומר דמש"כ במדרש דיו"ט ראשון של סוכות הוא יום ראשון לחשבון עוונות, דהביאור הוא, דאם חטא בין יוהכ"פ לסוכות, אין

יש לו שייכות לעונותיו הקודמים, אכן
ביום ראשון של סוכות, שזכו להיות
רצויים לד' ומנחה כן ירצה מידם,
וחטאיו נמחו כעב וכענן, אז הוא דחטאו
שחטא חשיב חטא ראשון, שהרי אין לו
כלל העבירות שהיו לפני שחטא, והרי הם
כלא היו, ודו"ק, וצ"ע בכל זה.

חטאו ראשון לעונותיו, שהרי אע"ג דנסלח
לו ביוהכ"פ, מ"מ לא נמחו עונותיו
לגמרי, שהרי עדיין צריך תפילה ועבודה
שירצה השי"ת בו, וכמש"כ בשע"ת
שיתפלל בעל התשובה אל ד' למחות כעב
פשעיו וירצהו כמו שהי' לפני שחטא,
א"כ אין חטאו קרוי חטא ראשון, שעדיין

ג

שמיני עצרת

תסתלק ממנו, ויתכן שזהו מה שכתוב, "קשה עלי פרידתכם", שהרי ע"י שנפרד מהימים שבהם ניתן עילוי ורוממות לישראל, יכולים חז' ליפול ממדרגתם, וזהו קושי הפרידה.

ואכן ביום שמיני עצרת, הרי כבר העירו דהכתוב "עצרת" מרמז שניתן כח "לעצור" את הקדושה שזכה בה בימי החג, ואפשר שביום זה ניתן לאדם סיוע מיוחד מן השמים, שיהי' בכחו שישאר אצלו ממעלת הקדושה שזכה בה בימי החג, וזהו גם ממעלת יום שמיני עצרת, שניתן בו סיוע זה מן השמים, וגם ד"ז הוא סיבה להקפיד על הנהגתו של האדם ביום זה, שיזכה ע"י עבודתו, שישאר אצלו ממעלתו הרוחנית שזכה בה בימי החג.

וא"נ דהך ד"קשה עלי פרידתכם" הוי זה משום שע"י הפרידה מימי החג, יכולים חז' לאבד מעלתם שזכו בה בימי החג, א"כ הרי מבואר שפיר מה שניתן יום שמיני עצרת, משום ש"קשה עלי פרידתכם", שהרי ביום "העצרת" זכו לקבל סיוע מיוחד מן השמים שיהי' בכח לישראל שישאר בהם ממעלת החג, וא"כ דבר זה מיקל על קושי הפרידה, וזהו שכתוב, שמשום שקשה פרידתם ניתן יום שמיני עצרת, ומבואר שפיר מה שלא אמר בפסח קשה עלי פרידתכם, שהרי בפ' המועדות שבסוף פרשת ראה כתוב, ששת ימים תאכל מצות, וביום השביעי עצרת לד' אלקיך וגו', ונמצא דשביעי

ויקרא כ"ג, ל"ו, שבעת ימים וגו', ביום השמיני מקרא קודש וגו', עצרת היא וגו', ופירש"י וז"ל, עצרת היא עצרתי אתכם אצלי, כמלך שזימן את בניו לסעודה לכך וכך ימים, כיון שהגיע זמנו להפטר, אמר בני בבקשה מכם, עכבו עמי עוד יום אחד, קשה עלי פרידתכם וכו' עכ"ל, וכבר העירו בזה דאמאי מבטל יום שמיני עצרת את קושי הפרידה, והרי הפרידה תהי' למחרת היום, וכן הקשו אמאי לא נאמר ד"ז אחרי חג הפסח וחג השבועות, ויעוין לקמן דברי החזקוני מש"כ בזה.

ונראה בזה, דהנה ידוע מש"כ הרמח"ל בספר דרך ד' ח"ד פרק שביעי וז"ל, שסדרה החכמה העליונה שכל תקון שנתקן, ואור גדול שהאיר בזמן מן הזמנים, בשוב תקופת הזמן ההוא, יאיר עלינו אור מעין האור הראשון, ותחודש תולדת התיקון הוא במי שקבלו, והנה עפ"י זה נצטוינו בחג בכל הענינים וכו', עכ"ל, והיינו, שבימי המועדות בכל מועד ומועד ניתן לישראל שפע רוחני, מעין התיקון והאור שהי' לישראל בזמן המאורע של חג זה, ובפ"ח שם ביאר מהות שפע האור שיש בכל חג וחג, והנה ע"י שמתחדש בעם ישראל השפעת הקדושה מתעלה ממדרגתם הרוחנית, וכאשר עוברים ימי החג, וכלה הזמן שבו ניתן מן השמים התעלות במדרגות האדם, יש לו לאדם להשתדל שמעלתו הרוחנית שזכה לה בימי המועד לא

קונטרס בעניני חג הסוכות ושמחת תורה

קא

והנה בפי' חזקוני עה"ת הובא בשערי אהרן בפי' אמור כתב לבאר בזה בד"א וז"ל, עצרת היא משל למלך שבאו בניו להקביל פניו, פעם ראשונה אמר להם מתי תחזרו, אמרו לו לחמשים יום, פטרם לשלו', בשני' אמר להם מתי תחזרו אמרו לו לד' חדשים, פטרם לשלו', בשלישית אמרו לא נוכל לחזור, עד לאחר שבעה חדשים, א"ל א"כ בבקשה מכם תתעכבו עמי עוד יום אחד, כדי שאשבע בראייתכם, מאחר שתאחרו כל כך, לפיכך אין עצרת לישראל בפסח, לפי שחוזרין בשבועות, ולא בשבועות, לפי שחוזרין בסוכות, אבל בסוכות שאין חוזרין עד פסח מפני הגשמים, הקב"ה מעצרן עוד יום אחד, עכ"ל.

ואולי יתכן לפרש בד"א, דהנה יום הושענא רבה הוא יום חתום גזר דין, ומן השמים חותמים גזר דינו של כל אחד, ובכף החיים סימן תרס"ד אות ח' כתב, דכל יום הושענא רבה יש בו דינים, ובעוה"ר נחתמים ביום זה גזירות צער ויסורים ר"ל, וזהו שאמר הקב"ה קשה עלי פרידתכם, שהרי ברגע שנגמר חג הסוכות נגמר הדין של ישראל, וזהו קושי הפרידה מה שישראל נפרדים מיום זה, כאשר נחתמו עליהם גזירות צער ויסורים ר"ל, ויש להוסיף עוד בזה, דהנה בספר ראשית חכמה שער הקדושה י"ד כתב על ימי הסוכות וז"ל, וימים אלו צריכין שיהיו בתשובה ורעדה, שימים אלו ניתנו כדי להאריך על האדם שישב בתשובה, ואין פתקות הגזירות נמסרים ביד השלוחים, עד ליל שמיני עצרת וכו' עכ"ל, ולפי"ז הרי מש"כ רש"י, משל למלך שזימן בניו לסעודה לכך וכך ימים, כיון שהגיע זמנו להפטר אמר בני בבקשה

של פסח קרוי בתורה "עצרת", וניתן להם ביום אחרון של פסח יום עצרת שיהי' להם סיוע מיוחד שיהי' בכחם שלא ליפול ממדרגת הימים, ולכן לא נאמר בפסח קשה עלי פרידתכם, ורק בסוכות שלא כתוב בתורה שיום השביעי של סוכות הוא עצרת, א"כ אם הי' מסתיים החג בלא עצרת, הרי ע"ז הוא דנאמר דקשה עלי פרידתכם, וכמש"כ לעיל, דבזה נאמר דניתן להם יום מיוחד לעצרת, שיהי' להם סיוע מיוחד ביום זה, לעצור את גודל מעלתם שזכו בימי החג.

והנה חג השבועות לא נכתב בו עצרת, אכן בגמ' בכמה דוכתי קרינן לשבועות עצרת, יומא דעצרתא, ויתכן דשבועות שאינו אלא יום אחד, הרי דיום החג הוא גם יום העצרת, וחלוק מפסח וסוכות, שיום העצרת הוא בסוף החג, אכן חג השבועות הוא רק יום אחד, וליום זה ניתנה גם מעלת יום עצרת, שניתן בו סיוע מן השמים שישאר בו ממעלת החג שזכה ביום זה, ומשו"ה אמרו בגמ' שיום זה הוא יום עצרת, ואף שלא נכתב בתורה שיום שבועות יש בו מעלת עצרת, קים להו הכי לחז"ל, דחג השבועות אינו חלוק משאר המועדים, וגם בו יש מעלת יום עצרת, ולכן קראו לשבועות עצרת.

ובספורנו פ' ראה כתב להעיר אמאי יום שביעי של פסח הוא יו"ט, ויום שביעי של סוכות הוא חול המועד, עיי"ש, ואולי אפשר לומר דיסוד היו"ט בשביעי של פסח שייך להך מילתא דיום זה הוא יום עצרת, דיום שבו ניתן מעלת עצרת לבני ישראל נקבע ליו"ט, והילכך בסוכות שיום השביעי שלו אינו יום עצרת, לא נקבע ליום טוב, וצ"ע בזה.

מכם עכבו עמי עוד יום אחד, קשה עלי פרידתכם, הביאור בזה הוא, דלמש"כ בס' ראשית חכמה שם הרי ניתנו ימים אלו כדי להאריך על האדם שישב בתשובה, ויקרע גזר דינו, וא"כ זוהי הסעודה שזימנו המלך, שניתנו ימים אלו, לקרוע גזר דינו, ולכן כשנגמרו ימים אלו, ועדיין יש כאלו שלא נקרע גזר דינם, הרי ע"ז נאמר קשה עלי פרידתכם, שנפרדים מימים אלו בלי לקרוע גזר דינם, ובזה מבואר שפיר מה שנתבטל קושי הפרידה ע"י חג שמיני עצרת, דהנה בספר יסוד ושורש העבודה בסוף שער האיתון כתב וז"ל, ויזהר האדם מאוד ומאוד ביום זה של שמיני עצרת לפשפש במעשיו היטב, כי עיקר מסירת הגזר דין של האדם הוא ביום זה, כמבואר במאמר הזה"ק הנ"ל, שאע"פ שנמסרו הפתקים ביום הו"ר, עדיין לא ניתן רשות לשליחים לפעול דבר עד שמיני עצרת, שביום זה אם לא עשה תשובה גמורה ואמיתית, נותנים רשות לשלוחים של מעלה שקבלו הפתקין מאתמול, שיעשו ויענישו כמו שכתוב בפתקין, עכ"ל, והנה הך מילתא דממתינן עם גזר הדין עד יום שמיני עצרת, כ"ז הוא אחר שנאמר דיום שמי"ע יש בו תורת יו"ט, ולפי"ז הרי שפיר נתבטל קושי הפרידה ע"י יום שמיני עצרת, שהרי בכחו של אדם לתקן גזר דינו, וניתן להם יום נוסף לתיקון גזר הדין, וביותר, דהנה כבר האריכו בספה"ק בעוצם גדולתו של יום שמי"ע, ועוצם ההשפעה שניתן בו לישראל, וזה הוי חיזוק גדול והתעוררות לתשובה שלימה, וממילא ע"י כך יומתק גזר דינם, וגדולת היום נאמרה ביום שיש בו חלות יו"ט, וא"כ ע"י מעלותיו המיוחדות של יו"ט

זה, מתבטל ביותר קושי הפרידה, שניתן להם יום מיוחד שיש בו סיוע מיוחד מן השמים לחיזוק המדרגה הרוחנית, וע"י כך לחזור בתשובה ולהמתיק הדין, וכ"ז תליא בקדושת היום של שמיני עצרת, ולכן תוספת יום קדוש זה ביטל קושי הפרידה.

ובזה מבואר שפיר מה שלא נאמר קשה עלי פרידתכם בפסח ובשבועות, שהרי לפי מה שנתבאר, כל עיקר הך מילתא דקשה עלי פרידתכם שייך רק בסוכות, והוא משום חיתום גזר הדין, ולא שייך זה בפסח ובשבועות.

ובספר שם משמואל בעניני שמי"ע וש"ת תרע"א כתב וז"ל, ובזה שניתן תיכף השמ"ע על להבא, הוא רמז לאדם שאל יפול ברוחו אחר סוכות, לומר מה נשאר אצלי אחר כל אלה, כי השמיני עצרת ניתן ע"ז האופן שאח"כ יתחיל לעשותו, ובמעשיו הטובים שעושה אדם אחר שמ"ע, נקלט הכל בפנימיות הלב והבן, עכ"ל, וכדבריו מבואר שכח היו"ט של שמיני עצרת הוא, שנתחדש לאדם כוחות במעשיו של אחרי החג, שהמעשים שעושה אחר החג הם מעשים המועילים שיכנס בלבו המדרגות שזכה בהם בימות החג, וגדולה היא עבודת האדם אחר החג בעסק התורה וקיום המצוות שע"י כך נקלט אצלו הכחות מה שזכה בימי החג, ומי שמיקל ח"ו אחר החג, הרי גורם להפסד עצום של ההשפעות שזכה להם בימי החג, ולפי"ז גם פשוט, מה שהועיל שמיני עצרת לבטל קושי הפרידה, שהרי עבודת האדם שאחר החג תועיל להשריש בנפשו השפעות החג, ולא הוי זה פרידה, אלא דצריך בירור האיך הוא בפסח ובשבועות.

ונראה עוד בזה, דהנה הרמב"ם בפ"ח מהלכ' לולב הט"ז כתב, השמחה שישמח אדם בעשיית המצוה, [וברמב"ם הוצאת פרנקל ציין דברי הכל בו שגרס "בעשיית המצוות", והביא שכך היא הגירסא בכת"ת], ובאהבת הקל שצוה בהן עבודה גדולה וכו', ע"כ, ובמ"מ שם כתב וז"ל, דברי רבנו מבוארים בכמה מקומות בתלמוד, ובבמה מדליקין ל' ב' אמרו, ושבתתי אני את השמחה, זו שמחה של מצוה, ויעו"ש מש"כ עוד בזה, ובמסלת ישרים פרק י"ט כתב בתו"ד וז"ל, השני הוא השמחה, והוא עיקר גדול בעבודה, והוא מה שדוד מזהיר עבדו את ד' בשמחה, באו לפניו ברננה וכו', אמרו במדרש, אמר רבי איבון כשתהי' עומד להתפלל, יהא לבך שמח עליך שאתה עומד ומתפלל לאלקים שאין כיוצא בו, כי זו היא השמחה האמתית, שיהא לבו של אדם עלו על שהוא זוכה לעבוד לפני אדון יתברך שאין כמוהו, ולעסוק בתורתו ובמצותיו וכו', ומצינו שנתרעם הקב"ה על ישראל מפני שחסרו תנאי זה בעבודתם, שנאמר תחת אשר לא עבדת את ד' אלקיך בשמחה ובטוב לבב וכו', עכ"ל.

ומעתה נראה, דקושי הפרידה הוא משום דביו"ט ששרויים בו בשמחה קל יותר להיות עובד את ד' בשמחה, [ויעוין בשו"ע סימן קכ"ח ס' מ"ד בהג"ה, לענין נשיאת כפים שנושאין כפים רק ביו"ט, שאז שרויין בשמחה] וכאשר כלה היו"ט, קשה יותר העבודה מתוך שמחה, שהיא עיקר גדול בעבודה, וכמש"כ שם במס"י, וא"כ קושי הפרידה הוא ע"ז, דמכיון שנגמר היו"ט עלול להתבטל עבודת ד' מתוך שמחה.

ובדברים ט"ז, י"ד ט"ז, ושמחת בחגך וגו' והיית אך שמח, ובתרגום יונתן בפ' י"ד כתב, ותחדון בחדות חגיכון, ובפ' ט"ז על הכתוב והיית אך שמח כתב, ותהוון ברם חדוון באצלחותא, וצ"ב.

וברש"י שם ט"ז עה"פ והיית אך שמח, לפי פשוטו אין זה לשון ציווי אלא לשון הבטחה, עכ"ד, וצ"ב מהו ענין הבטחה זו, ונראה דהנה באבן עזרא פ' ט"ז כתב וז"ל, והיית אך שמח, מצוה לשמוח בחג הסוכות, וי"א כי יברכך לעתיד ותהי' לעולם שמח, עכ"ל, ומבואר בדבריו דבכתוב זה לא נאמר ציווי, אלא הבטחה שיברכך לעתיד ותהי' לעולם שמח.

ובזה מבואר שפיר מש"כ בתרגום יונתן, ותהוון ברם חדוון באצלחותא, דלא מיירי כאן בשמחה של חג הסוכות, אלא בשמחה שיברכך ותהי' לעולם שמח, וא"כ זהו שכתוב בתרגום יונתן שיהי' שמחים בהצלחה, ונמצא דנאמר בהאי קרא נתינה מיוחדת של שמחה מסויימת לכל השנה, ויתכן דזהו מש"כ רש"י דאין זה לשון ציווי, אלא לשון הבטחה.

והנה בגמ' פסחים ע"א א' איתא, והיית אך שמח לרבות ליל יו"ט האחרון, ומכיון דקרא דוהיית אך שמח בא לרבות ליל שמיני עצרת, א"כ אפשר לומר דהברכה שנאמרה בקרא דוהיית אך שמח, שתהי' לעולם שמח, היא ברכה שמתברכים בה ביום שמיני עצרת, דביום זה הוא דזוכה לברכת השמחה שתהי' שרוי' בישראל.

ומעתה מבואר היטב מה שנתבטל ע"י שמיני עצרת קושי הפרידה, והוא משום דאם הך דקשה עלי פרידתכם

הוי משום העדר עבודת ד' מתוך שמחה, א"כ מכיון דביום שמיני עצרת נתנה ברכה של שמחה לכל השנה, יהי יותר בכח האדם לעבוד את ד' בשמחה, ואע"ג שאין שמחה זו כשמחת המועדים, מ"מ מכיון שיש כאן הבטחה לסיוע מן השמים לשמחה כל השנה, וע"י כך יהי יותר באפשרות להיות עובד ד' מתוך שמחה, אזי אע"ג שבמועד בנקל יותר להיות עובד ד' מתוך שמחה, מ"מ יש כאן ביטול קצת של קושי הפרידה.

ומבואר שפיר מה שלא נאמר דבר זה בפסח ושבעות, ומשום דנתינת השמחה ביום שמיני עצרת, היא נתינה לכל השנה, וע"י נתינה זו נתבטל קושי הפרידה גם מפסח ושבעות, ולכן לא הוזכר דבר זה בפסח ושבעות.

ובפ' אבי עזר על אבן עזרא כתב על מש"כ שם באבן עזרא וז"ל, וטעם כי לא יהי' כי אם כן, פירוש שכל שמחתך ועריבך, אשר יהי' לך בעסקך ובחיי הבלך, יהי' כאפס לא שרירן ולא קיימין, נגד שמחת החג או שאר עסק מצוה, וזה, והיית אך שמח, להפר האחוה עם שאר שמחות, אשר גילה ורעדה חוברו להם יחדיו, לא כן שמחת המצוה וכו', עכ"ל, ונמצא דמה שנתברכו בברכת שמחה, הוי זה בעיקר שמחה של מצוה, ומבואר שפיר מש"כ לעיל דע"י ברכת השמחה שנתברכו בשמי"ע, יהי' יותר בכח האדם לעבוד עבודת ד' מתוך שמחה, שהרי שמחה של מצוה היא עיקר הברכה של שמחה שנתברכו בשמי"ע.

ובספר "אורות הגר"א" ע' ר"ה הובא דברי הגר"א על חג הסוכות וז"ל, כי ר"ה ויהי"פ הם ימי הדין, ואחריהם ימי החג במצות לקיחת הלולב

וישיבת הסוכה, והימים האלו הם ימי רחמים להמתיק הדינים ע"י המצות המקיפות אותנו, ואשר אנחנו ממלאים ידינו ברכה בימים ההם וכו', עכ"ל.

ובגמ' סוכה מ"א ב' איתא, תניא רבי אלעזר בר צדוק אומר כך הי' מנהגן של אנשי ירושלים, אדם יוצא מביתו ולולבו בידו, הולך לביהכ"נ ולולבו בידו, קורא ק"ש ומתפלל ולולבו בידו וכו', ובתוס' סוכה ל"ט א' ד"ה עובר כתבו וז"ל, ועוד כדאמרינן בסוף פירקין, מנהגן של אנשי ירושלים אדם יוצא מתוך ביתו ולולבו בידו וכו', אע"פ שכל אלו הדברים אין מעכבין, מ"מ הואיל ויש בדבר מצוה מן המובחר, חשיב כעובר לעשייתו וכו', עכ"ל, ומבואר בדבריהם, דמנהגם של אנשי ירושלים הי' זה קיום מצות נטילה מן המובחר, וריבוי הנטילה שנהגו אנשי ירושלים הוי זה ריבוי במצות נטילת לולב, ובמקו"א נתבאר דז', ויתכן שיסוד המנהג להרבות ביותר בנטילת לולב הוא עפ"י דברי הגר"א דימי הסוכות הם ימי המתקת הדינים ע"י לולב וסוכה, ולכן הרבו בנטילת הלולב, דמכיון דמוכח מדברי התוס' דמנהגן של אנשי ירושלים בלולב הוי עלה תורת מעשה מצות נטילה, א"כ כל שמרבה בנטילה, הוי זה ריבוי בהמתקת הדינים, ולפי"ז כל שמרבה האדם בישיבה בסוכה, הוי זה ריבוי במעשה המועיל להמתקת הדין, ולפי"ז גם יתבאר מש"כ דהוי משל למלך שזימן בניו לסעודה, דהזימן לסעודה הכוונה היא שניתנו מן השמים מצוות החג שממתיקות את הדינים, ואשר ע"י המתקת הדינים יזכה בהור"ר שיחתם דינו לטובה, וע"ז נאמר קשה עלי פרידתכם, וככל מש"כ לעיל.